Augustinus con[tra] faustum

Augustinus contra Faustum.

N. Inv. 1215.

dignitatis Ista sunt quatuor
mortalitatis genera transituum
prosperitatis de quibus potest psalmista
iniquitatis mecum dicamus
moralitatis igitur primo quod est
transitus dignitatis deus non transire
nos variet nec transeat nec mu
ut qui ad ymaginacionem huius
transeunt in aliquibus suis operibus
Ille non qui transit de uno loco
vadit Sic vere deus transire dicitur
modis Iste non transit Circa
in generacionem carne assumendo sicut non
homines ipsum visitando deus
creatore ipsum gustando pauperes
paupere ipsum consolando gentes
iniustum ipsum deprimendo sicut
imperator qui sic transit aliquam
civitatis in regia maiestate
Virgo dicitur illa porta clausa de
Ezech. 44 porta hec clausa
non aperietur et vir non transibit per
clausa principis princeps se
ea Sic transit per homines sic dul
visitando qui sic transit per quietis
formando Sic deus transit per
ipsam inspirando et ipsa cet
flagicionibus castigando et in fide
reparando Unde eze. 16. loquens
peccatrici dicit Et eras nu
confusione plena et transivi per te
Secundo expandi amictum meum
operui ignominiam tuam Iste
paupere sic piissimus consolator
deus transit per iniustos et de
pios liberet et tueatur et ut ipsos
consoletur ysa. 20 proteget dominus
transiens et salvans Iste
paupere sic severissimus iudex
mo vir peccata hominum dissilare
transit ut videat quid agatur et per
pale et eterna contra impios de
Exo. 12. Transibit dominus percutiens
contra quod ipsi mali sunt dicere
in me transierunt ire tue et
tuos induxisti super me Isti
transitus quibus transit deus ad
ich. 2. Transibit vero corpus tota
quod est quidam transitus sume
2o principaliter dico quod est quidam transi
mortalitatis et iste est transitus quo
et moralis procedit et transit
nec in isto nec in mundo quiescit
Iusti non in isto mundo semper
transitu et in motu transierunt
sicuti peregrini nichil sup
petentes sed solum vite navigia
sicut cambys in egypto de
psalmus quod quam in illo flumine
solet credo et transeundo
et primo cocodrillos in

iusti de aquis et flumine mundi prosperi
tatis modicum tetigerunt quia cocodril
los id est demones ibidem insidiantes timu
erunt Unde ista quod ea contemnentes ve
locius transierunt figurati in filiis israel quod
dicebant regi edom in mundo num 20
obsecramus ut nobis transire liceat per
terra tua non ibimus per agros neque per
vineas nec bibemus aquas de pute
is tuis gradiemur via publica nec ad
dexteram nec ad sinistram declinantes
donec transeamus terminos tuos quod quod dico
sic terra huius mundi sic terra aliena
quod delicias habuerunt aquas delicia
rum et divitiarum non biberunt nec ad dex
teram prosperitatis nec ad sinistram adversitatis
per impacienciam debite declinaverunt sed sic
dominus est per mundum terminos celerius transierunt
2 Re. 11. Transierunt festinanter gustata
ta paululum aqua scilicet dicendo sicut signis
ipsum et stabis Iste est genus transitus vir
tualis Unde de isto videntur sic dicere istud
luc. 2. Transeamus usque in bethleem ubi
adventus quod iste transitus est
appetibilis primum probat
Transitus determinabilis verbum opta
prinabilis tunc transe
amus Secundum signum proximum usque
2 nomine refectivum bethleem qui
interpretatur domus panis Et sic dico quod
ondet istum transitum desiderare transeamus
isto transitu perseverare usque post istum
transitum copulare bethleem Dico
quod iste transitus est affectibilis Naturale
est enim rebus veri velle transire ad no
bilem formam et inde est quod naturales quod
ista inferiora sunt corruptibilia quia sic
forma sua quam in presenti est non sunt
contenta et ideo ipsam cupiunt exuere
et aliam induere et de ignobili ad no
bilem transire vellet non appetitus naturalis
ad aliquam formam perfectam transire que
sua capacitatem possit replere et quo
secum sine corruptione possit manere Sic
quanto magis nos qui sumus in pro vel
in mundo sub forma ipsa et repleta tran
sire ad formam nobilem glorie et gloie
debemus appetere et ad hoc totis viri
bus laborare quod ondit cum dicitur transea
mus optatiue loquendo Unde ipse dominus dicit
Eccl. 24. Transite ad me omnes qui con
cupiscitis me et a generacionibus meis im
plemini Et ubi dicitur transite ad me contra
illos quorum motus et transitus affectus
et appetitus non sunt ad deum sed potius
ad carnem dyabolum vel mundum quia sic
isti non transeunt de malo ad bonum nec
de bono in melius sed potius de bono
ad malum et de malo in deterius et in
peius Sic ergo de mote in valle transie
runt obliti sunt cubilis sui Non sit

A

altig[illegible] [illegible]oīdē gst° tn̄ tr̄ssretu semp
sit cu timorē et io xp̄s transfretauit
pimg i trepid9 ut nob s3 dac̄t exēm
von i pal' 16 Vidit pplm trepidate
ad transfretand9 torrete et transfretauit
p° Ista ē g° transfretacō cuctoz 2°
d° q̄ ē transfretacō iustoz et ista ē
illa q̄ mare pme transfretat vt ad
portu salutl finali-cōemat et nō
q̄ p transfretacōez pme deo obedimg
ad celu redimg et hostes ferimg deo
mḡ obedimg von deut° 30 Cum bellū
vob transfretare potit mae et istd sc̄
madatu ad nob transferre sume de
ferre ut possimg face qd pceptu ē
rēl ad celu erl redimg von mat re
q̄ cu transfretassent venerut i tra
genazareth qui iterptat ortus et
de xp̄o dr ch̄ 9 q̄ transfretauit m ci
uitate sua i i padysu hostes eciā
vincimg atz ferimg von i mach 4
transfretemg ad eos et potērimg ad
illos hc̄ ē g° transfretacō iustoz 3°
d° q̄ ē transfretacō stultoz qui s3 p
mudi gspa ad inferna transfretant
vna 23 Carete qui habitatl i isula
nego°to sydonis transfretates mae rel
Transgredi Nō q̄ transgredi idē ē
q̄ transire tn̄ i ult pcede seu
gredi seu erl de certl limitibg ehire
vl' egredi g° sm̄ diuersitate limita
tu et t'minoz iuenit diuersitas transgres
sionu Inuenimo g° Istitur
que cuctl accidt diā q̄
transgressioez q̄ stultl madt ē trans
q̄ iustl procdt gressio
q̄ cuctl gtingit et ista ē mors q̄ s3
ē vl' egressio hui9 et erl hui9 mūdi
de quo pt itelligi istud 2 R° 15 om
nes pplus transibat rex q̄3 transgredie
bat torrete cedron Iste n trasitg
seu ista transgressio vite hui9 gemit
pplm atq3 regem Ista ē n transgressio
q̄ cuctis gtigit 2° d° q̄ ē transgressio
que stultos attingit et ista ē trans
gressio madatoz q̄ s3 mali a clausura
legis et iusticie transfugiut et recedut
Ecc 16 Est qui transgredit de iusticia
ad pc̄m peior n ē sc̄e castanea q
calore ignis stimulata et dilatata
clausura pellis i qua gtinet rupit
et t'minos sibi assignatos transgredit
et transcendit et extimus colat atz fu
git ide ē de fulmine pt dici q̄ s3 ab
oret i nub9 gcauus gtim et io nubes
rupens et transgrediēs extrig exit
vbi ledit mltipli et gburit Sic vo
mali i clausura dei madatoz clau
stri eciā et regulariu statutoz mane
abhorret et fugiut et io caloz ma
loz desideriōz vrgete p transgressioz

B

tos pcruit atq3 ledut vnde e[illegible]
fornicacio oīs pcūs nō satisfal[illegible]
dienes vsq3 ad fine transgredi[illegible]
sui gtepnes i aiaz sua a[illegible]
stat q clausuras et limites [illegible]
pacient morat Silua vo [illegible]
enda transgredimt vndi n g° [illegible]
pugnoi et saltatori qui i ipso pa[illegible]
herbas depascebat qui sa
ltare volens et clausura tra[illegible]
exire q̄rens ult palos acut[illegible]
re conatg seipm impal' i[illegible]
ra illi qui palos acutos dei [illegible]
transgredi mtut nc gtenti p[illegible]
signatl regulas et madata [illegible]
conat morte ēne iaculis [illegible]
q̄ sic dr ecc 29 Transgrediēs [illegible]
dm incidet i pmissioez neq[illegible]
vo no sut comesti seu ust[illegible]
isti clausura madatoz no t[illegible]
s3 gteti statu et gradu debit[illegible]
ora vicia no cognat sine ist[illegible]
Nō transfugiūs t'minos quos [illegible]
pres tui Exemplo aialiu q [illegible]
se a leone terrētu cu cauda [illegible]
transgredi nuq̄ audent vt [illegible]
to dicat ist° ecc 21 potuit [illegible]
et no ē transgressg et face[illegible]
no fecit ideo stabilita sut [illegible]
i dno rel n sic dr i ps̄ Terr[illegible]
eis que no transgredict nq [illegible]
oppne tra t'minu d° legu [illegible]
re tim madatoz et pcept[illegible]
tim federz atq3 pactoz cu[illegible]
facimt pditores et male d[illegible]
re transgressi sut multi leg[illegible]
nert ius dissipauimt fedu[illegible]
s3 puaricatores transgressoz [illegible]
sut Et osee 6 Ipi aut sic [illegible]
si sut pastu meu ibi puar[illegible]
i me p3 g° q̄ ē transgressio q̄ u[illegible]
gtit sic n i carcare et i mo[illegible]
gstitutg libent qn pt transg[illegible]
exot carcēm includetes s[illegible]
di clausg et delicys et diu[illegible]
nōibg hui9 mundi tacq̄ quib[illegible]
a dyab° cōcceptg oia d3 s[illegible]
gres et pacta vicioz transgre[illegible]
re et ad libtate gre reuen[illegible]
dno istud ps Cum mte er[illegible]
tacie et in deo meo transgred[illegible]
Exemplo s3 dd a facie absolon[illegible]
cui s3 datu ē gsiliu 2 R° [illegible]
hac nocte i campestrib9 s[illegible]
lacōe transgredē Sic g° p3 qu[illegible]
gressio sumt tribus modis
Transire Nō q̄ transire [illegible]
trib9 ve i ultra ire s[illegible]
re motu et fluxu de t'mīo a[illegible]
no ad que et io ta i bono [illegible]
s[illegible]gto p transitu pt itellig[illegible]

516

Contra Faustum
manicheum
blasphemantem
legem et prophetas
et eorum deum
incarnationem
christi scripturas
autem novi testamenti quibus
convincitur falsas esse dicentem scripsi grande opus verbis
eius propositis reddens responsiones meas xxx et tres disputationes sunt. Quos etiam
libros cur non dixerim. Nam
et si sunt in eis aliqui perbreves tamen libri sunt. Unus
eorum ubi a nobis adversus
eius criminationes patriarcharum vita defenditur tante
prolixitatis est quante nullus
fere librorum meorum. In libro tertio cum solverem questionem
quomodo potuit duos patres
habere ioseph dixi quidem
quod ex alio natus est ab alio
fuerit adoptatus sed genus quoque
adoptionis dicere debui. Sic
enim sonat quod dixi tamquam
eum vivus adoptaverit alius pater. Lex autem filios etiam
mortuis adoptabat iubens
ut frater sine filiis mortui duceret uxorem fratris et fratri
defuncto semen ex eadem
suscitaret et hic profecto de duobus unius hominis patribus
expeditior redditur ratio. Uterini enim fratres fuerunt quibus
hoc contigit ut unus defuncti
qui vocabatur heli duceret
alter uxorem id est iacob a quo
matheus narrat genitum
esse ioseph sed uterino fratri
suo eum genuit cuius filium
lucas dicit fuisse ioseph non
utique genitum sed ex lege adoptivum. Hoc in eorum litteris inventum est qui recenti memoria
post ascensionem domini hac re scripserunt. Nam etiam nomen eiusdem mulieris que peperit iacob
patrem ioseph de priore marito
mathan qui fuit pater iacob
avus ioseph secundum matheum
et de marito posteriore melchi
peperit heli cuius erat adoptivus
ioseph non tacuit africanus. Quod
quidem cum fausto responderem
nondum legeram sed tamen per adoptionem
potuisse contingere ut unus
homo duos haberet patres dubitare non poteram. In xii et xiii
de filio noe secundo qui est appellatus cham ita disputatum
est tamquam non filio suo chanaan
sicut scriptura demonstrat sed
in se ipso fuit maledictus a patre.
In eodem vicesimo de sole et
luna et alia dicta sunt tamquam sentiant et ideo colerent
vanos adoratores suos quamvis
verba ibi accipi possint a tali

ad in animale translata modo locutionis qui vocatur grece methafora. Sicut de mari scriptum est quod fremat in utero matris sic volens progredi cum utique non habeat voluntatem.
B In undecimo absit autem ut sit in membris sanctorum etiam genitalibus aliqua turpitudo. Dicuntur quidem inhonesta quia non habent eam speciem decoris quam membra que in promptu locata sunt. Sed probabilius in aliis postea scriptis meis reddita ratio est cur ea dixerit etiam apostolus inhonesta propter legem scilicet in membris repugnantem legi mentis que de peccato accidit non de prima nostre institutione nature. Hoc opus sic incipit.

Faustus quidam fuit gente afer civitate mileuitanus eloquio suavis ingenio callidus secta manicheus ac per hoc nefando errore perversus. Noveram ipse hominem quemadmodum commemoravi in libris confessionum mearum. Hic quoddam volumen edidit adversus rectam christianam fidem et catholicam veritatem. Quod cum venisset in manus nostras lectumque esset fratribus desideraverunt et mea caritate per quam eis servimus flagitaverunt ut ei responderem. Hoc iam aggrediar in nomine atque adiutorio domini et salvatoris nostri Ihesu Christi ut omnes qui hec legant intelligant quam nichil sit acutum ingenium et lingua expolita nisi a domino gressus hominis dirigantur. C Quod multis etiam tardioribus et invalidioribus occulta equitate divine misericordie prestitit cum multi acutissimi et facundissimi deserti adiutorio dei ad hoc velociter et pertinaciter currerent ut a viis veritatis longius aberrarent. Commodum autem arbitror sub eius nomine verba eius ponere et sub meo responsionem meam.

disputatio prima

Faustus dixit. Satis superque iam traductis erroribus ac mente superstitionis simul et semiiudeorum habunde detecta fallacia a doctissimo scilicet et solo nobis post beatum patrem nostrum Manicheum studendo Adimantho non abre visum est fratres karissimi hec quoque nobis brevia et concinna responsa propter callidas et astutas conferentium nobiscum propositiones scribere quo cum idem vos ex more parentis

sum serpentis captiosis terminare
questiunculis voluerint
et ipsi ad respondendum vigi-
lanter essetis instructi. Ita enim
fiet ut ad ea ipsa que propo-
suerint religati, ultimus hinc
atque illinc vagari non possint ac
ne profusa confusaque oratione
legentium impedirent ingenia
tam breviter quam distincte et
ad unum de propositis atque iura con-
stituti. Responsio

Augustinus respondit. Tu
semichristianos cavendos pu-
tas quod nos esse dicis; nos autem
pseudochristianos cavendos
vos esse ostendimus. Nam quod
semiplenum est ex quadam parte
imperfectum, ex nulla tamen
falsum est. Quid ergo si aliquid
deest fidei eorum quos tu semi-
christianos vocare conaris, numquid
ideo id quod eis adest destru-
endum ac non potius id quod
deest astruendum est? Sicut
agnoscimus imperfectos loquens
apostolus ait: gaudeo et videns
conversationem vestram et id quod
deest fidei vestre in Christo. Cernebat
itaque quandam fabricam spi-
ritalem, sicut alibi dicit: dei
edificatio estis; et in ea cerne-
bat vel perfecta vel imperfecta; gaudebat
et unde satageret. Gaudebat ex
eo quod iam edificatum videbat,
satagebat ex eo quod usque
ad culmen perfectionis adhuc
edificandum esse sentiebat.
Itaque nos revera catholicos non-
dum perfectos, sed quodammodo
ut dixisti semichristianos, quos fa-
llaciter et seductorie vestra pravitate
insectamini. Sed si qui etiam
adhuc tales sunt, si nos pseu-
dochristianos esse intellexerint,
quamvis captiosis questionum
vestrarum propositionibus propter
id quod eorum fidei deest res-
pondere non possint, non tam
sequendos quam devitandos vos
esse cognoscunt. Dicit ergo vestra
intentio esse semichristianos quos
decipiatis inquirere; sic nostra
intentio est pseudochristianos vos
ostendere, ut non solum christiani pe-
ritiores vos convincendo pro-
dant sed etiam imperitiores vos
cavendo proficiant. Cur autem
serpentem patrem nostrum dixisti
esse quem credidit tibi solearis
vituperare deum qui hominum
preceptum in paradiso dedit
et laudare serpentem quod ei
pessimum consilium ... pare-
ret, puto iustum esse
ut serpentem filium dyabo-
lum a nobis laudatum tu
potius agnoscas parentem
tuum. Nam ille te filium etiam
non vituperatus agnoscit. Disputatio ii

Faustus dixit: Accipis
evangelium? Et maxime.

pseudo xpiani

a

spiritualem

+

b

serpens

quem adhuc

Proinde ergo et natum accipis Christum? Non ita est. Nec enim sequitur ut si evangelium accipio, idcirco et natum accipiam Christum. Cur? Quia evangelium quidem a predicatione Christi et esse cepit et nominari, in quo tamen ipse nusquam se natum ex hominibus dicit. At vero genealogia adeo non est evangelium, ut nec ipse eius scriptor ausus fuerit eam evangelium nominare. Quid enim scripsit? Liber generationis Iesu Christi filii David. Non ergo liber evangelii Iesu Christi, sed liber generationis, quippe in qua et stella inducitur que confirmat genesim, ut recte genesidion hoc nuncupari possit quam evangelium. Denique Marcus qui generationem scribere non curavit, sed predicationem tantum filii dei quod est evangelium, vide quam sit competenter exorsus: Evangelium, inquit, Iesu Christi filii dei, ut et hinc satis habundeque appareat genealogiam non esse evangelium. Namque et in ipso Matheo post inclusum in carcere Iohannem tunc legitur Iesum cepisse predicare evangelium regni. Ergo quicquid ante hoc narratum est, genealogiam constat esse, non evangelium. Alioquin quid impediebat et Matheum ponere evangelium Iesu Christi filii dei, nisi quia improbum putavit genealogiam nominare evangelium? Quare si adhuc tibi distinctum non erat, satis est quod usque nunc ignorasti longe aliud esse evangelium quam genealogiam. Sciat ergo nunc me dixisse accipere evangelium predicationem Christi. De quo quicquid interrogare volueris, omissis generationibus, querere, aut si et de ipsis conferre est animus, non equidem renuo, cum sit in magna et de his ad respondendum copia. Sed tu dixisti interrogare quod primum est. Videris enim in hoc scire velle utrumne evangelium accipiam, si utrum generationem.

Responsio

Augustinus respondit: Certe interrogasti teipsum velut ex persona nostra, utrumnam acciperes evangelium, et respondisti: maxime. Rursumque interrogasti utrumnam acciperes Christum natum; respondisti: non ita est, hanc scilicet causam subiciens: quia generatio Christi non pertinet ad evangelium. Quid ergo responsuri sumus apostolo dicenti: Memor esto Christum Iesum resurrexisse a mortuis ex semine David secundum evan

Evangelium
Evangeliste

gelium meum? Vides ergo certe quod
nesciebas, aut te nescire fingebas
quid sit euangelium, neque ex do
ctrina apostolica si ex uero eius
nomine euangelium dicere si hic
appelles, quod apostoli appellaverunt [evangelium]
Aberras ab euangelio qui
non credis xpm ex semine da
uid quod apostolus secundum suum
euangelium predicari testatus
est. Quod autem erat apostoli pau
li euangelium hoc etiam cete
rorum apostolorum et omnium fide
lium dispensatorum tanti sa
cramenti. Hoc enim alibi di
cit: Siue ergo ego siue illi: sic
predicamus et sic credi
distis. Non enim omnes illi eua
gelium conscripserunt. Et tamen
omnes euangelium predicauerunt.
Narratores quippe originis
factorum dictorum passionum
domini nostri ihesu xpi proprie dicti sunt
euangeliste. Nam et ipsum
nomen si queramus quid
sit latine interpretatur bonus
nuncius. Et euangelium est
bona annunciacio. Quod
quidem cum aliquid boni annun
ciatur, semper dici potest: proprie
tamen hoc uocabulum obtinuit
annunciacio saluatoris. Si
autem nos aliud annunciantes
extra euangelium nos esse ma
nifestum est. Ceteros sumit ad
sum nos parum quos a

ppellatis seminianos. Si maturis
auribus nostrum sibi ex ore apostoli
personante audiant. Si quis
nobis annunciauerit preterquam
quod annunciauimus nobis
anathema sit. Cum ergo ipse
paulus secundum euangelium suum
annunciauerit xpm ex semine
dauid, uos qui hoc negatis et
aliud annunciatis anathema
sitis. Nemo autem non uideat
quanta cecitate dicatur quod
nusquam se xpm natum ex ho
minibus dicat, cum pene
se ubique filium hominis
uocet. Et melius doctissimi
homines proferunt nobis ex
armario uestro nescio quem
primum hominem qui ad gentem
tenebrarum debellandum
de lucis gente descendit ar
matum aquis suis contra ini
micorum aquas, et igne suo
contra inimicorum ignes, et
uentis suis contra inimicorum
uentos. Cur non ergo et fumo
suo contra inimicorum fumos
et tenebris suis contra inimi
corum tenebras, et contra fu
mum ut dicitis aere armabatur
et contra tenebras luce. Nunquid
mala sunt fumus et tene
bre, non ea potuit habere boni
tas eius. Bona sunt ergo cetera
illa, aqua, uentus, ignis. Cur
ergo ea potuit habere malicia

gentis adverse. Hic responde-
bitis. Sed aqua illa gentis
tenebrarum mala erat.
quam non primus homo attulit
bona erat / et ventus illius
malus, huius autem bonus / ita
et ignis huius bonus contra
malum ignem illius dimica-
vit. Cur ergo et contra ma-
lum fumum non potuit affer-
re fumum bonum. An in fu-
mo vestra mendacia tamquam
fumus ipse evanescunt
atque deficiunt / Certe primus
homo vester contra naturam con-
trariam bellum gessit. Cur
quinque illis elementis que in
contraria gente confingitis
unum allatum est contra-
rium de divinis regnis / lux
contra tenebras / Ceteri autem quatuor
non sunt contraria / Nam nec
aer fumo contrarius / multo
minus aqua aque / et ven-
tus vento / et ignis igni. Sed
non illa sacrilega deliramenta
quis audiat, quod primum
hominem vestrum dicitis secundum
hostium voluntatem quo eos
caperet / elementa que porta-
bat mutasse atque vertisse / ut
regnum quod dicitis falsitatis
in sua natura manens non
falleret, divinitate et substa-
ntie immutabilis appareret
ut falleret. Hunc primum ho-

minem filium credi vultis dominum
Ihesum Christum: Huius commenticie
fabule filium dicitis veritatem.
Hunc primum hominem quem
dicitis quia mutabilibus
et mendacibus formis cum
adversa gente pugnavit, si
verum dicitis non mutamini,
si autem mutamini et vos men-
timini / Vera propter dominus et sal-
vator noster Ihesus Christus verus
et verax dei filius / verus et
verax hominis filius. qui
utrumque de seipso testatur et
de vero deo divinitatis eter-
nitatem: et de vero homine carnis
originem duxit / Non novit
apostolica doctrina primum hominem
vestrum. Audite apostolum paulum:
Primus homo inquit de terra ter-
renus / secundus homo de celo
celestis. Sicut portavimus
ymaginem terreni portemus
et ymaginem celestis. Primus
itaque homo de terra terrenus ille
Adam de limo formatus. Secun-
dus autem homo de celo celestis dominus
Ihesus Christus / quia filius dei non
ad carnem quia suscepta et
homo exterius fieret et deus
intrinsecus permaneret / ut et dei fi-
lius verus esset per quem facti
sumus / et hominis filius ve-
rus esset per quem refecti sumus.
Cur ergo primum hominem
vestrum conficitis nescio quem

praedicatis et primum hominem
quem doctrina apostolica docet non
vultis agnoscere. An ut com
pleatur in vobis quod ipse apostolus
ait: a veritate quidem auditum suum
avertentes ad fabulas convertentur.
Paulus annuntiat primum
hominem de terra terrenum; Ma
nicheus annuntiat primum
hominem non terrenum nescio
quibus elementis fallacibus quinque
vestitum. Et Paulus dicit:
si quis vobis annuntiaverit
praeter quam quod annuntiavimus
vobis, anathema sit. Ergo
ne Paulus mendax sit, Ma
nicheus anathema sit. Cur
autem etiam stellae calumniamini
quia magi ad Christum infantem
adorandum perducti sunt, non
erubescitis, cum vos committe
retis Christum verum filium Dei
mentiri primi hominis ut non
sub stellae testificatione pona
tis, sed in stellis omnibus colliga
tum esse dicatis, quia in de illis
principibus tenebrarum com
mixtum esse creditis in illo
bello quo ipse primus homo
vester cum tenebrarum gente
pugnavit, ut de ipsis prin
cipibus tenebrarum tali com
mixtione captis mundus fa
bricaretur. Unde ista sacri
lega deliramenta vos co
gunt non solum in caelo atque

in omnibus stellis sed etiam
in terra atque in omnibus quae nas
cuntur in ea confixum et
colligatum atque concretum
Christum dicere, non iam salva
torem vestrum sed a vobis salva
ndum, cum eum manduca
tis atque ructatis. Nam et ista
impia vanitate seducti se
ducitis auditores vestros ut
vobis cibos afferant quo po
ssit ligato in eis Christo subveni
ri per vestros dentes et ventres.
Talibus enim auxiliis eum
solvi et liberari praedicatis,
nec adhuc totum, sed adhuc
dicitis exiguas sordidasque re
liquias eius in stercoribus
remanere contenditis ut in
aliis atque aliis rerum corpo
ralium formis iterum atque
iterum implicari atque impli
citae teneantur. Et si nec
sic potuerint solvi et purgari,
iam illo igne
ultimo quo ipse mundus
ardebit solvantur atque
purgentur. Nec tamen etiam
tunc totum Christum dicitis po
sse liberari, sed eius bonae di
vinaeque naturae novissimas
residuasque particulas quae
ita sordidatae sunt ut nullo
modo dilui valeant damp
nari in aeternum confixas glo
bo horrido tenebrarum. Et tamen

Stella

quin se fingit indignari quod
filio dei fiat iniuria cum
eius natiuitatem stella demon
strasse dicatur tamquam
genesis sub fatali constellatione
sit constitutus cum eum
ipsi non tantum sub stellarum con
uersione sed inquinationibus omnium
terrenorum et infectionibus omnium
herbarum et in putredine
omnium carnium et in corrup
tione omnium ciborum ita liga
tum pollutumque constituant
ut ex magna non tantum ex to
ta parte solui purgarique non
possit nisi ut ab hominibus
electis videlicet manicheis
etiam in porris radicibus e
ruetur. Et nos quidem sub
fato stellarum nullius hominis
genesim ponimus ut liberum
arbitrium voluntatis quo
vel bene vel male viuitur
propter iustum iudicium dei ab
omni necessitatis vinculo
vindicemus quanto minus
illius temporalem generationem
sub astrorum conditione cre
dimus factam qui est eternus
vniuersorum creator et dominus.
Itaque stella illa quam viderunt
magi Christo secundum carnem nato non
ad decretum dominabatur sed ad
testimonium famulabatur
nec eum subiciebat imperio
sed indicabat obsequio. Deinde
non ex illis erat hec stellis
que ab initio creature itinerum
suorum ordinem sub creatoris
lege custodiunt sed nouo virginis
partu nouum sidus apparuit
quod ministerium officii sui
etiam ipsis magis querentibus
Christum cum ante faciem preiret ex
hibuit donec eos usque ad ipsum
locum ubi verbum dei infans
erat perducendo perduceret. Quinam
tandem astrologi ita consti
tuerunt hominum nascentium
fata sub stellis ut aliqua ste
llarum homine aliquo nato
circuitus sui ordinem reliquisse
et ad eum qui natus est per
rexisse assererent. Sortem
quippe nascentis astrorum
ordini colligari arbitrantur
non astrorum ordinem ab ho
minis nati die posse mu
tari. Quapropter si stella illa
ex his erat que in celo peragit
ordines suos quomodo poterat
decernere quod natus Christus
acturus erat que nato Christo
iussa est relinquere quod age
bat. Si autem ut probabilius
creditur ad demonstrandum
Christum que non erat exorta est
non ideo Christus natus est quia
illa extitit sed ideo illa extitit
quia Christus natus est. Unde
si dici oporteret non stellam
Christi sed Christum stelle fatum fuisse

eius

Vadimda

ff fortuna stellarum

Stella magorum

ad

Astrologi

Fata vel dicunt

diceremus. Ipse quippe illi non illa huic nascendi attulit causam. Si ergo sunt fata que a fando id est a dicendo appellata sunt quoniam christus dei verbum est in quo antequam essent dicta sunt omnia non consortium siderum fatum christi est sed fatum etiam siderum christus. qui etiam ipsam carnem suam sub celo creatam ea voluntate assumpsit qua etiam celum creavit, ea potestate deposuit et recepit qua etiam sideribus imperavit. Cur ergo non sit evangelium, quod de ista generatione narratur cum tam bona nobis annuncietur ut per ipsam nostra sanetur infirmitas. An quia matheus non est ita exorsus ut diceret initium evangelii ihesu christi sicut ait marcus sed liber generationis ihesu christi. hoc modo nec iohannes evangelium scripsisse dicatur quia nec ipse ait initium evangelii aut liber evangelii sed in principio erat verbum. nisi forte tamen elegans novorum vocabulorum fabricator faustus fuit ut et hic iohannis exordium verbi divini nominavit christi verbum, sicut illud christi genesium genesidium censuit esse appellare. Sed cur non potius cogitatis quanta impudentia prodigiosas illas et inexpiabiles

partes

fabulas vestras evangelium nominetis. Quid enim illic boni annunciatur ubi dicitur deus adversus rebellem nescio quam contrariam alienamque naturam non aliter regno suo potuisse prospicere ac consulere nisi ~~~~ partem sue nature inavidas [?] illius fauces devorandam mitteret atque ita polluendam ut post tantos labores atque cruciatus non posset saltem tota purgari. Itane tam malus nuncius evangelium est. Certe omnes qui greca vel tenuiter noverunt evangelium bonum nuncium vel bonam annunciationem interpretantur. Quomodo est autem iste bonus nuncius quando quidem ipse deus vester in celo sibi opposito lugere nunciatus est, donec sua membra ab illa vastatione et contaminatione reparentur atque purgentur. Qui si aliquem luctum finierit crudelis erit. Quid enim de illo male meruit pars illa eius que in globo ligabitur que utique in eternum lugenda est quia in eternum dampnabitur. Sed evangelium [?] istum nuncium quisquis diligenter adverterit non cogitur lugere quia malus est sed ridere quia falsus est.

evangelium

Faustus dixit. disputacio iii

Accipitis ergo generationem

A
Equidem conatus sum dum
hoc ipsum quale cumque est
persuadere michi qua natus sit
deus: sed offensus duorum ma
xime euangelistarum di
ssensione qui genealogias
eius scribunt luce et ma
thei hesi incertus quem nam
potissimum sequerer sicnem
putabam ut qui presens
non sum quem mentiri ex
istimarem. ipse uerum diceret
et quem uera loqui ipse
forsitan mentiretur. Visum
est ergo eorum pretermissa
lite et interminabili michi
ad iohannem marcumque me
conuerti nec impares a duobus
a duobus et ab euangelistis
ac de eisdem nominis professores
quorum in principia initium non
inuito placuerunt. quia
nec dauid nec mariam produ
cunt nec ioseph. sed iohannes
quidem in principio fuisse
uerbum dicit et uerbum fu
isse apud deum et deum
fuisse uerbum xpm fuisse sig
nificans. marcus uero euan
gelium inquit ihesu xpi filii
dei tamquam matheum ex pro
batis qui posuerit filium
dauid nisi forte hic alterum
et alterum ille annunciat
ubi hec ergo racio est quia
ego non accipio xpm natum

Tu uero si tantus es ut hanc
michi adimas offensionem
efficere ut inter se ipsi conueniant
et ut cuique succumbam quamuis
nec sic quidem dignum sit ex
utero credere deum et deum
christianorum **Responsio** tercia

Augustinus respondet O
Si pio studio legisses euan
gelium et ea que te in euan
gelistis tamquam repugnancia
mouissent. diligenter quereres
quam temere dampnare maluis
ses ut saltem per ipsam que B
quasi prima fronte occurrit
apertissimam repugnanciam
cogitares non aliquid illic ma
gnum lateret difficile fieri
potuisse ut eis auctoritas inter
terrarum orbe preberetur. que
sibi tot hominum doctissimorum
ingenia subiugaret. Deinde
cum magnum est inde quod
uidistis alios xpi secundum carnem
progeneratores commemorari
a luca. alios a matheo. cum
ambo ioseph commemorant. matheus
ad quem pertingat. lucas a quo
incipiat cum per quod dum
cum eius matre sancti et uir
ginale coniugium etiam ipse
parens xpi meruit appellari
ut per uirilem dignitatem
ab ipso uel usque ad ipsum gene
raciones contexerentur. Deinde
ergo magnum est quod uidistis

quod alium patrem habeat iose
ph secundum matheum alium secundum
lucam et alium auum secundum
istum alium secundum illum
et deinceps sursum usque usque
ad dauid per tam multas ge
nerationes alios parentes
eius ab isto alios ab illo enu
merari. Ita ne tam apertam
manifestamque diuersitatem tot
acuti et docti viri diuinarum
scripturarum tractatores dili
gentissimi non viderent. Tam
quidem in latina lingua per
pauci sunt: eos autem in greca
quis numerat. Viderunt
eam plane. Et nam cum sic tran
seuntibus aut quis parpaululum
intuens ista non videat. Sed
pie cogitantes tante aucto
ritatis eminentiam latere
ibi aliquid crediderunt quod
petentibus daretur oblatran
tibus negaretur a querentibus
inueniretur reprehenden
tibus subtraheretur pulsan
tibus aperiretur oppugnan
tibus clauderetur. Petierunt
quesierunt pulsauerunt acce
perunt inuenerunt intrauerunt
Nempe tota in hac questio
est quomodo potuerit duos
patres habere ioseph. Hoc
enim si potuisse fieri demon
stratur nulla omnino causa
est cur quis ex istorum euange

listarum in duobus quattuor
enumerandis falsum dixisse
credatur. Ad nobis enim pare
ntibus iam non erit mirum nec
contrarium quod et auum alium
et attauum et proauum esse po
tuerunt et quicquid supra est
usque ad dauid cuius erant
ambo filii et salomon qui per
tinet ad ordinem quem matheus
secutus est et nathan qui ad
seriem quam lucas exposuit.
Attendunt autem ista nonnulli
et uident a nobis uni homini non
posse per commixtionem carnis
hominem gigni et ideo putant
istam questionem non posse dissolui
cum intuentur quod visitati
ssimum ac facillimum est
patrem cuiusque non eum tantum
dici a quo genitus sed etiam
eum a quo fuit adoptatus. Neque
enim adoptionis nomen ab
antiquorum alienum ab eorum
moribus fuit. Nam etiam
feminas inuenimus ad
optasse sibi filios non ex utero
suo natos sicut sara et agar
et lia ex ancilla sua et filia
pharaonis moysen adoptauit.
Ipse autem iacob nepotes suos
filios ioseph adoptauit. Preci
pue adoptionis nomen plu
rimum valere in nostre fidei sa
cramento apostolica doctrina te
statur. Unde apostolus paulus

cum de iudeorum multis lo
queretur quorum est inquit
adoptio et gloria et testamen
ta et legislacio: quorum
patres et ex quibus xpistus
secundum carnem qui est super
omnia deus benedictus in
secula. Item dicit: et ipsi
in nobismetipsis ingemi
scimus adoptionem expec
tantes redempcionem corporis
nostri. Item alio loco. Cum
autem venit plenitudo temporis
misit deus filium suum
factum ex muliere factum
sub lege: ut eos qui sub le
ge erant redimeret ut ad
opcionem filiorum reciperemus
hec ergo adoptio quam antiquum sa
cramentum sit hiis atque huiusmodi
testimoniis satis apparet:
Unicum enim filium deus
quem genuit de substancia sua
de quo dicitur cum in forma dei
esset non rapinam arbitratus
est esse equalis deo. Nos autem
non de substancia sua genuit: cre
atura enim sumus quam non
genuit sed fecit: et ideo ut
fratres xpisti faceret secundum modum
suum adoptavit. Iste itaque
modus quo nos deus cum
iam essemus ab eo non nati
sed conditi et instituti verbo
suo et gracia sua genuit ut
filii eius essemus adoptio
vocatur. Unde et Iohannes
dicit: Dedit eis potestatem filios
dei fieri. Cum igitur ius ado
pcionis filiorum apud patres nostros
et in scripturis sanctis usitatum
sit: que impietatis demencia
precipitat prius evangelistas
falsitatis arguere quod dupli
ces generaciones commemorant
tamquam utreque vere esse non po
ssint quam cogitare et attendere
et videre quod facillimum
est quam crebra consuetudine
generis humani unus homo
duos patres habere potuerit unum
cuius carne sit homo genitus
alterum cuius voluntate
cum iam homo esset filius sit
adopcionis. Quem si non recte
dicitur pater nec nos recte
dicimus pater noster qui es in celis
ei deo cuius substancia nati non
sumus: sed cuius gracia et misericordia
voluntate adoptati secundum
doctrinam apostolicam et fidei ve
ritatem ipsum quippe habemus E
et deum et dominum et patrem
deum quod ab ipso etiam ex
hominibus parentibus condi
ti sumus dominum quod ei sub
diti sumus patrem quod eius
adopcione renati sumus.
Facile ergo fuit religiosis per
scrutatoribus divinarum
litterarum aliquantulum con
siderare et videre in diversis

xpi generationibus a duobus
evangelistis commemoratis
quomodo duos patres habere
potuit Joseph quorum progeni
tores diversi enumerarentur
hoc et vos si studium contentionis
non excitaret facile videre po
ssetis. Sed ab illis viris alia etiam
quesita et inventa sunt cum
omnes harum rationum par
tes pertractarent. Hec autem
aliorum intellectu longissime
remota est. Itaque etiam minima
teneritatis errore constituti id
quod in rebus humanis fieri
solet ut alius carne gignat
filium alius eum voluntate
te adoptet ac si unus duos
patres habeat si non ad ipsum ani
mo legeretis cogitando vi
dere possetis. Cum ergo ante Ma
theus ab Abraham cepit des
cendens usque ad Joseph. Lucas
autem a Joseph cepit ascendens
non usque ad Abraham sed usque ad
deum qui fecit hominem et
dato precepto potestatem dedit ut cre
dens filius dei fieret. et cum ille
in capite libri generationes
ipsas enumeravit. ille autem
cum dominus Jesus a Johanne bap
tisatus fuisset et quod sibi ve
lit numerus generationum
secundum Matheum in ter
quatuordecim digerantur
quibus in summa computatio

tamen una minus apparet
numerus autem generationum
secundum Lucam qui in baptismo
domini commemoratur ad septuaginta
et vii pervenit. quem numerum
cum ipse dominus in peccatorum
remissione commendat dicens
non tantum septies sed etiam septua
gies septies. nullo pacto inda
gare possetis nisi aut aliquem
catholico audiretis non quo
libet sed divinarum scripturarum
studioso et quantum possit perito
aut ipsi ab errore correpti
pietate catholica peteretis ut
acciperetis quereretis ut inve
niretis pulsaretis ut aperiretur
nobis. Cetera post cum id quod
sanctum de generationum
diversitate proponit qui in duobus
patribus intelligendus hic
nodus erat: intellecta nativitate
et adoptione solutum est.
Frustra se volunt adducere
evangelistas convincere et ab aliis
duobus auferre magis offen
sionis ad quos se contulisset
quam eos a quibus abstulisset.
Non enim amant sancti suos
electores si suorum sociorum
eos invenerint desertores.
Unitate enim gaudent et in
xpo unum sunt et si alius
aliud et alius aliud aut
alius aliter et alius aliter
vera tamen omnes dixerunt nec sibi

nullo modo contraria si pius lector attendit si mitis legat si non heretico animo unde irretitur sed fideli corde unde edificetur inquirat. Nam ego quidem singulorum patrum generationes quos ut unus homo duos habuerit non est ab humano genere alienum singulos evangelistas narrandos suscepisse credimus: non est a veritate nostra fides aliena. Sed non ita ut se iam evangelistis convenientibus sic Faustus promisit ut eius succumbit. Sed illud quod adiungit nos adhuc monet Faustus nec sic quidem inquit dignum erit ex utero deum credere et deum christianorum quasi nos ipsam divinam naturam ex femine utero exisse credamus. Non nec modo commemoratum apostoli testimonium ubi ait de iudeis quorum patres et ex quibus Christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus in secula. Christus ergo dominus et salvator noster filius dei verus secundum divinitatem et filius hominis verus secundum carnem non ex eo quod est super omnia deus benedictus in secula ex femina natus est sed ex illa infirmitate quam suscepit ex nobis ut in ea moreretur pro nobis et sanaret in nobis non ex forma dei in qua cum esset non rapinam arbitratus est esse equalis deo natus ex femina est sed ex forma servi quam accipiendo: semetipsum exinanivit. Neque enim ob aliud exinanisse dictus est nisi accipiendo formam servi non amittendo formam dei. Illa enim natura qua in forma dei equalis est patri incommutabiliter permanente suscepit mutabilem nostram per quam de virgine nasceretur. Vos autem cum carnem Christi virginali utero committere horretis ipsam divinitatem dei non tantum hominum sed etiam canum porcorumque uteris commiscetis. Semel conceptam in utero virginis Christi carnem credere non vultis in qua non solum non ligatus sed nec mutatus est deus et ipsam dei partem divinamque naturam in omnium hominum ac bestiarum masculinis seminibus et femininis uteris in quibus concipitur omnes terras et omnes aquas et omnes herbas ligari opprimi et coinquinari et nec totam postea liberari posse predicatis.

Disputacio IIII

Faustus dixit: Accipis testamentum vetus? Si est in eo mihi meo hereditas accipio

sine est non accipio. Improbitas
enim hec quidem nimia est
a usurpare tabulas que te detestentur
exheredatum. An ignoras testa
mentum vetus chananeorum
terram repromittere? sed eam tamen
iudeis id est circumcisis et sacri
ficantibus et abstinentibus
a porcina ac reliquis carnibus
quas immundas moyses appe
llat sabbata observantibus
et azimorum sollempnitatem
ac reliqua huiusmodi que eis
ipse testator erat observanda
mandavit. Et nunc quia xpia
norum nemini placuere neque
eum quisquam nostrum ea custodit
dignum est ut eum recusa he
reditate reddamus et tabu
las. Hec ergo prima causa est cur
ego testamentum vetus abicien
dum puto nisi tu me pruden
tius aliquid doceas. Secunda
vero causa est quod etiam tam mise
ra eius et corporalis ac longe
ab anime commodis hereditas
est ut post beatam illam novi
testamenti pollicitationem que
celorum michi regnum et vitam
perpetuam pollicetur etiam si gratis
eam michi testator suus inge
reret fastidirem. Responsio contra

Augustinus respondit. Tem
poralium quidem rerum pro
missiones testamento veteri
contineri et ideo vetus testa
mentum appellari nemo no
strum ambigit. et quod eterne
promissiones regni celo
rum ad novum pertinent
testamentum. Sed in illis tem
poralibus figuris fuisse futu
rorum que implerentur in
nobis in quos fines seculorum
devenerunt non suspicio mea sed
intellectus apostolicus est dicente
paulo cum talibus loqueretur
hec omnia figure nostre fuerunt.
Et iterum Hec omnia in figura con
tingebant illis. scripta sunt
autem propter nos in quos finis se
culorum obvenit. Non ergo
testamentum vetus ad consequen
das illas promissiones sed ad
intelligendas in eis novum te
stamentum prenunciationes acci
pimus. Veteris quippe testificatio
fidem novo conciliat. Unde do B
minus postea quam resurre
xit a mortuis se non solum
intuendum discipulorum oculis
sed etiam contrectandum manibus
obtulit. ne quod tamen cum sint mor
talibus et carnalibus sensibus
fallacie agi arbitrarentur sed ma
gis eos de veterum librorum
testificatione firmavit dicens
Oportebat impleri omnia que
scripta sunt in lege moysi
et prophetis et psalmis de me. Ro

itaque spes nostra in temporalium
rerum promissione defixa est
quando quidem nec ipsos illius
temporis sanctos et spirituales
viros patriarchas et prophetas
hijs terrenis rebus fuisse deditos
credimus. Intelligebant enim
revelante sibi spiritu dei quid
tempori illi congrueret et quibus
modis deus per omnes illas res
gestas et dictas futura signi-
randa et pronuntianda de-
cerneret. magisque desiderium eorum
de novo testamento erat. sed presens
functio corporalibus adsignifi-
canda nova ventura pollicita-
tionibus veteribus prebebatur.
Ita illorum hominum non tantum
lingua sed et vita prophetica fuit
carnalis autem populus promi-
ssis vite presentis inherebat. de
quo tamen etiam ipso nichilominus
significabantur ventura. Sed
vos ista non intelligitis. quia
sicut propheta dicit si non credideritis
non intelligetis. Non enim estis
eruditi in regno celorum id est in
ecclesia christi vera catholica. Nam
si essetis de dominis sanctarum
scripturarum non solum nova
sed etiam vetera proferretis. Ipse
quippe dominus ait. Propterea
omnis scriba eruditus in
regno celorum similis est
homini patrifamilias profe-
renti de thesauro suo nova et
vetera. Et ideo dum sola promi-
ssa dei nova tenere vos arbitramini
in remansistis in vetustate car-
nis et novitatem induxistis
erroris. De qua novitate apostolus
ait. Prophanas autem vocum
novitates evita. multum enim
proficiunt ad impietatem et
sermo eorum sicut cancer serpit
ex quibus est Ymeneus et Phi-
letus qui circa veritatem aberraverunt
dicentes resurrectionem iam factam
esse et fidem quorundam subver-
terunt. Ecce qua vena falsitatis
vos manare cognoscite qui
dicitis resurrectionem nunc esse
tantummodo animarum per
predicationem veritatis corporum
autem quam predicaverunt apostoli futuram
negatis. Sed unde autem spiritualis secundum
hominem interiorem qui re-
novatur in agnitione dei pote-
stis agnoscere cum prurientes
carnis et carnalium rerum
ymaginibus quibus totus error
vester involvitur veras corporeas non
possessione teneatis sed phantasmata
te sapiatis. Terram enim chana-
neorum que manifesta erat et
manifeste illi populo data erat con-
tempnere vos et fastidire gloria-
mini quia non ita terram luminis
describatis ex una parte atra
gentis tenebrarum tanquam
cuneo coartato discissam ut
neque in rerum veritate inveniatur

et in cognitione utrumque falsita-
te credatur et ideo nec in tantum
utrumque data sustineat et utrum-
que desiderata corrumpat.
Faustus dixit. Ac disputacio v.
Accipis evangelium? Et me intro-
gas utrum accipiam, in quo
id primum accipere apparet quia
que iubet observo. An ego de
te querere debeo utrum acci-
pias in quo nulla accipientis
evangelium videntur indicia? Ego
patrem dimisi et matrem et
uxorem et filios et cetera que
evangelium iubet, et interrogas
utrum accipiam evangelium? Nisi
adhuc nescis quid sit quod
evangelium nuncupatur. Est enim
nichil aliud quam predicatio et
mandatum Christi. Ego aurum ar-
gentumque reieci et es in zonis
habere desii, cottidiano conten-
tus cibo, nec de crastino curans
nec unde venter impleatur
aut corpus operiatur sollicitu-
dinem gerens, et queris a
me utrum accipiam evan-
gelium? Vides in me Christi beatitu-
dines illas que evangelium faciunt
et interrogas utrum illud acci-
piam? Vides pauperem, vides
mitem, vides pacificum, puro
corde, lugentem, esurientem,
sitientem, persecutiones et odia
sustinentem propter iustitiam, et
dubitas utrum accipiam evan-
gelium? Verum ergo iam mirum
est Iohannem Baptistam viso Ihesu
et eius item operibus auditis
querere adhuc utrum ipse esset
Christus, cum digne et merito Ihesus
nec dignatus quidem est re-
nuntiare quod ipse esset, sed opera
rursus eadem illi que iam
dudum audierat remandavit:
Ceci vident, surdi audiunt,
mortui resurgunt et cetera. Er-
go quoque ita te non inmerito fece-
rim, si percunctanti utrum ac-
cipiam evangelium dixero: omnia
mea dimisi, patrem, matrem,
uxorem, filios, aurum, argen-
tum, manducare, bibere, delicias,
voluptates. Hoc tibi ad interro-
gata satis responsum puta
et beatum te futurum si in me
non fueris scandalizatus. Sed non,
inquit, accipere evangelium hoc solum
est si sic precepit facias, sed ut etiam
credas in omnibus que in eodem
scripta sunt, quorum primum
est illud quia natus sit Ihesus.
Sed nec item illud solum esse
evangelium accipere ut credas quia
natus est Ihesus, sed ut facias
etiam quod precepit. Ac si me
ideo evangelium non accipere putas
quia generationem pretermitto,
sicut tu ergo accipis et multo ma-
gis non accipis, quia precepta
contempnis. Ac per hoc interim
pares sumus donec discutiamus

et partes. Aut si tibi no[n] prem
dicat preceptorum ista contemp
cio ad proficiendum quin ymmo ac
cipias euangelium/ michi adhoc
quare premittet genealogia
dampnata. Quod si accipere
euangelium in duobus hijs constat
ut dicis genealogias credere
et seruare mandata. Quid er
go imperfectus imperfectum
indicas. Uterque utrum eget
altutro: et si quod certius est
accipe euangelium in sola obser
uatione constat celestium man
datorum. Duplici modo imp
bus es qui ut dici solet de
sertor arguas militem. Et
tamen age ponamus quia ita
nis duo hec partes esse fidei
perfecte quarum una quidem
consistet in uerbo i. facti xpm natum
Alia no[n] minore quod est obser
uacio preceptorum. Vide ergo
quam arduam ergo et diffi
ciliorem partem michi elege
rim/ tu uero quia leuissimam
et faciliorem. Et inmunito ple
bes ad te confugit. Amore resu
git nesciens utique quia regnum
dei: no[n] sit in uerbo sed in uirtute. Er
go est quod me lacessis si difficili
orem fidei aggressus partem
tibi ut infirmo reliqui facili
orem. Sed ergo ad tenendam
inquit salutem animus hanc
partem fidei efficaciorem puto

ac magis ydoneam quam
tu reliquisti i. xpm facti natum.
Age ergo ipsum eundem intro
ducamus xpm xpum potissimum
nobis salutis oratur occasio
querem ore dicamus. Non
omnium intrabit in regnum
tuum xpi. Sed qui fecerit inquit uo
luntatem patris mei qui
in celis est. Non dixit qui
me professus fuit natum.
Et alibi ad discipulos Ite et
docete gentes baptisantes
eos in nomine patris et filii et
spiritus sancti/ et docentes eos
omnia seruare quecunque man
daui uobis. Non dixit docen
tes eos prima sum natus sed
ut mandata seruent. Item
alibi dixit mei estis si fe
ceritis que precipio uobis. Non
dixit si natum me credide
ritis. Et rursum si feceritis man
data mea manebitis in dile
ccione mea. Et alia multa.
Necnon in monte cum do
ceret ait pauperes dicens beati
mites beati pacifici beati puro cor
de beati qui lugent beati qui esu
riunt qui persecucionem pa
ciuntur propter iusticiam/ nusquam
dixit qui me confessi fuerint
natum. Et in discretione
agnorum ab hedis in iudicio
dicturum se dicit his qui ad
dextram sunt/ esuriui et

dabastis me· sitim et potastis
et cetera Propterea precipit re
gnum mereri non et dimitti quendam
iuvenem etiam vade inquit
et vende omnia que habes et
sequere me Non dixit crede me
natum ut merearis intrare Et
si portionem mee quam inde dico
genealogie ut vel in ultimis elegi fide
ubique vita beatitudo et regnum
promittitur nunc non inveniam
Aut docete ubi ubi scriptum est
beatum esse regnumque per
cepturum· aut etiam habi
turum vitam qui eum fassus
fuit ex femina natum Quantum
tamen et si hec pars est fidei be
atitudine non sed Cum non eg
ere partem fidei probaverimus
quid fiet Nempe eritis nos
manes quod et ipsis utique
monstrabitur Sed interim hac
satis nobis est ad propositum quia
porcio hec nulla beatitudinibus
coronata sit Etiam tamen accedit
et illa alia beatitudo ex confes
sione cristo sermonis· qua ihesum
confitemur esse cristum filium
dei vivi Quod ipse eque ore
suo beat ibi dicens ad petrum
Beatus es simon bariona quia
tibi non hoc caro et sanguis
aperuit sed pater meus qui in ce
lis est Cetera propter non iam ut
putabatis unam: sed duas eas
demque ratas fidei partes te

nemus et utrique parte beati
appellamur Augustinus quia alteram
earum operibus exercentes alteram
sine blasphemia predicamus
Augustinus Responsio contra
Ad respondit iam super commemo
ravi quia sepe dominus se filium ho
minis dicat et quanta vani
tate manicheorum fabulam
nephandi sui erroris induat
de nescio quo commixto primo ho
mine quem non terrenum sed fallacibus
elementis indutum contra
apostolum predicant dicentem Primus
homo de terra terrenus· et quanta
cura nos idem monuit apostolus
dicens· si quis vobis annunciaverit
preterquam quod annunciavimus
vobis anathema sit Quapropter
restat ut filium hominis cristum
ita credamus sicut apostolica ve
ritate predicatur non sicut mani
cheorum falsitate confingitur
Cum igitur enim evangeliste
annuncient natum ex femina
de domo david· hoc est ex fa
milia david paulusque ad
thimotheum scribat dicens
memor esto ihesum cristum resur
rexisse a mortuis ex semine
david secundum evangelium
meum satis apparet quemadmodum
cristum filium hominis credere de
beamus· qui filius dei propter nos
facti sumus etiam filius hominis
per assumptionem carnis factus

a

est ut moreretur propter delicta nostra et resurgeret propter iustificationem nostram. Ideo quippe utrumque se dicit et filium dei et filium hominis. Unde ne putem plurima uno loco commemorando secundum Iohannem ita scriptum est: Amen amen dico vobis quia venit hora et nunc est quando mortui audient vocem filii dei et qui audierint vivent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso sic dedit et filio vitam habere in semetipso et potestatem dedit ei et iudicium facere quia filius hominis est. Dixit vocem filii dei audient et dixit quia filius hominis est. Secundum hoc enim quod filius hominis est accepit potestatem iudicium faciendi, quia in ipsa forma venturus est ad iudicium ut et a bonis et a malis videatur, in qua forma etiam ascendit in celum et voce angelica discipulis sonuit: sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in celum. Nam secundum id quod filius dei deus est equalis patri et cum patre unum non videbitur a malis. Beati enim mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Cum ergo credentibus ipse promittat vitam eternam, nec aliud sit credere in eum quam credere in verum

Christum qualem seipsum predicat et ab apostolis predicatur hoc est et verum dei filium et verum hominis filium, vos Manichei qui creditis in falsum et fallacem falsi et fallaces hominis filium eum et ipsum gentis deum adversus tumultum perturbatum membra sua misisse cruciandam nec per ea tota purganda: videte quam sitis alieni a vita eterna quam promittit Christus illis qui crediderint in eum. Ait enim Petro confitenti eum filium dei: Beatus es Simon Bariona. Numquid ideo nusquam promisit eis qui in eum filium hominis crederent, cum idem ipse sit et filius dei et filius hominis. Habes etiam aperte vitam eternam promissam credentibus in filium hominis: sicut exaltavit Moyses serpentem in heremo sic oportet exaltari filium hominis ut omnis qui credit in eum non pereat sed habeat vitam eternam. Quid multis amplius? Credite ergo in filium hominis ut habeatis vitam eternam, quia ipse est verus deus et vita eterna, sicut idem Iohannes ait in epistola, ubi etiam dicit antichristum esse qui negat Christum in carne venisse. Verum ergo nos tamquam de mandatore eius perfectione

iactatis quod ea que in evangelio pre-
cepta sunt operamini. Quid enim
B illa prodessent ubi non est fides
vera etiam si vere implerentur
a vobis? Nonne audistis apostolum
dicentem: Si distribuam omnia
mea pauperibus et tradam corpus
meum ut ardeam, caritatem
autem non habeam, nichil michi
prodest. Quid ergo vos tamquam
de sancta paupertate iactatis cum
christiana caritate careatis? Habent
enim inter se quamdam caritatem non
tantum etiam latrones sibi debi-
tores facinorosam flagitiosamque
conscientiam. Sed caritatem quam
commendat apostolus ut eam a ce-
teris improbandis repudiandisque
secerneret, alio loco ait: Finis
autem precepti est caritas de corde
puro et conscientia bona et
fide non ficta. Quomodo ergo habere potestis
veram caritatem ex fide ficta
surgentem? Aut quid vos pige-
bit fidem vestram fucare men-
daciis, qua audetis et primum ho-
minem Christum cum suis ho-
stibus in sue nature veritate
manentibus mutabili falla-
cia dimicasse predicatis et
Jo. ipsum Christum qui dixit Ego sum ve-
ritas speciem carnis, mortem
crucis, vulnera passionis,
cicatrices resurrectionis men-
titum esse suadetis? Ipso vo-
c

ipso iure Manicheos multos si illo
mentiente nos amamus ac tuos
in veritatem? Si autem Christum imi-
tetur multos quis in nobis te-
neat falsitatem cum in his
quoque mandatis que vos im-
plere dicitis non sit nisi plena fa-
llacia? Christum ipse cum dixisse sit
sanctus dicere quod et in zonis
non portetis nisi forte ideo verum
dixit quia non es in zonis sed
et aurum in sacculis et mar-
supiis habeatis? Vere reprehen-
derentur ista in nobis nisi esset
aliud pestiferum et alienum
ibi. Nunc in rebus humanis
est ille Constancius modo vester frater
iam catholicus christianus qui
multos vestrum Rome congrega-
verat in domum suam propter
implenda precepta Manichei
satis quidem vana et inepta
secundum vestram que magna
existimatis, cum vestra
infirmitas cederet dispersi estis
vivis sensus vestri suam
Unde illi qui mensis perdurare
voluerunt a vestra societate sci-
ssi separati sunt et quia in
mattis dormiunt mattarii
appellantur. A quorum stra-
tis longe dissimiles fuerunt
plume Fausti et caprone | st' nuba cquerop et dur' / qui come a capite xue
lodices qua deliciarum
affluentia non solum Mattarios

fastidiebat sed etiam dominum
patris sui hominis pauperis
misericordiam. Aufertis ergo perditam
simulationem: si de moribus
non vultis saltem de litteris vestris
de lingua vestra: cum dicta vestra
tamquam ille primus homo cu-
gente tenebrarum mendaci-
tibus non elementis sed litteris
repugnare videamini. Sed ne in
hominis potius non implentes
ea que sibi precipiuntur quam
in ipsam sectam vanissimi
erroris me ista dicere quis-
quam reprehendat. Haec dico
Talia sunt ipsa precepta ma-
nichei: ut si ea non faciatis de-
ceptores: si autem faciatis decep-
ti sitis. Neque enim christus nobis
precepit ut herbam non evella-
tis: sed ut homicidium perpe-
tretis: qui discipulos suos per
segetes transeuntes et esurien-
tes vellere spicas sabbato non
prohibuit. Unde convincit
et presentes iudeos et futu-
ros manicheos: illos quia
sabbato fiebat, illos quia fiebat.
Sed plane manicheus precce-
pit: ut otiosi sitis manibus vestris
de homicidiis vivatis alie-
nis. Et illa quidem sunt fal-
sa homicidia: sed vera sunt
vestra: cum tali de Moyse
doctrina miseras animas tra-

-ditatis. Inest tamen ille hereticus
typhus intolerabilisque superbia.
Vides nunc inquit christi beati-
tudines illas que euangelium faciunt
et interrogas utrum illud accipiam.
Vides pauperem: vides mitem:
vides pacificum puro corde lu-
gentem esurientem sitientem
persecutiones et odia sustinentem
propter iustitiam et dubitas utrum
accipiam euangelium. Si hic esset
iustum iustificare seipsum
vobis prius voluisset intelligi-
homo iste cuius hec loquetur
Sed ego videlicet sancti non
incubor notus omnibus au-
ditoribus manicheorum et
eis maxime qui sunt rome.
Talem propono manicheum
qualem constantius requirebat
cum illa precepta exigebat
impleri non qualem videre
nolebat. Et illum tamen non
video pauperem spiritu qui tam
superbus est ut animam suam
deum credat nec captivus e-
rubescat. Non video mitem qui
tante auctoritati euangelice ma-
vult insultare quam credere.
Non video pacificum qui naturam
ipsam divinam qua deus est
quicquid est qui solus vere
est perpetuam pacem habere
potuisse non putat. Non video
puro corde in quo tumultuantur

tam sacrilega et tam multa
figmenta. Et nemo lugentem
nisi deum captum et ligatum
donec solvatur et evadat: ex qui-
dam tamen parte decurtatus quae
in globo tenebrarum a parte li-
gabitur et non lugebitis. Quo-
modo esurientes et sitientes
iustitiam quam Faustus in
scriptis suis non addidit credo ne
sibi deesse videretur si eam se
adhuc esurire et sitire fateretur.
Sed quam iustitiam isti esuriunt
et sitiunt quibus perfecta iustitia
erit damnatis in globo fratribus
qui nihil suo vitio perierunt
sed hostili labe quo eos pater
misit inexpiabiliter infecti sunt
insuper triumphare. Et nemo de
G persecutiones et odia sustinens
propter iustitiam quibus haec sacrilegia
praedicare et persuadere iustitia est
Pro qua impia perversitate propter
Christianorum temporum man-
suetudinem quam parva et prope
nulla patiamini cur non
cogitatis: sed tamen quoniam satis
loquimini iustitiae vestrae velut
magnum vultis esse indicium
quod obprobria sustinetis persecu-
tionesque patimini. Porro si
tanto est quisque iustior quan-
to graviora perpetitur omi-
tto dicere quod inde facillimum
est quam multa graviora nobis
patiantur alii atque alii facino-
ribus flagitiisque polluti: illud
dico si pro nomine Christi quoquo
modo usurpato atque suscepto
quisquis patitur persecutionem iam
etiam veram fidem iustitiamque
quia tenere dicendus est conce-
dite ut ille sit fidei verioris
maiorisque iustitiae qui multo
nobis perpessionum graviora
potuerimus ostendere. Et multa
nobis iam nostrorum in mentem occur-
rant atque ipse praecipue Cypri-
anus. Scimus etiam Marcionitas coronari
quod in Christum crediderint natum
ex Maria virgine. Et probat ille
fide quam nos detestamur
usque ad gladium mortemque pervenit
cum gregibus Christianorum vere ita
credentibus atque ita graviter
morientibus. Faustus autem
convictus est vel confessus quod
Manichaeus esset cum aliis nonnullis
secum ad iudicium proconsulare
perductus eis ipsis Christianis a
quibus perducti sunt intercedentibus
levissima pena: si tamen illa
pena dicenda est in insulam
relegatus est quod sua sponte
cottidie servi dei faciunt se a
turbulento strepitu populorum
removere cupientes et unde
publica terrenorum principum
nota per indulgentiam solent
relaxare dampnatos. Denique

non multo post inde omnibus eandem
sollempniter sorte dimissi sunt.
Fatendum igitur illos fidei tenuis-
se veriorem meliorem que vitam
qui procul multo quam nos ex-
celsiora sustinere meruerunt.
Cavete desinite nos inde iacta-
re quod multis detestabiles
sitis. Sed discernite quid sit
persecutionem pati pro blasphe-
mia et persecutionem pati pro
iustitia. Et porro ista rerum pa-
tiamini in vestris libris etiam
atque etiam diligenter advertite.
Quam multi aut in vestra
communione venerant fuerunt
ista sublimiora precepta evan-
gelica, de quorum spe fallitis
imperitos. Quam multi homines
utriusque sexus ab omni debito pu-
re atque integri, quam multi ex-
perti et postea continentes,
quam multi rerum suarum dis-
tributores et relictores, quam
multi ieiuniis vel crebris
vel cottidianis vel etiam incre-
dibiliter continuatis corpus
servituti subicientes, quam
multe fratrum congregationes
nichil habentes proprium sed omnia
communia et hec non nisi ad
victum et tegumentum
necessaria, unam animam
et cor unum in deum caritatis
igne conflantes, atque in his

omnibus professionibus quam
multi fallaces et perditi depre-
henduntur, quam multi etiam
latent, quam multi primo recte
ambulantes perversa volun-
tate cito deficiunt, quam multi
temptationibus inveniuntur
quod alio animo talem vitam
adumbrata specie susceperunt,
et quam multi fideliter et humi-
liter sanctum custodientes proposi-
tum usque in finem perseverant et
salvi fiunt. Et in quorum societate
qui dispares apparent, sed tamen
eadem caritate copulantur
qui propter aliquam necessitatem
secundum apostoli exhortationem habent
uxores tamquam non habentes et
tamquam non tenentes emunt
et utuntur hoc mundo tamquam
non utentes. Quibus subiungitur
secundum habundantes divitias
vite dei. Etiam illis quibus dicitur
Nolite fraudare invicem
nisi ex consensu ad tempus
ut vacetis orationi et iterum
ad id ipsum estote ne vos temp-
tet sathanas propter intemperantiam
vestram. Hoc autem dico secundum
veniam non secundum imperium.
Qualibus etiam idem apostolus dicit
Iam quidem omnino delictum
est quia iudicia habetis vobis-
cum. Et ceterum portant in-
firmitatem. Paulo post dicit

Peculiaria igitur iudicia si ha
bueritis: eos qui contemptibi
les sunt in ecclesia hos collocate. Reg
num illi soli qui ut sint perfecti
vendunt omnia sua vel dimi
ttunt et secuntur christum pertinet
ad regnum celorum sed bene im
plere vane propter quoddam quasi
commercium caritatis sibi iungit
etiam quedam stipendiaria
multitudo cui dicetur: esurivi
et dedistis mihi man
ducare et cetera. Alioquin dampnandi
erunt illi quorum domos
tam diligenti et sollicita cura
componit apostolus monens mu
lieres esse subditas viris suis
viros diligere uxores suas filios
obtemperare parentibus patres
filios nutrire in disciplina
et correptione domini servos obe
dire dominis cum metu carnali
bus dominos quod iustum est et
equum servis prestare. Absit
ut istos a mandatis evangelicis
alienos et a vita eterna sepa
randos iudicet quia ubi ait
dominus: si quis non tulerit crucem
suam et secutus me fuerit
non potest meus esse discipulus
exhortans fortiores ad perfectionem
ibi statim et istos consolatus
est dicens: qui recipit iustu
m in nomine iusti mercedem iusti
accipiet / et qui recipit prophetam
in nomine prophete mercedem prophete
accipiet. Unde non tantum qui mo
dicum vinum thimotheo dederit
propter stomachum et frequentes
suas infirmitates / sed etiam qui famori
aut forciori calicem aque frigi
de porrexerit tantum in nomine dis
cipuli sicut ibi sequitur non perdet
mercedem suam. Frustra autem 6
fallitis auditores vestros qui
cum suis uxoribus et filiis et
familiis et domibus et agris
vobis serviunt / si quisquis ista
omnia non dimiserit non accipit
evangelium. Sed quia eis non resur
rectionem sed revolucionem ad istam
mortalitatem promittitis ubi ut
rursus nascantur et vitam
lectorum vestrorum vivant. tam
vana et inepta et sacrilega quam
vos vivitis quam valde lauda
mus. Aut si meliorem vitam
sint in mulones et cucume
res vel in alios aliquos cibos
remeant quos vos mandu
caturi estis ut vestris ructatibus
cito purgentur. Multo eos a
mandatis evangelicis alienos
sed et vos ipsos talia sentien
tes atque suadentes maxime
inde separare debetis. Cum
hec vanitas ad fidem evan
gelicam pertinet non debuit
dicere dominus: esurivi et dedistis
mihi manducare / sed esuristis

et manducastis me vel esu
rium et manducavimus nos vobis
cum Christo iam ministrationis
vestre secundum vestra deliramenta
quisquis recipietur in regnum
dei quia manducare sanctis
dedit. Si quia vel manducat
quos angelaret vel quia man
ducatis est a quibus angela
retur intellegimus. Nec illi dicent
domine quando te vidimus esu
rientem et dedimus tibi
manducare. Sed dicent quando te vi
dimus esurientem et mandu
casti nos? Quibus ille non respon
deret: cum uni ex minimis
meis dedistis vel dedistis, sed
cum uni ex minimis meis
nos manducavit ego vos
manducavi. Ceterum prerupta
sentientes et docentes et secundum
hec viventes, audistis nos
dicere evangelica precepta ser
vare et catholice ecclesie dero
gare, in qua sunt tam multi
pusilli cum magnis, quos
utrosque dominus benedicit, per suis
gradibus evangelica precepta ser
vantes et evangelica promissa
sperantes. Sed vestrum oculum ma
livolus error in solam pa
leam vite segetis ducit. Vos
et etiam ibi cito invenietis si
et esse velletis in nobis diu
qui et manichei facti sunt
mali sunt et qui ficti non

sunt nam sunt. Ubi enim fides
ipsa ficta est et qui ea simu
late utitur fallit. Et qui eam
veram existimat fallitur. Nec
ergo potest existere bona vita
quia ex amore suo quisque vi
vit vel bene vel male. Nos autem
spiritualis et intelligibilis boni
tatis ac non corporalium
fantasmatum cupiditate ac
decretis ut cito dicam quod de
vobis notissimum est solem istum
corporeum non pro divina substan
tia et sapientie luce coleretis.

Faustus. Disputatio VI

Edicit accipis veteris testa
mentum. Quomodo ergo eius pre — principio
cepta non servo? Et ipse quidem
quia nec tu eam peritomen
ego ut prudentior de spiritu ac
si non fallor et tu. Cessationem
sabbatorum ut superstitiosa, credo
quod et tu. Sacrificia ut
ydolatriam non dubito quod et
tu. Porcina non sola certe
ego abstineo. Tu idem non
solam comedis. Ego quidem
et omnia immunda carne
existimo, tu non quia nichil
immundum quo utrosque ab
utroque iam veteris destruitur
testamentum. Azimophagie
ebdomadis scenophegia atque
neomenias tamquam inutilia et
vana contempsi similiter ves
tibus non inserere purpuras

in adulteriis ponere vestem lino
stimam · bovem et asinum in-
iungere si necesse sit in sacrilegiis
numerare · talium ac robu
rerum aut similis note ho
minem non constituere sacerdo
tem quia non sunt huiusmodi apud
deum immundi utique contemp
simus respuimus · nec in sceleris
habuimus nec in poenis · haec
omnia praecepta sunt · et institu
tiones veteris testamenti · Er
go obiectus tibi mecum commune
est seu crimen puniendum
est seu recte factum · Utrique
enim nostrum vetus respuit testa
mentum · Ergo quid inter
meam fidem intersit quaeris
et tuam · Hoc quia tibi
mentiri libet et inliberaliter
agere · ut quod mente oderis
verbis collaudes · Ego fallere
non didici quod sentio loquor
tam turpium odisse me fa
teor praeceptores quam ipsa prae
cepta · Responsio Sexta

Augustinus respondit · Que
madmodum et quare
accipiatur testamentum
veteris ab heredibus testamenti novi
si nomen iam superius diximus
Sed quia pariente Christo pro
missis eius fruuntur et sit
nunc aut de praeceptis agere
nolunt respondeo istos omnino
nescire quid intersit inter
praecepta vitae agendae et praecepta
vitae significandae · Exempli gratia a
Non concupisces praeceptum est
vitae agendae · Circumcidetur omne
masculinum octavo die praeceptum
est vitae significandae · Ex hac
quippe imperitia manichaei
et omnes quibus displicent
litterae veteris testamenti quae quidem
deus mandavit priori populo
ad celebrandum umbras
futurorum non intelligen
tes et ea modo non observari
animadvertentes exigere
praesentis temporis illa reprehen
dunt quae utique illi tempori
congruebant quo ista quae
nunc manifestata sunt ven
tura significabantur · Sed quemadmodum
dictum sit ad istos apostolum
qui ait · Haec omnia in figura
contingebant illis scripta sunt
autem propter nos in quos finis saecu
lorum obvenit · Hac ergo causa
capiunt cur illae litterae accipiantur
a nobis et cur illa rerum
signa iam necesse non sit
ut observentur a nobis · Cum
enim dicit ~~scriptura~~ scripta sunt
autem propter nos procul dubio de
monstrat quanta nobis cu
ra legenda et intelligenda
et in quanta auctoritate
habenda sint quia propter nos
utique scripta sunt · cum vero dicat
figurae nostrae fuerunt et omnia

in figura contingebant illis
ostendit iam non opus esse ut cu-
ris ipsas manifestas agnitas
figurarum pronunciantium
celebrationi servaremus. Quod
dicit alio loco Nemo ergo vos
iudicet in cibo aut in potu
aut in parte diei festi aut ne-
omenie aut sabbatorum quod
est umbra futurorum. Hic etiam
cum dicit nemo vos in eis
iudicet declarat quam non
sit necesse ut iam hec obser-
ventur. Cum autem dicit quod
est umbra futurorum, osten-
dit quam oportuerit ut illo
tempore observarentur quo ista
que iam nobis manifesta e-
luxerunt per tales umbras fi-
gurarum futura predicebantur.
Quoniam si nichil resurrectione
domini iustificaret nos, cuius re-
surrectionis ex die passionis
tercius quidem post diem tamen
sabbati, hoc est post septimum
octavus fuit, profecto spoli-
arentur carnali velamento
mortalium desideriorum et cor-
dis circumcisione gaudentes
non eam in carne adumbrata
figurationemque dederent tempore
veteris testamenti, quibus iam
tempore novi testamenti fieri ob-
servarique non cogerent. Quoniam
cum membro corruptionis
expoliatio carnalis et mor-
talis fetus exoritur. Sicut

B

dicit apostolus omnia munda mun-
dis immundis autem et infide-
libus nichil est mundum, sed
polluta sunt eorum et mens
et conscientia. Itaque isti qui mundi
sibi videntur nimis quia illa
membra tamquam immunda
adversantur aut adversari se fin-
gunt, magis infidelitatis et
erroris immundicias nu-
derunt, ut cum detestentur
commixtionem carnis quam
dixit apostolus signaculum iusti-
cie fidei, in ipsis tamen carnalibus
membris divina dei sua mem-
bra credant colligata et in-
quinata detineri, ut cum carnem
immundam dicunt et deum
illic ex parte qua ibi tenetur
immundum factum dicere
compellantur. Quippe quem
mundari oportere asserunt
quod donec fiat quantum fieri
potuerit, meum nunc cum
perpeti omnia que carnes
paciuntur, non tamen in labore
et dolore afflictionum, sed etiam
in voluptate corruptelarum.
Et utique se dicunt parcere
quod non concubitibus nec nocturnis ve-
neris ardoribus implicetur et
sordibus inquinetur. Cum ergo
dicat apostolus omnia munda
mundis, utique hominibus
qui possunt videri nobis
tanto perversitate immundior quan-
to magis omnia munda sunt

C

deo qui semper incontaminabilis
et incoinquinabilis permanet
Decimus scriptura divina dictum
est in meis libris quos reprehen
dendo vehementer inqui
namini quod nichil inquinatum
e incurrere et attingit ubique
C propter suam mundiciam Cena
propterea inmundissima nam
sic ista ne displiceat tibi in me
bro humano unde humana
generatio propagatur signum
regnacionis humane illum
cum munda sint omnia deum
iussisse constitui Et placet
tibi etiam in flagiciis que in
membro ab inpudicis homi
nibus perpetrantur inmundi
ciam cum nichil est inmundi
ex parte sue nature contamina
bat atque corrumpi et modo cum
patitur iniuriis ac turpibus
corruptelis quas coniugalis con
cubitum quo creditis inquinari
Videte iam dico quod soletis
Ergo ne deerat ei deus preci
deret signaculum iusti
cie fidei in illo membro
Respondemus Cur enim
et ibi non Primo quia omnia
munda mundis Quia hoc
apostolus dicit signaculum da
tum abrahe iusticie fidei in
tali circumcisione Vos autem
nolite erubescere si potestis
cum nobis dicitis Ergo ne de
erat deo uno quid ageret

ne sue nature partem istis
membris que sic despicis
implicaret Pudenda quidem
ista dicuntur hominibus propter
nostre mortalitatis corruptibilem
penalemque propaginem que
inde subsistit quibus casti
adhibent verecundiam im
pudici petulanciam deus D
ministraciam Cessatio non sabbati
iam quidem super vacuam
ducimus ad observandum
ex quo spes revelata est nostre
quietis eterna non tamen ad legen
dum et intelligendum. Quia
propheticis temporibus cum
essent ista que nobis hoc tempore
patefacta sunt non tantum sermo
nibus sed et actionibus pre
figuranda et prenuncianda
illo signo quod legimus ibi
ista prenotata est quam te
nemus Vos autem dicite vobis mi
dicitis cur nostram cessationem
nolitis implere Iudei ipse
sabbato suo quod adhuc carna
liter sapiunt non solum in agro
fructum nullum decerpunt
sed nec in domo concidunt aut
coquunt Vos autem cessantes
quidem expectatis quando au
ditorum vestrorum propter vos pisce
dos cultello vel falcicula ac
natus mortuum prosiliat
homicida cucurbitarum
quare nobis afferat in verum
dictu viva cadavera Nam

si nō eas occidit quid nos
in tali facto metuitis Si ante
occiduntur eum decerpi mitur
quomodo eis inest uita cupiu
gande atq; recreande mandu
cando atq; ructando nos asse
ritis subuenire Accipitis ergo
uincentes cucurbitas quas
si possetis deglutire deberetis
ut post illud unum uulnus
inquo eas eum decerpsistis
audita vocis factus est ura
indulgentia liberandi saltim
deinceps ad officinam agna-
liculi uri ubi dentium uestrorum
illo prelio confractum repa
rare possitis illese atq; integre
peruenirent Nunc aut ante
quam eis conterendis dentes
incumbant inmutatum sicut
hoc palato placuerit conci
duntur a nobis Quibus tam
crebris uulneribus earum uos
estis rei Videte quemadmodum
nobis expediret quod uno de
septem die faciunt inde uos
cottidie faceretis et a tali etiam
domestico opere cessaretis Nam
quid singule patiantur ubi
certe nō reformatur uita que
in eis est Non enim sermonis
olla uel uentri comparari potest
et tam irrideretis tamquam superflua
sabbati cessationem quanto ut
qs sciunt nō solum eam nisi

reprehenderetis in patribus qui
superflua nō fuit sed etiam nunc
qui iam superflua est ipsam potius
teneretis quia istam uestram nō
significatione acceptabilem sed
errore dampnabilem Nam
etiam nō implendo rei estis
secundum opinionem uestram uanitatis
et uani secundum iudicium ueritatis
Dicitis enim dolorem sentire fru
ctum cum de arbore preciditur
sentire cum conciditur cum
teritur cum coquitur cum manditur
Non ergo debuistis uesci nisi eis
que cruda et illesa possint trans
uorari ut unum saltem dolo
rem cum decerpuntur nō a uobis
sed a uestris auditoribus paterentur
Quid dicitis Cui subuenimus
tante uite si ea tantum ab
sumimus que incocta et mo
llia possint absorberi Si ergo
ista compensatione tam multos
cibus uestris dolores infligitis
cum ab illo solo abstinetis ad quē
maxime ista necessitas cogit
Nam fructus potest et crudus
comedi sicut se nonnulli uestri
exercuerunt ut hic nō tantum
deponunt sed etiam de omnibus
holeribus faciunt Sed aut non
uellatur aut decidatur aut
quocumque modo demantur extra uel
arbore nemine adhescam nullo
pacto potest Hoc ergo debuit facile

esse venale sine quo ei subvenire non valeretis. Non ille tam multis cruciatus quos in preparandis escis membris dei sui non dubitatis inferre ac enim plorat arbor cum fructus carpitur. Hoc enim dicere non erubescitis. Certe novit omnia vita que ibi est et presentit quis ad eam veniat. Venientibus ergo electis et poma carpentibus gaudere debent non plorare. illum transitorium dolorem tanta felicitate compensans et tantam evadens si malam incidissent miseriam. Cur itaque pomum vero decerpatis cum decerpto tam multas plagas doloresque ingeratis: Respondete si potestis. Nec ipsa ieiunia vobis competunt. Non enim oportet vacare fornacem in qua spiritale aurum desteroris commixtione purgatur et amiserandis vesibus divina membra solvantur. Quapropter ille est misericordior vestris nos. qui se poterit ita exercere ut nihil eius valitudini obsit saepe crudos cibos sumere et multa consumere. Vos autem et tantas penas esse nire irrogando crudeliter manducatis et a membrorum divinorum purgatione cessando crudeliter ieiunatis et andens tamen etiam sacrificia testamenti veteris execrari et ydolatriam nominare et nihil huiusmodi sacrilegium nos quoque associare. Unde pro nobis primus respondemus sic illa iam non esse in operibus nostris ut ea tamen in misteriis nostris divinarum litterarum ad intelligenda que his prenunciata sunt amplectamur quia et ipsa figure nostre fuerunt et omnia talia multis et variis modis unum sacrificium cuius nunc memoriam celebramus figuraverunt. Unde isto revelato et suo tempore oblato illa de agendi celebratione sublata sunt. si in significandi auctoritate manserunt scripta sunt enim propter nos in quos finis seculorum obvenit. Sed mentis videlicet vestre error nos monet animalium cum ista omnis creatura usibus hominum quodammodo condicionaliter servat. Sed nos qui homini mendico esurienti panem non porrigitis misericordes estis impectora quibus animas humanas messe creditis. Quis autem illic nisi crudelis fuit cum demones in

gregem porcorum cum id ab
eo peterent ut permisit qui
etiam nondum demonstrato per
passionem sacrificio corporis sui
cuidam leproso quem mun-
dauerat ait Vade et ostende
te sacerdoti et offer pro te quod
precepit moyses in testimonium
illis magis eum quia et per
prophetas deus sepe testatur mi-
nime se talibus muneribus indi-
gere et facile est ratione per-
spicere quod nec eius rei ege-
at qui nullius eget compe-
llitur animus humanus in-
quirere quid nos per hec docere
uoluerit qui utique non frustra
ea quibus non indiget sibi
iuberet offerri nisi aliquid
in eis ostenderet quod nobis
et nosse prodesset. et talibus
signis prefigurari oporteret.
Vos autem quanto melius
et honestius istis quamuis iam
uestro tempore non necessariis. tamen signi-
ficationibus aliquid et docenti-
bus sacrificiis subderemini quam
nobis ab auditoribus uestris ui-
uas escarum uictimas afferri
iuberetis et crederetis. Nam quod
apostolus de quibusdam propter epulas
euangelium predicantibus congru-
entissime dixit. quorum deus
uenter est, quanto uos arroga-
tiore impietate iactatis. qui
uentrem non deum. sed quod scelera-

tioris audacie est dei munda-
torem dicere non timetis. Cuius
porro clementie est pios se uide-
ri uelle quod animalium inter-
fectione se temperat cum omnes
suas escas easdem animas habere
dicant quibus ut putant uiuen-
tibus tanta uulnera et mani-
bus et dentibus ingerunt. Cur
autem si carnibus uesci non uultis
non ipsa animalia deo uestro ob-
lata mactatis. ut anime ille quas
non solum putatis humanas: sed
ita diuinas ut ipsa dei membra
esse credatis a carnis carcere dimi-
ttantur et ne iterum redeant
uestris orationibus commendentur. An
amplius eas adiuuatis uentre
quam mente. et illa potius dei
natura saluatur que uestris uis-
ceribus. exhalari meruerit quam
que uestris precibus commendatur. Pro-
pterea ergo uentri uestro pecora non
sacrificatis quia ea uiua absu-
mere non potestis ut eorum animas
in digestione stomachi uestri liberetis.
O beata holera quibus et manu
euulsis. et ferro concisis et igne
cruciatis et dente contritis con-
cessum est tamen ut ad uestrorum intesti-
norum aras uiua perueniant
et misera pecora que cum eius
de corpore suo exeunt in uestra corpo-
ra intrare non possunt. Ita deliran-
tes adhuc putatis quod ideo
sumus inimici ueteris testamenti

quia carnem nullam immundam
dicimus tenentes apostoli sententiam
dicentis omnia munda mun-
dis Et illud ubi dominus ait non
quod intrat in os vestrum vos
coinquinat sed quod exit quod
non ad solas turbas dominum dix-
isse ut Adimantus quem
post Manicheum Faustus pre-
cipue laudat cum veteri testamen-
to calumpniaretur voluit
intelligi sed etiam remotius a
turbis hoc idem discipulis
suis evidentius et expressius
eloqutus est Cum enim hanc
domini sententiam testamento veteri
opposuisset Adimantus quia
in illo scripta sunt quedam in-
munda animalia quibus ille
populus iussus est abstinere tim-
uit ne sibi diceretur Cur ergo
vos non quasdam sed omnes car-
nes immundas existimatis
ab edendis omnibus temperantes
cum tu ipse perferas evangelicum
testimonium non coinquinari
hominem cibis que in os in-
trant et in ventrem vadunt
et in secessum emittuntur Itaque
has astutissimas et falaciam
suam manifestissima auctori-
tate presentantes angustias
conatur evadere et ait hoc
dominum ad turbas dixisse quasi
pavens ille in secreto vera diceret
in turbis autem falsa iactaret cum
et hoc de Christo credere sacrile-

gum sit et omnes qui legunt
noverint hoc remotius a turbis
cum plenius dixisse discipulis
Quapropter quia in exordio brevi-
arii sui causam Faustus sic im-
itatur Adimantum ut ei solum
preferat Manicheum compendio
requiro circa ista domini sententia qua
ait non inquinari hominem cibis
que in os eius intrat vera
an falsa sit Si falsam dicunt
cur eam tantus eorum doctor
Adimantus ex prolatam dominicam
ad expugnandum testamentum
vetus obiecit Si autem vera est
cur adversus eam credunt se in-
quinari si quacumque carne ves-
cantur nisi forte velint respon-
dere et dicere apostolum non
dixisse omnia munda hereticis
sed omnia munda mundis Cur
enim non sint istis hec immunda
idem apostolus sequitur et dicit In-
mundis autem et infidelibus nichil
est mundum sed polluta sunt
eorum et mens et conscientia Pro
vero Manicheis omnino nichil
est mundum quandoquidem etiam
ipsam dei substantiam vel naturam
non solum coinquinari potuisse
sed etiam ex parte coinquinatam
esse contendunt nec solum coin-
quinatam sed etiam ex parte
deum reparari mundarique non
posse Unde mirum est quod ita
se dicit immundas omnes carnes
existimare et ob hoc abeis

[illegible] inaia

abstinere quasi aliquid ex-
istiment esse immundum non solum
escarum sed omnium creaturarum
Terram et ipsa olera et poma
et omnes fruges: et totam
terram et celum commixtione
gentis tenebrarum perhibent
inquinata. Utrumque ergo et in
terris cibis exceptis suo congru-
erent. ab his que immun-
da dicit omnibus abstinendo
fame potius morerentur quam
tales blasphemias proferant
loquentes. Verum si corrigere
atque emendare voluntatibus hoc
esse vilius quia non intelligat
Testamento autem veteri ubi qui-
dam cibi carnium prohibentur
ut non sit contraria ista sententia
qua dicit apostolus omnia mun-
da mundis et omnis creatura
dei bona est. si possint intel-
ligant hec apostolum de ipsis di-
xisse naturis. ipsas autem
litteras propter quasdam significationes
temporis congruentes animalia quedam
non natura sed significatione im-
munda dixisse. Itaque verbi gratia
si de porco et agno requiratur
utrumque natura mundum est
quia omnis creatura dei bona
est. quadam vero significatione
porcus immundus: agnus mun-
dus est. tamquam si stultum sapi-
entem quoque diceres. hec utraque
verba natura vocis et litterarum
et syllabarum quibus constat utique

mundum est. significatione autem
unum horum verbum quod dicitur
stultus immundum dici potest non natu-
ra sui sed quia quoddam immundum signi-
ficat [illegible]
[illegible]. Et fortasse quod est
in rerum figuris porcus hoc est
in verborum genere stultus. et tamen
illud animal quam iste due sillabe
quod dicitur stultus quoddam unum
idemque significat. Immundum
quippe illud animal in lege po-
situm est eo quod non ruminet.
non autem hoc eius vicium sed natura
est. Sunt autem homines qui per
hoc animal significantur immundi pro-
prio vicio. non natura. qui cum libenter au-
diant verba sapientie postea de his
omnino non cogitant. Quod enim
utile audierint velut ab intesti-
no memorie tamquam ad os cogita-
tionis recordandi dulcedine re-
vocare quid est aliud quam spiritaliter
quodammodo ruminare? Quod
qui non faciunt illorum animalium
genere figurantur. Unde et ipsa
a talibus carnibus abstinentia
tale vicium nos cavere pre-
monuit. Cum enim thesau-
rus desiderabilis sit ipsa sa-
pientia de hac mundicia ru-
minandi et immundicia non
ruminandi alio loco ita scri-
ptum est. Desiderabilis thesau-
rus requiescit in ore sapientis.
vir autem stultus glutit illud
Hec autem similitudines rerum

in locutionibus vel obseruatio
nibus figuratis propter querendi
et comparandi exercitationem
rationales mentes utiliter et sua
uiter mouent. Sed per ipsos multa
talia non tantum audienda uerum
etiam obseruanda precepta sunt
Tempus enim erat quo non tantum
dictis sed etiam factis prophetare opor
teret ea que posteriore tempore
fuerant reuelanda quibus per
christum et in christo reuelatis fidei
gentium onera obseruationum
non sunt imposita prophetie tamen au
ctoritas commendata. Iste nos
dicimus qua causa secundum dominum
apostolicam sententiam nullas animalium
carnes inmundas habeamus
ueteri tamen testamento ubi quedam
inmunde dicte sunt non aduersemur
Vos iam dicite quare inmundas
carnes existimetis. Si secundum
errorem uestrum propter commixtionem
gentis tenebrarum non carnes
sed ipse deus uester inmundus est ea
parte qua velut debellandis
et captiuandis hostibus absorben
dam et inquinandam misit et
misistis. Deum propter eam commixtionem
etiam quicquid aliud manducatis
inmundum est. Creditis multo
amplius inmunde sunt carnes
Et quare amplius inmunde sunt
carnes longum est eorum de hac re
delirimenta commemorare. Sed
breuiter attingam quod sat est ut
inspiciant reprehensores ueteris te
stamenti tanta stulticia uetus
tate solam carnem sape conuincatur
fortassis enim paulo prolixior ista
responsio sic aduersus eos lecto
rem instruet ut in ceteris respon
sionibus non a nobis tam multa
libra requirant. Dicunt enim isti ua
niloqui et mentium seductores
in illa pugna qua primus homo
eorum tenebrarum gentem elementis
fallacibus irretiuit utriusque sexus
principibus ibidem captis cum
ex eis mundus construeretur plerosque
eorum in celestibus fabricis colli
gatos in quibus etiam erant femine
alique pregnantes que cum celum
rotari cepisset eandem uertiginem
ferre non ualentes conceptus suos
abortu excussisse eosdemque abortiuos
fetus masculos et feminas de celo
in terram cecidisse. uixisse creuis
se. concubuisse genuisse. Hinc
esse dicunt originem carnium om
nium que mouentur in terra in
aqua in aere. Porro si de celo est
origo carnium absurdissimum
est propter hoc eas inmundiores pu
tare presertim quia in ipsa stru
ctura mundi eosdem princi
pes tenebrarum ita ponunt in
conuersionem a summis usque
ad ima colligatos dicunt ut
quanto quisque amplius haberet
commixti boni tanto sublimius
collocari mereretur. Ac per hoc
mundiores carnes esse debent
quarum origo de celo est quam

fruges que oriuntur extra. Deinde
quid tam insanum dici potest quam
conceptibus factos aut vite commix
tionem tanto vivaciores fuisse
nt et abortivi et de celo in terram
ruentes viverent. Commixta autem
vita nisi tempore maturo editi vi
vere non possint. et si de paulo
altiore loco cadant continuo
moriantur. Porro si regnum vite
contra regnum mortis bellígera
vit commixta vita, vivaciores
facere debuit non corruptibili
ores. Quod si insita natura
quecumque res magis suam retinet
incorruptionem: non duas vitas
bonam et malam sed duas bonas,
quarum sit una melior predicare
debuerunt. Unde et asserunt im
mundiores carnes quas de celo
genitis dicere affirmant istas dun
taxat omnibus notis. Nam
ipsa prima corpora principum
tenebrarum ex arboribus ibidem na
tis tamquam vermiculos confirmant
exorta: ipsas autem arbores ex quinque
illis elementis. Proinde si
animalium corpora primam originem
habent ex arboribus secundum de
celo: quid tam se est ut immun
diora quam fructus arborum
existimentur. Propterea quia cum
moriuntur amittunt animam
ut iam immundum sit quicquid
vita deserente remanserit:
cur eodem pacto non sint im
munda holera vel poma que

utique sicut supradictum est cum decer
puntur vel avelluntur mori
untur. Horum quippe hominum docto
res esse voluit cum nichil extra
vel ex arbore decerpunt. Deinde
cum duas animas esse in uno
animantium corpore asserunt
unam bonam de gente lucis
alteram malam de gente tene
brarum, numquid cum occiditur
animal bona anima fugit et ma
la remanet. Quod si cum hec esset sic
vinceret animal occisum quod
vincebat in gente tenebrarum
quam solam sue gentis habebat
animam qua etiam rebellaverat
adversus regna divina. Cum
ergo in morte cuiuslibet animalis
utraque anima et bona et
mala deserat carnem cur
immunda tantum dicitur quasi sola
anima bona deseratur. Anima
et si aliquo vite reliquie rema
nent ex utraque parte remanet.
Nec ipsum quippe summum
dicunt remanere sine aliquibus
exiguis reliquiis membrorum
dei. Nullam igitur causam
reperiunt cur asseverent car
nes frugibus immundiores. Si
videlicet castitatem suam
fallacem ostentare conantes
putant immundiorem carnem
quod de concubitu existat qui
non tanto vehementius cogunt
membra illa divino vel audien
do succumbere. quanto illic acrius

colligatum putant. Postremo si ista causa mellonis inmunditie est carnem ea comedant animalium corpora que non de concubitu oriuntur sicut sunt innumerabilia genera vermium quorum non nullos vulgo edunt quedam venete regiones ex arboribus natos ranas etiam quas repente una pluvia terra generat messium isti assumere debuerant ut ei suum membra talibus formis commixta liberent si eam carnem detestantur que concubitu procreatur. et genus humanum inveniendo arguunt quod gallinis columbisque vescuntur ex masculorum feminarumque coitu procreatis et inmundiores celi terrestres filias ranas abitant. Nam secundum istorum fabulam inmundiores sunt primi principes tenebrarum quorum parentes arbores fuerunt quam ipse Manicheus quem pater et mater concumbendo genuerunt inmundiores etiam pecudes illi eorum qui sine concubitu sudore corporis vel exala tione nascuntur quam ipsi isti miseri qui de parentibus concubentibus nati sunt aut sicut quicquid ex terre sine concubitu nascitur propterea putant inmundum carnem ipsa ex concubitu est inmunda erunt holera et fruges que de stercoribus uberius fertiliusque surrexerunt ubi videant quid faciant vel quid respondeant qui fruges dicunt mundiores esse quam carnes. Nam stercore

quid inmundius quod ex carne procreatur. Et quid frugibus feracius adhibetur. Certe ipsi dicunt per attractiones et digestiones ciborum fugere in vitam et exiguum quiddam in stercore remanere. Ergo ubi exigua vita remanet inde tibi vir idem fructus fere de stercore et maiores et meliores et plures existunt. Caro non purgantur terre si fetibus pascatur terra non pinguedine vel carnis vel fetibus feminarum. Eligant quid sit mundius aut iam tandem desinant esse inmundi et infideles quibus nichil sit mundum et nobiscum amplectantur apostolum dicentem omnia munda mundis. Domini est terra et plenitudo eius. Omnis creatura dei bona est. Omnia quippe que naturaliter sunt in ordine suo bona sunt. et nemo meis peccat nisi qui ordinem suum male obedientia non custodiens eterni cuius ordine male utendo perturbat. Patres autem viri qui deo placuerunt tenuerunt ordinem suum in ipsa obedientia ut quicquid dominus temporibus congruis iubendo distribuit sic observarent quemadmodum ille distribuit. Itaque non solum carnes ad cibos datas cum omnes nature munde essent quasdam tamen non nulla significatione inmundas illo tempore non ederunt quo eas non edi preceptum erat ut talibus significationibus futura 6

iterum manifestatio prefigurate
Azimum panem et cetera huiusmodi
nigmibus fuisse umbras futurorum
dicit apostolus tamen recte essent illius
temporis et illius populi homines
si observare contempnerent. Quando
illa sic sed et ista que nunc re-
velata sunt tunc sic promitti
oportebat. Quia nos desipientes
essemus si cum iam manifesta-
to novo testamento illas premun-
ciativas observationes aliquid
prodesse nobis putaremus. sicut
sacrilegi et impii si eosdem
libros qui propter nos scripti sunt ut
ea que iam nobis revelata et
in manifestatione annunci-
ata sunt. Tanto autem illis fi-
guris prenunciata cognoscentes
fideliter et firmiter teneremus
adeo putaremus abiciendos
quia ea que ibi scripta sunt
non iam observare corporaliter sed
intelligere et facere spiritualiter nos
deus iubet. Scripta sunt enim propter
nos in quos fines seculorum obve-
nit sicut dicit idem apostolus
Omnia enim que ante scripta sunt
ut nos doceremur scripta sunt
Quapropter non manducare azi-
mum constitutos septem dies
tempore veteris testamenti peccatum fuit
tempore autem novi testamenti non est
peccatum sed in spe futuri seculi se-
bemus in Christo qui et animam
nostram induens iustitia et
corpus nostrum induens immor-
talitate totos nos innovat ne
here aliquid ex vetere corruptionis
necessitate aut indigentia nos
activos vel passivos semper pec-
catum est completum volvitur
isti septem dies quibus peragitur
tempus. Sed hec veteris testamenti
temporibus insignia occultationum
agnibus azimis sanctis intellige-
batur. Tempore autem novi testamenti
in manifestatione revelatum populis
predicatur. Unde septimana ista
tunc erat preceptum nunc testi-
monium. Sic neomeniam non
celebrare quondam fuit peccatum
nunc non est peccatum. Tabernaculum autem
dei quod est ecclesia non compaginari
semper peccatum est. Sed tunc agebatur
sub precepto figurato nunc legitur
in testamento revelato. Nam illud
quod tunc factum est non dicitur
tabernaculum testimonii nisi ali-
cui veritati que suo tempore declaran-
da erat quadam congruentia
significationis attestaretur. Item in
vestibus miscere purpuram
et linostima veste indui
aliquando peccatum fuit, nunc non
est peccatum sed inordinate vivere
et diversi generis professiones velle
miscere ut vel sanctimonialis
habeat ornamenta nuptiarum
vel ea que se non continens nup-
sit speciem virginis gerat om-
nimodo peccatum est. Et si quid
incongruum ex diverso genere
nimia cumque contexitur

Verum illud tunc figurabatur
quod nunc declaratur in moribus.
Illud enim erat tempus significandi
hoc manifestandi. Ergo illa scriptura
que tunc fuit exactrix
operum significantium, nunc
testis est rerum significatarum
et que tunc observabatur ad pre-
nuntiationem, nunc recitatur
ad confirmationem. Bovem et asinum
tunc adorandum non licebat iun-
gere, nunc licet. Declaratum est enim
per apostolum, cum de bove triturante non
infrenando scripturam recoleret
dicentem: Numquid de bobus cura
est deo. Quare ergo nunc legitur
quod id quod prohibuit iam licet? Quia
idem ipse ibi secutus est apostolus ait
propter nos scriptura dicit. Et utique
impium est ut non legamus nos
quod scriptum est propter nos. Magis
enim propter nos quibus manifestata
quam propter illos in quibus figura-
batur. Bovem quippe et asinum
si necesse sit unius currus sine
detrimento operis iungit. Sapiente
vero et stultum non ut unus
precipiat alteri obtemperet sed pa-
riter exequali potestate ut annun-
cient verbum dei non sine scan-
dalo quisquis coniunctos facit. Itaque
eandem scripturam tenemus
et tunc potestate precipiente um-
bras regendum quod nunc
aperitur, et nunc auctoritate
attestante lucem apertam quod
tunc regebatur. De calvo autem

et rubeo quod eos in iudeos
lex dixit parum sensisse ad-
tenderat aut in ridiculum se ad-
ductum intenderat. Si utrumque ipse
calvam frontem habere noluisset
aut mea certe Christi fidem non
cubuisset. Profecto ipsum clama-
tem ego sum veritas nec tu
falsis vulneribus occubuisset nec
enim falsis cicatricibus resurre-
xisse crederet cum etiam dixit
ego fallere non didici quod sci-
o loquor. Non est ergo discipulus
Christi sim qui falsas cicatrices
dubitantibus discipulis demon-
strasse misericordi opinatur et non
solum deceptis vanitatibus suis
sed etiam de ipsa Christi fallacia sibi
blandiri non fallenti multo tuti-
us in Christo melior quo fallente
ipse non fallit an eo ipso non
veratior Christi si fallaciis manifesti
discipulus eam et melior fallit
in quo se non didicisse fallere
gloriatur. Disputatio VII

Faustus dixit Quare non
creditis in genealogiam Ihesu
Multe quidem sunt cause sed
precipue illa quia nec ipse
ore suo usquam fatetur patrem
habere aut genus in terra sed
contra quia non sit de hoc mundo
quia a patre deo processerit quia
descenderit de celo quia non
sibi sint mater et fratres nisi qui
fecerint voluntatem patris sui
qui in celis est. Et ad hec illi

ipsi qui hab. ei genealogias as
scribunt. non enim ante nati
uitatem cognouisse uidentur
sed nec statim ut natus est quo
crederentur ea scripsisse que
erga eum oculis suis uiderunt
gesta sed iuuenem iam et matu
ro coniuncti sunt ei .i. annorum
fere .xxx. Si quidem et etas
ascribi diuinis pt sine blas
phemia estimare enim in omni
testimonio ueritatis hoc semp
querí soleat utrum ne quis au
dierit an uidit. isti non itaque au
disse se fatentur ab ipso generationis
huius ordinem aut quia omnino
sit natus nec uidisse oculis quem
longo post tempore .i. post bapti
smum cognouerunt eum unde et omni
recte meditanti tam stultum
inde hoc credere quam si quis
cecum et surdum testem in
medium uocet Responsio

Augustinus respondit quam
dicit palmare causam cur
non accipiat genealogiam ihesu
christi ibi aptissime nectit osten
ditur legentibus que supra
diximus de filio hominis quod
tam crebro se christus esse testatur
et de filio dei quo et ipse sit
filius hominis quo secundum
diuinitatem non habet genus in
terra secundum carnem autem sit ex
semine dauid sicut apostolica do
ctrina testatur sed unde eum
credi et intelligi et a patre

exisse et de celo uenisse et hunc
tamen uerbum carne factum inter
homines habitasse Quod si propterea
putant non habuisse intra genus
uel matrem quia dixit que mi
mater uel qui fratres sequitur ut etiam
discipulos eius quibus hoc exem
plum in semetipso prebuit et
fratrem generis necessitudinem
propter regnum celorum contempnerent
affirment non habuisse patres
quia dixit eis ne uobis dicatis
patrem in terra unus est enim pater
uester Quod ergo istos de patribus
docuit hoc ipse de matre et fratribus
prior fecit sicut alia multa
in membris se nobis ut eum imi
taremur prebere et ut sequerentur
preire dignatus est Quam ergo propter iste
qui in eo quod putat palmare
sic uincitur quam lateat et
inuoluatur in ceteris animad
uertendum est quippe qui propterea
dicit non credendum apostolis qui
eius non solum diuinam sed etiam
humanam natiuitatem ad
nuntiarunt quia postea iuuenem
adheserunt et nec uiderunt
eum natum nec se hoc ab illo
audisse dixerunt Cur ergo credunt
iohanni dicenti in principio erat uerbum
et uerbum erat apud deum et deus
erat uerbum omnia per ipsum facta
sunt et sine ipso factum est nihil et
cetera que illis quomodo non intellige
ntibus tamen placent Dicant ubi hic
iohannes uidit aut ubi se hoc ab

domino audisse dixit. Quemquam
enim dixit unde hoc Iohannes scire
potuerit, unde credimus etiam
omnes annunciatores nativita-
tis Christi id quod annunciaverunt
scire potuisse. Deinde quero un-
de credant dixisse dominum que mi-
hi mater aut qui fratres nisi quia hoc
evangelia narrant, cur ei non
credunt et illud quia mater
eius et fratres querebant illum.
Si autem hoc mentitus est quod no-
lunt credere, quo ei credant Christum
dixisse quod nolunt intelligere.
Deinde si Christum natum quia
iam iuvenem adheserat non po-
tuit nosse Mattheus, unde potuit
Christum non natum post tot annos
natus nosse Manicheus. Dictu-
rus est spiritus sanctus hoc sciebat qui
erat in Manicheo. Ille sane
si spiritus sanctus esset vera dixisset.
Sed cur non potius de Christo disci-
pulis eius qui etiam corporaliter
adheserunt ei credimus, qui
non solum per spiritum sanctum ab ipso
promissum scire poterant si quid
lateret in rebus humanis, sed
tam recenti et presenti memo-
ria etiam per ipso humano sensu
corporis Christi scilicet facta et totam
originem collegerunt. Et tu
veniret surdi testes dixit apostoli. Veri-
tatem tu non tam cecus et sur-
dus fuisses, nec tam vana et
sacrilega diceres, si etiam mutus
ne talia diceres. Disputatio viii

Faustus dixit: Cavere nos docuerunt
apostoli testamentum vetus, et ca-
iam prevenientes sumus novo. Vetus
autem et novo non convenit, ut scri-
ptura dicit. Nam pannum
iungit novum nemo assuit
vestimento veteri, alioquin ma-
ior scissura fiet. Ne igitur ma-
iorem faceremus scissuram, sacri-
sancte Christianam novitatem He-
braice vetustati non miscuimus.
Cum enim non etiam sordidum
iudicet novis vestibus indu-
tus non donare inferioribus ve-
teres. Quia ipse ego etiam si na-
tus essem Iudeus, ut fuerunt
apostoli, dignum tamen erat me no-
vo accepto testamento vetus repu-
diare, ut fecerunt ipsi. Cum vero
et nature beneficio conse-
cutus sim ut sub servitute Iudeus
non nascerer et Christo in primis
occurrente cum pleno immune
libertatis, quam miser et stultus
et insuper ingratus ero si me
ultro addixero servituti. Cum
ipse Paulus in Galathas ar-
guit quod in circumcisionem
relabentes ad infirma repeda-
rent et egena elementa qui-
bus denuo servire vellent.
Quomodo ergo id ego admittam
unde alium videam reprehendi.
Turpe est redire in servitutem,
si turpius ire. Responsio octava

Augustinus respondit: Iam
quidem satis superius os

tendimus quare et quod te
negamus auctoritate ueteris
testamenti non ad eundem ser
uitutis imitationem sed ad ipsi
us liberationis testificationem.
Neque enim mea sed apostoli uox est
quia omnia in figura contin
gebant illis. scripta sunt autem
propter nos in quos finis seculorum
obuenit. Cum ergo non inser
uiente facimus que in ipsa
sunt ad nos prenunciandos sed
in libertatem legimus que
scripta sunt ad nos confirman
dos. Carnis itaque iam non intel
ligat. vnde de galathis reuo
cat apostolus non religiose scrip
turarum circumcisionis legentes
sed iam superstitiose circumcidi
volentes. unde non pannum
nouum vestimento ueteri assui
mus sed erudimur in regno
celorum ad similitudinem
illius patrisfamilias quem
commemorat dominus proferentem
de thezauro suo noua et uetera.
Ille autem assuit pannum no
uum uestimento ueteri qui
et corporalem continentiam uult habere spiritualem
et non dum deposuit spem
carnalem. Nam legite di
ligenter et uidete de ieiunio
discipulorum interrogatum respon
disse. Nemo assuit pannum
nouum uestimento ueteri. ad
huc enim discipuli carnaliter
dominum diligebant quando

etiam ne occisum amitterent
formidabant. Vnde et petrum
reuocantem se a passione sa
thanam appellat. quod non
saperet que dei sunt sed que sunt
hominum. Proinde attendite in
illa phantasia uestra de regno
dei unde istam lucem solis
carne conspicuam tamquam ad ex
emplum nobis propositam di
ligitis et adoratis quam carna
lem spem geratis et inue
nietis ieiunia uestra quomodo
prudentie carnis tamquam ues
timento ueteri non conueniat.
Vnde potuerunt membra dei
uestri principibus tenebrarum
non admixta atque confusa sed quod
est uehementius coniuncta
atque concreta coherere. An istud
uetus est quia utrumque fal
sum et utrumque de prudentia
carnis est. nisi forte uidemini
probare unum fuisse nouum alterum
uetus quia maior stultitia
facta est ut miserabilis pars
de regno lucis abscideretur
et globo tenebrarum etiam
pena consueretur. Et tamen arguite
ipsi uidetis uelut [illegible]
scripturarum figmenta compin
gere talium fabularum sordibus
[illegible] aut mendacius mentitor

Faustus Disputatio ix

Faustus dicit: Quare non accipitis
uetus testamentum? Quia apostolus
sicut sub eodem natis ab

[illegible] ueteri non [illegible] nouum uestimento ueteri

co discedere · ut quare non liceat
in quo natus non sum non usurpem
Omnes quippe gentiles nascimur
non iudei · non denique christiani sed a
hoc ad se creandum gentilita
te uestimentum · uetus adducit
facit quod iudeos alios nominum
et ~~[illegible]~~ inueniat ramos · tamenque
si due arbores dulcis et amara
radicibus suis unius terre visce
rum tusserat multitudinem qua
litatibus ~~et~~ Apostolus ergo nichil
sentientibus exempla quid
damnatus ero ego si in amarum
commutatus ex dulci Responsio ix
Augustinus Respondit Ergo apostolus
quid dicis relicto iudaismo
ex amaritudine fuisse in dul
cedinem magis inde fractos ra
mos dicit qui ex ipso populo in
christum credere noluerunt et in ipsa
olee radice id est origine stirpis
hebreorum tamquam oleastrum
gentes insertas ut fierent par
ticipes pinguedinis olee De
inde iudeorum lapsu ad
monet gentes ne superbirent
ita locutus est Vobis enim inquit
dico gentibus Quamdiu quidem
ego sum gentium apostolus mini
sterium meum glorificabo si quomodo
ad emulationem prouocare po
tero carnem meam et saluos
faciam aliquos ex illis Si re
iectio illorum reconciliatio est
mundi que erit assumptio nisi
uita ex mortuis Si autem delibatio

sancta est et conspersio Et si radix sancta
est et rami Quod si aliqui ex
ramis fracti sunt tu autem cum
esses oleaster insertus es in illis
et socius radicis et pinguedinis
olee Noli gloriari aduersus ramos
Quod si gloriaris non tu radicem
portas sed radix te Dicis ergo fracti
sunt rami ut ego inserar
Bene Incredulitate fracti
sunt tu autem fide stas Noli altum
sapere sed time Nam si deus na
turalibus ramis non pepercit
neque tibi parcet Vide ergo boni
tatem et seueritatem dei in eos
quidem qui ceciderunt seueritatem
in te autem bonitatem si permanseris
in bonitate Alioquin et tu
excideris Et illi si non permanse
rint in incredulitate inserentur
Potens est enim deus iterum in
serere illos Nam si tu ex naturali
excisus es oleastro et contra naturam
insertus es in bonam oliuam
quanto magis illi qui secundum
naturam sunt inserentur sue
oliue Nolo enim uos ignorare
fratres sacramentum hoc ut non sitis
uobis sapientes quia cecitas ex
parte israel facta est donec ple
nitudo gentium intraret et
sic omnis israel saluus fieret
Videtis ergo nos qui instar ra
dicis inserti non multis non esse
fractis ramis esse similes sed
est carnalis et impius populus
iudeorum sed in oleastri amaritu

adhuc remansisse. Nam quid non
holocaustum genitum sapientiae adorare
solem et lunam, nisi forte ista
vos iam non putatis esse mole
astra genitum, quia spiritus nomen
generis addidistis et falsum
Christum quem cum sole et luna
coleretis non manu fabrili sed
vestro corde finxistis. Inserimi-
ni ergo ergo in radicem olivae cui
se redditum gaudet apostolus, si-
cut fractos ramos per infideli-
tatem fuisse. Inde quippe se
liberatum dicit cum se a Iu-
daismo ad Christum transisse laetatur,
quia Christus secundum nulla radice aut
nulla arbore praedicatus est in
quem venerunt. Qui non cre-
diderunt fracti sunt inde et
qui crediderunt inserti sunt ibi.
Quibus ne superbiant dicitur:
Noli altum sapere, sed time. Nam
si deus naturalibus ramis non
pepercit, neque tibi parcet. Sed ne
de ipsis fractis desperetur, paulo
post dicit: Et ipsi si non permanserint
in infidelitate inserentur. Potens
est enim deus iterum inserere illos. Nam
si tu ex naturali excisus olea-
stro et contra naturam insertus es
in bonam olivam, quanto
magis illi qui secundum naturam
inserentur suae olivae. Ecce unde
etiam ipse gloriatur a fractura
infidelitatis et radici pinguedinis
redditus. Cum ergo in nobis
quos inde fregit impietas

redeant et rursus inserantur. Cum
autem vos minime ibi fuerit, ne maneatis
in quali sterilitate, prius participes
fecunditatis fueritis. Disputatio

Faustus dicit: Cur non
accipis testamentum vetus? Decima
et ab ipso hoc et exinde didicimus
aliena non concupiscere. Quid
autem nisi alienum sit testamentum
vetus? Immo quid sit non alienum?
Divitias promittit et ventris
saturitatem et filios et nepotes
et vitam longam et cum his Cha-
naneorum regnum, sed omnia haec
circumcisis et observantibus sabba-
ta et immolantibus et abstinen-
tibus a porcina et huiusmodi ceteris.
Haec quia ego neglego et quamquam
omnes ut inepta scilicet et ad
salutem animae minime per-
tinentia, ideo nec quae promisit
ad me iam exspectare cognosco,
memor quia sit mandatum
non concupisces aliena, in dies
bona sua habere libens volensque
promissi solo scilicet evangelio et re-
gni caelorum splendida heredi-
tate contentus. Nam ut modo
si sibi evangelium usurparet vir
incircumcisus, dicerem: improbe, quid
tibi cum eo est cuius praecepta
non servas? Sic vereor ne mihi
eadem Iudaeus increpitet contenti
testamentum vetus cuius man-
data contemnam. Responsio decima

Augustinus. Eadem saepe
vana repetere istum non pudet

sed eadem sepe quamvis vera respon-
dere me piget. Et in superioribus itaque
etiam adversus ista responsio con-
tinetur que superius a nobis dicta
sunt legat. Iudeis autem dicentibus
nobis cur tenetis vetus testamen-
tum cuius precepta non servatis res-
pondeo quoniam accepimus etiam
ex ipsis libris precepta vite agen-
de precepta vero vite significande
tunc recte observata cum pre-
nuntiabantur ista que nunc re-
velata sunt. Et nunc etiam
ipsa si non observamus ad religionem
ut teneamus tamen ad testificationem
sicut et promissa carnalia que ibi
continentur. Unde ipse vetus tes-
tamentum dicitur quia [illegible]
eterna speranda revelata sunt
et illa tamen ad testimonium legis
insignia que tingebant in illis
scripta sunt aut per nos in quos
fines seculorum obvenerunt. Itaque si
audistis quid respondeamus
iudeis audite et quod obiciam ma-
nicheis. Certe Faustus dixit tur-
bari nos posse si nobis iudei di-
xerint quare tenetis vetus te-
stamentum cuius precepta non ob-
servatis. Cuius nos eiusdem
scripture veritatem atque fructum aut
totaliter respondemus. Vos quid res-
pondetis cum nobis dicitur quare te-
netis evangelicos libros quorum
nos ad decipiendos imperitos con-
fingitis sectatores et que ibi
scripta sunt non solum non creditis

sed etiam quantis potestis viribus
oppugnatis. Certe videtis nos
potius de novo testamento quam
nos de vetere obiectis responde-
re non posse. Omnia enim que in vetere
scripta sunt nos et vera esse dicimus
et divinitus mandata et
congruis temporibus distribu-
ta. Vos autem cum vobis obiecta
fuerint que in libris novi testa-
menti scripta sunt nec accipitis
a nobis deficientibus in respon-
dendo et manifesta veritate fau-
cibus pressis anhelitu sancto
dicitis esse falsata. Quid aliud
possent expirasse pressata ora
fallaciarum vel potius quid aliud
possent putre confossa cadavera
mortuorum. Et hic confessus
est Faustus non concupiscere
aliena non solum se ex novo tes-
tamento sed etiam ex vetere didi-
cisse quod certe a suo deo non potest
discere. Ille quippe qui non
concupivit aliena quare sup-
ra terram tenebrarum ubi inimici
sunt nova secula construit.
Iam dicturus est pro ipsa gente
tenebrarum regnum eorum
concupivit quod ab illa erat
alienum. Ergo imitatus
est gentem tenebrarum ut
et ipse concupisceret aliena. Cum
angustum antea fuerat re-
gnum lucis. Ad spatiandum
igitur erat bellum ut acquire-
retur de victoria latitudo re-

gnandi. Quod si bonum est et
ante potuit concupisci. Sed expec-
tabatur ut gens hostilis in
bellum prorumperet quod
quia iniustius expugnaretur. Si
autem non bonum quare nunc in-
victo super alienam terram cres-
cere nolunt regnum suum cum
propriis contenti sunt finibus
plena felicitate iurissimi. Sed utinam
vere isti hec ipsa precepta vite
agende quorum est primum
ne concupiscamus alienum
vellent ex illis litteris discere
profecto mansuescerent et mitius
intelligerent. Etiam illa precepta
vite significande et huic no-
vo tempori intelligenda congru-
ere. Nos autem quoniam veteris te-
stamenti tamquam alienum con-
cupiscimus cum ea legamus
que in figura contingebant
illis. Scripta sunt autem propter nos
in quos finis seculorum obvenit.
Puto quod non concupiscit alienum
qui hic legit quod scriptum est propter
ipsum. Disputacio .xi.

Faustus dixit. Apostolum accipis.
Et maxime. Cur ergo non
credis filium dei ex semine da-
vid natum secundum carnem. Quo-
niam nec ex eo credideram apostolum de-
ceptum contraria sibi scribere potuisse et
modo hanc modo illam de domino
nostro habuisse sententiam. Sed quia
vobis ita placet qui numquam
sine stomacho auditis aliquid

esse in apostolo comperiatur. ne hic
quidem sciat catholicus utrumque
hoc veteris iudicatur esse et an-
tiqua opinio pauli de ihesu. Cum
enim ipse david filium putaret
ut certi quod tamen hic falsum di-
dicit interpolat et infirmat scribens
ad corinthios. Nos inquit neminem 1
novimus secundum carnem et si co-
gnovimus secundum carnem christum
sed nunc iam non novimus. Perinde
considerare oportet quantum intersit inter
hec duo capitula ex quibus unum
perhibet ihesum filium david secundum car-
nem alterum non iam se neminem
nosse secundum carnem. Que si utraque
sunt pauli aut hac ratione e-
venit qua dixi aut unum ipsorum
non erit pauli. Prosequitur deinde. 2
Itaque inquit si qua est in christo no-
va creatura vetera transierunt
ecce facta sunt omnia nova. Vides
ergo eum veterem appellare et
transitoriam fidem illam priorem
qua ihesum credidisse ex semine david
secundum carnem. novam vero et secundum
se permanentem quia neminem
nunc iam non novit secundum carnem.
Unde et alibi cum essem 3
inquit parvulus ut parvulus
loquebar ut parvulus sapiebam
cum autem factus sum vir que
parvuli erant deposui. Quod
si ita est quid igitur et nos modo
quam faciamus si novam et me-
liorem pauli tenentes confes-
sionem veterem illam ac dete-

rrorem prodimus Aut si nobis
secundum quod ad romanos scri-
bit credere cogendi est nobis quare
licitum non sit secundum quod ad corin-
thios dogmatizare cogimus
ad diuinitatem meam ita responde-
rim catholicum absit apostolum dei qui
edificauit unumquemque destruere ne se
ipse preuaricatorem constituat
ut contestatus est per gloriam uestram
si eius est et per illa sententia
nunc euacuata est si fas non
est paulum mendacium dixisse
aliquid unquam ipsius non est

Augustinus respondit hoc est quod
a paulo ante dixi Responsio
quia non sit manifesta ueritate isti
prefocantur ut obsessi de lucidis
libris sanctarum scripturarum et tamen
meis fallacie sue reperire non possint
id testimonium quod placitum est
falsum esse respondeant Quorum
auctoritate fugatam mania per-
tinaciam Vos scilicet adeo inimica sunt
que aduersus uos de diuinis codi-
cibus proferuntur ut non sit aliud
quod dicatis nisi eos esse falsa-
tos Que nec auctoritas litterarum
aperit qui facit liber cuiuslibet
documentum cuiuslibet scripture
ad conuincendos errores exter-
pit si hec uox admittit si alicuius
ponderis estimatur Aliud est
ipsos libros non accipere et nullo
eorum uinculo detineri quod
paganorum de omnibus libris nostris
quod iudei de nouo testamento
faciunt quod denique nos ipsi
de nostris et alicuius hereticorum
si quos suos et proprios habent uel de
his qui appellantur apocrifi non
quod habendi sunt in aliqua auctori-
tate secreta sed quia nulla testi-
ficationis luce declarati de ne-
scio quo secreto nescio quorum
presumptione prolati sunt. Aliud
est auctoritate aliquorum uel
librorum uel hominum non teneri
et aliud certe dicere iste idem quidem
uir bonus omnia uera scripsit et
ista epistola ipsius est sed in ea ipsa
hoc eius est hoc non est eius
cum ex aduerso audieris proba non
confugias ad exemplaria ueriora
uel plurimorum codicum uel antiquiorum
uel lingue precedentis unde
hoc in aliam linguam interpre-
tatum est sed dicas inde probo hoc
illius esse illud non esse quia
hoc pro me sonat illud contra me
Tu enim ergo regula ueritatis es
quod contra te fuerit non est uerum
quid acturus es nisi forte alium
[illegible] prelaturus qui quicquid
legeris secundum tuam sententiam p-
sit intelligi hoc si feceris non
de aliqua eius particula sed de
toto audies contradicentem et
clamantem falsus es Quid agis
Quo te conuertes Quam libri
a te prolati originem quam uetu-
statem quam seriem successi-
onis testem citabis Nam si
hoc facere conabis et nihil ua-

B legisset inde inhiaret quod
ecclesie catholice valeat auctori
tas que ab ipsis fundatissimis
sedibus apostolorum usque ad hodi
ernum diem succedentium
sibimet episcoporum serie et tot
populorum consensione firma
ta. Itaque si de fide exemplarium
questio verteretur sicut in nonnullis
que et pauce sunt et sacra
rum litterarum studiosis
notissime sententiarum varie
tates. vel ex aliarum regionum
codicibus unde ipsa doctrina
commeavit nostra dubitatio di
iudicaretur. Vel si ibi quoque codices
variarent plures paucioribus
aut vetustiores recentioribus
preferrentur. Et si adhuc esset
incerta varietas precedens lin
vii gua illud interpretatum e
consuleretur. Hoc modo querunt
qui quod eos movet in scri
pturis sanctis tanta auctoritate
firmatis invenire nolunt ut
habeant unde insanantur
quo unde perveniatur. Hoc autem
quod adversus impietatem
vestram ex apostoli pauli epistola pro
fertur filium dei ex semine
C david esse secundum carnem
omnes codices et novi et ve
teres habent. Omnes ecclesie
legunt. omnibus linguis conso
nant. Crimen ergo paulo
fallacie quo faustus indutus
quo sibi proposuisset tamquam

interrogantem et dicentem accepit
apostolum paulum videt et mat
theum cur eum non potius videt et
intuetur nisi quia fallax aliud
quam id quod falsum erat vide
re non potuit. Quod cum accipit
apostoli pauli non primum hominem
quem ille dicit de terra terrenum
de quo item dicit factus est primus
homo adam in animam viventem
sed de substantia dei idipsum ex
sistentem quod deus est mem
bra sua vel vestimenta sua
vel arma sua id est elementa
cum et ipsa nichil aliud esse cont
quam substantiam dei in tenebrarum
gente miscuisse ut inquinata
reperiatur non secundum hominem
quem paulus dicit de celo qui est
dicit etiam novissimum adam
in spiritum vivificantem. Quem
dicit factum ex semine david
secundum carnem factum ex muliere
factum sub lege. ut eos qui
sub lege erant redimeret.
De quo ad thimotheum dicit
memor esto christum ihesum resurre
xisse a mortuis ex semine david
secundum evangelium meum. Cuius
exemplo etiam resurrectionem
nostram predicat dicens Tradidi
enim vobis quod et accepistis
quia christus mortuus est propter pec
cata nostra secundum scripturas et
quia resurrexit tercia die secundum
scripturas. Et paulo post infert
quare hoc dicit. Si autem christus predicatur

quia resurrexit a mortuis quomodo dicunt quidam in vobis quia resurrectio mortuorum non est. Iste autem qui interrogatus utrum accipiat apostolum paulum / videt et maxime hec omnia negat. Nec ipsum exemplum david intel accipere / nec factum ex muliere / quia quamvis non fuit vel concumbendo vel pariendo corrupta mulierem paulus appellat secundum morem scripturarum loquitur que ipsum sexum sic appellare consueverunt. Sicut in genesi de eva scriptum est formavit evam mulierem cum integra virgo non esset. Nec ipsam mortem christi et sepulturam et resurrectionem accipis / qui quidem christum dicit nec mortale corpus habuisse vel illa vera mors esse nec illas cicatrices veras fuisse quas post resurrectionem discipulis ostendit cum eis quod et paulus commemorat visus apparuit. Hec ipsam carne mortali resurrectionem in corpus spirituale mutatam / sicut aptissime idem apostolus dicit seminatur corpus animale surget corpus spirituale. Unde discernens inter corpus animale et spirituale concludit quod iam commemoravi de primo adam et novissimo adam. Cum intulit hoc autem dico fratres quoniam caro et sanguis regnum dei possidere non poterit. Et ne quisquam ipsam speciem carneus et ipsam substantiam resurgere credidisset et exprimere volens quid nunc appellavit carnem et sanguinem quia ipsam corruptionem intelligi voluit que tunc in resurrectione mortuorum non erit / continuo coniunxit nec corruptio incorruptionem possidebit. Et ne adhuc quisquam putaret non illud quod sepultum fuit resurrecturum sed tamquam alia tunica ponatur et alia melior accipiatur / nolens aptissime declarare quia hec ipsum in melius commutabitur sicut vestimenta christi in monte non sunt posita / et alia sumpta / sed ea ipsa que fuerat in melius clarificata sunt. Sequitur et concludit dicens Ecce misterium vobis dico Omnes quidem resurgemus non tamen omnes immutabimur. Et ne adhuc esset incertum qui sunt qui immutabuntur in athomo inquit in ictu oculi in novissima tuba. Canet enim tuba et mortui resurgent incorrupti et nos commutabimur. Adhuc certe dicant non secundum hoc mortale et corruptibile corpus nos in resurrectione commutandos secundum animam / cum apostolus hoc non posuerit unde dicet sed de corpore absolvens questionis initio locutus fuit sicut ipsa eius indicat positio. Ex dicet

aliquis inquit quomodo resur
gunt mortui quo autem
corpore veniunt. hic tu conside
rent tamquam digito ostendit unde
loqueretur et subiecit dicens
Oportet enim corruptibile hoc
induere incorruptionem et mor
tale hoc induere immortali
tatem. Hic ergo cum iste ne
[illegible] get christumque ipsum deum de quo
paulus dicit immortali deo
et incorruptibili soli deo honor
et gloria amen. iste corruptibilem
predicet quandoquidem substan
tiam eius naturam et totam
timuisse ne a tenebrarum
gente corrumperetur et ut
recte consuleretur ex parte corru
ptam detestanda et abhomi
nanda eorum fabula sonat.
Quid est quod etiam conatur falle
re imperitos et in divinis scrip
turis minime eruditos ut
interrogatus utrum accipiat a
postolum paulum videat magis
et invertat nimium. Sed
certa inquit ratione qua
quondam paulum apostolum aut pro
ficiendo mutasse sententiam et
scribentem ad corinthios emen
dasse quod scripserat ad roma
nos. aut omnino non scripsisse
quod tamquam eius profertur filium
dei ex semine david secundum car
nem. Qua tandem ratione id
ostendit. Quia non potest inquit
utrumque verum esse et quod

in epistola est ad romanos de filio
suo qui factus est ei ex semine
david secundum carnem. et quod dicit
ad corinthios itaque nos ab amodo
neminem novimus secundum car
nem et si noveramus secundum
carnem christum sed nunc iam non
novimus. Restat ergo ut nos [illegible]
demonstremus quia possit utrumque
verum esse et quia ista duo non
sunt contraria. Omnino quippe
eorum non esse pauli nullo modo
possumus dicere quia nulla meo
narrat codicum auctoritas. Et
si enim in nonnullis latinis ex
emplaribus non legitur factus
sed natus ex semine david cum
greca [illegible] greca factus habeant unde non adver
bium sed ad sententiam transferre noluit
dicendo natum latinus interpres
tamen christum ex semine esse david
secundum carnem omnium librorum
atque linguarum concordat au
ctoritas. Quanto autem paulum
aliquid errasse et proficiendo
mutasse sententiam absit ut di
camus. quod etiam ipse faustus
dixit quia impie atque impie
dicitur maluit ergo dicere pauli
epistolam aliquam falsitate corruptam
quam ipsius errore vitiosam.
Debuit enim libris dei praeter alios
eos habere non consonum fortasse
occultiora et ad dinoscendum
difficiliora veritate que aut sic
remanserit aut in posterioribus
correctum sit. quem non perspiciendi

auctoritate sed proficiendi exercitatione scribuntur a nobis. Inter quos cum sumus quibus idem dicit apostolus Et si quid aliter sapitis id quoque vobis deus revelabit. In genere litterarum non cum credendi necessitate sed cum iudicandi libertate legendum est. Cui tamen ne intercluderetur locus et adimeretur posteris ad questiones difficiles tractandas atque versandas lingue ac stili saluberrimus labor distincta est a posteriorum libris excellencia canonice auctoritatis veteris et novi testamenti que apostolorum confirmata auctoritate per successiones episcoporum et propagaciones ecclesiarum tamquam in sede quadam sublimiter constituta est cui serviat omnis fidelis et pius intellectus. Ibi si quid velut absurdum moverit non licet dicere auctor huius libri non tenuit veritatem sed aut codex mendosus est aut interpres erravit aut tu non intelligis. In opusculis autem posteriorum que libris innumerabilibus continentur sed nullo modo illi sacratissime canonicarum scripturarum excellencie coequantur eciam in quibuscumque eorum invenitur eadem veritas longe tamen est impar auctoritas. Itaque in eis si qua forte propterea dissonare putantur a vero quia non ut dicta sunt intelliguntur tamen liberum ibi habet lector auditorve iudicium quo vel approbet quod placuerit vel improbet quod offenderit et ideo cuncta eiusmodi nisi vel certa racione vel ex illa canonica auctoritate defendantur ut demonstretur sive omnino ita esse sive fieri potuisse quod vel disputatum ibi est vel narratum si cui displiceat aut credere noluerit non reprehenditur. In illa vero canonica eminencia sacrarum litterarum eciam si unus propheta seu apostolus aut evangelista aliquid in suis litteris posuisse ipsa canonis confirmacione declaratur non licet dubitare quod verum sit. Alioquin nulla erit pagina qua humane imperitie regatur infirmitas si librorum saluberrima auctoritas aut contempta penitus aboletur aut interminata confunditur. Proinde quia Manichei eos qui nolunt repugnancia ista moverunt quod alibi scriptum est filium dei esse ex semine David alibi autem et si noveramus Christum secundum carnem sed iam nunc non novimus et si non utrumque eorum in hac apostoli littera preferretur sed unum eorum Paulus dixisset alterum vel Petrus aut Ysaias aut alius quisquam apostolorum sive prophetarum que ita sibi omnia in canonica auctoritate concordant ut tamquam uno ore dicta verissima et prudentissima pietate credantur et serenissimo intellectu inveniantur et solertissima diligencia demonstrentur. Cum littere de

alicuius dubitare. proinde quod
ex apostoli pauli canonicis. vel ne
pauli epistolis utrumque profertur
et non possumus dicere aut men
dosum esse codicem omnes
enim latini emendati sic habent
aut interpretem errasse omnes
enim greci emendati sic habent res
tat ut tu non intelligas quamuis
autem ratio flagitet quomodo ne
utrum ab altero dissonet sed in
eadem sane fidei regula ut
rumque concordet. Si enim hic
quisque pie quereret posset inue
nire quod ista perspicua dis
crepant. Nam secundum quod filius dei
ex semine dauid homo factus
est. nec idem apostolus uno loco
diceret et alie sancte scripture apertis
sime predicant. Quod non dicit
et si nouimus christum secundum car
nem sed iam nunc non nouimus
ex ipsa circumstantia scripture
loci eius satis ostendit quod
loquatur apostolus. Quo quippe
more uitam nostram futuram
que iam in ipso homine me
diatore christo ihesu capite nostro
resurgente completa est ita specta
meditatur tamquam iam
presentem que teneatur quoniam ubi
que uita non erit secundum carnem
sicut ipsius uita non est secundum car
nem. Carnem namque hoc lo
co non ipsam corporis substantiam
quia dominus etiam post resurrectionem
suam carnem appellat dicens
palpate et uidete quia spiritus
carnem et ossa non habet sicut me
uidetis habere. sed corruptionem mor
talitatemque carnis uult intelligi
que tunc non erit in nobis
sicut iam in christo non est. Hanc
enim ipse carnem nominabat etiam
cum de ipsa resurrectione satis
euidenter loqueretur et diceret sicut
iam supra commemoraui caro et
sanguis regnum dei possidere
non possunt neque corruptio incor
ruptionem possidebit. Cum ergo fa
ctum fuerit quod ibi consequenter
dicit ecce misterium uobis dico
omnes quidem resurgemus non
tamen omnes immutabimur. in atho
mo. in momento. in ictu oculi
in nouissima tuba canet enim
t. et m. r. i. et nos i. oportet
i. c. h. i. i. et m. h. i. i. iam
secundum id quod carnem non
ipsam corporis substantiam sed ipsius
corruptionem et mortalitatis
appellat caro non erit utique caro
quia corruptionis mortalitatis
uanitatem non habebit. secundum
autem ipsius substantie corporis quod pro
prie nuncupatur eadem caro erit quia
ipsa resurget et ipsa muta
bitur. Quia et illud uerum
est quod ait dominus postquam resu
rexit palpate et uidete quia
spiritus carnem et ossa non habet sicut
me uidetis habere. et hoc uerum
est quod ait apostolus caro et
sanguis regnum dei possidere

non possunt. Illud enim dictum
est secundum ipsam substantiam que
etiam tunc erit quia ipsa mu-
tabitur. hic autem dictum est secun-
dum carnalem corruptionis quali-
tatem que tunc iam non erit
quia mutata caro non corrumpetur.
Noveramus ergo Christum secundum car-
nem id est secundum carnis mortalita-
tem antequam resurgeret. sed nunc
iam non novimus quia sicut
idem apostolus dicit Christus resur-
gens a mortuis iam non mo-
ritur et mors illi ultra non
dominabitur. Ergo si te ad verborum
proprietatem teneas mentitus est
quod ait noveramus Christum secundum
carnem, si Christus numquam fuit
secundum carnem. Nemo enim noverat
quod non erat. Non autem dixit
putabamus Christum secundum carnem
sed noveramus. Convenienter ut illo
non perimam ne quis assineret per
abusionem locutum apostolum ut pro eo
~~quod est putabamus diceret~~
noveramus. Illud: mirari noli
attendere homines certos vel potius
non miror non videre certos quia
si Christus ideo non habuit carnem
quia dixit apostolus nunc iam non
se nosse Christum secundum carnem, nec
illi habuerunt carnem de quibus
in eodem loco dicit: Itaque nos
amodo neminem novimus secundum
carnem. Neque enim de solo Christo
id volentes intelligi passi dicere
neminem novimus secundum carnem. Si-

quia illorum fecit vitam futuram
tamquam presentem meditabatur
qui resurgentes commutabuntur.
Amodo inquit neminem novimus
secundum carnem id est tam certam spem te-
nemus future vite incorrup-
tionis et immortalitatis ut amodo
iam in ipsa notitia gaudeamus.
Unde alio loco dicit: Si autem
resurrexistis cum Christo que sur-
sum sunt querite ubi Christus in de-
xtera dei sedens. que sursum
sunt sapite non que super terram.
Nondum utique ~~resurrexeramus~~
resurreximus sicut Christus sed tamen
secundum spem que nobis nulla
est iam nos cum illo resu-
rrexisse testatus est. Qui etiam
dicit secundum suam misericordiam salvos
nos fecit per lavacrum regenerationis.
Quis autem non intelligat in
lavacro regenerationis spem
nobis datam salutis future
non iam salutem ipsam que
promittitur. Et tamen quia certa
spes est tamquam iam data quasi
eadem salus salvos nosmet
fecit. Alio quippe loco dilucide
dissime dicit: Nos in nobis
ipsi ingemiscimus adoptionem
expectantes redemptionem corporis
nostri. Spe enim salvi facti sumus.
Spes autem que videtur non
est spes. Quod enim videt
quis quid sperat? Si autem quod
non videmus speramus per patientiam
expectamus. Non ergo hic non

dixit salvi futuri sumus sed a
modo iam salvi facti sumus
non dum tamen in re sed in spe ~~intelli~~
spe enim inquit salvi facti
sumus esse et ibi dictum est a
modo neminem novimus secundum
carnem non dum in re sed in spe
intelligitur quia spes nobis
in christo est quia in illo iam com
pletum est quod nobis promissum
speramus Ille quippe iam re
surrexit et mors illi ultra non
dominabitur Cor et si noveramus
secundum carnem christum adhuc morituri
rus esse inerat quippe in eius
corpore illa mortalitas quam
ipse carnem appellat apostolus sed
iam nunc non novimus Illud enim
eius mortale iam induit im
mortalitatem Cum secundum pristinam
mortalitatem iam caro appellari
non possit Itaque expressius loci
contextione verba sua est ergo qua
ipsi calumpniatori considerentur
ut hoc quod dico magis elu
ceat Caritas inquit christi com
pellit nos iudicantes hoc quoniam
si unus pro omnibus mortuus
est ergo omnes mortui sunt/ et
pro omnibus mortuus est ut qui
vivunt iam non sibi vivant
sed ei qui pro eis mortuus est
et resurrexit Itaque nos amodo
neminem novimus secundum carnem
et si noveramus secundum carnem christum
sed iam nunc non novimus Certe
iam hinc rerum apparet ipsi re
surrectionem christi hoc dixisse apostolum

enim quidem ista verba illud pre
cessit ut qui vivunt iam non sibi
vivant sed ei qui pro ipsis mortuus
est et resurrexit Quid est enim
aliud non sibi sed illi vivant
nisi ut non secundum carnem vivant
in spe terrenorum et corruptibilium
bonorum/ sed secundum spiritum in spe resur
rectionis que iam in ipso in
christo facta est Itaque ex quibus
pro nobis mortuus est et resurrexit
et qui iam non sibi sed illi vivunt
neminem secundum carnem apostolus noverat
propter spem iam future inmorta
litatis in quam expectatione
gaudebat que in christo iam non spes
sed res erat Christum et si noverat
secundum carnem cum adhuc moriturus
esset/ iam tamen non noverat quia
eum resurrexisse noverat et ultra
ei mortem non dominaturam
Et quia omnes in illo et si non
dum re iam tamen spe hoc sumus
sequitur et dicit Si qua igitur in
christo nova creatura vetera tran
sierunt ecce facta sunt nova
omnia autem ex deo qui reconciliavit
nos sibi per ihesum christum Omnis
igitur nova creatura id est populus in
novatus per fidem adhuc interim
spe quod tunc postea perficiatur
in christo habet iam quod in se sperat
Itaque nunc vetera transierunt secundum
spem/ quia non iam non est
tempus veteris testamenti quo
temporale aut carnale regnum
expectetur a deo/ et facta sunt
omnia nova secundum eandem

spem ut regnum celorum ubi
nulla erit uxor aut corrupta
promissum teneamus. Sicut resur-
rectione autem mortuorum non iam
secundum spem sed secundum rem
et uera transibunt cum inimica
nouissima destruetur mors. et
fient omnia noua cum corrup-
tibile hoc induerit incorrup-
tionem et mortale hoc indu-
erit i. Quod iam factum est
in Christo quem secundum rem iam non nouerat
paulus secundum carnem. Secundum rem non per
quod mortuus est et resurrexit non
dum secundum rem sed secundum spem ne-
minem nouerat secundum carnem quia
illius gratia sicut idem ad ephe-
sios dicit simul salui facti sumus
et ipse locus huius sine scrupulo
statuit. Deus autem inquit qui diues
est in misericordia propter multam dilectionem
qua dilexit nos et cum essemus
mortui peccatis conuiuificauit nos
christo. hic dixit ad corinthios. ut
qui uiuunt iam non sibi uiuant
sed ei qui pro eis mortuus est et re-
surrexit. et quod hic dicit cuius
gratia sumus salui iam uelut perfe-
ctum sit loquitur quod in spe tenet.
Nam quod paulo ante commemoraui
aptissime alibi dicit. spe enim
salui f. [illegible] et hic sequitur
et tamquam perfectum enuntiat quod
futurum est. Et simul inquit
excitauit et simul sedere fecit in
celestibus in christo ihesu. Certe enim
in celestibus sed iam sedet nondum
autem nobis. Sed quia spe certa quod
futurum est tenemus simul sedere
nos dixit in celestibus nondum
in nobis sed iam in illo tamquam
ne putares iam nunc esse perfe-
ctum quod in spe dicit ita tamquam
perfectum sit addit ut intelligas
adhuc futurum. scriptum est et dicit
Ut ostenderet in superuenientibus seculis
superhabundantes diuitias gratie
sue in benignitate super nos in
christo ihesu. Sic hinc est et illud. Cum
enim essemus in carne passiones
peccatorum que per legem sunt
operabantur in membris nostris ut
fructum ferrent morti. Ita enim
dixit cum essemus in carne quasi
iam non essent in carne. quod
ita intelligitur cum essemus in spe
rerum carnalium quia lex que
impleri non potest nisi per caritatem
spiritualem adhuc super eos erat ut
per preuaricationem habundaret
delictum. ut postea reuelato
nouo testamento per indulgentiam
superhabundaret gratia. Sic hinc est illud
alibi dicit. Qui enim autem in carne
sunt deo placere non possunt. Et
ne putaret quisquam eos di-
ctos qui nondum mortui sunt
statim subiecit. Vos autem non
estis in carne sed in spiritu. id est qui
in spe carnalium bonorum sunt
deo placere non possunt. Vos autem non
estis in spe carnalium. sed in spe
spiritualium. id est regni celorum ubi et
ipsum corpus per illam mutationem

in usu quodam quae spirituale erit
quod nunc animale est. Dominicum
enim corpus animale sit ad corin
thios idem dicit resurget corpus
spirituale. Et ergo neminem cognoscimus
novimus secundum carnem apostolus
qui propterea dicebant non esse in
carne quia non erat in spe corporis
carnalium quamvis adhuc corru
ptibilem carnem mortalemque
portarent ut quanto expressius
de christo diceret quod enim iam non
noverat secundum carnem in eius morte
etiam re ipsa iam perfectum erat
quod illi in spe promissum tene
bant. Quanto ergo melius quanto
religiosius divinae scripturae ita
pertractantur ut discussis omnibus
concordare inveniantur quam
deficiente homine inquisitione
quae solvi non potest tamquam vere in
parte accipiantur et tamquam false
in parte damnentur. Quia et
cum esset parvulus apostolus et
ea quae parvuli erant sapiebat
comparatione huius ad similitudinem
dixit. Nondum hic erat spiritualis qui
ut iam erat cum scriberet quae
ad aliorum edificationem non pertinerent
ex caritate in studiosorum negligentia
irent sed perspicuam auctoritatem in
ecclesiastico canone legerentur.

Faustus disputacio xii

Dixit. Cur non accipis prophetas?
Immo tu dic potius si quid
habes cur debeamus prophetas acci
pere. Quae testimonia inquit quae
de christo prophetati sunt. Ego quidem
nulla inveni curiosius alterans
eos et curiosissime legimus. Sed tu
et hic inertis fidei confessio est
in primis sine teste et argumento
non credere. Nempe ipsi nos docere
soletis ideo nihil esse curiosius
exquirendum quia simplex sit
et absoluta christiana credulitas. Quo
modo ergo nunc fidei simplicitatem destruitis
indiciis eam ac testibus fulci
endo. Et hic videlicet si prima
nobis sua displicet ideo transi
stis ad alium. Cuius fidelior nobis
testis esse debet quam deus ipse
de filio suo qui non prophetam nec
per interpretem sed ultro celitus e
rupta voce cum eum mitteret
ad terram dixit hic est filius
meus dilectus credite illi. Et rursus
et ipse de se a patre meo precessi
et veni in hunc mundum. Ac
multa alia huiusmodi. Et rursus
vobis tamen de te testificaris. Testi
monium tuum non est verum. Quibus
ipse. Et si ego testificor de me
testimonium meum verum est
quia non sum solus. Nam et
in lege vestra scriptum est duorum
hominum testimonium verum est.
Ego sum qui testificor de me
et de testificatur de me qui
me misit pater. Non dixit
prophete. Adhuc et opera ipsa sua
sibi in testimonium vocat si mihi
non creditis dicens operibus credite.
Non dixit si mihi non creditis prophetis

credite. Quamquam nos testimoni-
is de salvatore non multis egemus,
exempla tamen vite honeste et pru-
dentiam ac virtutes in prophetis
querimus, quorum nichil in iudeorum
fuisse vatibus quia te non la-
tuerit sentio. Et quidem consu-
lente me cur eos accipiendos
putares non impudice nec in-
hibuit silentio eorum maledictis
operibus, prophetis tu silvisti presa-
gia, oblitus utique scriptum esse
neque vindemiam de s-
pinis nec de tribulis ficus. Quia
propter hec distichum vitium et ca-
stigate admiratione tuam
responderim, quia queris cur
non accipiamus prophetas. Alioquin
nichil eorum de Christo prophetasse habunde
iam paternum vitarum libris
ostensum est. Ego vero illud ad-
iciam, quia si hebraici vates
Christum scientes et predicantes
tam flagitiose vixerunt, mire
et impossibilius dici potest id quod Pau-
lus de gentium sapientibus
contestatur, quia cum cognovissent
deum non ut deum clarificaverunt aut
gratias egerunt, sed evanuerunt in
cogitationibus suis et obtene-
bratum est insipiens cor eorum.
Vides ergo non esse magnum ma-
gna cognoscere nisi ex eorum vivere
dignitate. Responsio duodecima

Augustinus respondit. Iam pre-
hibit omnibus libris id aut Fau-
stus ut prophetas hebreos neque Christum
de Christo prenuntiasse neque que
prenuntiaverunt eorum testimonia nobis
prodesse neque illos ipsos ex eorun-
dem testimoniorum dignitate magni-
fice credamus. Nos itaque demon-
strabimus et eorum de Christo presagia
et quantum per ea nobis ad fidei utilitatem
firmitatemque consultum sit, et eos
sine prophetia coniugia (?) a preterea
interpretibus hac comperta disputa-
tione. Illud quod primum passim lon-
gum est sic placet ut de illis omnibus
libris testimonia proferam quibus
ostendam Christum esse predictum que
sine nimis levitate gravissimo
auctoritatis pondere contendam (?).
Ista quippe non accipit prophetas hebreos
ut accipere se tamen profitetur
apostolos. Apostolus autem Paulus de
quo cum se ipse tamquam ex ad-
versa voce interrogasset utrum
accipiet, videt (?), et maxime
quid de illorum prophetia dicat au-
diamus. Paulus inquit servus
Christi vocatus apostolus segregatus
in evangelium quod ante promiserat
per prophetas suos in scripturis sanctis
de filio suo qui factus est ei
ex semine David secundum carnem.
Quid volunt amplius nisi forte
hic de aliquibus aliis prophetis
non de suis hebreis dictum
volunt intelligi. Quamquam
per quoslibet dictum sit, de illo
tamen filio dei promissum est evangelium
qui factus est ei ex semine
David. Et cetera quod evangelium

segregatum se dicit apostolus. Istorum
ante prophetice sit conscriptum quod
secundum hoc evangelium credidit
filium dei factum ex semine david
secundum carnem. Iam apertiora cognoscant
quam evidentissimum prophetis he
breis testimonium perhibetur
per eumdem apostolum cuius auctoritate
superbo istorum colla frangantur.
Veritatem inquit dico in christo
non mentior contestante mihi
conscientia mea in spiritu sancto, quoniam
tristitia est mihi magna et
continuus dolor cordi meo.
Optabam enim ego ipse ana
thema esse a christo pro fratribus meis
cognatis secundum carnem qui
sunt israhelite, quorum est ado
ptio et gloria et testamenta et
legis constitutio et obsequium
et promissiones, quorum patres, et
ex quibus christus secundum carnem
qui est super omnia deus benedictus
in secula. Ecce unde potest habunda
tius dici, quid expressius decla
rari, quid sanctius quid clarius?
Quae est enim adoptio israhelitarum
nisi per filium dei? unde ad gala
thas dicit: Cum autem venit
plenitudo temporis misit deus fi
lium suum factum ex muliere
factum sub lege ut eos qui
sub lege erant redimeret ut
adoptionem reciperemus filiorum.
Et quae gloria eorum nisi praecipue
illa de qua idem paulus ad eos
dem romanos dicit: Quid

ergo est amplius iudeo aut quae
utilitas circumcisionis? Multum
per omnem modum. Primum quidem
quia credita sunt illis eloquia
dei. Quae neverant illi quae sunt elo
quia dei credita iudeis, et ostendunt
nobis alia praeter hebreorum prophetarum?
Quam non testamenta eius dixit ad
israhelitas praecipue pertinere, nisi quia
et vetus testamentum illis est
datum, et novum in vetere figu
ratum? Legis autem constitutionem
quae israhelitis data est non intelli
gentes eius dispensationem, quia
iam non vult nos deus esse sub
lege sed sub gratia, reprehendere isti
solent impia furiosaque. Cedant
ergo auctoritati apostolicae quae lau
dans atque commendans israhelitarum
excellentiam etiam hoc enumerat
quod eorum sit legis constitutio.
Quae si mala esset non utique
in laude poneretur. Si autem christum
non praedicaret non ipse dominus diceret
si crederetis moysi crederetis et
mihi de me enim ille scripsit. Hic et
post resurrectionem sic ei adtesta
retur dicens oportebat impleri
omnia quae scripta sunt in lege
moysi et prophetis et psalmis
de me. Sed quia manichei alium
christum praedicant non eum quem
praedicaverunt apostoli sed suum quendam
fallacem fallacis hominis fal
sitatis sectatores congruenter
et ipsi mentiuntur nisi forte
impudenter credi sibi volunt

runt se mentientes discipulos
esse profiteantur. Contingit eis quod
de ipsis infidelibus iudeis dicit
apostolus. Cum legitur moyses ve
lamen est super cor eorum. Vere cum
auferatur hoc velamen per quod
non intelligunt moysen
nisi transierint ad christum non quale
ipsi finxerint sed quale prec
lebravit prophetia. Sic enim idem
apostolus ait. Cum autem transieris
ad dominum auferetur velamen.
Vere enim verum quod resurge
ret christo et dicenti oportebat im
pleri omnia que scripta sunt in
lege moysi et prophetis et psalmis
de me, nolunt isti credere. Cum quem
ipse christus narravit quod abraham
dixit immisericordi cuidam diviti
cum apud inferos torqueretur et peteret
inde mitti aliquem ad fratres suos
a quo docerentur ne et ipsi veni
rent in illum locum tormentorum.
Hoc enim ei dictum est. Habent ibi
moysen et prophetas. Et cum ille
dixisset non eos credituros nisi
aliquis resurrexisset a mortuis
verissime responsum est. Si mo
ysen et prophetas non audiunt nec
si quis ex mortuis resurrexit
credent. Sic ecce isti non au
dientes moysen et prophetas non
solum a mortuis resurgenti sed
omnino christum a mortuis resu
rexisse non credunt. Quid enim
resurrexisse credunt quem mor
tuum fuisse non credunt. Porro

quem mortuum fuisse credunt
quem mortale corpus habuisse non cre
dunt. Nos autem non illis tamquam
cives christi qui fallax fuit sed eius
qui omnino non fuit fallax his
predicatoribus non credimus. Ha
bemus enim christum verum ac
veratem predictum a prophetis pre
dicatum ab apostolis preconiis sue
sue testimonia ex lege et prophetis
adhibentibus sicut immutabilibus
locis ostendunt quod paulus hic
insigne verissime complexus
est dicens. Nunc autem sine le
ge iustitia dei manifestata est
testificata per legem et prophetas. Quomodo
prophetas nisi israelitas quorum esse
aptissime dixit et testamenta
et legis constitutiones et pro
missiones. De qua promissione
nisi de christo. Quod breviter alio loco
determinat tamen de christo loquitur
dicens. Quotquot enim sunt
promissiones dei in illo est. Ecce
dicit michi paulus israelitarum
esse legis constitutionem dicit etiam
finis enim legis christus ad iustitiam
omni credenti. Dicit etiam de christo
loquens. Quotquot enim sunt promissiones
dei in illo est etiam et tu sanctis michi di
cis israelitas de christo nichil predixisse
prophetas. Nunc vero constat prius ut
eligam utrum manicheo cre
dam fabulam narranti et loquenti
contra paulum narranti an
paulo pronuncianti. Si quis vobis
euangelizat preter quam quod evangelisavimus

nobis anathema sit. Sic forte dicant: ostende nobis ubi sit christus ab israhelitis pronunciatus. quam aperta sit ista auctoritas qua dicunt apostoli ea que in hebreorum prophetarum libris legimus in christo esse completa vel quod dixit ipse dominus de se illa esse descripta. quorum quisquis hac omnino non potuit, ipse non intelligit cur apostoli aut christus aut sancti codices meminerint. Verumtamen ut multa non colligam et hoc primum commemorem quod eo loco apostolus conscripsit dicit: non potest autem excidere verbum dei, non enim omnes qui ex israel hii sunt israelite neque qui sunt semen abrahe omnes filii, sed in ysaac vocabitur tibi semen; hoc est non hii qui filii carnis hii filii dei, sed filii promissionis computantur in semine. Quid ad hec responsuri sunt cum aperte alio loco dicit semini abraham dicitur: in semine tuo benedicentur omnes gentes terre. Etiam si eo tempore hanc disputationem quo tempore hic exponebat apostolus dicens: abrahe dicte sunt promissiones et semini eius; non dicit et seminibus tamquam in multis sed tamquam in uno et semini tuo quod est christus. Fortasse aliquis non tam imprudens nollet hic credere, aut quia videt os quibus credere in christo qui predicat ex semine abraham in semine non hic cum impleri videamque quod tanto ante pronunciatum legimus cum omnes gentes iam benedicantur in semine abrahe cum dictum sit ante annorum milia in semine tuo benedicentur omnes gentes, quis tam pertinaciter insaniat ut alium christum qui non sit ex semine abrahe contendat indulgere, et de isto nostro christo prophetias hebreas cum eius gentis pater est abraham nullus existimet pronunciasse.

Omnes autem pene non dico una hec in visione qualis in hoc opere contexuimus sed quolibet ingenti volumine omnia commemorare prorsus prophetiam hebreorum de christo et salvatore nostro ihesu christo, quippe omnia que illis continentur libris vel de ipso dicta sunt vel propter ipsum sunt excitationem querentibus et delectationem invenientibus multo plura ibi per allegorias et enigmata partim verbis partim insinuantur partim ac facta narrantur.

Verumtamen vise alia ibi manifesta essent non comprehenderentur sensibus quo etiam obscura clarescent, quia quod et ex illis que figuris involuta sunt sic quedam velut sublimo aspectu quasi contexta ponantur, ita qui gunt in contestatione christi negantes suas ut convicti obtusi surditatis erubescat. Sex diebus in genesi consummavit deus omnia opera sua septimo requievit

Sex etatibus humanum genus
h(ic) seculo p(er) successiones temporum
opera misericordie sentit. Quarum prima est
ab adam usque ad noe. Secunda a noe
usque ad abraham. Tercia ab abraham
usque ad david. Quarta a david usque ad trans
migrationem in babiloniam. Quinta
inde usque ad humilem adventum
domini nostri ihesu christi. Sexta que nunc
agitur donec excelsus veniat
ad iudicium. Septima non intelligitur
in requie sanctorum non in hac vita
sed in alia ubi videt requiescere
pauperem divites ille cum ipse in
ferno torquetur / ubi non fit vespera
quia nullus ibi rerum defectus
est. Sexto die in genesi forma
tus adam ad ymaginem dei sexta etate se
culi manifestatur reformacio nostra
in novitate mentis secundum ymaginem
eius qui ~~creavit~~ creavit
nos / sicut dicit apostolus. Sicut viro
dormienti eva de latere / sic christo
moriente ecclesia de sacramento san
guinis qui de latere mortui pro
fluxit. Vocatur eva vita et
et mater vivorum que de viri
sui latere facta est / et dicit dominus
in ewangelio si quis non mandu
caverit carnem et biberit sanguinem
meum non habebit vitam in se / et
omnia que illic intelliguntur
cum celeste immutatione significanda
stando / christum et ecclesiam prelo
cutus sunt in bonis christianis sive
in malis. Ecce cum fortiora di
xit apostolus adam qui est forma
futuri ut illud relinquet homo
patrem et matrem et adherebit uxori
sue et erunt duo in carne una
sacramentum hoc magnum est / ego
autem dico in christo et in ecclesia. Quis
enim non agnoscat christum eo modo
reliquisse patrem / qui cum in forma
dei esset non rapinam arbitratus
est esse se equalem deo. Sed semetipsum
exinanivit formam servi accipiens.
reliquisse eciam matrem synago
gam in de carnaliter veteri testamento
carnaliter inherentem et adhesisse
uxori sue sancte ecclesie ut pace
novi testamenti essent duo in carne
una quia cum sit deus apud patrem
per quem facti sumus factus est per carnem
particeps noster ut illius capitis
corpus esse possimus. Sicut enim
sacrificium caym de fructibus reprobatur
abel autem sacrificium ex ovibus et
earum adipe suscipitur. Ita novi
testamenti fides ex innocencia
gracie laudans deum / veteris te
stamenti terrenis operibus anteponitur
quia et si ea iudei recte illa
fecerunt / in quo tamen ut infide
litatis rei sunt quia christo ve
niente iam novum testamentum
a veteris testamenti non distin
xerunt. Dixit enim deus ad caym
si recte offeras recte autem non
dividas peccasti / Caym si obtem
perasset deo dicenti quiesce ad
te enim conversio eius et tu
dominaberis ~~eius~~ illius / ad se con
versus peccatum suum sibi hic tribueret
et confitens deo / ac sic adiutus
indulgencie gracia ipse peccato suo

dominaret non illo sibi dominante
servus peccati fratrem occidet inno
centem / sic et iudei ignorantiam
huius figuram gerebant. Si quiescerent
a sua perturbatione et tempus
salutis per gratiam in peccatorum remis
sione cognoscentes audirent
Christum dicentem / non est opus sanis
medicus sed male habentibus / non
veni vocare iustos sed peccatores
in penitentiam / et omnis qui facit
peccatum servus est peccati et si
vos filius liberavit tunc vere
liberi eritis / ad se convertissent
peccatum suum in confessione
sicut in psalmo scriptum est medi
co dicentes ego dixi domine mi
·an· sa· am· quia p t / eidem
peccato quandam essent in eodem
mortali corpore per personam gratie
liberi dicarentur. Sed nunc autem
ignorantes dei iustitiam et
suam volentes constituere / elati
de operibus legis non humilitati
de peccatis suis non convenerunt
et regnanti peccato in eorum mor
tali corpore ad obediendum desi
deriis ~~fratris~~ eius offenderunt
in lapidem offensionis / et
exarserunt odio adversus eum
cuius opera viderent deo accepta
esse doluerunt illo qui secus na
tivo iam videbat sibi dicente
scimus quia peccatores deus
non exaudit sed qui eum colit
et voluntatem eius facit hunc
exaudit / tamquam hic eis diceret

sup sacrificium caim non respicit
sed super sacrificium abel respicit / itaque
occiditur abel iunior natu
a fratre maiore natu / occiditur
christus caput populi iunioris natu a populo
iudeorum maiore natu / ille
in campo iste in calvarie loco
Dicit rogat deus caim non tamquam
ignarus eum a quo discat sed
tamquam iudex reum quem puniat
ubi sit frater eius / et ille ne
scire se nec eius se esse custodem
ipse adhuc respondit. Quid nobis nunc respondent
iudei cum eos dei voce hoc
est scripturarum sanctarum voce
interrogamus de christo nisi ne
scire se christum quem dicimus / fallax
eius caim ignoratio iudeorum
est falsa negatio. Essent autem
quodammodo christi custodes si christi
anam fidem accipere et custo
dire voluissent / nam qui
custodit in corde suo christum non
dicit quod caim inquit ego
ergo sum custos fratris mei. Dicit
deus ad caim quid fecisti vox
sanguinis fratris tui clamat
ad me de terra. Sic arguit in
scripturis sanctis vox divina
iudeos. Habet enim magnam vocem
christi sanguis in terra cum eo
accepto ab omnibus gentibus
respondetur amen. Hec est clara
vox sanguinis quam sanguis
ipse exprimit ex ore fidelium
eodem sanguine redemptorum
Dicit deus ad caim. Et nunc

maledictus tu a terra que aperuit
os suum accipe sanguinem fratris tui
de manu tua. quam operabis
terram et non adiciet virtutem
suam dare tibi gemens et
tremens eris in terra. Iohannes dicit
maledicta terra sed maledictus
tu a terra que aperuit os suum
excipe sanguinem fratris tui de
manu tua. Maledictus est
enim populus iudaicus infidelis
a terra id est ab ecclesia que aperuit
os suum in confessione peccatorum
accipe sanguinem Christi qui effu
sus est in remissione peccatorum
de manu peccatoris nolentis
esse sub gratia sed sub lege ut esset
ab ecclesia maledictus. id est ut eum
intelligeret et ostenderet ecclesia ma
ledictum dicente apostolo. Quicum
que enim ex operibus legis sunt
sub maledicto sunt legis. Et
inde enim dixisset maledictus
tu a terra que aperuit os suum
accipe sanguinem fratris tui de
manu tua. Quid dicit quam opera
bis eam sed ait quam operabis
terram et non adiciet virtutem
suam dare tibi. Unde non est
necesse eandem terram intel
ligere operari eam que aperuit
os accipe sanguinem fratris
de manu eius. Et ideo ma
ledictus intelligitur ab hac terra
quam operatur terram que non adi
ciet virtutem suam dare illi
id est ideo populus iudeorum maledictum

agnoscit et ostendit ecclesia quam occi
so Christo adhuc operatur terrenam
circumcisionem terrenum sabbatum
terrenum azimum terrenum pas
cha. Sed nec omnis terrena operatio ha
bet occultam virtutem intelligende
gratie Christi que non datur iudeis in
impietate et infidelitate perseve
rantibus quia novo testamento
revelata est et non transeuntibus
ad dominum non eis aufertur vela
men quod in lectione veteris te
stamenti manet et in solo Christo
evacuatur non ipsa lectio veteris
testamenti sed absconditam
virtutem sed velamen quod abscondit.
Unde Christo moriente passo velum
templi conscissum est ut per Christi
passionem revelentur secreta sa
cramentorum fidelibus ad bibe
dum eius sanguinem ore aperto
in confessione transeuntibus. Propter
ea populus ille sicut terram ad
huc operatur terram adhuc
exercet operationem legis car
nalis que non ei dat virtutem
suam quia non in ea intelli
git gratiam Christi. Propterea et
ipsa terra quam Christus por
tavit id est in cuius carne
ipsi operati sunt salutem nostram
crucifigendo Christum qui mortuus
est propter delicta nostra. Ne eis
dedit eadem terra virtutem
suam quia non iustificati sunt
in virtute resurrectionis eius qui
resurrexit propter iustificationem

iudaeam quia et si crucifixus
est ex infirmitate sed vivit in
virtute dei sicut dicit apostolus
Neque ergo iudaeus est sic illius quia
non occidit impius et incredulus
Unde nec resurgentem eum
a quibus erat crucifixus apparuit
tamquam cain operanti terram ut
granum illud seminaret non
credens eadem terra fructum
virtutis suae quia operaberis inquit
terram et non adiciet virtutem
suam dare tibi gemens et tremens
eris in terra Verumtamen ecce quis
non videat quis non agnoscat
in tota terra quacumque dispersus
est populus ille quo gemat merore
amissi regni et tremat ti-
more sub innumerabilibus populis
christianis Ideo quod dixit cain et
dixit Maior est iniquitas
mea Si eicis me hodie a facie
terrae et a facie tua abscondar
et ero gemens et tremens super
terram et erit omnis qui in-
venerit me occidet me Vere
enim tremit et gemit ne re-
gno etiam terreno perdito ista
visibili morte occidatur Hanc
dicit maiorem causam quam
illam quod ei terra non dat virtu-
tem suam ne spiritaliter moriatur
Carnaliter enim sapit et abscon-
ditur a facie dei id est irati
habere deum quod non putat nisi
ne inveniatur et occidatur
Carnaliter sapit tamquam operans

terram cuius virtutem non accipit Sa-
pere autem secundum carnem mors est
quam ille non intelligens amisso
regno gemit et corporalem mor-
tem tremit Sed quid dicit ei
deus Non sic inquit Omnis
qui occiderit cain septem vin-
dictas exsolvet id est non sic ut dicis
dicas non corporali morte interibit
genus impium carnalium iudaeorum.
Quicumque enim ita eos perdiderit
septem vindictas exsolvet
vel auferet ab eis vii vindictas
quibus alligati sunt propter reatum
occisi christi ut hoc toto tempore quod
septenario dierum numero
volvitur magis et non intereat
gens iudaea satis appareat fi-
delibus christianis quam subiectionem
meruerint qui superbo regno
dominum interfecerunt Et posuit
dominus deus cain signum ne
eum occidat omnis qui invenerit
Res vere multum mirabile
est quemadmodum omnes gentes
quae a romanis subiugatae sunt
in ritum romanorum sacrorum
transierunt ea quoque sacrilegia ob-
servanda et celebranda sus-
ceperunt gens autem iudaea sive
sub paganis regibus sive sub
christianis non amiserit signum
legis suae quo a ceteris gentibus
populisque distinguitur Et omnis
imperator vel rex qui eos in
regno suo invenit cum ipso
signo eos invenit nec occidit

2g

idest non efficit ut non sint iudei
certo quodam et proprio sue obser
vationis signo a ceterarum gen
cium communione discreti, sed consi
quentibus eorum ad xpistum transeat
ut iam non inveniatur caym
nec exeat a facie dei nec ha
bitet in terra naid quod dicitur
interpretari commotio. Contra quod
malum deus rogatur in psal
mo: ne dederis in motum
pedes meos et manus peccatoris
non moveat me et qui tribu
lant me exultabunt si m
f. et. dominus a dextris est mihi ne c.
et in numina talia, quod patitur
omnes qui exeunt a facie
dei i. caritas dilectionis eius. Et
dicitur in quodam psalmo Ego
dixi in h. m. n. m. in eternum
Sed inde quod sequitur Domine
in vol. t. p. d. m. v. avertisti f. t.
a me et f. s. c. Unde intelli
gitur omnem animam participa
tione lucis dei non per se ipsam
esse pulcram et decoram et
virtute pollentem quod et istima
nichei si considerarent et in
telligerent non in tantam blasphe
miam caderent putando se
esse naturam et substantiam dei
Sed ideo non possunt quia non quie
scunt, sabbatizare cum cordibus
non intelligunt. Veram si qui
essent sicut dictum est de ad
tam perum suum a dese condite
rent. i. sibi tribuerent non

genti nescio cui tenebrarum
alii ita per gratiam dei eidem peccato
dominarentur. Nunc non et ipsi
omnes qui diversis erroribus
contumaces resistendo veri
tati exeunt a facie dei sicut caym
sicut iudei perditi habitant in
terra commotionis i. in perturba
tione carnali contra iocundi
tatem dei, hoc est contra eden
quod interpretatur epulacio
ubi est plantatus paradisus
Nam certa pauca de multis
breviterque perstringam ne pro
operis huius et responsionis
mee nimia longitudine
sermonis impediamus. Nec
enim non moveat ad querendum
et intelligendum xpistum in illis
libris, ut ea omittam que
quanto tanto suavius con
templantur quanto ex abdi
tioribus locis eruuntur
tamen exigunt prolixitatem disser
tationis quia pluribus adte
stationibus indigent, ut
omittam ergo talia que non
moveant ad salubrem fidem
Quod enoch vir ab adam septimo
placuit et translatus est et in
requiem predicatur ad quam
transfertur omnis qui tamquam
vi die vi etate seculi xpisti
adventu formatur. Quod
noe cum suis per aquam et li
gnum liberatur sicut fami
lia xpisti per baptismum crucis

passione signatum Quod de
lignis quadratis eadem archa
fabricabatur sicut et illa de
sanctis construitur ad omne opus
bonum semper paratis quadratum
enim quacumque vertis stat Quod
sexies longa ad latitudinem
suam et decies ad altitudinem
suam humani corporis instar
ostendit quia in corpore humano
Christus apparuit Quod cubitis
.l. latitudo eius expanditur
sicut dicit apostolus cor nostrum di
latatum est vnum in caritate spiritali
ipse quoque ipse dicit caritas dei
diffusa est in cordibus nostris per spiritum
sanctum qui datus est nobis Quin
quagesima enim die post resur
rectionem suam Christus spiritum sanctum mi
sit quo corda credencium dilatauit
Quod autem cubitis longa est
ut sexies .l. compleantur sic
sex etatibus omne huius seculi
tempus extenditur in quibus
omnibus Christus numquam destitit
predicari enim v^ta per prophetas premun
ciatus enim vi per euangelium diffa
matus Quod eius altitudo
xxx cubitis surgit que nimirum
decies iii | iusta tricenis longitudo quia
Christus est altitudo nostra qui xxx
annorum etatem gerens doctrinam
euangelicam consecrauit contes
tans legem non se venisse sol
uere sed implere Quod eis autem cari
tate preceptis agnoscitur vnde
decies trecenis archa longitu

perficitur Quod et ipse Noe ab A
dam decimus computatur
Quod bitumine glutinatur archa
bitumine intrinsecus et extrinsecus
ut in compage membrorum unitatis
significetur tollerancia caritatis
ne scandalis etiam temptati
onibus siue ab eis qui intus
siue ab eis qui foris sunt re
dat fraterna iunctura et soluatur
vinculum pacis Est enim bitumen
feruentissimum et violentissimum
gluten significans dilectionis
ardorem in magna fortitudinis
ad tenendam societatem spiritalem
omnia tollerantem Quod cuncta
animalium genera in archa clau
duntur sicut omnes gentes quas
etiam Petro demonstratus dis
cus ille significat etiam con
tinet Quod et munda et inmunda
ibi sunt animalia sicut in ec
clesie sacramentis et boni et mali
versantur Quod septena sunt mun
da et bina inmunda non quia
pauciores sunt boni quam ma
li sed quia boni seruant unitatem
spiritus in vinculo pacis Spiritum
autem sanctum diuina scriptura in
septiformi operacione commendat
sapientie et intellectus consi
lii et fortitudinis scientie et pie
tatis et timoris domini Unde
et ille numerus quinqua
ginta dierum ad aduentum
spiritus sancti pertinens in septies
septenis qui fiunt xl nouem

uno addito consummatur, sicut per quod
dictum est studentes servare uni-
tatem spiritus in vinculo pacis
sive in ternario aut in binario numero
ad scismata faciles et quodam-
modo divisibiles ostendimur. Quod
ipse Noe cum suis octavus cum-
meratur, quia in Christo spes re-
surrectionis nostre apparuit. Quod
octavo die, id est post sabbati septi-
mum primo a mortuis resurrexit
qui dies a passione tercius, sin
numeros autem dierum qui post
sabbatum volvuntur octavus et primus
est. Quod archa collecta ad unum
cubitum desuper consummatur,
sic et ecclesia corpus Christi in unitate
collecta sublimatur et perficitur.
Unde dicit in evangelio: qui mecum
non colligit spargit. Quod aditus
ei sit a latere: nemo quippe in-
trat ecclesiam nisi per sacramentum
remissionis peccatorum. Hoc autem de
Christi latere aperto manavit. Quod
inferiora arche bicamerata et tri-
camerata construuntur, sicut ex
omnibus gentibus vel bipertitam
multitudinem congregat ecclesia
per circumcisionem et preputium, vel
tripertitam propter tres filios Noe,
quorum progenie repletus est orbis.
Et ideo arche inferiora ista dicta
sunt quia in hac terrena vita
est diversitas gentium, in summo
autem omnes in unum consummantur
et non est ista varietas quia
omnia et in omnibus est Christus

tamquam nos uno cubito desuper
celesti unitate consummans. Quod
post vii dies ex quo ingressus
est Noe in archam factum est dilu-
vium, quia spe future quietis
que septimo die significata est
baptizamur. Quod preter archam
omnis caro quam terra sustenta-
bat diluvio consumpta est,
quia preter ecclesie societatem aqua
baptismi quamvis eadem sit non
solum non valet ad salutem
sed valet potius ad perniciem. Quod
xl diebus et xl noctibus pluit,
quia omnis reatus peccatorum
qui in decem preceptis legis ad-
mittitur per universum orbem
terrarum qui quatuor partibus continetur,
decem quippe quater ducta xl sunt,
sive ille reatus quod ad dies
pertinet ex rerum prosperitate sive
quod ad noctes ex rerum ad-
versitate contractus sit, sacramento
baptismi celestis abluitur. Quod
Noe quingentorum erat annorum
cum ei locutus est deus ut
archam sibi faceret et sexcentos
agebat annos cum in eam
esset ingressus, unde intelligitur
per c annos archa fabricata.
Aliud hic videntur centum anni si-
gnificare nisi etates singulas
seculi? Unde ista sexta etas
que completis quingentis
usque ad sexcentos significatur
in manifestatione evangelica
ecclesiam construit et ideo

qui sibi adiutam consulit
sit velut quadratum lignum
paratus ad omne opus bo
num et intret in fabricam
secunde/ quia et secundus men
sis anni sexcentesimi quo
intrat noe in arcam ean
dem senariam etatem sig
nificat Duo enim menses
sexagenario numero conclu
duntur senario autem nume
ro et xies et cies cognomina sexcenti
et sex milia et sexaginta
milia /et sexcenties et quic
quid deinceps in maioribus
summis per eundem articulum
numeris in infinita incrementa
consurgit. Et quod xx vii
dies mensis commemoratur
ad eiusdem quadrature sig
nificationem pertinet que iam
in quadratis lignis exposita
est/ sed hic evidencius quia
nos ad omne opus bonum
paratos i. quodammodo quadra
tos trinitas perficit in memoria
qua diu recolimus in intelli
gentia qua cognoscimus
in voluntate qua diligimus
Tria enim ter et hec tercio
sunt xx vii qui est numeri
ternarii quadratus. Quod
vii mense archa sedit hoc
est requievit ad illam vii
requiem significatio recurrit
et quia perfecti requiescunt
ibi quoque illius quadrature

numerus iteratur. Nam xx et vii
die secundi mensis commendatum
est hoc sacramentum /et rursus xx
et vii die septimi mensis e
adem commendatio confirmata
est cum archa requievit. Quod
enim primum mense hoc exhi
betur iure. Porro quia ipsa
septima requies cum viii resu
rectione coniungitur recepto enim
reddito corpore fiunt requies
que post hanc vitam excipit
sanctos sed post omnis totum ho
minem non adhuc spe sed re iam
ipsa recte omni ex parte et spiritus
et corporis perfecta immortalitate
salute renovatum in eterne
vite muneribus assumit. Quia
quod vii requies cum viii re
surrectione coniungitur et hoc
in sacramento regenerationis
intus i. in baptismo /altum
perfundimus in istum est
xv cubitis superior aqua
excedens altitudinem mon
cium i. hoc sacramentum transcen
dit omnem sapientiam superborum
septem quippe et viii con
iuncti xv fiunt /et quia
lxx a vii et lxxx ab viii
denominantur coniuncto
utroque numero c. l diebus
exaltata est aqua eandem
commendans nobis atque con
firmans altitudinem baptis
mi in consecrando novo ho
mine ad tenendam quietis

et resurrectionis fidem. Quod per
dies xl emissus est corvus non
est reversus aut aquis utique inter-
ceptus aut aliquo supernatante
cadavere illectus significat
homines in inmundicia cupiditatis
teterrimos et ob hoc ad ea que
foris sunt in hoc vel mundo ni-
mis intentos aut rebaptizari
aut ab hiis quos preter ecclesiam
vel preter ecclesiam baptismus o-
ccidit seduci et teneri. Quod
columba emissa non inventa
requie reversa est ostendit per novum
testamentum requiem sanctis in hoc
mundo non esse promissam. Post
xl enim dies emissa est qui nu-
merus vitam que in hoc mundo
agitur significat. Denique post
vii dies dimissa propter illam
septenariam operationem spiritualem
olive fructuosum surculum
retulit quo significaret non
nullos etiam extra ecclesiam bap-
tizatos si eis pinguedo non
defuit caritatis posteriore tempore
quasi vespere ore columbe tamquam
in osculo pacis ad unitatis so-
cietatem posse perduci. Quod post
alios vii dies dimissa reversa
non est significat finem seculi quando
erit sanctorum requies non adhuc
in sacramento spei quo in hoc
tempore consociatur ecclesia quamdiu
bibit quod de Christi latere manavit
sed iam in ipsa perfectione salutis
eterne cum traditur regnum

deo et patri ut in illa perspicua
contemplacione incommutabilis
veritatis nullis misticis corpo-
ralibus egeamus. Plurima lo-
ngum est ut nil tam breviter quam
hic attigimus cuncta contingam-
us. Sexcentesimo et uno anno
vite noe idem peractis sexcentis
annis aperitur arce tectum et
quasi revelatur quod erat ab-
sconditum sacramentum. Cum xx vii
die secundi mensis dicitur siccata terra
tamquam finita est iam baptizandi
necessitas in illo dierum l et
vii ipso quia enim dies secundi
mensis xx vii qui numerus ex
illa coniunctione spiritus et corporis
septenos octonos huic uno addito
per unitatis vinculum de
terra coniuncti exeant qui dis-
iuncti intraverant sic enim dictum
erat quod intrarent in arcam
noe et filii eius et uxor
eius et uxores filiorum eius
seorsum viri seorsum femine
commorate quia in hoc enim tempore huius
sacramenti caro concupiscit ad-
versus spiritum et spiritus adversus
carnem. Exeunt autem noe
et uxor et filii eius et uxores
filiorum eius simul coniuncte
commemorati masculi et fe-
mine quia in fine seculi
atque in resurrectione iustorum
omnimoda et perfecta pace
spiritui corpus adherebit nulla
mortalitatis indigentia

nisi concupiscentia resistente. Cum
animalia quamvis munda et
immunda creata sint tamen post
egressionem de archa non offerunt
deo in sacrificio nisi munda. Quod
deum sibi velit deo loquente
ad noe et tamquam rursus ab
exordio, quia immolatio moisi
eadem significatione aptabat
figuram ecclesie commendante.
Quod pergeneres cuius benedictio
ad implendam terram. Quod
datur eis in escam cuncta
animalia sicut in illo disco
petro macta et manduca.
Quod cum sanguine in
bibitur manducare non vita
pristina qui suffocata in conscientia
teneatur. Si habet tamquam
effusione. Quod testamentum
posuit deus inter se et ho
mines. Et omnem animam
vivam ne perdat eam dilu
vio arcum qui apparet in
nubibus qui numquam nisi de
sole resplendet. Illi enim non
pereunt diluvio separati ab
ecclesia qui in prophetis et omnibus
divinis scripturis tamquam in
dei nubibus agnoscunt Christi
gloriam non querunt suam.
Verum nec adoratores huius
solis amplius [illegible]
sciant ista significari Christum
aliquando per solem sicut per leonem
per agnum per lapidem quem
dam similitudinibus tamquam

non spectatis subactum. Iam non illud
quod de vinea quam plantavit
inebriatus nec nudatus est
in domo sua cum non appareat
Christus passus in gente sua. Tunc
enim nudata est mortalitas car
nis eius iudeis scandalum
gentibus stultitia. Ipsis autem
iudeis et gentibus tamquam
Sem et Iapheth dei virtus et dei
sapientia, quia quod stultum est dei
sapientius est quam homines et
et quod infirmum est dei fortius
quam homines. Proinde in duobus
filiis maximo et minimo
duo populi figurati unam vestem
retro portantes sacramentum scilicet
iam preterite et transacte dominice
passionis nuditatem patris
nec vident, quia in Christi nece
non consenserunt et tamen honorant
velamento tamquam scientes unde
sunt nati. Medius autem filius
id est populus iudeorum ideo medius
quia nec primatum apostolorum
tenuit nec ultimum in gentibus
credidit, vidit nuditatem patris
quia consensit in necem Christi et
nuntiavit foris fratribus. Per eum
quippe manifestatum est et
quodammodo publicatum quod erat
in prophetia secretum. Ideoque fit servus
fratrum suorum. Quid enim est enim
aliud hodie ista gens ipsa nisi
quedam scriniaria christianorum baiu
lans legem et prophetas ad testi
monium assertionis ecclesie

ut nos honoremus sacramentum
quod minatur illa prophetia. Nunc
aut non exultet quem non uel inf
met in fide uel confirmet / quod
ita benedicuntur illi duo qui
nuditatem patris honorauerunt
quamuis auersi uelint quibus
factum sceleratum nimis displi
cuit. Benedictus inquit dominus deus
Sem / Nam quamuis omnium sit deus
omnium gentium quodammodo
tamen ipso uocabulo et in ipsis iam
gentibus dictus deus Israel / Et
unde hoc factum est nisi ex bene
dictione Iapheth. In populo enim
gentium totum orbem terrarum
occupauit ecclesia. Hoc prorsus
hoc prenuntiabat cum diceretur
latificet deus Iapheth id est habitet
in domibus Sem. Videte in ma
gnitudine uidete. Ecce in conspe
ctu uestro est orbis terrarum / hic
stirpetis hic deletis in perhibentis
quia latificat deus Iapheth. Uidete
dete si non habitet in domibus
Sem id est ecclesias quas filii prophetarum
apostoli construxerunt. Audite
quid dicat Paulus iam fide
libus gentibus. Eratis
inquit illo tempore sine Christo alie
nati a societate Israel et peregrini
testamentorum et promissionis
spem non habentes et sine deo in
hoc mundo. Ecce his uerba ostendunt
quod non dum habitat Iapheth in
domibus Sem. Sed paulo post que
admodum concludat audi

te. Igitur iam inquit non estis
peregrini et inquilini sed estis ciues
sanctorum et domestici dei superedi
ficati super fundamentum apostolorum
et prophetarum ipso summo an
gulari lapide existente Christo
Iesu / Ecce quomodo dilatatus Iapheth
habitat in domibus Sem et in
epistolas apostolorum quia haec omnia co
testantur tenentes legentes predi
cantes scribi et uos ipsos depu
tanerim nisi nulla male
dicta medietate cum non est
lapis angularis Christus / quia nec
in illo pariete nos agnoscimus
qui ex circumcisione crediderunt
in spiritu uiri erant et apostoli inter
inuisto qui ex preputio uiri sunt
omnibus ex ceteris gentibus in eam
dem unitatem fidei tamquam in
pace anguli concurrentes /
Sed et omnes qui quoslibet ueri
canonis libros accipiunt et
legunt ubi Christus mortaliter natus
et passus auditur / nec tamen
eandem mortalitatem in passione
nudatam consociato unitatis sa
cramento honorifice uelant
sed sine sua pietatis et caritatis
nuntiant. Illud enim omnes nati
sumus. Christiani inter se dissen
tiant et iudei ab hereticis
et ipsi heretici alii ab aliis.
Una tamen conditione seruitutis
ad aliquam attestationem uel ad
aliquam probationem ualere sint
ecclesie. Ipsam et de hereticis dam

est oportet et hereses esse ut pro
bati manifesti fiant in vobis
Ante nunc et obiectante calumpni
is veteribus libris sacris hoc
agite sicut cetera, ite quibus
insunt mucida cura exagita
nati estis. Vere cum esset unde
vos quo quomodo fratres appe
llare possetis nisi christus sic
a prophetis prenuntiatus esset venis
set in mundum, bibisset de vinea
sua calicem illum quem transi
re non potuit, dormisset in pas
sione sua tamquam inebrie
tate stultitie que sapientior
est hominibus, ut ita nuda
retur mortalis carnis infir
mitas parvuli dei consilium
fortior hominibus, quam nisi in
bonum dei suscepissetis non quidem
christiani essetis et vos glo
riamini non esse in tribubus iudeo
rum. hic agite ut diiudicemini
dentur prodite quod vos
receperint honoremus. Vestras
vobis ecclesia tamquam subditus
sibi ut probati manifesti fiant
in eam ipsa adeo vix quod
habitum ut passiva erat
ipse illi tanquam ut et
vos ibi locis vivis inveniatis
humanitate pretiosa ad
terras capiendas, utili autem
approbatis manifestatis
christi in Chananitis ab israhelitis
prophetis non est predictum cum
predicendo omnis ille figure

vigilavit sicut aves presentata pie
tate quam exagitata lenitate
maledictis. Exiit alius ab
Abraham exivit de terra sua et 7
de cognatione sua ut apud ex
teros ditetur et locupletetur
nisi qui relicta terra et cogna
tione iudeorum unde secundum carnem
natus est apud gentes ita
pollet et prevalet ut videmus.
Portavit alius in ysaac ligna
sibi portabat ad victimam, nisi
qui crucem sibi ad passionem ipse
portavit. Exiit alius aries
ymmolandus in vepre corni
bus adherebat, nisi qui cru
cis patibulo pro nobis offeren
dus affigebatur. Luctatur alius
in angelo cum iacob luctatus
cum sibi prevalente quasi for
tiorem infirmior victor est
victorem petitum benedixit pa
tum latitudine femoris eius
claudum reddit, nisi qui pre
valet ad id suis se perpetuis ipse
passus quosdam qui crediderunt
benedixit inde latitudo autem
femoris iacob in multitudine
carnalis populi claudicavit. Exiit
alius lapis positus ad caput
iacob ut nominatum quodam
modo exprimetur etiam
unctus, nisi caput viri christus.
Erit cum christum vestit ab
unctione appellari, quod nec etiam
hic ipsum in euangelio commendo
ravit et desuper significatum

aptissime significatum est quem dam nathanaelem dixisset vere israhelitam in quo dolus non esset et cum ille tamquam lapidem unctum super ad caput confessus eum esset filium dei et regem israel ista confessione quodammodo ungens lapidem id est ipsum esse confitens christum ubi optime dominus etiam illud somnium memoravit quod tunc vidit iacob qui benedictione appellatus est israel. Amen dico vobis inquit videbitis celum apertum et angelos dei ascendentes et descendentes supra filium hominis. Dicit enim israel in quo erat cum illum lapidem ad caput habebat a terra ad celum scalas per quas ascendebant et descendebant angeli dei in quibus significati sunt evangelizatores christi ascendentes utique cum ad intelligendum eius supereminentissimam divinitatem excedunt universam creaturam ut eum inveniant in principio deum apud deum per quem facta sunt omnia descendentes autem ut eum inveniant factum ex muliere factum sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret. In illo enim scala erecta est ad celum a terra usque ad spiritum quia in illo carnales proficiendo velut ascendendo spirituales fiunt ad quos lacte nutriendos etiam ipsi spirituales descendunt quodammodo cum eis non possunt loqui quasi spiritualibus sed quasi carnalibus. Sic et ascenditur et descenditur super filium hominis. Filius enim hominis sursum in capite nostro quod ipse salvator est et filius hominis deorsum in corpore suo quod est ecclesia. Ipsum et scalas intelligimus quia ipse dixit ego sum via. Ad ipsum ergo ascenditur ut in excelsis intelligatur et ad ipsum descenditur ut in membris suis parvuli nutriantur. Et per illum ascenditur et descenditur. Exemplum quippe eius sequentes predicatores eius non solum se erigunt ut eum sublimiter conspiciant predicent sed etiam humiliant ut eum temperanter adnuncient. Videte apostolum ascendentem sive inquit mente excessimus deo. Videte et descendentem sive inquit temperantes sumus vobis. Videte et per quem ascenderit et descenderit. Caritas enim inquit christi compellit nos iudicantes hoc quoniam unus pro omnibus mortuus est ergo omnes mortui sunt et pro omnibus mortuus est ut qui vivunt iam non sibi vivant sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. Hec in scriptura sanctus secundum spiritum illa que non delectat

sanam doctrinam non sustinentes
ad fabulas convertuntur. Et ille
quidem fabule animas non
qualibet corporis etate pueri-
les natura quadam delectatione
sollicitant. Sed nos iam corpus
Christi agnoscamus in psalmo vo-
ce nostra et dicamus: Narra-
verunt mihi iniusti delecta-
tiones, sed non sicut lex tua domine.
q(uestio) Christus in utroque illorum librorum
utroque illarum scripturarum page-
nti et anhelanti in sudore illo
damnationis humane sine
raptu sine excursu occurrit
et reficit. Ipse intus et extra nulla
difficultate inventionis sine
desiderium inflammat, quod
id est inveniendo absorbeam
medullisque reconditum salu-
briter tenebit. Ipse in Joseph
aliter figure R invenit qui persequentibus
et vendentibus fratribus in Egy-
pto post labores honoratur.
Vidimus enim labores Christi
in orbe gentium, que signifi-
cabat Egyptus, per varias passio-
nes in mundo, et nunc videmus
honorem Christi in eodem orbe ter-
rarum erogatione frumenti
sui omnia subiugantibus. Ipse
in virga invenit in virga Moysi
que in terra serpens effecta
eius mortem figuravit a
serpente venientem. Sed quod
apprehensa cauda fit virga po-
sterius partis iam omnibus

in fine actionis ad id quod fu-
erat resurgendo redditur in per-
fecte reparationem morte consumpta
nichil serpentis apparet. Quod
corpus eius in eadem mortali-
tate pluribus temporibus volvimur
sed fine novissimo velut cau-
da seculi per manum id est potestatem
iudicium nec ulterius prolabitur a
prehensa reparabimur et
novissima inimica morte de-
structa resurgentes in dextera
dei virga regni erimus. Etiam
de exitu Israel ex Egypto non
ego sed apostolus loquitur: Nolo autem
vos ignorare fratres, quia patres
nostri omnes sub nube fuerunt et
omnes per mare transierunt et
omnes in Moyse baptizati sunt
in nube et in mari et omnes
eandem escam spiritualem man-
ducaverunt et omnes eundem
potum spiritualem biberunt. Bibebant
enim de spirituali consequente pe-
tra. Petra autem erat Christus. Expo-
nendo unum multa innodu-
xit intellectum. Sicut enim petra
Christus propter firmitatem, cur et
non et manna Christus tamquam
panis vivus qui de celo de-
scendit, quo vere qui vescuntur
spiritualiter vivunt. Etiam illi
veterem figuram carnaliter acci-
pientes mortui sunt. Sic hunc
dicit apostolus eundem cibum
spiritualem manducaverunt, ostendit
et illud spiritualiter intelligi in

xpo sicut et potum tuit spāliꝫ
diuissi aperuit cū sibi uiuerit pet
autem erat xpus Quo a
pto cuncta siluerunt Cur
no ergo et nubes xpus et co
lumpna / et regulis et fumus
et silencius infirmitate nr̄a
prodest lucet / poie no lucet
ut qui no uident uideant
et qui uident ceci fiant
Rubet et mare rubrum bap
tismus utique xpi sanguine co
secratus hostes sequentes atque
moriuntur peccata pterita Cum
ꝑ⁹ p desertum baptisati oms no
dum pueniunt p̄missa patri
sꝫ q̄ non uident sperando et
p paciam expectando tamq
in deserto sunt / et illic labo
rose et periculose temptacio
ne reintantur cordo in egiptu
ꝯ i tū xpc deserit ꝯ et illa
columpna no recedit et a
mare aque ligno dulcescit
et ibi ꝑli signo crucis xpi
honorificato manifestatur
et duodecim fontes septuagi
ta palme arbores irrigantes
aplicam gratiam p̄figurant
plebis in septenario numero
decuplato rigante in ppeta
sermis spus domini legis
decalogus impleatur Et hostis
multitudo uiolans uia exten
sis moysi manibus signo
crucis deuicta supatur Cruor
sub mortifero serpencium exal
tato et respecto eneo serpente
sanantur Quod ubis ipsius
dñi declaratum Sicut exaltat
in quit moyses serpentem in de
serto sic oportet exaltari filium
hominis ut omnis qui credit
in eum no pereat sꝫ habeat uitam
eternam Ista nec etiam ista no cla
mant Cantare est surditas
in cordibus dnīb fit pascha
mortisione omnibus occiditur
xpus de quo in euangelio dicit
ecce agnus dei ecce qui
tollit peccata mundi Prohiben
qui pascha faciunt ossa frange
[illegible] frangunt inquantum ossa [illegible]
detestatur euangelista hic esse
dictum os eius no comminu
etis Sanguine illuminantur
postes ut primicies depella
signari signo dnīce passionis
in frontibus ppli ad tutelam
salutis Dat ubi lex quinqua
gesimo die post actum pas
cha Venit spus scus l° die
post dni passione Dicitur
illic lex scripta digito dei data
dñs despu sto in digito dei
eicio demonia et clamat
faustus omnibus clausis mich
se nullis litteris inuenisse
quod ad pronunciacionem x pertine
at Nunc aut inueni sto
cibos lz ad legendum et cor
ad intelligendum no habui
qui positus ante hostium
clausum dnum sentit no

fide pietatis pulsat si clamore
impietatis insultat. plane
ita sit ita fiat. Iustum est
cum scandalizatur superbus iam
a salutis uemat mansue
tus quem docet dominus in gressus
videat et si nullis libris
et certa vel omnia vel quedam
qualia credat. Cum omnibus
videat ihesum introducentem
plebem in terram promissionis
necnon cum hactenus Ause
nominabatur si ex ipsa dispen
satione nomine mutato ihesus
appellatus est. Cum videat botrum
de terra promissionis in ligno
pendentem. Cum videat in Iheri
cho tamquam in hoc mortali se
culo meretricem de qua liber
ait dominus quod precedunt super
bos in regnum celorum per fe
nestram domus sue tamquam
per os corporis sui coccinum mit
tentem, quod est utique sanguinis
signum per remissionem peccatorum
confiteri ad salutem. Cum videat
muros ipsius civitatis tamquam
munitiones mortalis seculi
septies circumacta testamenti
archa cecidisse. sicut nunc per
que vii dierum vicissitudine
dilabuntur testamenti dei circuit
toto orbe terminum in fine
temporum mors novissima
inimica destruatur. et ex im
piorum perditione unica do
mus tamquam unica ecclesia libe
retur munda ta ab turpitudine
fornicationis per fenestram con
fessionis in sanguine remi
ssionis. Cum videat ipsa primo in
diam pecca regnum sicut erat
primo videntur deum pecca re
gnum/ inter ipsis tribubus mich
tum et regnum. Cum intimatur in
multis et variis modis christum
et etiam figuratur. Cum videat
in Samson obviam leonem
notans cum petendo uxorem
causa ad alienigenas tenderet
nisi qui etiam vocaturus
ex gentibus dixit gaudete
quia ego vici seculum. Cum videat
sibi mult more ipsius latus
ossium fauus existentis/ nisi
quia ecce consumptum legis
ipsas regnum leonem que ad ...
sus christum ante fremuerat
nunc iam perempta feritate
dulcedinem evangelice predicat
de etiam munimenta pre
Cum videt illa mulier plena
fiducie hostis tempora ligno
transfigentis/ nisi fide crucis
christe per regna diaboli perimens
Cum videt vellus complutum
area sicca/ et postea compluta
area sicco vellere/ nisi primo
una gente hebreorum christus
occulte in sacris misterium dei
quod est christus/ quo in isto
totius orbis vacuus erat
nunc autem in manifestatione
tota orbis idem illa vacat ae

Quidiani regum temporibus
ut in pauca commemorem nostre
tre ab ipso exordio commutatum
sacerdotium samuele reproba
to heli et commutatum regnum
modo reprobato saule clamat
prenunciari novum sacerdo
tium novum quod regnum reprobato
vetere quod umbra erat futuri
in domino ihesu christo venturum.
Quando ipse david cum pa
nes propositionis manducavit
quos non licebat manducare
nisi solis sacerdotibus in una
persona utrumque futurum i. in
uno ihesu christo regnum et sacer
dotium significavit. Quando cum
x tribus a templo separate sunt
et due relicte salvo iudicat
quod detracta ipsa gente apostolus
dicit reliquie per electionem gratie
salve facte sunt. Pascitur
helias tempore famis corvis ma
ne afferentibus panem et ad
vesperam carnes. Et manichei
non intelligunt nullis libris
christum eum quodammodo salutem
nostram esurienti confitentur
peccatores fidem prenuncias quod
non habentes iustitie aut velut
ad vesperam seculi etiam carnis
resurrectionem. Mittitur helias
pascendus ad alienigenam
viduam que nolebat duo ligna
colligere priusquam moreretur.
Non solum solo ligni nomine sed
etiam uno ligno signum crucis
exprimitur. Cuius farina eius
et oleum fructus et hilaritas
caritatis que cum impendi
non desinit hilarem enim datorem
diligit deus. Helyseo pueros
insultantes et clamantes
calve calve bestie comederunt
puerili stultitia deridentes
christum in loco calvarie cruci
fixum ymmo iudeos a demonibus
periit. Mittit helyseus puer
um baculum super mortuum
et non revixit. Venit ipse
coniungit et coaptat se morti
eius et revixit. Misit
sermo dei legem per servum
eius nec profuit in peccatis mor
tuis. Cum naaman que tamen
non sine causa missa est ille
cui misit qui sciret eum prius
esse mittendum. Venit ipse
conformavit se nobis factus
particeps mortis nostre et in
firmitati summus. Cum secu
ribus ligna cederentur de
ligno ferrum exiliens in
profundum fluminis mersum
est. Alterum lignum desuper ab
helyseo proiectum rediit sursum
est. Ita tum impios in decus
per corpus operata presentia christi
tamquam infructuosas arbores
cedere. Et de illo ~~tunc~~ iohannes
dixerat ecce securis ad ra
dices arborum posita est
invenimus te passione corporis
ipsum desecuit nimirum

profunda descendens quo in
sepultura desuper posito tamquam
ad manum brevium sicut super
redemite surrexit. Etiam
multa propterea brevitatis
necessitate constrictus novimus
que legimus. Etiam ipsa in
babilonia transmigratio quo

alia figura

etiam spiritus dei per ieremiam
prophetam iubentur ut orarent
et orent pro ipsis in quorum
regno peregrinarentur quia in illorum
pace etiam pax esset istorum
et edificarent domos et no
vellarent vineas et plantarent
hortos. Quis non agnoscat quod
prefiguravit qui attenderit
veros israhelitas in quibus
dolus non est. Apostolum dis
pensationes cum euangelio
facientes ad regnum gentium
transmigrasse. Unde nobis
apostolus tamquam ieremiam
replicans dicit: Volo primo
omnium fieri deprecationes
adorationes interpellationes
gratiarum actiones pro omnibus
hominibus pro regibus et his
qui in sublimitate sunt
ut quietam tranquillam vitam
agamus in omni pietate
et castitate. Hoc enim bonum
et acceptum est coram sal
vatore nostro deo qui omnes
homines vult salvos fieri et
in agnitionem veritatis ve
nire. Etenim quippe etiam illis
credentibus constructa sunt
domicilia pacis basilice sanctorum
congregationum novellate vinee
populi fidelium et plantati hor
ti ubi etiam nisi omnia hole
ra granum sinapis regnat
sibique umbraculis longe
lateque porrectis etiam alti pe
nne superbia gentium tamquam
nitenti volatilibus confugie
do requiescit. Etiam quod etiam
post lxx annos secundum eiusdem
ieremie prophetiam redditur
ex captivitate et templum
renovatur. Quis fidelis christi
non intelligat post evoluta
tempora que septenarii dierum
numeri repetitione transcurrunt
etiam nobis .i. ecclesie dei ad illam
celestem ierusalem ex huius seculi
peregrinatione redeundum
et quem nisi per ihesum christum ve
sacerdotem magnum cuius
figuram gerebat ille ihesus
sacerdos magnus illius temporis
quo templum edificatum
est post captivitatem quem propheta
zacharias vidit in sordi
do habitu. Devicto quoque dia
bolo qui a dextris accusator
stabat ablatam illi sordi
dam vestem et datum
indumentum honoris et
glorie. Sicut corpus ihesu christi quod
est ecclesia ab adversario in fine
temporum per iudicium super
ato liberatum peregrinationis

in gloriam sempiterne salutis
assumitur. Unde etiam in psal-
mo dedicacionis domus aptissime
cantatur: Convertisti luctum meum in
g. m. c. s. m. et accinxisti
me l. ut c. t. g. m. et n. c.
Plurimus per exortacionem alterius
operis omnia que in illis veteribus
legis et prophetarum libris figurate
Christum annunciant quanta
libet brevitate perstringere. Nisi forte
quis putat ingenio fieri ut ea
que rerum ordine per ista tempora cu-
currerunt ad Christi significationes
interpretando flectantur. Et forte
iudei hoc dicunt sive pagani.
Ceteri autem qui se christianos putari
volunt premunt eucem apostolica
auctoritas dicens: Omnia hec
in figura contingebant illis,
et hec omnia figure nostre sunt.
Abraham si Ismahel et Ysaac ho-
mines nati duo testamenta
significant, quid credendum
est de tot factis que nullo na-
turali usu nulla negocii ne-
cessitate facta sunt, nisi ut ne
significarent? Si quis nunc qui
hebreas litteras ignoramus ipso
saltem cum caractere videret
in pariete conscriptas honora-
to aliquo loco, quis esset tam
excors ut eo modo pictum in
pariete ac non possumus intelli-
gere scriptum ut si legere non
valeret, non tamen illos apices ali-
quid significare dubitaret.

Ita prorsus illa omnia que sunt
in veteris instrumenti scripturis
si quis consideret non perverso animo
legit sic oportet inbuat ut
aliquid ea significare non
ambigat. Ubi enim gracia. Rursus
quid si oportebat ad interitum
nostrum feminam fieri, etiam hec
necessitas illa cogebat vel
illa suadebat utilitas ut
de dormientis latere fieret.
Si causa evadendi diluvii
opus erat fabricari arcam,
quid opus erat mensuras eius
aut ipsas potissimum sed cum
etiam scriptis ad religionem
posteritati propagandis commen-
dare? Si propter genus repa-
randum animalia includi
oportebat, quid opus erat illo
potissimum modo septena
de mundis bina de inmundis?
Ostium a latere si necessi-
tas utique cogebat in latere
aut si vel etiam memorie com-
mendari placebat, quid cogebat?
Immolare filium iubetur Ab-
raham. Iussus hoc fuit ut
eius obedientia tali etiam exami-
ne probata posteris innotesceret.
Continuenti ligna porta-
vit filius ne pater senex ea
portaret non sit postea fi-
lium ferire prohibitus
ne orbitate gravissima se
feriret. Numquid etiam si
nullo effuso sanguine re-

dimiserit minimus esset probatus ab
sabinianis. Aut si iam operis e
rat presi sacrificium etiam ne
ut ille antes incipere adhuc
rerum temporibus appareret ad
nullum augmentum incli-
me pertinebat. Sic omnia qui
consideraverit et que superflua
necessarijs contexta sunt
minime admonent humana
num animum id est animum rati-
onalem prius aliquid significare
deinde quid significent querere.
Sicut etiam ipsi iudei qui
Christum cum patrem nobis agno
nunc illi credent nolunt
talibus rerum non tantum dictarum
sed etiam gestarum figuris
prenunciatum videri. Cogimur
a nobis dicere quid illa signi-
ficent que nisi aliquid
significare contendimus tam
divine auctoritatis libros ab
ineptiarum fabularum ignominia
non defendimus. Videt
hac stilo vir quidam liberalit
eruditissimus virgo eorum cum
eloquium gentili platonem esse
non dubitant et conatus est
aliqua interpretari non ad Christum
intelligendum iugiter non
crediderat sed ut magis
appareret quantum interfit inter
ad Christum referas omnia quem
quem vere sic dicta sunt
Cum per illum qualibet coniectu
ras quos invenit acumine

perscrutaris. Quamtumque valeat quod
apostolus ait: cum transieris ad dominum
auferetur velamen. Sed cum
quidam eiusdem stilonis tam
memorie arcam diluvij fabri
rationi humani corporis fabri
catam volens intelligi tamquam
membratim omnia pertractabat
tam subtilissime minora etiam
regulas consulenti congruenter
occurrebant omnia que intel-
ligendum Christum intelligi impe
dirent. Quia in corpore humano
etiam ille humanum genus sal-
vator apparuit. Nec tamen cogent
quia corpus humanum est utique
et hominum rectorum. Sic id venit
est adoctum quod inatre late
factum est omnis humanum
ingenij coniectura defecit. Et
tamen aliquid dicere inferioris
corporis partes qua urina et
stimulus egerunt illo ostio sig-
nificari ausus est credere. Ausus
est et dicere. Ausus est etiam
et scribere. Non inveniens ostio
nominati sic curavit credo
sed ad Christum transisset ablato ve-
lamine sacramenta ecclesie ma
nantia ex latere hominis illius
invenisset. Etiam quia predictum
est erunt duo in carne una.
Propterea mariti quedam ibi ad
Christum quedam vero ad ecclesiam re
feruntur quod totum Christus est
Sic et inceteris interpretationibus
significatum promissum textum d

nunc scripture licet considerare et comparare sensus eorum qui Christum ibi intelligunt et eorum qui preter Christum et alia quedam ea detorquere conantur. Et pagani nobis inde obstrepere possunt? Neque enim audent contendere nec illa non solum dicta sed etiam facta figurate accepta misteriis ad Christum intelligendum conscriptum quia ea que predicta intelligimus etiam demonstramus impleta. Cum fabulas suas ut aliquo modo commendent ad nescio quas philosophias vel theologias id est rationes naturales vel divinas interpretando referre conentur ex parte plene satis indicantes qualia sint aperte aut dissimulantes deos eos rident in theatris que venerantur in templis in turpitudine nimium libidinis superstitione nimium servientes. Nobis autem quisquis dixerit non ideo illa vel gesta vel scripta ut sic ea intelligam excepta ipsa tanta consonantia rerum prefiguratarum et nunc impletarum aliis presagiis prophetie apertis manifestius convincitur. Sicuti est illud In semine tuo benedicentur omnes gentes hoc dictum est ad abragham hoc ad ysaac hoc ad iacob. Unde non inmerito dicit Ego sum deus abraham et deus ysaac et deus iacob complectens utrique in benedictione omnium gentium quod ex eorum semine promisit. Preterea nimirum ipse abraham cum eius servus ei iuravit sub femore suo misit eum ponere manum presciens in veritatem carnis Christi in quo benedicti omnes gentes id nunc pronunciamus sed quod tunc promissum est nunc videmus. Compescite immo melius vestrum opera veritate animum legis sanctius. In vocavit iacob filios suos et dixit Congregamini ut annunciem vobis que occursura sunt vobis in novissimis diebus. Congregamini et audite filii iacob audite israel patrem vestrum. Hic certe nemo dubitat prophetantis personam esse dilucidatam. Audiamus ergo quid dicat filio suo unde dominus tribu propheticus venit ex semine david secundum carnem sicut apostolica doctrina testatur. Iuda inquit te laudabunt fratres tui manus tue super dorsa inimicorum tuorum adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis iuda de germinatione fili mi ascendisti recumbens dormisti ut leo et ut catulus leonis quis suscitabit eum. Non deerit princeps ex iuda et dux

de femoribus eius donec ve
niant que reposita sunt ei
et ipse expectatio gentium
alligans ad vineam pullum
suum et cilicio pullum asine
lavabit in vino stolam
suam et in sanguine uve
amictum suum. Fulgentes
oculi eius a vino et den
tes candidiores lacte. et fal
sa sunt ista · obscura sunt
ista si in mysterio evidentissima
luce claruerunt / et si non
eum laudat sicut eius apostoli
et omnes coheredes eius non
suam gloriam querentes · sed
ipsius. Item non sunt manus
eius super dorsa inimicorum
eius. Item non deprimunt at
que vincuntur adversum cres
centibus populis christianis omnium
tamen illi adhuc adversantur
Item non eum adoraverunt filii
iacob in reliquiis que per elec
tionem gratie salve facte sunt.
Item non ipse est catulus leonis
qui in nascendo parvulus
factus est sicut additum
de germinatione filius meus
causa quippe reddita est
quare catulus meus laude
alibi scriptum est catulus
leonis fortior iuvenibus
hoc est etiam parvulus for
tior maioribus. Item non as
cendit in cruce recumbens
cum inclinato capite et

reddidit spiritum. Item non dormivit
ut leo quia et in ipsa morte
non est victus sed vicit. Et ut ca
tulus leonis in eum mortu
um et natus sit. Non ille eum
suscitavit a mortuis quem
nemo hominum vidit nec
videre potest / Ideo enim quod di
ctum est quis suscitabit eum
satis expressum est tamen ignoti
significatio. Item defuit princeps
ex iuda et dux de femoribus
eius donec venirent optimo
tempore que promissa tamen repo
sita fuerant. Sunt enim lit
teratissime historie ipsorum
quamquam iudeorum quis evidenti
primum alienigenam herodem
regem fuisse in gente iu
deorum quo tempore natus est
christus / ita non defuit rex de
semine iuda donec veni
rent que reposita erant
illi / Sed quia non solis iudeis
sed de libus ex pro promissum
est. inde sequitur et ipse
expectatio gentium. Ipse alli
gavit ad vineam pullum suum
i. populum suum in cilicio predicans
et clamans agite penitentiam
a. enim . r. exemplum aliarum gentium
illa sub ditum cognoscimus
pullo asine comparatum
in quo etiam sedit duxit eum
in ierusalem . i. in visione pacis
docens mansuetas vias
suas. Item non lavit in vino

stolam suam ipsa cum glosa
vestivit quia sibi exhibet non
habentem maculam aut rugam
cum dicit per ysaiam si fuerint peccata
vestra sicut coccinum tamquam
nivem dealbabo Credo in re-
missionem peccatorum Aliquo ergo mi-
nus nisi illo de quo dicitur quod
per multos effundetur in remis-
sionem peccatorum Ipse est enim
ille botrus qui pependit
in ligno Propterea et hic in-
de quid admiratur Et nisi an-
te hunc amictum suum Nam
non fulgere oculos eius a vino
illa in corpore eius membra
cognoscunt quia donatum
est Sed quadam ebrietate
alienate mentis infra la-
labentibus temporalibus et
nam lucem sapientie contueri
Dentes quidem paulo ante com-
memoravimus dicente paulo
Sive cum inter excessimus
deo hii sunt fulgentes ocu-
li animo Sed ... quia sobrii
sive temperantes sumus vobis
non parvuli relinquimus ad
huc lacte nutriendi quia et
hii sequuntur et dentes can-
didiores lacte Quod adhuc
respondentes misam Nempe
ista manifesta sunt nempe
eius non dico talium primas
consideracionis sed etiam nebulas
dubitacionis expellunt Ta-
lia quidem primo in illis libris

talibus primo credite que ne-
que nec omnia commemorari
possunt quia nimium est nec
multa quia longum est nec
pauca vellem ne sola esti-
mentur ab eis qui illa
non legunt et ne fidelibus ac
diligentibus lectoribus reprehen-
dat cum plura evidenciora
reperit quod ista potissimum
posuerim que in occurrere
in presentia potuerunt Nunc
inter cetera multa que omnia
nec tali saltem indigeant
admonitione quasi imo ipsius
sunt in libris iacob Primus enim
iam querat expositorem dum
legit velut ovis ad victimam
ductus est et omnia que illic
multiplicat et evidentius dicit
quia livore eius sanati sumus
quia peccata nostra ipse portavit
Primus ... cantare
crederetur foderunt manus
meas et pedes dinumeraverunt
o. o. ossa ipsi vero consideraverunt et
conspexerunt me d. b. vestimenta
mea et s. u. m. m. sortem Quis
nisi nimium cecus iam imple-
re non cernat commemorabuntur
et c. ad dominum f. tre et a.
m. c. eius universe patrie gentium
cum Quid illud in euangelio tri-
stis est anima mea usque ad mortem
et nunc a. m. turbata est
Domine prius in psalmo fuerunt
dormivi conturbatus est vir

factum e ut dormiret nisi
quorum vocibus ad clama
tum e crucifige. Nomine
in psalmo sextus premittat
filii hominum. d. cor. a. et s.
et l. c. q. acutus. Quid aut
fecerint quid norunt resu
rectura et sup celos ascensu
ro et totum orbem tamen
gla sui nominis resurrectio
et sup utrum hoc psalmus
an tacuerit sequitur cum
Exaltare s. c. deus et s. a.
t. gla tua. Quis principium
de xpo dictum dubitaverit
dns dixit ad me. f. m. e. e.
h. g. te. p. a me et d. t. g. h.
t. et p. t. t. te. Quis aliu
intellige pmissum e n here
mas dicit immirum de
sapia tradidit illam iacob
puero suo et isrl dilecto suo
post hec in terris visus e et
cum hominibus conversatus e.
Quis n evidens salvatore
agnoscat apud danielem
cum antiquo dierum offert
filius hominis et accepit re
gnum sine fine ut serviant
ei omnes gentes. Jam uo
locum illum que commemora
dus ex eodem daniele sib
pha cum videritis abho
minacionem vastacionis stan
tem in loco sco. qui legit
intelligat si supputatis etia
temporibus ebdomadium
ille vims pstruitur no solu
xpo si etiam tempus reperitur
quo eum oportuerit venire
passurum quamvis et sine com
putatione tpm manifestis re
rum effectibus in decos urgere
soleamus cum quibus nobis n
uterum inxo sit salus nra siuez
iam venit. passus qui fuit dis
ceptatio e. Comminenciit aut
rebus ipis aptissimis no plu
deside omnium generum quia b
ei scripturas eadem cui cede
cognituris scriptura predixit q
ita clarescit toto orbe terrarum
ut omnium reverenciam om
lib servat. Uerum etia debilis q
in ipsa in iudeorum gente iam
facta sunt / quod sacramentum
cessum e. quod cessavit hostia
et sacerdotium. et unctio pessima
que daniel tunc pnunciavit
futura qm unxit sanctum sco
liquide pphavit. Cum igi
illa omnia iam facta sint
exigi abest etiam unctus
sctus scoz et quid respondeat
no invenimus. Quid aut
nobiscum no de xpo si tm de
adventu eius disceptaret
no hii nossent. cum in suis
libris pdictum / Cur a iohanne
quesivit utrum ipse sit xpc
cur ipi dno dicit quamdiu
animam nram tollis si tu
es xpc dic nobis palam
cur petrus et andreas dicit

nativitatem venisse messiam
quod interpretatur christus unctus
quia hoc nomen in illa gente
pillas litas et sacrabat et ex
spectabatur. Etiam nulla
alia gens reges et sacerdo
tes suos christos habuit et voca
vit quorum significativa unctio
cessare sibi non fuit nisi cum
ille venisset qui in eis praenun
tiabatur. Sic enim Iudaei no
verant illos christos suos ut cu
rum sperarent per quem demum
liberarentur. Sed excaecati occu
lta iustitia dei dum talem
eius adventum cogitant eius
humilitatem in qua pro nobis mortuus
est non intellexerunt. Nunc illa
verba in libro sapientiae de illis prae
dicta cognoscimus: Morte tur
pissima condemnemus illum;
erit enim respectus eius in ser
monibus illius. Si enim est filius
dei suscipiet illum et
liberabit illum de manibus contrariorum.
Haec cogitaverunt et erraverunt.
Excaecavit enim illos malitia
eorum. Et iam ad cetera de istis
missime dici potest qui tanta
multitudine testimoniorum
tanta dispositione praenun
tiatur veritatem tanta
manifestatione completa. Cum
adhuc dicit scripturis illis Christum
non esse probatum quod
ast iste tamen dicit nobis isti
iam possumus de coniecta

proferre adiuvante illo qui tantas
copias praebuit adversus calumnias
errorum humanam ut ea quae
iam commemoravimus non repe
tam. Iam porro aliam Fausti
tergiversationem quam credere cum
et ipse praeclarissima prophetiae
luce perintelligitur callidissimam
se invenisse arbitratus est, etiam
refellere piget, ne pro tanta putetur
aliquid dixisse quia ei re
sponderi dignum habitum est.
Rursus enim dementissimus
dicit inertis esse fidei de Christo
sine teste non credere. Vellem
mihi isti responderent cum nec de Christo
ipsi crederent. An illam
vocem de caelo audierunt: Hic
est filius meus? Et quippe
non poterit Faustus nobis
credere qui de Christo non nisi
testibus hominibus credidit. Quae
si ad nos etiam eius vel nominis
notitia sine homine teste per
venit, cum et manifestum
sit sic eam pervenisse et apostolus
dicat: Quomodo autem invocabunt
in quem non crediderunt, aut
quomodo credent ei quem non au
dierunt, quomodo autem audient
sine praedicante, aut quomodo prae
dicabunt si non mittantur? sicut
scriptum est: Quam speciosi pedes
eorum qui annuntiant pacem,
qui annuntiant bona. Unde
testes esse quemadmodum praedicatores
dat hic apostolicae prophetiarum

testimonium committetur. Et qui
non contempnuerint neque fabulo-
sa dicent que apostoli mirabantur
demirabantur hec a prophetis ante
fuisse predicta, quia et si adte-
stabantur miracula non defui-
ssent. sic etiam nunc ad hunc
quidam mussitant qui ma-
gice potencie cuncta illa at-
tribuerent nisi talis eorum cogitatio
contestatione prophetica vinceretur.
Magicis enim artibus longe
antequam nascerentur prophetas sibi
constitui a quibus preconarentur
nemo utique dixerit. Videat
vetat nos fastidio de illo Christo
hebreis prophetis testibus credere
qui de filio Christo prophetarum
credentibus tradidit. Verum
disciplina catholica ipsa simpli-
cia fide prius imbutam opor-
tere docet mentem christianam
ut eam capacem faciat ad intel-
ligenda superna et eterna.
Sic enim propheta dicit: nisi cre-
dideritis non intelligetis.
Ea ipsa est simplex fides qua
credimus antequam cognoscamus
supereminentem scientie caritatem
Christi, ut impleamur in omnem
plenitudinem dei. Cum si nec ea
dispensatione humilitatis
carnis qua humanitus natus
et ~~[illegible]~~ passus a prophetis pre-
dicatum credente per prophetiam
ipsum per prophetiam [illegible] talium
to antea predictam nisi quia

nulla stultitia que sapientior
est hominibus et nulla infirmi-
tate que fortior est hominibus. In ma-
gnum aliquid latet ad ministra-
tionem et glorificationem. Unam
et ibi sunt omnes thesauri sapientie
et scientie absconditi quos nullus
ponit si de patria carnis
[illegible] tibimet [illegible] prophetica
et prophetica verba lactis alimenta
contempserit et tamquam infan-
tilem victum quem per grandi eta-
te fastidiens prius inveniens
[illegible] qua insapiencie cibum
cui se robustum tenere arbitratur
[illegible] ego quod dixi ne-
cessariam simplicem fidem
contrarium est ei quod divinis mysteriis
credatur magis enim ad hoc per-
tinet ut ipsis credatur prius et
purgata et roborata mente
possit intelligi qui per prophetas
sic loquebatur. Dicat enim si spiri-
tu prophetico non digne neque
convenienter sua prophetione nitentur
Unde hec scitis an quid sit
vel bene vel male vivere indi-
care nos potestis quorum iusti-
tia est potius sectandum
esse inculcandum [illegible] sentienti
ut cum nos manducaretis
quem mendico esurienti ut
manducandum aliquid dedistis
Catholicos autem [illegible] au-
dire sciant que sit anime
humane perfecta iusticia
et quomodo [illegible] proprium

tum suspira et ista qua hic
vivitur. Sufficit de illis nunc
existimare sicut quidam dicit apostolus
de hiis sanctis quia iusti
ex fide vivunt. Credidit abraham
deo et deputatum est ei ad iu-
sticiam. Providens enim scriptura
quia ex fide iustificat gentes
deus prenunciavit abrahe
dicens quia in semine tuo be-
nedicentur o. g. Apostoli verba sunt adeo cog-
nita clara tamque omnibus
notissima. Notemus si animo
fallaciosissime sonus cingula
rectis sequeremur vestigia
patris nostri abraham et in
eius semine benediceremur
cum omnibus gentibus. Ipse enim
accepit sicut dicit apostolus signum
circumcisionis signaculum
iusticie fidei que est in prepu-
cio ut sit pater circumcisionis
hiis qui non solum ex circum-
cisione sunt sed et hiis qui
secuntur vestigia que est in prepu-
cio fidei patris nostri abraham.
Cum ergo iusticia fidei nobis
ad exemplum imitandi pro-
posita est ut et nos iustifi-
cati ex fide patrem habeamus
abraham intelligere debemus
quemadmodum dixit non respi-
ciendum nec ante per ab actum laberint
ex utero matris ecclesie quam
per stabilem conceptum formari
presterit quam nascamur. Hec fau-
sto pro moribus patriarcharum
et prophetarum ex more parvulorum
inde breviter respondemus non
quos et merito deputamus
dum non respondeam vitam
sanctorum antiquorum etiam si non intel-
ligam quam iuste vixerunt
quorum vitam nobis laudabi-
liter apostolus evangelio suo predicat
sicut illi suam prophetia futuros a-
postolos predixerunt ut clamet
ad se invicem duo testamenta
sicut duo seraphim Sanctus
Sanctus Sanctus dominus deus
sabaoth. Cum non cepit fau-
stus patriarchas et prophetas nisi
in generali aut indefinita re-
prehensione sicut hic fecit sic ipse
facta eorum commemorando
enumerans adiuvabit me dominus
deus eorum qui est etiam noster ut
ad singula convenienter apte-
que respondeam. Nunc vero illas
hominis fausti manichei
vituperat paulus aut apostolus
laudat eligat quisque cui cre-
dat. Disputacio xiii

Faustus dixit quomodo Christum
colitis prophetas repudian-
tes quorum ex presagiis accipi-
unt credere non habemus Christum qui-
dem nostrum id est filium dei he-
breorum aliquos annun-
ciasse prophetas nescio an pro-
bare quis possit cum reperit
clamavit. Verumtamen etiam
si hec ita se habeat quid ad
nos illos manet habere

prehensio qui ex iudaismo for
te ad christianismum conuisset sibi te
stimoniis uti prohibet prophetarum
postea neglexerunt eos ut
beneficiorum iniustis. Nos uero autem
nos natura gentiles sumus
id est quod paulus preputium uo
cat sub alia nati lege et pro
fatoribus aliis quos genti
litas uates appellat, sed ex
hinc postea sumus ad christianismum
conuersi et non ante effecti iudei,
ut inito hebraicorum prophetarum
sequeremur fidem eorum, et
ad christianismum si sola christi fa
ma et uirtutum opinione ac
sapientia liberatoris nostri ihesu.
Unde si nunc adhuc in patria
religione morantem predicator ad
ueniens christum uellet ex prophetis
insinuare hunc prorsus demen
tem putarem qui gentili
michi et longe alterius reli
gionis homini de incertis du
biis dubia doceret astruere.
Quod ergo opus erat ut nunc
ante prophetis me credendum esse
persuaderet et tunc per prophetas
christo. Quod ipsum ut fieret
opus item erat aliis prophetis
qui prophetis facerent fidem. Cum
sit si tu christum per prophetas acci
piendum putas prophetas per
que accipies. An certe uirtus
eius christi nichilominus. id est ut
aliter, estimem quid de christo prophete
et prophete christi. Nam paganus

nitus [?] sed eorum liber tangit me
nec prophetis de christo dicentibus
credere [?] nec christo de prophetis. Ita
tamen nulli alii quam sue
fidei debet quicumque sit ex gen
tibus sumus. Ac ut exemplo
fiat id quod dicimus apertius pona
mus nunc aliquem a nobis ca
techizari gentilem cui assiden
tes dicamus, credo christo quia
deus est, ille uero unde nunc probatur
dicat et nos respondentes
dicamus ex prophetis. Cumque sub illo
querente quibus prophetis nos res
pondeamus hebreis, at ille
subridens dicat, sed his mini
me credo. Nos autem respondeamus
quid quod eos ipse confirmat idem.
Non multo magis ridens dicat
quid quod ego nec ipsi credo.
Quid fiet hic ita infactis [?]
Nonne herebimus et ille
risus nobis tamquam imprudenti
bus remeabit ad sua. Ita
nichil ut dixi est hic christiane hec
hebreorum testimonia conferunt
que magis constet ex gentibus
quam ex iudeis. Sane si sunt
aliqua ut fama est sibille
de christo presagia aut hermetis
quem dicunt trimegistum
aut orphei aliorumque in gen
tilitate uatum, hec nos ali
quid ad fidem iuuare potu
erunt qui ex gentibus efficimur
christiani. Hebreorum uero testimo
nia nobis etsi sunt uera an[illegible]

fidem munimenta sunt post fidem
superuacua quia autem quidem
eis credere non poteramus munimentum
uero ex superfluo credimus

Augustinus Responsio

Ad hec prosit nobis hic loco
ad breuitatem respondendi superiorum tam prolixa responsio
Puto enim iam qui illam legit
uidet istum talia delirantem
et adhuc dicentem christum filium
dei hebreos non prenuntiasse
prophetas in qua sola gente homines
ipsum quod dicitur christus
et in rege et in sacerdote sacratissimum fuit et non sublatum
antequam ipse uenisset quem in
illis figurabat Respondeant
autem ipsi christi nomen unde didicerint
Si a manicheo quero ipsi manicheo
quo crediderint ut alios
tacitam homines afri hominem
ipse cum sanctis reprehendat
romanos et grecos sub alias gentes
sub hebreis prophetis tamquam
alienigenis de christo tradiderint
Dicit illis accommodatiora esse
uaticinia sibille et orphei uel
si qua forte alia sunt uatum
gentilium ut credat in christum et
attendant in illis aliud illa
ueritatem cum hebrei prophete in
omnibus clareant quam ad sanam
salutem tanta fidelium examina
uia adduxerunt Dicit autem non
esse aptum gentibus hebream
prophetiam Credere in christum uelit

cula insania est Displicet nobis
talis christus qualis per hebreos prophetas
nuntiatus est et tamen omnes populi
gentium apud quos hebream
prophetiam nullius ponderis auctoritatis habere arbitramini in
talem christum credunt qualis
per hebreos prenuntiatus est
accipiendo scilicet euangelium
quod deus ante promiserat sicut
apostolus commemorat per prophetas suos
in scripturis sanctis de filio suo
qui factus est ei ex semine
dauid secundum carnem Unde propheta ysaias
dicit Erit radix yesse qui
exurget regnare in gentibus
in eum gentes sperabunt et
ecce uirgo concipiet et pariet
filium et uocabunt nomen eius
emanuel quod interpretatur
nobiscum deus Nec putent
isti homines tantummodo christum ab
hebreis prophetis prenuntiatum
hoc enim uidetur tetigisse faustus
cum ait christum quidem
non filium dei quasi hebrei
christum sunt non filium dei dixerint
Ecce nos omnino deum christum
uirginis filium ex hebrea prophetia
Nam utique et iudei carnales
ne hunc solum putarent esse
christum quod nos factus est
homo ex semine dauid ammonet eos ipse dominus ex propheta
eius dicens querens ab eis
quid eis uidetur de christo cuius
cum eo dixerit filium dauid

respondissent david ne hoc
solum ut dixi putaret et
non respicerent ad emanuel
quod est interpretatum nobiscum
deus. et quo intuitu ipse david
in spiritu dicat enim dominum dixit
dominus domino meo sede a dextris
meis . d . p . i . t . s . p . tuorum
Ecce iam non audimus
hebrea prophetia christum dici. Quot
audite aliquid prophetiam nostram
unde nomen christi ducitur an
manicheus cum ut non sunt prophe-
nerunt. Apostolum quippe
eius se dicit impudentissima
quidem fallacia. Nam constet
non solum post tulianum
verum etiam post cyprianum
hanc heresim exortam. Omni-
nes tu cuius epistola sic exordi-
tur. Manicheus apostolus ihesu
christi. Quare nos decipere
credidistis. Quem iam testem
nobis sui apostolatus adduxit
nominisque ipsius christi quod non
sonuit nisi in regno iudeorum
in sacerdotibus et regibus in-
stitutum ut non solum ille aut
ille homo sed universa ipsa
gens totumque regnum prophe-
taret christum quem regnum scilicet
iste invasit aut usurpavit.
Cum prophetis hebreis nos vetat
credere, ut nos falsi christi falla-
ces discipulos falsus et
fallax apostolus faciat. Nostri
ino ne dicam ei inclitus
protulerit nobis aliquos etiam

prophetas secundum assertionem suam
christum pronuntiantes. Quid fa-
cietis ei quale faustus cathe-
zizatum sub exemplo proponit
qui nec ipsis nec illi crede-
re voluerit. an apostolos vestros ipse
testes vocabit. Non opinor ho-
mines adducet sed libros ape-
riet quos non pro se sed contra se ap-
tos reperiet. Ubi enim christum natum
ex maria virgine abrahe filium fecit
factum ex semine david secundum
carnem legimus et docemus. Quid
si eos infalsatos dixit ipse te-
stium suorum fidem oppugnabit.
Si autem alios quos dicat apostolorum
vestros codices protulit. Quomodo ille
eis auctoritatem ipse dabit B
quam per ecclesias ab ipsis apostolis
constitutis non acceperunt in ad
posteros firmata commendatione
consurrexerit. Quomodo ille cum non
credo perfecit inscriptionibus quibus
de illis enim credam et eis ipse
conatur dare auctoritatem cum
ego ipse non credam. Si autem fame
de christo credidistis hic enim et
faustus magnus augustinus
cunctatus fuisset ad tegit-
ne scilicet aut eos libros
perferre cogeretur quorum
auctoritas nulla erant ad
eos legeretur quorum aucto-
ritas ei contraria esset. ergo si de
fame credidistis videte unde
idonea teste sit, diligenter
considerate quo nos precipi-
tetis. Multa enim mala de

nobis fama disseminat cauete
de non multis. Quae igitur ratio est
hanc de christo nolle ueracem et
de nobis multis esse mendacem
Quod etiam famae christi contradici-
tis. Ea quippe clarior ea pre-
pollentior aures et mentes
et linguas omnium gentium
tenet quae ipsum ex semine dauid
secundum scripturas hebreas di-
sseminatas implet quod ibi
scriptum est promissum abrahae
ysaac et iacob in semine tuo
benedicentur omnes gentes. Quid ergo respondetis
famam de christo credentibus
quibus testes alienigenae non
placent. Cur porro librorum
auctoritas tot gentium consen-
sione per successiones apostolorum episcoporum
conciliorum que robusta uobis aduer-
sa est nisi quia uestra autem nulla est quae
et catam paucis profertur et
ab his qui deum et christum men-
dacem colunt. Unde contra
eorum mendacem doctrinam
sit nisi et ipsi tamquam in intellectu
dei et christi sui mendaces ha-
beantur. Si fama non est ipsa con-
sulta et nos pessimos iactat
et christum ex semine dauid contra
uos predicare non cessat. Uerum
patris de caelo non audistis uocem
christi quamquam de se et ipso testificantem
non uidistis codices in quibus
haec scripta sunt ut siue fama
fallatis uelut accepistis ac
tamen codices uobis legantur in fal-

sitas dicatis. Profecto uideo ipsum
dicentem si mihi non creditis operibus
credite et ego sum qui testi-
monium perhibeo de me et testi-
monium perhibet de me qui
me misit pater. Et non multum
tamen uos in scripturis. Scrutamini
scripturas in quibus putatis uos
uitam aeternam habere ipse testimonium
perhibent de me. Et si crederetis
moysi crederetis et mihi de me
enim ille scripsit. Et hinc ibi mo-
ysen et prophetas audiant illos
et si moysen et prophetas non
audiunt nec si quis a mor-
tuis surrexerit credent ei. Cum
hunc existis [illegible] confiditis
scripturas tanta auctoritate fir-
matas commendatas quibus respon-
detis miracula non facitis quae
si faceretis ipsa in nobis caue-
remus instruente nos domino
et dicente. Exurgent multi
pseudochristi pseudoprophetae
et facient signa et prodi-
gia multa ut fallant si
fieri potest etiam electos. Ecce prae-
dixi uobis. Usque adeo nichil
credi nolunt aduersus con-
firmatam scripturarum auctori-
tatem quae fidem suam in te-
stibus ipsis probat quae per tempora
successiones sic impleri et
effici cernitur quae tanto ante
quam sicut pronuntiauit [illegible]
stat ut uobis nos exhibe-
dicatis tam certa et manifesta

ut per se ipsa declarata veritate
nullas testes auctoritatum in
illam miraculis veritatem requirat
Quid dicitis quid profertis
quam ostenditis quam veritatem
Fabula illa est longa et va
na puerile ludibrium et mu
liebre adoramentum et ani
liale deliramentum conti
nens initium truncum et
medium putridum et finem
ruinosum Cum enim nobis
a vobis dictum fuit
immortali et invisibili in
corruptibili deo quid facturum
erat genus tenebrarum si cum
ea pugnare noluisset et de
medio eius quod est incorrup
tibilis et incommutabilis dei
tamquam nefaria imponitis et hole
ribus manducandis et dige
rendis contereretis ut purgetis
et de fine eius quid fecerat anima
misera in globo tenebrarum
perpetuo inuncto puniatur
que non suo vitio sed alieno
maculata a deo suo deserente
mundari non potuit quo mit
tente polluta est Hesitantibus
nobis et quid respondeatis
non invenientibus conspirant
tam multi et tam grandes
et tam speciosi codices vestri
et multum dolent labores
antiquariorum et sacculi mise
rorum et panes deceptorum
Si ergo nec scripturarum auctori

tatibus antiquitatibus nec miraculorum
potestatibus nec morum sanctitatibus nec
omnibus veritatibus nos asseritis abire
confusi et redire confessi ipsum
esse Christum omnium nostrum creden
tium salvatorem cuius nomen
et cultus ecclesiam ita exhibent
presentia tempora sicut predicta
inveniuntur nisi per quelibet
de tenebrosis latebris procedente
quaquaversum gente et quodam re
gno adhuc paganato et instituto
ut ibi de illo cuncta figuris
premonstrarent que nunc ex
pressa rebus agnoscerent et ibi pro
phetis predicta scriberent que nunc
populis predicta prestarentur
Proinde constitue nobis ali
quem cathezizandum gentilem
in quo Faustus descripsisse nobis
visus est ut non recedamus sed plane
agendus ipse descripsit Si enim
dixerimus homini gentili ut credat
de Christo quia deus est et respon
derit unde credo prolataque auc
toritate prophetarum eis se non cre
dere dixerit quod illi Hebrei sint
ipse paganus Confirmandumque fidem
prophetarum ex libris que ventura ce
cinerunt et venisse cernunt
Credo enim quod eum non lateret
quantas artes hinc seculi
persecutiones prius pertulit christiana
religio Certe si latet per ipsam
historiam gentium et nimia
celebritate litteris memorie
mandatas ei facile probaretur

Quod enim tanto ante predictum ex prophetia cognosceret dicente: Quid fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terre et principes convenerunt in unum adversus dominum et adversus christum eius. Quod non de ipso david fuisse dictum in eodem ipso psalmo facile appareret, ubi cum dicitur et illud quod hominibus quamvis pertinacissimos ipsa rerum manifestatione confunditur: Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te; postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terre. Quod gentium in dominium nequaquam regnavit david non esse concessum, christi autem nomine longe lateque omnes gentes occupante nemo dubitat esse completum. Certe moveretur cum hec et alia multa ex prophetis audiret que nunc perfecta iam cerneret, etiam ipsos reges terre christiano imperio iam salubriter subiugatos omnesque gentes eidem servientes. Et legeretur ei de psalmo tanto ante predictum: Adorabunt eum omnes reges terre, omnes gentes servient ei. Istumque psalmum quem figurate tamquam in salomone dictum si legere vellet agnosceret christum, nec regem pacificum, cum salomonis nomen interpretatur, magno cognosceret completa omnia que ibi dicuntur longe remotissima ab illo homine salomone rege israel. Illum vero eundem psalmum ubi deus virtutis adeo dicit et utique christus ipsa nominis declaratione, videns que christus dominus aptissime intelligitur cuncta virtutis insinuatur, si considerare vellet que ibi de christo, que de ipsa ecclesia dicta sunt, que ibi quidem predicta legeret, in orbe autem terrarum impleta conspiceret, videret ergo simul cum christi nomine sic pervenisse de orbe terrarum id quod ipsum a prophetis predictum esse disceret. Audiret iheremiam prophetam dicentem: Sic dicetis illis: dii qui celum et terram non fecerunt pereant a terra et de sub celo. Item alio loco eundem prophetam dicentem: Domine fortitudo mea et adiutorium meum et refugium meum in die malorum, ad te gentes venient ab extremo terre et dicent: quam falsa possederunt patres nostri simulacra, et non est in eis utilitas. Si faciet homo deos et ipsi non sunt dii, propterea ecce ego ostendam illis in tempore illo manum meam, ostendam illis et scient et virtutem meam. Qui ergo ducibus et aut de scriptura prophetica et tenentur in universa terra, quid dicam quemadmodum movetur ad fidem, quando et hec rebus ipsis probari

cum prophetiam ante tempora
conscriptam et his temporibus
impletam corda fidelium sic
firmat cognoscimus. Iam non
ne hominem sic magnum qui-
dam homines finxerunt Christum pu-
taret idem hic illi de cogni-
tione excuteret ibi sequitur
et dicit Maledictus homo qui
spem habet in homine et firmat
carnem brachii sui et a domino
discedit cor eius. et erit sicut
tamarix que in deserto est
cum videbit cum venerint bona
et habitabit inter nugnos infra
deserta in terra salsa que non in-
habitatur. et benedictus homo
qui confidit in domino et erit
dominus spes eius. erit tamquam
lignum fructiferum secus
aquam et in humore mit-
tet radices suas non timebit
cum venerit estus et erunt
in eo fragmines nemorose
in anno siccitatis non timebit
et non desinet faciendo fructum
Cum recte qui maledictum diceret
eum qui spem ponit in homine
eamque maledictionem implicit-
tis similitudinibus explic-
caret et benedictum qui in
domino confidit eamque benedictionem
congruis itidem similitu-
dinibus tegeret et stringeret for-
tasse ille quo ei ne spem
suam in homine poneret deum
Christum annuntiaremus. et rur-
sum non ex ipsa natura sed ex
nostra mortalitate suscepta ho-
minem dicimus. Hic enim quidem
deum credendo Christum et hominem
negando erraverunt. et rursus
quidam hominem putando ut deum
negarent aut contempserunt aut
in homine spem suam ponentes
in illud maledictum inciderunt
Hic ergo iste gentilis si turbaretur
et diceret eum fidem nostram ipsum
prophetam locutum fuisse et
non secundum apostolicam doctrinam non
tam nos dominum Christum dicere ut in
eo spem securissime ponamus sed
etiam mediatorem dei et hominum
hominem Christum Ihesum. iste autem dominum
tamen dixisse. Verum non humana
nullam fecisse mentionem ibidem
eiusdem vocem audiret se
ammonentis et corrigentis
Grave cor per omnia. Et homo est
et quis cognoscet eum. Ideo ipse
homo ut graves corde corde per
formam servi ex fide sanaretur
et eum agnoscerent deum qui propter
eos factus est homo ne in homine
spes eorum esset. si in homine
deo esset tamen grave cor per omnia
et homo est formam servi accipiens
et quis agnoscit eum qui cum
in forma dei esset non rapinam
arbitratus est esse equalis deo
et homo est quia verbum caro factum
est et habitavit in nobis. et quis
agnoscit eum. et in principio erat verbum
et verbum erat apud deum et deus

erat nobiscum Et vere quae cor
poraliter erat et in discipulis
eius ipsum quae corporaliter fuit sic
cis dicebat Tanto tempore vobis
cum sum et non cognovistis
me Verum est enim tanto tempore
vobiscum sum nisi quod hic
dicitur et homo est Verum
est autem aliud et non cognovistis
me nisi quod hic dicitur et quis
agnoscit eum quae nisi eum
qui dicit qui me videt videt
et patrem ut spes nostra non sit
in homine propter illud per prophetam
edictum maledictum sed Et (?)
sit in homine deo id est in filio
dei salvatore nostro ihesu christo me
diatore dei et hominum Et quo
pater maior est propter formam servi et
qua patri equalis est propter formam
dei dicit Isaias Humiliabitur
et cadet contumelia hominum
et exaltabitur dominus solus in die
illa et manibus fabricata
omnia abscondent in speluncis
et in scissuris petrarum et in
cavernis terrae a facie timoris domini
et maiestate virtutis eius cum
surrexerit confringere terram Illa
enim die proiciet homo abho
minationes aureas et ar
genteas quas fecerunt ut ado
rarent supervacanea et no
xia Et forte iste gentilis
quem catherizamus quae dicit
sanctus cum visu dictum non
credo prophetis hebreis aliis ma

nu fabricata idola abscondit
in speluncam aut in scissura
petre aut in caverna terrae aut
aliquem amicum suum fecit hoc
scripsisse aut invenitate vel
in somnio suo fecit factum co
nstat cui honorem dominum qui
reges terrae secundum eandem prophetiam
iam sibi servientes seu a
dorantes vanissimis legibus
terram constringit id est terrenum cor
dis frangit audaciam Quod
ergo dicat non credo prophetis hebreis
sed in ipso completum fore
te cognoscat quod olim pre
dictum est a prophetis hebreis Lon
gius videndum erat ne tanta
rerum evidentia tempus fu
isse fortasse diceret. Ipsa quoque
ista per mundum sic reperit Xamos (?)
has litteras composuisse ut
ante divinitus praedicta pu
tarentur ne quae tempore huma
nitus facta contempnerent
Hoc videndum erat nisi certe
late sparsus lateret noverat
probus in decore sicut cain ille signo
accepto ne ab aliquo inter
ficiatur et ille [illegible] servus
fratrum suorum portando libros
quibus illi erudiantur ipse
oneretur Nec eorum quippe
tradentes probamus non ante
tamquam de certi eventu homo
minibus ista esse conscripta si olim
in illo regno praedicta atque ser
vata nunc aut manifesta

et impleta in quibus et ea
que ibi minus perspicua sunt
cum et insignia contingebant
in illis scripta sunt autem per nos
inimicos suos seculorum obviat
Clam nunc illustrata solvuntur
et que umbris futurorum adhuc
tegimine operiebantur iam factorum
luce manifestantur. Ecce etiam
hinc se dicet premium quod
ipsi inimicorum libris se nunc
vident esse prenuntiata que
nunc cernunt impleta non
nobiscum tenent eiusdem
evangelii societatem. Cum non
docet etiam hic ab eisdem
prophetis esse predictum quem
monetur ad fidem quis tam
demens est ut non videat
quis tam imprudens ut
se videre dissimulet. Quis
enim dubitet et hic de iudeis
fuisse prophetatum cum Isaias
dicat agnovit bos possesso
rem suum et asinus presepe
domini sui. Israel autem me non
cognovit et populus meus
me non intellexit sicut illud
quod apostolus commemorat tota
die expandi manus meas
ad populum non credentem et con
tradicentem et maxime
illud dedit illis deus spiritum
compunctionis oculos ut
non videant et aures ut
non audiant et non intelli
gant et multa huiusmodi

sicut dicitur. Quod ergo peccaverunt iudei
si deus illos excecavit ne agno
scerent christum. quantum possemus
[illegible] bonum ordinemque
occultis occultis peccatis deo cog
nitis venire iustam penam
huiusmodi cecitatis quod non solum
apostolum de quibusdam perhibet tradi
dit illos deus in concupiscentiis
cordis eorum vel in reprobum sen
sum ut faciant que non conveniunt
volens ostendere quedam peccata ma
nifesta esse penas precedentium
occultorum. Sed nec ipsos hic tamen
esse prophetis demonstrem excecatum
in non per tam longius idem de
nias eo ipso loco ubi ait et hoc
est. et quis agnoscat enim ne
quod hoc ipso excecati essent iudei
christum non cognoverunt. Si enim cog
novissent sicut apostolus dicit
numquam dominum glorie crucifixissent
sequitur et ostendit occultum cor
num fuisse ut non cognoscerent
dicit enim dominus Ego dominus scruta
ns corda et probans renes
ut dem unicuique secundum
viam eius et secundum fructum
studiorum eius. Quando si hoc
gentilis ille videret aut etiam
ipsi qui appellant christianum
in multas hereses variasque
discedunt, neque hoc a prophetis he
breis promissum esse doctore
tamque esse consequens ut in
deis insana cecitate dementatis
hoc illi venirent viderent quod

erant multi sub nomine xpiano
ab ipsa xpiana societate dem
rent. Ipse iheronimus velut ca
terizandi ordine nobis insinu
ans continuo subiecit / Clamat
per dixit congregavit que non peperit
faciens divicias suas non cum
iudicio. Per dixit enim nimius con
tenciosum al. notum est quia a
viditate ipsius contencionis
no currat in laqueum. Non enim dis
putare audent heretici sed quoquo
modo superare impudentissima
pertinacia / ut congregent sicut
hic dixit: que non peperit. Xpi
anos enim quos maxime xpi
nomine seducunt. Iam per fidem
xpi evangelium natos inveniunt
et faciunt illos divicias suas
non sane cum iudicio sed cum
temeritate inconsiderata. Non
enim intelligunt ibi esse veram
et salubrem et quodam modo
germanam atque radicalem xpi-
anam societatem. Unde istos se
parant quos ad suas divicias
congregaverunt. Et quidem de
talibus dicit apostolus: sicut enim
iannes et mambres restite
runt moysi / sic et isti resistunt
veritati homines mente corrup
ti reprobi circa fidem sed ultra non
proficient. Demencia enim eorum
manifesta erit omnibus sicut
et illorum fuit. Sequitur et hic
propheta et dicit de perdicione eius qui
congregavit quod non peperit. In

dimidio dierum suorum derelinquet
eum et in novissimo suo erit
insipiens. Id est qui primo tamquam
per pollicitacionem et ostentacionem
excellentis sapiencie seducebat
erit insipiens id est apparebit in
sipiens. Erit quippe qui ibi primo
sapiens erat tunc erit insi
piens cum apparebit quia de
mencia eius nota erit omnibus.
Et tamquam ille quem caterizans
quereret et diceret quo pro
signo manifesto adhuc par
vulus et non valens liqui
dam discernere atque certis
veritatem / quo manifesto iudicio
tenebo ecclesiam / ne quicquam
credendi tanta rerum antea
predictarum manifestacione
compellar. Sequitur idem propheta et
tamquam motus animi ordina
tissime excipiens docet eum
ecclesiam xpi ipsam esse predictam
que omnibus eminet et appa
ret. Ipsa est enim sedes glorie
de qua dicit apostolus templum
dei sanctum est quod estis vos.
Unde iste dicit sedes autem
glorie exaltata est sanctificacio
nostra. Propter hos enim mo
tus parvulorum qui possunt
seduci ab hominibus a manu
festacione claritatis ecclesie dicit
quosque prudens ait. Non potest
civitas abscondi supra montem
posita / quia utique sedes glorie
exaltata est sanctificacio nostra

ut non audiant illi qui ad religionum scissuras traducunt dicentes ecce hic est Christus ecce illic. Pariter eos cum audiunt dicentes ecce hic, ecce illic, cum illa civitas super montem sit, quem montem? nisi eum qui secundum prophetiam Danielis ex parvulo lapide crevit et factus est mons magnus ita ut impleret universam terram. Nec illi audiant qui nomine quasi secretae et absconsae unitatis et hominum paucitatis dicunt ecce in cubiculis, ecce in deserto, quia non potest abscondi civitas super montem constituta et sedes gloriae exaltata et sanctificatio nostra.

G Cum ergo iste gentilis haec atque huiusmodi aliis testimoniis prophetarum de persecutione regum et postmodum de fide regum et populorum, de abolitione ydolorum, de caecitate iudeorum, de probatione eorum codicum ab ipsis custoditorum, de amentia hereticorum, de excellentia sanctae ecclesiae verorum et germanorum christianorum ante predicta et nunc impleta conspexerit, si inveniet fide digniores quam illos prophetas quibus de divinitate Christi eliget credere? Cum si antequam ista fierent interrogarem gentilem prophetas hebreos, quibus ea futura credet que facta nondum videt, multo fortasse diceret: Quid mirum si cum isti prophete quos pro mendacibus habetis non in omnibus audiuntur. Cum non tam magna et tam multa quae dixerunt ad effectum manifestationemque perducta sunt, plane ille si prudens esse nollet, nec ista ullo modo contemneret quae tanta gravitate et tanto apparatu premittenda et pronuncianda curaverunt, nec illos aliquo modo precedere et pronuntiare potuerunt. Nullius cum prudentia credenti quae desperaret quae olim facta sunt vel de futuris quae nondum facta sunt, cum eis qui nobis fidem ubertate suorum testium multis tamque magnis que ab eis predicta iam facta sunt probaverunt.

Nota Sibylla porro vel Sibylle et Orpheus et nescio quis Hermes et si qui alii vates et theologi et sapientes vel philosophi gentium de filio dei aut de patre deo vera predixisse seu dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam, cum illum deum nos colere ostendimus de quo nec illi tacere potuerunt qui suos congentiles populos ydola et demonia colenda partim docere ausi sunt partim

prohibere non ausi sunt. At illi
sui auctores. nisi enim per illum eam
rempublicam tale regnum
imperante et adiuvante deo
propagaverunt et tenuerunt nisi
sacrilegium esset quod istis religio
fuit. Itaque si qui illic multitudinem
simulacrorum et demonum labe
venerentur aut pena plectebantur
ipsius sue reipublice legibus
aut liberrimo tonitru cohe-
rebantur publicis notibus? Ubi
enim aberit colebatur deus
qui fecit celum et terram
perfecto sane ritu, hoc est significati-
one futurorum qui ritus abo-
leretur cum illa venissent
que per eum significabantur. Ibi
esse licentia cum quando ipsum
regnum magnum quidem parvum
fuit ubi rex et sacerdos mis-
tica significatione ungebantur
quod non autem ipsis quo inderet
ignorantibus ac per hec minitis
ablatum est nisi cum venisset
ille gratia spirituali unctus deus pre
participibus suis, ille sanctus sanctorum
verus rex consulendo nobis
et idem verus sacerdos se
ipsum offerendo pro nobis. Cum videant
erem quantum distat de Christi
adventu inter predictionem angelorum
et confessionem demoniorum. Tum
inter auctoritatem prophetarum et cu-
riositatem sacrilegorum. Nunc et
talibus que nunc breviter ta-
ngimus fuit forte pro necessitate

depellendi noxiosi erroris ali-
quanto latius disputatis et
robore uberioris probationis asser-
tis. Ille gentilis qui nobis cate-
zizandus fuerit si posuit
si salutem suam perpetuis suis pre-
poneret profecto moneretur ad fidem
christiana imbutus et in ecclesie ca-
tholice gremio fovendus co-
llocatus. consequenter etiam mo-
neretur quos mores tenere
debeat, neque perturbaretur eorum
multitudine nequam ea non
invenirent que observare in-
beret quamvis cum eo conpulit
congregarentur in ecclesiam et ad
sacramenta perciperent. scire cum
paucis hereditatem dei, cum
multis autem signacula eius
participanda. cum paucis co-
mmunitatem sanctitatis vite et
donum caritatis diffuse in cordibus
suis per spiritum sanctum
qui datus est nobis, ad quem
fontem interiorem nullus
alienus accedat. Cum multis
autem sanitatem sacramenti quod
qui manducat et bibit
indigne iudicium sibi man-
ducat et bibit; qui autem
manducare contempnit non
habebit in se vitam et ideo non
perveniet ad vitam. etiam
confessos peritos in congregatione
multitudinis malorum pau-
cos dici, esse autem eos per se ipsos
consideratos in magno numero

orbe

diffuso toto terrarum crescentes
inter zizania et cum palea
usque ad diem messis et venti
lationis. Hec in canticis dictum
hec a sponsa ad predictum. Unde
cum predictum est sicut lilium
in medio spinarum ita amica
mea in medio filiarum. Cum pre
dictum est inhabitavi cum
tabernaculis cedar cum hiis qui
o. p. e. precantum predictum est signa
in fronte eos qui gemunt
et merent ob iniquitates
populi sui que fiunt in medio
eorum. Itaque iste gentilis
quem tali alloquio sinaremus
iam factus civis sanctorum
et domesticus dei, vel etiam
alienus ab Israel, si verus Isra
helita in quo dolus non
est. Discet etiam ista verba ex
corde simplici dicere que sub
sequenter continet idem ipse
Iheremias. Expectatio Israel domine
omnes qui te dereliquerunt
confundentur. Cum enim depre
dicte domus que clamat et
congregat que non peperit quam
mendaguit excellenciam civi
tatis super montem posite que
abscondi non potest, et ecclesia
catholica secum homines non
separent dicens: sedes autem
glorie exaltata est sancti
ficatio nostra. Denique quasi ne
sciret invenire quid ergo fa
cimus de tam multis mal
qui tanto amplius utique

perversi sunt quanto excellentior
est Christi gloria in unitate omniumque
cum subiecit statim: Spes Israel
domine. Patiens enim sciendum
est quod aut sunt utique nec
tere usque ad messem ne impatientia
tolerandi malos relinquant
bonos qui ipsi sunt corpus Christi
et ideo cum ipsi relinquunt
ille relinquitur. Unde subiecit autem
addidit: Recedentes qui te dereli
quent terram confundantur
qui recesserunt in terram. Terra
est enim homo de se presumens
atque alios ut in ipso presumatur
inducens. Et ideo sequitur Scribentur
qui dereliquerunt fontem
vite dominum. Quid enim aliud cla
mat Petrus nisi apostolus et a se
dari fontem vite ad quem con
gregati crediderunt apostoli Christi
missione decepti cum iam nocte
iam tenebantur imbuti.

Non enim quos peperit congregat
sed ut congreget quos non pe
perit dicit ~~Nemo glorie in~~
~~homine~~. Salus quoniam Christi
prinsit apud me est ergo da
bo. Sed unde iste quid dicat
Sana me domine et sanabor sal
vum me fac et salvus ero.
Unde apostolus dicit: Nemo glo
rietur in hominibus. Et iste subiungit
quoniam gloriatio mea tu es. Instr
uit nos iustorum hominum
exempla prophetica doctrina ut
edificemur super fundamenta apostolorum
et prophetarum. Sanctus autem quid

psuadet diuinitatem xpi hominem
gentilem quem constituit dicentem
Nec pphis credo de xpo nec xpo
de se ipso. Cum xpo credet de se ipso
dicenti cum non credet aliis te
stificantibus? Porro ridiculum est
hoc putare eum quem semel cum
dignum fide non ducet aut omnino
nichil ei credet aut potius pro
aliis quam pro se ipso testificanti
credet. Hic faustus iussit silla *(marg.: sibillas)*
bas $\overset{\text{homeri}}{\text{homini}}$ leget et orpheum
et ceteros huiusmodi si quos alios
ex gentibus reperiet de xpo ali
quid prenuntiasse. Non faceret
eas quippe incognitas et falso
dicentibus. Nunc si sunt aliqua
ut fama est sibille de xpo pre
sagia aut hermetis quem dicunt
trismegistum aut orphei ali
orumque in gentilitate vatu
orum. Quo iste liras uestiens qui
quidem psalmos putat esse ali
quos tales non eas utique leget
illi dicenti nec pphis credo nec
xpo. Quid ergo faceret an pferret
manicheum et ex illo quem
diceret xpum. Quinque hic ferent
si potius de xpo cum ipsi nomi
ubique dulcis clarum est ma
nicheum semper commendare
conati sunt. ut hic melle sti
licet uenenati sun potuli libra
pruntent. Cum enim xpi promissi
miserit sibi ministrum sancti spi
racliturum. id est consolatorem uel
aduocatum spiritum ueritatis sub huius
promissionis occasione hec pa

racliturum dicentes esse mani
cheum sub manicheo sine
per insomnium mentes igno
rantes ille a xpo promissus
qui sit inuenit. Quod autem
legerit canonicum librum qui
actus apostolorum inscribitur inueniet
illam xpi promissionem illic im
sub quinquagesima et illic
manifestissime impletam. *(marg.: scriptus)*
Ne non querimus unde fidem
gentili illi faceret de xpo. puto
enim neminem esse tam cecum
qui uelit dicere manicheo cre
dere cum dicat xpo non credo. Deni
que si non uident saltim stomachus
dicet ita ne pphis libuit me *(marg.: persicis)*
iubet credere qui hebreis
me dixit debuisse non credere.
Quo non ergo captiuus est huius
ipsum hominem nisi iam nonne
xpi aliquo sibi dictum innuens
ut quia ille iam xpo credendum
esse non dubitat. tamen melius
predicanti xpum manicheo de
lectus accingere faciat. Certe est
illa porro congregatio que
sic pepit. Nunc cum uideam
derelinquitis uos quos con
gregat et non cum uos apparet
qui insipiens qui dicit hebreorum
testimonia nobis etiam si
uera sint ante fidem inutilia
esse post fidem superuacua.
Absit ergo qui crediderunt
omnes libros per quos factum
est ut non credent etiam si
hoc uerum est cur uel ipsum

evangelium Christi a fidelibus legatur
non video. Ante fidem quippe in
utile est quia ille gentilis
quem videntem videndus vel
potius flendus Faustus indu
xit non credit Christo. Post fidem
autem supervacuum est etiam ne is
de Christo preconiis vatum suffragio
credat; enim in eum creditum
fuit. Hic forte dicetis: Sed evangelium
qui legere iam fidelis ne obli
viscatur quod credidit. Ergo
in eam etiam prophetica vetera testi
monia ne obliviscatur quare
credidit. Quod si oblitus
fuerit, fuerit apud eum non potest
esse quod credidit. Abicite ergo
libros Manichei quibus testi
bus credidistis lucem pug
nasse cum tenebris quae
lux ipse deus erat, et ut
posset ligare lux tenebras
prius esse lucem a tenebris
devoratam et ligatam et
inquinatam et dilania
tam quam vos manduca
do ~~et~~ ructando et absolvitis
et purgatis et sanatis ut
vobis merces retribuatur
ne cum illa que liberari non
potuit in globo eterno damp
nemini. Hanc fabellam cotidie
et moribus et vocibus can
tatis. Cur adhuc mea que
ris testimonia librorum ut
tenebris superfluis et consi
nendis [illegible] vestris aliene

scriba consummatur et dei nunc li
gata teneatur. Incidite omnes
illas membranas elegantissime
sectivas decoris pellibus exqui
sitas ut nec res superflua vos o
neret et deus vester inde solvatur
qui tamquam pena seculi etiam
in codice ligatus tenetur. Quam
si possetis libros vestros vel clari
tas concede quantum membranis di
vini beneficium prestaretis? Illum et si
fieri posset totius inmunditia
prohibet paginas ab epulis vestris.
Imputet ergo sibi Manicheus inmun
ditia que tunc inhesit [illegible]
Sed et hic nos fecistis qui tamquam
primo bello vestro id quod mundum
erat in calamo inmunditie mem
branarum scribendo afflixistis nisi
quod colores contrario testimonio
nos arguimus; vos enim potius
ad lucem candidarum paginarum
cum tenebris atramenti venistis.
Probis debetis irasci talia dicen
tibus an nobis talia credenti
bus ut velitis nolitis ista con
sequuntur. Nos autem et ad commemo
rationem fidei nostre et ad con
solationem spei nostre et ad exorta
tionem caritatis nostre libros pro
pheticos et apostolicos legimus
altrinsecus vocibus sibimet con
cinentes et eis tormenta
tamquam celesti tuba et a torpore mor
talis vite nos excitantes et
ad palmam superne vocationis ex
tendentes. De libris enim prophetis

qui quidem cum commemora
sset apostolus sicut scriptum est obpro
bria exprobrancium tibi ceciderunt
super me continuo subiungit utili
tatem divine lectionis dicens Que
cumque enim scripta sunt inquit
ut nos doceremur scripta sunt
ut per pacienciam et consolacionem
scripturarum spem habeamus ad
deum. Contra quam dicit faustus
fiat ergo illi quod dicit paulus
si quis vobis evangelizaverit
preterquam quod et accepistis
anathema sit. Disputacio xiiij

Faustus dixit Cur moy
sen non accipitis amoris
et pietatis causa qua colimus
Christum. Nihil enim tam irreligiosum
adeo est ut eum libenter aspiciat
qui suo maledixit patri. Et ita
ipsi et nos moysen quamquam
humanorum nulli umquam
divinorumque pepercerit blasphemando
de plus tamen hinc execramur
quod Christum filium dei qui nostre
1 salutis causa pependit in ligno
diro devotacionis convicio la
cessivit utrum volens hoc an nesciens
derat circa eum hec excusacio
erat ut quemadmodum debeat accipi
dicit enim maledictum esse omnem
qui pendet in ligno. Dicitis
ergo vos ut accipiamus huic
ut credam eum fuisse divinus fuit vel
consteterit eum sciente volenteque ma
ledixisse Christo. Si non volens nes
ciens quod maledixerit consteterit eum

non fuisse divinum. In quo elige
utrum vis aut moysen prophetam
non fuisse et imprudenter peccasse
sicut dum alias ex more suo
maledicit nesciens blasphemavit
aut et denegant fuisse quidem
divinum nec futura eum ignora
visse si invidente tamen ore sa
luti que futura erat et reliquo
rum auctore maledictionis
in venena prorupisse. Et quis
ergo hic credat nescisse aut cognovisse
visse patrem qui sic laceravit
filium et adventum filii potuisse huic
predicare qui ascensionis eius
ignoravit exitum. Huc acce 2
dit quod illud eciam considero
quam late hic sit sparsum con
vicium quamque multa compre
hendat et velit ut omnis eciam
tangat mistas et viros quot
quot similibus passionibus exitu
defuncti sunt vita ut petrus
et andreas ac reliqui eius
sortis quos non moyses aut ut
non propheta nescisset aut ut ma
lignus odisset sunt propheta non
tam crudelis devotacionis
contumelia lacerasset. Pependerunt enim
in ligno vulgo saltem eos
maledictos dicit. Et apud homines 3
tamen sunt maledicti deo. Quod
si ita est pro benedictionibus eorum
relinquetur spes vel Christo vel
apostolis vel ipsis nobis si nominibus
~~[illegible]~~ cuius causa crucis patibulo
subiugatur. Quare pene impru

deus erat et nactus inspira
tione diuina ut cogitaret ne
quiuerit diuisus extransisse ho
mines in ligno suspendi.
alios quidem obnuquymi
facinus (quos scilicet non iusticie
causa et propter deum. Pro con
fusis omnibus et sine discretione
ulla si ubique diceret maledictum
esse esset dicendum si ei pru
dentia inesset ulla non dicta
damnatio etsi adeo circumspe
spenderat ut sola excepta iu
dicialitate esset omni genere pu
nitionum maledictum esse
sceleratum et impium omnem
qui pependisset in ligno ut
esset discretio aliqua inter iustos
et iniustos quamquam nec sic qui
dem vera dixisset cum latro
nem Christus de ligno secum intro
duxit in paradisum patris sui
Ubi est ergo maledictus omnis
qui pendet in ligno. An bene
dicebas latro ille insignis
qui non solum in ligno sus
pensus innumere est etiam
iudeorum cogitatu quamvis cer
tere magis sint benedictus
quam ille qui cum Christo ascendit
in celum. Quid denique quod etiam
eum maledictum notat qui
solem adorauit ac lunam
Si ergo sub gentili positus re
gem solem cogor adorare
et eum restiterim maledictum
hic me tenens uideat crucifigi

maliud eius non in verbis male
dictum quod adversus eum depro
mpsit qui pendet in ligno quam
ipsi quidem homines omnibus ma
ledicere consuetum est nos non
tantum devotationes eius existi
mare debemus quanti sunt stoma
chantem uehiculum. Hic enim
et dei omnibus preclare ac inimicos
pari denotatione persequitur dicens
maledictum esse omnem qui
non suscitauit semen israel quod
est communem principaliter quid
ibi tangit qui ortus et ipse
ut dicitis ex iudeis nullam
tamen inter eos seruande posteritatis
causa sobolem suscitauit. Eidem
et discipulos eius quos non in
illos quidem abinvicem scimus
quos capulatos inuenerat quos
dum non et coniugi uetuit quos
deprehendit intactas. Recnadere
mos eos impunitam hanc lin
guam maledictorum talibus
Christum hunc sanctimoniam diuina
digna petente inter nos cogno
mus exercitatos. An ne forte mirum
tamen in te esse putes nisi suspe
sum et crucifixum. Nam et
hic impositum nobis defensionis
solertis assume, conueniente beste
uirs paulum audias prescri
bentem. Christus nos redemit
de maledicto legis factus pro
nobis maledictum quia scriptum
est maledictus omnis qui pen
det in ligno Responsio xiiii

Augustinus respondit. Plus
homo Faustus dolet Christum
esse maledictum a Moyse et
ob hoc odit Moysen quia dili
git Christum. Interim aliquantum aper
tam iniquitatem magno faciunto
et quamquam dictum sit male
dictus omnis qui pependerit
in ligno, istos prae homine mi
rago cur irascantur Moysi
cum quidem maledictum eius
ad Christum istorum non pervenit. Si
enim Christus pependit in ligno
clavis utique affixus est. Unde
etiam ipsas cicatrices eius post
resurrectionem discipulo nimium
incredulo demonstravit. Sed
si ita est, utique mutabile atque
mortale corpus habuit, quod
isti nolunt fateri. Ergo et illa
vulnera et ille cicatrices false
erant. Falsum est et quod pepen
dit in ligno. Non utique ad
eum potuit illa maledictio
pervenire. Non est quod succenseat
et acuunt ore pressis. Ita quasi
si ipsi verissime se fingunt ei
qui maledixit false morti
Christi, quod secundum eos dicimus,
quo fugiendi sunt qui non
maledicunt Christum sed quod est
execrabilius criminantur.
Si enim non est accipiendus qui
maledictum ingerit mortalita
ti, quo est detestandus qui fa
llaciam obicit veritati. Sed iam
videamus expectationem calumni

arum hereticarum quo illud sa
cramentum fidelibus exponatur.
Mors hominis ex pena peccati est
unde et ipsa peccatum dicitur
non quia peccat homo dum mo
ritur sed quia ex peccato factum est
ut moreretur. Sicut alio modo dicitur
lingua quod per linguam fit
secundum quem modum dicitur lingua alia
greca alia latina, et manus
alio modo dicitur ipsum corporis
membrum quod movemus
ad operandum. Et alio modo
manus dicitur scriptura que fit
per manum. Unde enim prolata est
manus eius lecta est adversus
eum manus eius. Habeo ma
num tuam. Manus utique ipse
membrum est hominis. Non autem
quamvis illam scripturam me
mbrum esse hominis et tamen dicitur
manus eo quod manu facta sit.
Sic et peccatum non tantum opus
operis mali quo pena dignum
est, sed etiam ipsa mors que peccato
facta est peccatum appellatum
sit. Illud itaque peccatum quo
reus esset mortis non commisit
Christus; illud autem alterum id est mor
tem que peccato inflicta est
humane nature suscepit
pro nobis. Hoc suspendit in
ligno. Hoc maledictum est per
Moysen. Ibi mors dampna
ta est, ne regnaret, et ma
ledicta est ut periret. Ergo
ipse per tale peccatum dampnatum

est et verum peccatum ut nos
liberaremur ne regnante
peccato nos dampnati rema
neremus. Quid ergo miratur
faustus maledictum esse pec
catum, maledictam esse mor
tem, et maledictam esse mor
talitatem carnis sine peccato
Christi ex peccato tamen hominis etiam
B in Christo factam. Ex adam quippe
corpus assumpsit, et ex adam
virgo maria que peperit Christum.
Dixerat autem deus in paradiso
qua die tetigeritis morte mo
riemini. Hec est maledictio
quod pependit in ligno. Ille
neget Christum maledictum qui
negat et mortuum. Qui autem
confitetur et mortuum et
negare non potest mortem de peccato
esse et ob hoc etiam ipsam
peccatum nominari, audiat apostolum
dicentem quia vetus homo noster
simul cum illo crucifixus est
et intelligat quid maledictum
moyses dixerit. Nam et de Christo
apostolus ait de Christo factus est
pro nobis maledictum, sicut
non timuit dicere pro omnibus
mortuus est. Hoc est enim mor
tuus est quod maledictus
quia mors ipsa ex maledicto
est et maledictum est omne
peccatum sive ipsum quod fit
ut sequatur supplicium, sive ipsum
supplicium quod alio modo
vocatur peccatum, quia

fit ex peccato. Suscepit autem Christus sine
reatu supplicium nostrum ut inde
solveret reatum nostrum et finiret
etiam supplicium nostrum. Neque
meo sensu ista dixisse sit non
apostolus totiens hoc inculcat
ut et dormientes excitet et
calumpniantes suffocet. Quia
sic misit deus filium suum
in similitudine carnis pecca
ti ut de peccato dampnaret peccatum
in carne. Non erat ergo illa caro
peccati quia non de traduce mor
talitatis in maria per masculum
venerat, sed tamen quia de peccato est
est mors. illa autem caro quamvis
ex virgine tamen mortalis fuit eo
ipso quo mortalis erat simi
litudinem habebat carnis peccati
sic appellat etiam peccatum con
sequenter dicens ut de peccato damp
naret peccatum in carne. Item
alio loco. Eum qui non
noverat peccatum peccatum pro nobis
fecit, ut nos simus iustitia
dei in ipso. Cur ergo timeret
moyses dicere maledictum
quod paulus non timuit
dicere peccatum. Plane hec ipsa
ei prorsus debuit et predicere
paratus ab hereticis cum apostolo
reprehendi. Quisquis enim re
prehenderit prophetam dixisse ma
ledictum cogitur reprehendere
apostolum dixisse peccatum. Utrumque
maledictum comes peccati
est. Hec ideo maior est in

iudicii quod addidit deo ut
diceret maledictus deo omnis
qui pependit in ligno. Nisi
enim deus odisset peccatum et
mortem nostram / non ad eam
suscipiendam atque delendam
filium suum mitteret. Quid ergo
mirum si maledictum est deo
quod odit deus. Tanto enim
libentius nobis donat in
mortalitatem que futura
est christo veniente quanto mise
ricordius odit mortem nostram
que in ligno pependit christo
moriente. Quod autem additum
est omnis ut diceretur maledictus
omnis qui in ligno pependit
non sane moyses intuitus pro
vidit etiam istos temporum futu
ros / sed providit hereticos veram
mortem domini negaturos / et
ideo volentes ab hoc maledicto
christum seiungerent a mortis
etiam veritate seiungerent. Si enim
vera mors illa non erat nul
lum maledictum christo cruci
fixo pependit in ligno quia
nec vere crucifixus est. Sed
contra longe futuros hereticos
quasi de longe clamat moyses
sine causa tergiversamini o
quibus displicet veritas mortis
christi. Maledictus omnis qui pen
det in ligno. Non ille aut ille
sed omnis omnino etiam ipse et
filius dei. Etiam prorsus utique
hoc est quod non vultis / vos satagitis

unde seducatis. Displicet omnino
nobis maledictus pro nobis et
displicet mortuus pro nobis. Tunc
enim extra maledictum illius
adam si extra illius mortem.
Cum non ex homine et pro homine
mortem suscepit / ex illo et pro
illo etiam maledictum quod mor
ti comitatur suscipere non dedigna
tus est. Etiam ille prorsus etiam
ille filius dei semper vivus in
sua iustitia mortuus autem
propter delicta nostra in carne sus
cepta ex pena nostra. Sic et sem
per benedictus in sua iustitia ma
ledictus autem propter delicta nostra
in morte suscepta ex pena nostra.
Et propterea additum est omnis adveram
ne christus ad veram mortem non per
tinere diceretur si a maledicto
quod morti coniunctum est in
sipienti honorificentia separa
retur. Cum autem ex veritate evan
gelica fidelis est / intelligit iam
non esse contumeliam christi ex ore
moysi eum cum dixit ma
ledictum / non ex divinitate
maiestatis sue / sed ex condicione
pene nostre ex qua in ligno sus
pensus est. Quando non est laus christi
ex ore manicheorum cum eum
negant carnem habuisse
mortalem in qua veram mor
tem pateretur. Quia ex illo
prophetico maledicto laus nostre
eligitur humilitatis / ex isto
heretico qui honore carnem

obiciatur falsitatis. Si ergo negatis
maledictum negate mortuum.
Si negatis mortuum non iam contra
moysen sed contra apostolos dimi
catis. Si autem confitemini mortuum
confitemini suscepisse penam peccati
nostri sine peccato nostro. Quam non ubi
audis penam peccati aut ex
benedictione credis venisse,
aut ex maledictione. Si ex bene
dictione, veniat pena peccati
optata esse semper impendenda peccati.
Si autem apostolus in libertatem credere
per dominum sine iusticia ex ma
ledictione venisse, confitere
ergo maledictum suscepisse pro
nobis quem confiteris mortuum
esse pro nobis. Sed aliud signi
ficare voluisse moysen cum
diceret maledictus omnis qui
in ligno pependit id est mortalis
omnis et moriens omnis qui
in ligno pependit. Poterat
enim dicere maledictus omnis
qui mortalis aut maledictus
omnis moriens. Sed hic est
quod asserunt prophecia quia sciebat
Christi mortem in cruce passu
ram et futuros hereticos qui
dicerent pependit quidem
in ligno sed specie quadam non
ut vere moreretur. Clamat
ideo maledictus nichil aliud
clamavit nisi quia vere
mortuus est sicut morte homi(nis)
peccatoris quam sine peccato ipse
suscepit. De illo maledicto

venientem quod dictum est si te
tigeritis morte moriemini.
Ad hoc pertinet et serpens ille
in ligno suspensus quo signi
ficaretur non falsam mortem
Christum finxisse sed illam veram
in ligno passionis sic suspen
disse. In quam serpens ille co
mune male suadendo deie
cit. Veram veram mortem nolunt
isti confiteri et ideo non sanam
convenerunt serpentis sicut in
heremo quicunque illum atten
dit sanabatur. Itaque Faustus
abruptius dicit aliud esse aspi
ci in ligno aliud in ligno pen
dere. Sicut enim quidam putant
solvendam esse istam questionem
ut in ea dicant a moyse ma
ledictum qui laqueo se sus
pendit quod primum nominat utrum
ex ligno an ex lapide se ille
suspenderit. Sed verum est quod
et Faustus commemorat apud
nos sine aliud intelligere quam
de Christo esse predictum. Talis
imperitia non nullorum catholicorum
nervatio manicheorum est. Tales
enim solent insectari, tales suis
fallaciis irretire, quales et nos
tenebamus. Tales heresiarchas
tales non nimis nunc sed dei munere
eruditi sumus. Sic autem di
vinis moyses latere sunt sicut
Faustus criminatur dicens
quod humanorum nulli nimis
divinorum perpetravit. Dicit

cum et abrahe et iustus satagit placere
iustus curavit. Omnes. Nos autem
scimus Moysen omnia nec divi-
na pie laudasse et pro ipsis temporis
congruentia sicut dispensa-
tionis gratia iuste humana
terruisse. Erigant isti ut haec
doceam, quam et ipsi docere
conati fuerunt quod Faustus ob-
iecit cauta quidem ut erat
acutus sed hic iactantius et
suo acumine se punivit.
Felix cui cor acutum ad veritatem
infelix contra veritatem. Non dixit
hominum nulli umquam deorum
pepercerit sed humanorum inquit
et divinorum. Sed cum diceret eum
deo non pepercisse facile convince-
retur false criminationis. Cum
moyses inveniretur neque hono-
rare ac predicare deum verum
qui fecit celum et terram. Sed cum
diceret nulli deorum pepercisse pro-
deret se paganis illos deos cole-
ntibus adorandos moyses
prohibet. Sed ita sub alas catho-
lice matris pullis fugientibus
non congregaret et que non pe-
perceret quo insidias tenderet
parvulis. Dixit divinorum nul-
li pepercisse moysen quo posset
nec ipsam xpianam aperto deorum cultu
fugere impietatem istorum in-
vinis abhorrentem a religione
xpiana et paganam eis fame
adversus nos qui moysen scri-
vent cum ydola et cum deos gentium

rum que sunt demonia multa
vera et digna dixisse. Quod si
istis displicet apostolus se fatentes
ydolorum vel demoniorum esse cul-
tores quod quidem ignorant
essent eo ipso solo quod essent
heretici. De talibus enim dixit
apostolus quia in novissimis
temporibus recedent quidam
a fide intendentes spiritibus
seductoribus doctrinis demo-
niorum in ypocrisi menda-
ciloquorum. Sed cum hi demones
quia est amica fallacia istis
persuadent quod xpus fallaciter
passus fallaciter mortuus sit
fallaciter cicatrices ostenderit i. non
vere passus nec vere mortuus
sit nec ille vere fuerit ex crucis
vulneribus cicatrices. Nunc
sunt evidentiores doctrine
mendaciloquorum demoniorum
quam iste quibus persuadetur
filium dei et ipsam veritatem
esse mendacem. Sed isti in
doctrina sua habent et aptam
non quidem demoniorum sed
tamen creature culturam quam
dampnat apostolus dicens et
coluerunt et servierunt cre-
ature potius quam creatori. Pro-
inde isti in fantasmationibus
fabularum suarum ydola et
demonia nescientes colunt.
Cum sole autem et luna noverunt
se servire creature et quod
putant se etiam creatori ser-

nire multum falluntur phantasmati cum suo seruiunt creatori autem nullo seruiunt qui ea negant deum creasse que aperte apostolus a deo dei creaturam praeconio demirat dicens cum decibus et carnibus agere Omnis enim creatura dei bona est et nichil abiciendum quod cum graciarum actione percipitur Vide te quid sit sana doctrina quam non secuti estis nos ad fabulas conuertistis Ecce non apostolus et creaturam dei laudat et ei tamen cultum religionis exhibere vetat sicut et moyses qui nobis videtur nulli diuinorum pepercisse non ob aliud suspicatur nisi quia solem et lunam vetuit adorari ad quorum tamen nos ponit angelos uestros ut eos adoretis solem et lunam vera laude laudauit cum eos factos a deo et in celesti ordine ad peragenda sua opera collocatos sicut est ita narrauit solem in potestate diei lunam in potestate noctis Falsis autem vestris laudibus sol et luna non gaudent Diabolus nouit falsa laude gaudere peruersitatis creatura potestatis non celorum que peccato non lapse sed artificem suum ipse laudari volunt Vera illa vera laus est qua creatori illarum non fit iniuria

Sit autem cum dicit quod partes eius sunt aut membra eius aut aliquid sibi principale cum perfectus et nullius indigens et nusquam defluens neque discissus neque per loca distentus aput se totus incommutabilis sibi quam sufficiens se ipso beatus propter habundanciam bonitatis verbum suum dixit et facta sunt mandauit et creata sunt Proinde si terrestria corpora de quibus loquebatur apostolus cum cibum nullum inmundum diceret bona sunt quia omnis creatura dei bona est quanto magis celestia in quibus excellunt sol et luna cum ipse apostolus dicat corpora celestia et corpora terrestria sed alia est celestium gloria alia terrestrium Non ergo contrariat moyses soli et lune cum eos vetat adorari sed eos laudat tamquam creaturas celestes tamen laudat tamquam creatorem celestium et terrestrium Quem multum offendit deum cum illi pro illo adorantur quem propter illum et illo laudantur Et quam sibi faustus argute reprehendere visus est quod etiam maledictum nouerit moyses qui solem adorauit ac lunam Ecce ergo ingerit sub gentili positus rege solem rogat adorare et cum iste tecto maledictum sit sub arbore crucifigi in aliud eius membrum

maledictum quod ad usus
enim descripsit qui pendet
in ligno. Vos quidem nullus
rex gentilis cogit adorare so
lem quod nec ipse sol coget
si intra regnaret / quia nec in
a nobis hic vult sed si sicut
citatur ipse impios blasphe
matores suos in [illegible] admiditum
sustinet si et ipsa celestia to
lerant maiores adoratores suos
creatoris sui. Christiane memento
te xpianum regem non posse
cogere ut sol adoretur. De ge
tili enim rege exemplum
sanctus possint / sicud prefecto
ad gentiles [illegible] quod facitis
quando solem adoratis. Non
est hic ergo xpianus, si ubique
iam per diversa nomini [illegible] ponit ut
congreget que non percepit:
Videte inde quam facile
videat veritas et sana doctri
na, quam facile disrumpat
hic viae [illegible] tamquam inveni
tabilem et bicipitem laqueum
Certe satanam et aliquem a
tum regia potestate quam
nari hominem xpiano. ut si
solem adorare noluit sus
pendatur in ligno / si de
[illegible] maledictum
quod lex promisit in solis
adoratorem incidam in illud
quod eadem lex promisit
in eum qui pependerit in lig
no. Ista ne turbabis [illegible]

nec tu qui et nullo cogente
adoras solem. At non tamen
edificatus super fundamentum
apostolorum et prophetarum attendit,
singulas causas et singula
maledicta. Videt unum perti
nere ad corpus mortale quod
ligno suspenditur, alterum ad
animam [illegible] quo sol adoratur
Et si cui [illegible] inclinatur
in adorando [illegible] tu aut
colit quod adorat aut fin
git. Xpianum autem pretiosum
est anima [illegible] qui maledictum
[illegible] meruit sic
mors est corporis in ligno pen
dere ita mors anime est solem
adorare. Eligendum est
igitur maledictum [illegible] cor
poris mortem quo maledicto
et ipsum corpus in resurre
ctione liberabitur. Devita
dum autem maledictum in
anime mortem ne cum suo
corpore in eterno igne dampnetur
Hanc enim [illegible] nobis dominus
solvit dicens Nolite timere
eos qui occidunt corpus
animam autem occidere non possunt
sed eum timete qui habet potestatem
animam et corpus occidere
in gehennam ignis tamquam
diceret Nolite timere maledi
ctum corporalis mortis quod
temporaliter solvitur / sed timete
maledictum spiritualis mortis
per quod anima [illegible]

cum suo corpore cruciatur. Ecce
non est auditoris maledictio sed
prophetica predictio maledictus omnis
qui pendet in ligno. Hinc enim
aufert Christus maledictum de
maledicto quo de morte mortem
depressit peccati. Sic ergo non blasphe
mavit Moyses dicendo ma
ledictus omnis qui pendet
in ligno, quomodo non blasphema
verunt apostoli dicendo mor
tuus est et vetus homo noster
confixus est cruci cum illo et
de peccato dampnavit peccatum et
eum qui non noverat peccatum peccatum
pro nobis fecit et multa huiusmodi.
Vos autem cum horretis ma
ledictum Christi fatemini vos
horrere mortem Christi. Ubi appa
ret vestra non apostolica ma
ledictio sed diabolica simu
latio qui mortem corporis et ani
me mortem non creditis quam
tamen mortem Christi non veram sed
simulatam suadetis, qui non
audeatis per nomen christianum
fallere nisi ipsum Christum ma
gistrum fallacie faciatis.
Cum invidus continentie et
virginitati Faustus insultet
et dicit maledictus omnis
qui non suscitaverit semen
in Israel, legerunt Ysaiam dicentem:
Hec dicit dominus spadonibus
omnibus qui observaverint
precepta mea et elegerint
que ego volo et custodierint
testamentum meum: Dabo illis
in domo mea et in muris meis
locum nominatum meliorem
filiorum et filiarum, nomen eternum
dabo illis et non deerit eis.
Aut si contrarium putant Ysaiam
Moysi, hic eis placeat si ille
displicet. Non est parvum adver
sus istos probis. Cui sufficit
sapere unum deum locutum
per Moysen et per Ysaiam et male
dictum esse omnem qui non
suscitaverit semen in Israel, hunc
tunc cum populo secundum carnem
propagandos etiam carnalis prolis
operibus incomparabili castitate.
Vestigium autem huius percipiet
quisque nunc ne quis quemquam spiritualiter
natus putet se debere susci
tare vel instruere divinis litteris
quando quisque pro modulo suo
predicando Christi ad gratiam christi
anos. Ita illa divina sententia
tempora utriusque testamenti
mira brevitate complectitur:
maledictus omnis qui non susci
taverit semen in Israel. disputatio xv

Faustus dixit: Cur non
accipimus testamentum vetus?
Quia et omne vas plenum
superfusa non recipit sed effun
dit, et stomachus satiatus
reicit ingesta. Proinde et
Iudei ex preoccupatione Mo
yseos testamento veteri satiati
respuerunt novum, et nos
ex Christi preventione novo referti

respuimus vetus. Vos ideo repro-
be accipitis quia invenitis eas-
tis plenum sed semi/alterumque et
altero in nobis non tam reple-
quam corrumpitur, quia et
semina vasa numquam de dissimili
implentur materia sed de ea-
dem ac sibi simili, ut vini
vino, et mellis melle, et ace-
ti aceto. Quorum si dissimilia
et non sint generis superfundit
ut melli fel, et [illegible] vino
et aceto garos, non repletio-
ne cabitur. Hec sed adulterium.
Hec ergo causa est unde nos
parum accipimus testamen-
tum vetus, et quia etiam
nostra sponsa sit et pauperior
quidem ei nupta sed diviti
contenta sit bonis mariti
sui. Nullum amatorum de-
dignatur opes, sordent ei
testamenti veteris et eius au-
ctoris munera. Sane quoque sue
custos diligentissima nisi
sponsi sui non accipit labes:
vestra sane etiam usurpat testa-
menti veteris, que ut lasci-
va virgo immemor pudoris
alienum virum et muneribus gau-
det et libens. Amator denique
ille vir et pudoris corruptor
hebreorum deus, diptico lapi-
deo suo aurum vobis pro-
mittit et argenti mentitus
satietatem et terram Cha-
naneorum. Hii nos delectavit

tam sordidi questus ut liceat
peccare post Christum, ut sitis
ingrati tam immensis doti-
bus eius. Hec nos illiciunt peccatis
ut in hebreorum de' ~~patrib~~ deo pos-
nuptias Christi. Desistite ergo iam
nunc etiam falli nos et de-
capi falsis promissionibus
eius. Semper quoque exemimus e-
ius ea quidem, ut que promi- [illegible]
sit. Nam si sive ipse corrigi-
dio aut sinagoge melius libere
prestat que pollicetur, et qui-
dem morem genti sibi propria
et fruenti summus, sunt quoque
nulla vobis prestare que potest
alicuius absque et mandatorum
suorum detrectantibus iugum
superba cervice. Vos quidem
prestite agere ut reposuistis. Vide-
pannum veteri vestimento co-
mittite, novum vinum veteri-
bus credite. Duobus mari-
tis nulli placitum servite.
Christianam denique fidem in hyppocen-
taurum facite. Nec enim perfectum equum
nec hominem nobis plus quam pure
promittite. Eius tamquam immor-
tali dote contentis et immi-
nentibus apostolum qui dicit
sufficientia nostra ex deo est
qui nos ydoneos probavit
ministros novi testamenti.
Hebreorum dei et nostra ad
modum diversa condicio est,
quia nec ipse que promittit
implere potest, et nos ea fasti-

dominus accipe super hos nova ad
usus blanditias enim xpi li
beralitas fecit. Ut ne incongrue
me sic comparasse existimet
paulus nuptias hanc coniuga
lis discipline similitudine
per contulit dicens. Nam que
sub viro est mulier vivente
viro alligata est legi. Si autem
aut mortuus fuerit vir eius
soluta est a lege viri. Ergo vi
vente viro non vocabitur me
adultera si iuncta fuerit alteri
viro. Quod si mortuus fuerit vir
eius non erit adultera alteri vi
ro iuncta. Perhec ostendens spiritu
mechari eos qui non ante
repudiantes et in mortuis
quodammodo ponentes legis auc
torem tunc demum se copu
laverint xpo. Quod dictum ad
eos precipue spectat qui credi
derunt ex iudeis videlicet ut
ipsi sint prime superstitionis ob=
liti. Nobis non nihil quidem pro
est sic precepto quem ex gentili
tate conuisit ad xpistum. Hebreorum
deus mortuus debet in deum
functus gentili non ydolum.
Et vincimus quod est veneratus
ante cognitum xpistum. Nam
si post ydolatre diu etiam hebre
orum quis deum et xpistum
pariter colat. Nichil ille qui
dem ad ecstasi pudoris femina
discrepavit que post virginita
tem obitum duobus nupserit

Augustinus. Responsio. xv
Audite hec quorum cordi
possidet xpistus et videte si to
lerabilis nisi quia ipse est in pa
paria. Faustus novo melle
plenus respuit acetum veteris.
Et paulus aceto veteri plenus
effudit dimidium quod capit in
fusum mel novum. Non ser
vandum sed compendium
videtur enim qui ait apostolus paulus
servus xpisti ihesu vocatus apostolus
segregatus in evangelium dei. Ex
melle novo est. Illud autem
quod sequitur quod ante pro
miserat per prophetas suos in scri
pturis sanctis de filio suo qui
factus est ei ex semine david
secundum carnem ex aceto veteri. Nunquid
hic sustinet audire nisi nos
consolaretur idem dicens oportet
et hereses esse ut probati vita
manifesti fiant in nobis. Sed quid
opus est eadem iam supius di
cta repetere. Nam pannum
novum et vestimentum vetus
et vinum novum et utres veteres
non duo testamenta significare
sed duas vitas et spes duas
ad duo non testamenta intellige
da illam datam esse ad eius simi
litudinem. Propterea scriba eruditus
in regno dei similis est patri
familias proferenti de thesau
ro suo nova et vetera. Quid
hiis que autem dirimus veteri
demum qui potuit nil certe

Hic nota ga
he pudeo si
dat ydoneus
dz videri desu
nt

terrenescat qui noluit dona bonorum
spes si quis habendas putaverit
ut propter felicitatem terrenam et propter re-
gnum celorum deserviat, cum
illam non capit, et cum habet
aliqua tribulatione fuerit perturba-
ta deficiens homo amittet etiam
illam. Inde enim est illud: nemo
potest duobus dominis servire, quod
exposuit dicens: non potestis
deo servire et mamone. Vetus
autem testamentum recte intelligen-
tibus prophetia est novi testamenti.
Itaque et in illo primo populo sancti
patriarche et prophete qui intellige-
bant quod agebant, vel quod per eos
agebatur, in illo novo testamento
invenerunt habuerunt istam spem salutis eterne.
Ad illud enim pertinebant quod
intelligebant et diligebant,
quia etsi nondum revelabatur
iam tamen figurabatur adventurus.
Ad illud autem illi pertinebant qui non illic
amplius quam promissa temporalia
significata concupiscebant, in quibus
eterna significata et prophetata non
intelligebant. Sed hec iam satis
superioribus responsionibus
nostris dicta. Illa non est mirabi-
lis imprudentia cum manicheorum
sacrilega et immunda societas
etiam castam sponsam Christi se
iactare non dubitat. Digno ad-
versus sancte ecclesie vere caste me-
bra quid proficit nisi ut veniat
innocenter adversus tales apostolica
illa admonitio: aptavi vos

uni viro virginem castam exhi-
bere Christo. Timeo autem ne sicut
serpens Evam fefellit astutia
sua sic et vestre mentes corrum-
pantur a castitate que est in Christo.
Quid enim agunt isti evange- B
lizantes nobis preter quod acce-
pimus nisi ut nos a castitate
corrumpant quam Christo servamus,
qui legem dei culpant nomine
vetustatis et errorem suum
laudant nomine novitatis? Quasi
omnis vetustas fugienda sit
aut omnis novitas appetenda,
cum et mandatum vetus in
laude ponat apostolus Iohannes, et
profanas vocum novitates evi-
tare iubeat apostolus Paulus.
Hic ego vera sponsa veri Christi
ecclesia catholica alloquar, et
ego te pro modulo meo quali-
scumque filius et servus tuus
positus inter dispensatores ciba-
ria conservis nostris. Ecce tandem impiam
ut tandem manicheorum ~~impia~~
vanitatem, iam tuorum periculo
expertam et liberatione gaudens
clamasse me quondam de gre-
mio tuo error extruserat.
Expertus fugi quod experiri
non debui. Sed fecit etiam periculum
periculum meum tuum fuit, sicut
liberatio mea, quia nisi in-
veniret et revocaret sponsus tuus
decima late facta est in uniuerso
sanguine precioso remissionem peccatorum
passionis absorbuisset me vorago

fallacie et traditionem factum ser-
pentis incorpabiliter deuerasti
Noli decipi nomine virtutis
hanc solam tu habes et in
lecte tuo et in pane tuo cum
hac autem tuum non enim est
ipsa non est. Et intus quidem
grauidibus secura es sed apos-
tolo inter paruulos tuos fratres
filios dudos meos quos iter-
ratum omnia sollicitis alis fo-
uebat tamquam infantes lacte-
ntes sine corruptione secun-
da virgo mater Christi. Noli apostolo
teneros fetus tuos nec garru-
ula curiositate seducantur
absiste, sed potius anathema-
tizent si quis eis euangeliza-
uerit preter id quod acceperunt
nunc/nec relinquant vera
veritatem Christi in quo sunt
omnes thesauri sapientie et scientie
absconditi, et magnam multi-
tudinem dulcedinis eius quam
abscondit timentibus se perficit
autem sperantibus in se. Ubi non
quid putas esse verba veritatis in
predicatoribus Christi fallacias. Contemp-
ne insultationes eorum qua
bona tibi conscia es promissio-
nis eius te adamasse in
muneribus sponsi tui id est Christi
tui quia ipse est vita eterna.
Non autem sicut illi desipiunt
ad alienum deum seducta et pro-
mittentes satietatem ventris
et terram Chananeorum. Inte-
lligis quippe in ipsis etiam pro-
missionibus te iam tunc figu-
ratam et prophetatam presentiam
spectauisse sanctorum. Nec lapidea
duritie miserabili cecitate
reprehensa moueantur, quia non
habes lapideum cor quod
ille tabule in typo portare figu-
rabant. Est enim epistola vestra scrip-
ta non atramento sed spiritu dei vivi
non in tabulis lapideis sed in ta-
bulis cordis carnalibus. Hec
que verba illi vani gaudent
putantes apostolum reprehendisse
dispensationem illius temporis tam-
quam veteris testamentum non
intelligentes hoc eum exposuisse
dixisse. Hec enim verba que nunc
tibi amplectimur longe ante per
prophetas dicuntur et implentur
per apostolos quos respuunt. Pronuntiata
sunt. Propheta enim dicebat
auferam eis cor lapideum
et dabo eis cor carneum. Contra-
dicant si non hoc est non in tabu-
lis lapideis sed in tabulis cordis
carnalibus. Etiam neque ibi est
dictum est carneum neque hic
tabule carnales. Hec non sunt
ut carnaliter sapiamus sed quia
in comparatione lapidis qui sine
sensu est caro sentit, per lapidis
insensualitatem significatum
est cor non intelligens, et per carnis
sensualitatem significatum est cor
intelligens. Tu potius istos
irride qui dicunt et terram et

ligna et lapides habē sensū
et intelligentiore ita nunc
carnes aū stolidiore et obtun
siore quā nō amitate ꝗ asina
vanitate cogunt fateri nisi
dnīs ee legem conscriptam in
tabulis lapideis quā simul
thesaurū in pellibus morticinis
An forte quia in fabella etiam
lapides dicit ossa ee principium
n eis dubitat contra ponere
agnorum Semper ergo illa testa
menti arca nunquam tegebat
lapideas tabulas quā cap
na pellis credite istarum Et
tu misericordit inde ut eis
irridenda et fugienda com
mendes Nam in illo diptico
lapideo iam tu nō corde la
pideo intelligis quod diuo illi
ipso cognuebat / et in eo tu
agnoscis petram ipsum spō
sum tuū. illum quē petrus lo
quitur lapidem viuū ab ho
minibus reprobatū adeo aū electū
et honorificatum Illis aut
erat lapis offensionis et pet
scandali / t' aū lapis quē repro
bauerunt edificantes factus ē in
caput anguli Quod totum
idem petrus aplus explicat
et totū apparet quomodo isti dap
nati alienigne predictū esse co
memorat lege Sane etiam
illud dipticum ne timeas pla
ne sponsi tui est Alius ille la
pis significauit durius stolidi

tatem tibi aū firmā stabilitatem
Digito dei scripte sunt tabule
ille / Digito dei sponsus tuus
eiecit demonia / digito dei
expelle tu doctrinas demoniorum
mendaciloquorum cauteriatā habentium
conscientias Ex hoc dipticio respe
ctus aduertum qui se paraclitū
dixit ut sco nomine te saluat
Quinquagesimo enim die post
pascha date sunt ille tabule
et .l. die post passionē sponsi
tui qui pascha illud prefigura
bat datus ē digitus dei spus
scus promissus paraclitus / Noli
ergo formidare dipticum quo tibi
scripta olim que nunc agnos
ceres mittebantur / tu noli esse
sub lege ne illam timore ~~nō~~ im
plere sub gra ut sit intra
plenitudo legis caritas Non
enim aliud dipticum recensebat
sponsi tui amicus cui dicit
Nam nō adulterabis nō ho
micidium facies nō concupisces
et si quod est aliud mandatū
in hoc sermone recapitulatur
diliges proximū tuū tamquam
teipsum dilectio proximi malū
nō operatur plenitudo ergo legis
caritas Dei enim sunt duo illa
precepta dilectionis dei et dilectionis
proximi singulis tabulis con
plicata Hec ergo dipticum ille
promisit qui tibi hec duo precepta
uicem commendauit in quibus
tota lex pendet et pphe

precepto ē castitatis impetratum
tuarum. in stelo unitatis in decore
tuo. Ille amplectens divi
nitatem isto congregatas p
tietatem. Et ne duo precepta
ipsa sunt decem. Tercia pertinet
ad deum et vii ad primum
Impudicum dipticum nigre
ueteris figura ille delectat
et dissectus tunc pronuncia
bat tunc canticum novum inde
cantando psalterio / tamquam pre
ciaque nervos suos extensurus
in ligno ut de peccato petrum
dampnaret in natura et ius
ticia legis impleretur inte.
Vos dipticum cingule quod non
ad sine causa odit adulta Ky
trum in arte ē suo ierarchica
congregatio infulas et fallacibus inno
luta. Ita ne multis imbas
tot elementis celi potuit me
retrix prostituta demoniis et
sacrilegis vanitatibus impre
gnata audes matrimonium
catholicum deum dni tui cinice
impudicitie lacerare. Unde
nobis methas tuas splendide
reperientes ponderatrice et
adulantem laniatrum. Aliu
cum dicis capita elementorum
tene / mundique suspende castu
cum genu flexo scapulis va
lidis subbaiulare tantam mo
lem itaque ne ille deficiat.
Ubi sunt isti / quasi si ne cent
qui ad te venirent occupari

tanto negotio quam ad te intrarent
ut blanda manu tua et o
dioso pane deligata per tantum
laborem alii digitos alteri
~~digitos~~ humeros concitares
Sed fallunt te mala demonia
que tecum stertant ut concipias
mendacia et paras fantasmata
Cur ergo non respuas dipticum
vere dei tuus membranis in
inimicisque tot falsos deos ad
amasti mente vagabunda
per figmenta cogitationum tuarum
quamquam omnia poetica mendacia
minora et honestiora reperientur
quam hic esse apud poetas nemine
decepit ipsa professio falsitatis,
In libris autem tuis tanta
fallaciarum turba puerilis et
inscriptionibus animas nomine
initiis illectas miserabilibus
corrumpit erroribus / cum pruri
entes auribus sicut apostolus dicit
et auitate auditum suum aver
tentes ad fabulas convertuntur. Ferrab
Unde ergo sanas doctrinas illarum
tabularum ubi primum preceptum d
est Audi israel dominus deus tuus
deus unus est cum tot deorum no
minibus delectata turpissimi
cordis fornicatione voluisti
Nusquam recordaris amatorum
canticorum tuum vel describis
maximum regnantium regem
sceptrigerum perhenne ~~sceptrum~~
floreis coronis cinctum et fa
cie rutilantem / Et ne se plu

talem amares erubescendum
tibi esset. Nam etiam viro unus
floreis coronis cinctus prodire
cuique displiceret. Nec tamen potes
dicere hic aliqua mystica significatione
ita dictum vel ita demonstratum cum
tibi proprie scandala manichei
non est aliud soleat nisi quod
remotis figurarum integumentis
tibi ipse tibi veritate nudata et
propria loqueretur. Proinde igitur cantas mi tua
deum regem sceptrigerum flo
ribus coronatum. Ponat saltem
sceptrum qui floreis coronis
cingitur. Nimium debet regie
virge severitati illa luxuriae
mollitudo. Huc accedit quia
non a te solus adamatus est. Rex iste
cum cantando et adiungis xii
secula floribus questita et ca
noribus plena et in faciem patris
flores suos iactantia, ubi et ipsos
xii magnos quosdam deos pro
sit ternos per iiii^or tractus quibus
ille unus circumcingitur. Nec enim
quo in medio sedeat quae sit cau
sa dicere vel invenire
potuistis. Adiungis etiam innu
merabiles regiunculas et deorum
agmina et angelorum cohortes
que omnia non condidisse dicis
deum sed de sua substantia genuisse.
Ita convinceris innumerabiles
deos colere non ferendo saevius deorum
nec quia deum unum dicimus deum
natus filius et utriusque spiritus
sanctus, quos tamen non solum immutabiles

sed nec tres deos fateri est dicere, quorum
est non solum una eademque substantia
sed etiam una eademque operatio per
ipsam substantiam unam eandemque
substantiam per creaturam non corporalem
etiam demonstratio singulorum. Hec
tu non intelligis, non capis. Mens uno
plena est, inebriata est, ingur
gitata est fabuloso sacrilegio. Di
geras aliquid quod exhalas et
te iam obruere talibus desi
nas. Nimirum tanta quod can
tas et inspice si potes dedecora
fornicationis tue. Quam inurit
tibi te doctrina demoniorum
mendaciloquorum ad fictas domos
angulorum ubi flat ~~aura~~ aura
salubris et ad campos ubi sca
tent aromata in quibus arbo
res et montes maria et flu
mina dulce nectar fluunt
per cuncta secula. Et credidisti
et finxisti sed intro corde tuo in
anibus vecordiationibus luxu
riata et dissoluta iacteris. Sed
cum talia dicimus quedam de
ineffabili affluentia spiritalium
deliciarum utique in enigmate
dicimus, ita ut noverit anima
que talibus exercetur esse aliud
quod ibi querendum et intel
ligendum sit sine corporis
sensibus in veritate corporali ta
le quod demonstravit sicut ignis
in rubo et de columba specie et de
serpente virga et huiusmodi
apparitionibus non divisa et Al

obsequium muliebris specie
pedum infixant capitis eius / et
frondes multitudinibus prece-
dentibus et sequentibus asellum
gerentis. Sive in sompnis per imagines
corporum vel in sompno vel in extasi
figuraliter ostendantur sicut Ia-
cob scala / et Danieli lapis pre-
scissus sine manibus et aucta
in montem / et petra illa deserti
et Iohanni tam multa sine pro-
pria locutione que deinde mo-
dum figurarentur sicut can-
tica canticorum / et tum in evangelio
nuptias nuptias patrisfami-
lias filio suo / et homo qui-
dam habuit duos filios frugi et
luxuriosum / et hii quidem nove-
llant vineam et locavit ag-
ricolis. Sed non proprie manifestum
obscuritas quod non ad talia
dicenda sed potius ad planienda
ultimum venit / ut et figuris
antiquorum aptis et suis narra-
tionibus ac disputationibus evi-
denti luce platis nullo se occu-
ltaret enigmate. Addis ergo
prescriptionibus huiusmodi causam / quod
videlicet antiqui ut figuras huiusmodi
vel viderent vel agerent vel dicerent
faciebat ipsum per quem ventura
pene cuncta manifestarentur
iste autem qui fuerat per se veniens
assumptum. Futuritas suas nu-
bilis allegoriis ambagibus
texerat. Quid ergo sunt affectibus
tuis desideriis carnalibus so-

dicitur in capite et vestibus nemo
rosis et coronis florens et fragran-
tibus aromatibus. Sed non sunt
enigmata rationis sed fantasma-
ta sunt cogitationis aut vecor-
dia furoris. Sed non enigmata
esse dicuntur non fugis adultum
aptam aetatem ut illiceat
pluribus et fabulosa fallacia
quos illexerit illudente. Nonne
ministri eius et ipsi inserti
talibus vanitatibus venerari
in habitu suo solent hanc estati
de Paulo apostolo ponere ubi ait ex
parte enim scimus et ex parte
prophetamus. Cum autem venerit quod per-
fectum est quod ex parte est eva-
cuabitur / et videmus nunc per
speculum in enigmate. Tunc
autem facie ad faciem / ut scilicet apostolus
Paulus ex parte prophetavit per
speculum et in enigmate
videns / quod totum auferendum
est veniente manifesto / et
absente quod perfectum est ubi fa-
cie ad faciem intus videatur.
Nolasque in numida sine fron-
te adhuc ista garris / adhuc
pascis ventos / adhuc ample-
cteris ydola cordis tui. Itane
tu facie ad faciem vidisti reg-
nantem regem sceptrigerum florenti-
bus coronis auctum / et compagini-
na / et splenditenente magni-
fice multis et cetera scientem
mirantemque lumine et altum
regem honoris Angliae

citibus inundatum. Et alium
adamante ferratum belligerum
dextra hastam tenentem et sini
stra clipeum. Et alium glo
rosum regem terre rotas im
pellentem ignibus aque et venti.
Et maximum athlantem mundum
sustinentem humeris. et cum genu
flexo brachiis utrumque servis ful
cientem. ¶ Et et alia mille
portenta cum facie ad faciem
vidisti. ¶ Nunc hec per doctrinam demo
niorum mendaciloquorum per oracula
septorum cantat. Et nescio quid
tibi insibilet. ¶ Et ecce quia fantas
matibus astupratus. Et ecce qua
vanitates presentate lambis
et serpentinis poculis ebria
decipitur lapidesque audes insul
tare maritali neque curvidie co
niugis unici filii dei. quia illa
iam non sub pedagogo legis
sed sub magistro gratie. nec superba
operibus. nec fracta timoribus
vivit ex fide et spe et caritate
facta. Ista iniquo dolens vide
et audiens quod ibi scriptum est.
dominus deus tuus deus unus est
quod tu non audiens instam
multos fictos deos fornicacio
num effudisti ¶ Ne non sint
3 tibi numine ille tabule inegis
2 secundum preceptum est Non accipies in
vanum nomen domini tui dei
quem quidem tu etiam ipsum christum
quem propter carnales a carnali va
nitate mundandos etiam

carneis oculis nemus inanitate
carnis exortus est in fallacie va
nitate posuisti ¶ Ne non tibi non sit 5
ad vanum tertium preceptum de sa
bbati requie que tot signie
tot illusionibus inquieta cir
cumvolaris ¶ Hec tria precepta quo
pertinent ad dilectionem dei qui
tapicet qui amabis. ¶ Nunc vide
rata es et seda et contenciosa
¶ Tu inimisti enamisti inlinisti 4
extessisti modum tuum turpasti
decorem tuum turbasti ordinem
tuum ¶ Talis apud te sum novi te
Quo pacto ego te nunc docere
Hec tria precepta ad dilectionem dei
pertinent. Ex quo et per quem et in
quo sunt omnia. ¶ Vii hec autem
elige quod nec illa septem 8
que ad dilectionem proximi pertineat
quod humane vite societas con
tinetur. Evrois tui detestan
da perversitate nosse atque observare
permitteris. ¶ Inquam manda
tum primum est honora patrem
tuum et matrem tuam quod
et paulus quem memorat man
datum primum in promissione
eadem ait itidem etiam
ipse perpiciens ¶ Tu autem doctrina
demoniaca didicisti immu
ros despuitare parentes tuos
quod te pro concubitu in carne
ligaverint. Et hoc modo utique de
sicio in nuptias dos compades
imposuerint ¶ Hinc etiam
considerandum est quia con 7

sequens preceptum quod est
non mechaberis illita violatis ut
hic maxime in coniugio dete
stemini quod sibi peccantur
ac sic auditores vestros dum
timent ne femine quibus
miscentur corripiant etiam
uxorum adulteros faciatis
Dicunt enim ex lege matri
monii tabulis proclamantibus
liberorum procreandorum causa et
una lege inchoetis nec par
ticulam dei sin sordibus com
mittas assistantis ad explendam
tuam libidinem feminis impu
dica coniunctione miscentur
filios autem nasci suscipiunt
ipsi quod soli coniugia copula
ta sunt Sed non igitur non prohibes
nubere quod debere tanto autem prodi
xit apostolus qui id conaris in
ferre de numero vestri sunt in
parte quo ablato mariti erunt
turpis amatores inertes uxo
res thalamum fornices forent peccati
6 lenones Sic prohibet etiam illud
preceptum quod est non occides
ex eiusdem erroris perversitate
non fugias Dum enim times
ne dei tui membrum ligetur
incarne non das esurienti
panem hic formidans homi
cidium falsum illic perpetras
verum Dicamus si inclinas
inter famelicum qui mori
possit insistendo cibum porrigendo
subvenias iam tu homicida

teneris aut lege dei si non dederis
aut lege manichei si dederis Secundum
secta decalogi precepta quid servabis
Tu a furto abstineas ut 7
vestro cuius panem seu qualibet
escam insulis insteribus tu
i dandam devoret potius
quam tu si possis ei subripias
atque ad offitinam venturis electorum
tuorum curabis ut furto tuo deus
tuus nec ingenuus mundat
muculum et quod inciderit enim
atur Quomodo si in eodem furto
comprehenderis nunc proprium
deum tuum non te abstulisse
iurabis Quid enim tibi factu
rus est talis deus cum dixis
falsum iuramentum pro ei si pro eo ius
velles ut exitium tibi inse
rendum honore deferrem
Sed et illud mandatum legis 8
ne falsum testimonium dicas
ipse vibra dei tui sit contemptus
ut ea non solum testimonio
sed et ingenito falso decompe
dibus liberes Iam non quod sequitur
non concupisces ~~uxorem~~ uxorem
proximi tui dicit apostolus te impleta
est Sed enim video quod nullatum
erroris necessitate violare
cogaris Sed si nefas est coniugem 9
concupiscere alienam consi
dera quid sit concupiscendi
se uxore alienus et recordare
deos tuos formosos et deas
formosas prebentes se ut ac
cedunt concupiscantur illa a

feminae principibus tenebrarum
et ille amasiculis quibus exci-
tatis insinuendam libidinem
et in suos amplexus inhiant
aestuantibus exarant ab eis illu-
dendum tum ubique corporum et tanta
stercorum turpitudine ut solum va-
leat indigentem. Nam rem p-
roximi non concupisces quod est
ultimum decalogi mandatum
unum potes inferam. Homine non deo
ipse tamen nostra aliena se
sabitare menti secula nova
quae per falsam victoriam falso
triumpho tumescas (quod tu
modo insana vanitate desiderabis
et eandem terram gentis tene-
brarum summa iniquitate subie-
cte coniungi credideris) itaque rem
proximi concupisces. Hec vero
tibi est numerum decalogum (?)
continens tam bona man-
data multum erroris tuo gratia.
Nam illa ea que ad dilectionem
pertinent omnino ignorantes omnino
non servabis. Hec autem septem quinque
societas humana non leditur
si quis custodit aut pudore
deprimeris ne inter homines re-
sumidaveris (?) aut timore frangeris
ne publicis legibus puniaris
aut malum factum bona aliqua
consuetudine horrescis aut
ipsa naturali lege quod iniuste alteri
facias quod tibi ab alio si non vis
accidat. Error tamen tuus qua-
te iniquum nec compellat et

quum sequeris et dum non sequeris
sentis tamen vel licet facias quod pati non
vis. At ista vera sponsa christi cum
despectio lapideo fronte impu-
dentissima insultans intelligit
quid distet inter litteram et spiritum
que duo dicuntur alio nomine lex et gratia
et non iam in vetustate littere sed
in novitate spiritus deo serviens non
est iam sub lege sed sub gratia. Legis
enim litterosa (?) lectant sed virtus intel-
legit verbis apostoli ut intelligat
quid appellet legem sub qua iam
nos non vult esse quia transgre-
ssionis gratia posita est donec ve-
niat semen cui promissum est
et quia ideo subintravit ut
habundaret delictum ubi autem
habundavit delictum superha-
bundavit gratia. Nec ideo tamen
eandem legem peccatum vocat
quia sine gratia non iustificat.
Auget enim potius reatum
prevaricatione addita quia ubi
enim lex non est nec prevaricatio.
Et ideo per semetipsam cum
sola littera est sine spiritu id est lex sine
gratia tamen ne reos faciat (quod) putant
sibi quod putare minus intel-
ligentes possent et aperit
quid dicat cum ait Quid
ergo dicimus Lex peccatum est?
Absit. Sed peccatum non cognovi
nisi per legem. Nam concupi-
scentiam nesciebam nisi lex
diceret non concupisces. Occasi-
one itaque accepta peccatum

per mandatum fefellit me et
per illud occidit. Itaque lex quidem
sancta et mandatum sanctum et ius-
tum et bonum. Quod ergo bonum
est factum est mihi mors? Absit.
Sed peccatum ut appareat peccatum
per bonum mihi operatum est mortem.
Hec ista cuius tu insultas
intelligit quia gemitus petit
quia humilis querit qui a mitis
pulsat et sic videt non reprehen-
dit legem. Cum dicit littera occi-
dit spiritus autem vivificat sic non
reprehendi scientia cum dicitur
scientia inflat caritas non edificat.
Etiam utique ipse dicat scientiam
quia omnes scientiam habemus
et tunc adiungit scientia inflat
caritas non edificat. Et quid
ergo habebat ipse quo inflaret
nisi quia cum caritate eam
solam non inflat scientia sed etiam
firmat. Ita littera cum spiritu et lex
cum gratia iam non eo modo
littera et lex appellatur sicut
per se ipsam cum occidit habun-
dante delicto. Ita cum lex et
virtus peccati dicta est cum augeret
eius noxiam delectationem
per veterem prohibitionem
tamen etiam sic mala est si peccatum
ut appareat peccatum per bonum
operatum est mortem. Ita
multa quibusdam sunt noxia
quamvis non sunt mala
Tam et nos cum oculos
dolentes etiam tamen demum
nimis solem fenestras etiam

dilectio libet igitur sponsa christi iam
mortua legi per peccatum quod legis
prohibitionibus sit habundantius
cum lex sine gratia iubet non
iuvat. Tali ergo legi mortua nunc
sit alterius qui ex mortuis re-
surrexit. Desistunt ista sine legis
iniuria ne sacrilegium committat
meus auctores quod tu facis
meum quia non intelligis au-
ctorem bonum cum audias apostolum
dicentem itaque lex quidem sancta
et mandatum sanctum et iustum et
bonum. Ecce auctor boni est
qui tibi videtur princeps tenebrarum [illegible]
bus tenebrarum. Attende
veritatem ferit tibi oculos. Ecce
paulus apostolus dicit lex quidem
sancta et mandatum sanctum
et iustum et bonum. Ecce cuius
auctor est qui dilectum illud
quod stulta irrides in magni
sacrificii dispensatione prescripsit.
Eadem quippe lex que primo
per moysen data est gratia et veritas per
ihesum christum facta est ut accessit
littere spiritus ut inciperet impleri
legis iustitia que non impleta
reos etiam prevaricatione facie-
bat. Lex est enim alia lex est
sancta et iusta et bona et alia
regnum peccati morte operatur
cum mors nos aptet ut simus
alterius qui ex mortuis resu-
rrexit. Sed eadem ipsa est. Ecce
sequere legem. Sed peccatum inquit
ut appareat peccatum per bonum mihi
operatum est mortem ut fiat

sup(er) modii pecor aut peccatum
p(re)mandati. Surda certa audi
endo. Per bonum inquit m(ihi)
operatum est mortem. Ergo lex
semper est bona. sive obsit ma
nibus gratia sive prosit plenis gratia
semper est bona sicut sol semper
est bonus quia omnis creatura
dei bona est sive dolentibus ocu
lis noceat sive sanos illustret
Proinde quod est oculis sani
tas ad videndum solem hoc est
gratia mentibus ad implendam legem
et sicut oculi sani non solis
delectatione moventur sed illis
ictibus asperis radiorum quibus
reverberati in densiores tenebras
pellebantur sic anima que
per caritatem spiritus sancti facta est
non iustitie legis inertia dicit
sed illi reatum et prevaricationem
quam lex per se sine gratia de
fuit faciebat. Quapropter de illa inter
dicit et bona est lex si quis ea
legitime utatur. Et quod sequitur
sciens hoc quia iusto lex non
est posita. quia non opus habet
terrente littera. que delectat ipsa
iustitia. Hec sponsa et gaudens
in spe plene salutis sue et
tibi optat bona conversatione ista
fabulis adulationi. Ne adonc
inn qui adulterinum reformidas
cum sanctissimo adulto semper
te reniancas. Adonicus enim
nomen hebreum est et interpreta
tus dominus. quod solus dicitur deus
deus sicut latina quod nomen

grecum est et interpretatur sanctus non
quecumque sed illa qua tantum modo
deo servitur sicut enim interpreta
tum non ubicumque et quocumque
sed in ista religione. Quod
si aut queratur vix tu pro
bes per hebreas litteras ut que
ex hebreo sunt non ignores
Non ergo timet ecclesia Christi istorum
promissum obiectionem. Intel
ligit et amat nec curat
superbum insultatorem. et
que nondum intelligit credit
esse talia qualia non nulla
experta est que nondum intellecta
sit erant. Abiciat ei quisque
quod Emanuel adamavit
irridet inscientiam illius hominis
amplecti veritatem huiusmodi non
nominibus. Abiciat quod amavit ad
messiam repellit quod timuit
ad misterium tenet vinctum in a
misterium. Contra que ipse cepit sa
nare insanis erroribus et
edificari super fundamentum
apostolorum et prophetarum quemadmodi
tis hypocritarum nescientes
quid loquantur. nec atten
dantes quid tibi ista fabula
conferat. Hunc ex parte dei
tui et ex parte fratrum tenebrarum
falsum mundum fabricat in
corde tuo. Dic tamen ille non est
hypocritarum semistantibus
et semidens. Dicere quia hypo
critarum dicendus est. Quid
aut sit tu attende et cum
hebeste et intellige ut recompens

tuam a serpente adulterio per-
horrescas tuam astutiam sic
apud moysen credendam puta-
sti apud paulum tamen debuisti
cognoscere que veram etiam nolens vir-
ginem castam exhibere xpo timeo
inquit ne sicut serpens evam
fefellit in astutia sua. corrum-
pantur mentes vestre a simpli-
citate et castitate que est
in xpo. Hoc tu tamen audi-
ens usque adeo tu desipuisti
et venenatis incantationibus
mens enim tua facta est ut aliis
multis heresibus aliud atque
aliud idem serpens tibi auctor de
se xpm esse persuaserit. Porro
si erant multe fallaciis
eius variis et multiformibus
irretite que tamen hanc ammo-
nitionem apostoli veram fatentur
tu convinceris adultera es qui
in longinquo constituta que
ipsum xpm habes a quo apostolus
seductam evam atque corru-
ptam clamat ut ab eo virginem
sponsam xpi tali ammoni-
tione custodiat. Tenebrarum
tamen qui tecum in fantasma-
tibus lucidorum nemorum
volitas. Ubi nunc sunt ubi sunt
vel sunt fidelia promissa eius
Debria non animo. Tempe-
rata est imprudentia
sacrilega deo promissorum quod
ipsis videas sibi desertum
non exhibuit quod promisit
Nec sane dixisti quod promisit
et non exhibuit nec ibi cum vince-
res aut iam exhibitum quod
non intelligis aut adhuc fu-
turum quod non credis. Tibi quid
promissum est et presentatum unde
tibi fides fieret te acceptu-
rum triumphos novorum seculorum
super stirpem tenebrarum. Si ali-
quos triumphos protuleris in quibus
legamus cum laude predictos
futuros manicheos. vel iam
tibi aliquid exhibitum putes
hic ipso quia esse nos videmus
post probatura est quod non ipse
manicheus tibi triumphos finxit
qui sibi ut credes voluit. Te-
cum putat ipse mendaciorum
Dicit non potest dubitare falsas promissas
omnem nipellibus omnibus qui
xpm laudans asseverat falsas
... ostendisse membris suis
At ego vos plane predictos lego
non solum a prophetis aliquando ob-
scurius verum et ab apostolo ex-
pressius. Audite quemadmodum
Spiritus inquit manifeste dicit
quia in novissimis temporibus
recedent quidam a fide inten-
dentes spiritibus seductoribus
et doctrinis demoniorum in
ypocrisi mendaciloquorum
cauteriatam habentium conscientiam
suam prohibentium nubere ab-
stinentes a cibis quos deus
creavit ad percipiendum cum
gratiarum actione fidelibus
et hiis qui cognoverunt veritatem
quia omnis creatura dei bona

est et nichil abiciendum quod
cum graciarum actione fidelibus
et hiis qui cognouerunt ueritatem
quia omnis creatura dei bona
est et nichil abiciendum quod
cum graciarum actione percipitur
Ver quemadmodum in uobis
impleta sunt et luce clarius
omnium qui uos nouerunt ocu
los tanquam et super prophete osten
dunt. Ista autem quia doctrina a
postolica signum castitatis mini
ro exhibens xpo a fallacia
serpentis qua tu corrupta
es monet ut caueat / agno
scat deum sponsum deum
uirginum dei sui Vnig
ultime pollicitacioni sem
ita credit cuius tanta promi
ssa completa iam tenet
Nec quisquam dicat ad presens
tempus ei confictos esse prophetas
quos in in deorum credibus essent
Cum id cum incredibilius pro
mittebatur quam id quod ab
rahe dictum est in semine
tuo benedicentur omnes gentes
et quod certius iam tenemus
exhibitum. Illa certe est ultra
promissio quam propheta ita breuiter
commemorat. Tunc non habitant in
d. t. in p. s. l. t. finita quippe
omni indigencia / et nouissi
ma inimica morte destruc
ta perhennia dei laus erit om
nium negocium / quo iam
nemo accedet unde iam
nemo discedet / Quod alibi
propheta ita commemorat Collau
da ihrlm dominum l. d. t. s. quoniam con
f. s. p. t. b. filiis tuis in te. Clausis
portis nullus intrabit nullus
exibit quod et ipse sponsus
in euangelio dicit fatuis uirgini
bus et pulsantibus se non
aperiri. Vnde et ihrlm sancta
ecclesia sponsa xpi in apocalip
si iohannis copiosius uberius que
describitur. Non credit huius
prophetie promissionem uirgo casta si
no iam tenet quod ei per ea
dem prophetiam sub tempore futurum
promissum est. Audi filia et ui
de et i. a. t. et obliuiscere p.
t. et d. p. t. quia concupiuit rex
s. t. quia ipse est deus tuus
et adorabunt eum filie tyri
in muneribus. u. t. d. p. omnis gloria
eius filie regis ab intus
in fimbriis aureis circumamicta
v. afferantur r. v. p. e. p. e.
a. t. in l. et e. a. in t. regis pro
p. t. n. s. t. f. e. a. p. s. o. t. in co
les e. n. t. d. in omni progenie
et generacione propterea populi con
tibi in eternum et in seculum seculi
Tu infelix a serpente cor
rupta / qui nil cogitare conaris
que sit pulcritudo regis intus (filie)
secus ipsa est enim castitas
mentis. ubi tu uiciata es
ut aperirentur tibi oculi ad
intuendum et adorandum
solem et lunam / ac si per in
stinctum uidendum dei alienare
ris aliquo uite quod est

eterna et interna sapientia nihil aliud novisses putaresque veritatem atque sapientiam nisi lucem istam quam per carnales oculos tractatam et immensum auctam multiplicatamque variatamque per imagines fabulosas impudica mente conciperes. Hec sunt fornicationes tue nimis abhominande et tu parturis cogita eas et recurrere ad me dicit veritas recurrere ad me et invenies si confundaris tibi et resipiscas. Ecce audi quod dixit vera veritas que nec fallacibus formis corporum tenebrarum contra te pugnantium nec fallaci sanguine te redemit.

Faustus. Disputatio xvi

Faustus dixit. Cur Moysen non accipitis cum Christus dicat Moyses de me scripsit et si crederetis Moysi crederetis et mihi. Ergo nos non solum Moysen de Christo scripsisse nihil unquam verum etiam prophetas iudeorum et gentium. Aliud enim hoc me fidei noceret aut quid non potuisset prodesse si contigua et que inventa videntur iudeorum testimonia caperemus. Siquidem esset etiam tunc liberum nobis odio manente atque execratione superstitionis eorum solas ab hisdem de Christo excerpere prophetias adeo in contrarium non potest esse si et Moyses quamvis sit alienus nec minus tamen videatur scripsisse de Christo. Nam quisquam hominum non optavit de spinis omnibus flores legere. Eccum liba frugem dentibus omnibus mel quamvis nec iniustas nec genus incubi nec spinas in merone usurpemus crudelium. Nam quisquam nollet in omni profundo margaritas nasci in omnibus terris gemmas insilire omnibus poma. Et si piscem de mari edo non non et aquam bibere noceret. Sunt et homines utilibus sumptibus inimica respuere nobis liber non esset religionis communis ritu dampnato si esset utilis nobis solas sui de Christo prophetias accipere. Certe hic processit crudelis ad capiendos nosmet ac redigendos in suam servitutem quia nec scribis nec summis verba eundem ihesum esse filium dei exerte indissimulanterque confitentur. Prefuit ut minime sint nobis exosi. Quare si et Moyses eiusdem hic testimonium de Christo aliquid scripsit accipiam prestatum ut ipsi hoc minime possit ad reputandum me in suam legem cum iudei mei et paganum me distare. Nam iudeis quod est quod arbitreris si potuisset hoc fuerit ne minime ita usurum fieri omnem probasse

ibi (left margin of right column)

de xpo. Tibi sane insufficientes
referam gratias si quemadmodum
ondis quia xpus moysen de se
scripsisse testatus sit. ita etiam
illud doceas que nam sint ea
que scripsit. Nam ego quidem
scripturas omnes perscrutatus
ut iussum est nullas ibidem
de xpo prophetias inveni / sive quia
nulle sunt / sive quia intel
ligere ipse non potui. Unde
in angusti positus estu donec
cogebar in alterum e duobus
ut aut falsum pronuntiarem
capitulum hoc aut mendacem
ihesum. Set id quidem alienum
pietatis erat deum existimare
mentitum. Rectius ergo visum
est scriptoribus ascribere falsi
tatem quam veritatis auctori
mendacium. Quippe cum et
ipsum dicentem audierim
fures fuisse et latrones omnes
qui venerunt ante se. Verum sicut
primo omnium iudeos fecerit mo
ysen. Adhuc et cum maies
tatem suam loqui eidem
ubi se mundi lumen appellat
iudei indignantes reclama
verunt quia tu de te testifica
ris testimonium tuum non est
verum. Non cum iudeos pro
secutum ubi maxime lo
cus exigebat ut diceret de
se prophetasse moysen. Sed tamquam
retereta alienis et nullius
huius ex eorum patribus

testimonium respondit. Quippe
in lege vestra scriptum est quia
duorum hominum testimonium
verum est. ego sum qui testi
ficor de me et testificatur de me
qui me misit pater. Illud com
memoramus quod de celo dictum
omnes audierant hic est filius
meus dilectissimus audite
illum. Licet non et illud in veri
simile non videtur iudeos po
tuisse tacere cum xpus diceret de
se scripsisse moysen. qui statim
ut pote maligni et astuti
quererent quidnam illud esset
de se a moyse scriptum putaret.
Sed et hec coram dissimulata tacitur
nitas non minus ihesum nichil
tale dixisse significat. Remanebit
ergo et hoc non secunda videatur
ad confirmandam suspicionem
falsi de capitulo isto / plus tu illo
teneor quia omnes ut dixi
moyseos scripturas scrutatus in
illas ibi de xpo prophetias inveni.
Nunc tu te compluris melioris
intelligentie lectorem / ostenderis
si tum me aliquid credo acti
irums fateor gratiam si ipsum
perfectius ac doctius quam in
observationis tue fiducia
permittit nulla frustrans
invidia. Sed doceas si quid
est quod me forte latentem pre
terit de deo ac de domino
nostro memoratum in scriptura
moysi. Hec dixit que sunt

incipit solent sed ipsum satis
esse debet ad fidem quia
Christus dixit de se scripsisse mo-
ysen. Nolo enim nunc a me
respicias quem credendum
professio mea fecit ob novitatem
ut non possim non credere eius
sequor. Sed puta nos cum iu-
deis tractare puta cum gen-
tili. Cum non erit dixeritis mo-
ysen de Christo scripsisse quae si tum
erant probationes. Quid
offeremus? Ut nunquid iam
dicere poterimus Christus sic dixit
cum adhuc illi minime cre-
dunt. Quomodo ergo opus erit nos
ipsos unde quid scriptum sentitur er-
go ostendimus. Et in illud quod
nobis soletis ubi deus sinit lo-
quitur ad moysen dicens
suscitabo illis prophetam de fra-
tribus ipsorum similem tui.
Et hoc quidem ad Christum mini-
me spectare nec videmus
latet nec nobis sit credere
conducibile. Quia non propheta
Christus nec moysi similis liquet
siquidem ille fuit homo
hic deus ille peccator hic sanctus
ille ex coitu natus hic se-
cundum se ex virgine quidni
me non nec ex virgine ille o-
ffenso deo sine [illegible] nimio
[illegible] pater placens patitur
propria voluntate. Quomodo ergo ipse
erit propheta similis moysi.
Contra ipse statim nos iudeos

aut impius videbit aut contigui
et ut mendaces. Nam illud offe-
rimus et quod pro soletis in-
ducere videbunt vitam suam
pendentem et non credent.
Cum nos quidem a digitis in
ligno iam non sed. Sed quomodo
probare quod ad Christum minime
pertineat michi tam inpromptu
est. Sunt maledictorum cumu-
lata quae promisit impleri sum
si a lege sua desisteret etiam
sed adiecit futuros eosdem dice-
re in captivitate hostium suorum
fore quod sine ~~mediat~~ medita-
tur diebus ac noctibus
ut nec vite ipsius fidu-
ciam gererent quae sibi quasi
a victoribus condonata semper
eadem ex incerto penderet
pavens ac sollicita semper
sub imminentia gladiorum.
Et sic quidem ergo ad Christum
pertinet. Considerenda sunt alia.
Nam illud quidem iure ne
dixeram de Christo nos dictum
putare maledictum esse omnis
qui pendet in ligno. Cum illud
aliud intelligendum esse plenum
sine principem propheta quam eos
a deo suo nollet auferre ali-
quid vel infringere mandatorum.
Quid ergo quidem Christum se
esse plane negare non possu-
mus. Sed tamen de ipso sic esse scrip-
ta plane fateri non potestis
nec si sic sit querere intersit

incipiamus etiam in quo ua
spiritu moyses prophetauit ut aut
malediceret xpo aut eum iuberet
occidi. Si enim spiritum dei habuit
hec de xpo non dixit. Si hec de
xpo dixit spiritum dei non habuit. Nec
enim eum diuinus spiritus aut
malediceret xpo aut eum iu
beret occidi. Et ergo moysen ab
hoc crimine uindicatis fateamur
necesse est neque hoc quidem eum
scripsisse de xpo. Quod si hec om
nino de xpo scripsit, aut a
lia dabitis aut nulla erunt.
Si nulla fuerint nec xpus
potuit asseuerare quod ins...
est. Ita si xpus hoc omnino a
sseuerauit capitulum illud fal
sum esse constiterit. Nec illud
quidem uerisimile est quod se
quitur si crederetis moysi
crederetis et in eum. Ita dissimi
lis admodum traditio est et
longe alia moysi et xpi. Aut
si eorum alia iudei credent, alia
necessario repugnarent. Nam
moyses quidem preter ab opere
omnium abstinendum docet in
sabbato causamque inducit religi
onis huius hanc esse quia deus
cum mundum et que in eo sunt omnia
fabricaret sex diebus molitus sit
opere. septima uero cessauit quod
est sabbatum, ideoque benedixit
et sanctificauit tamquam sue tra
nquillitatis portum, legemque dedit
insuper ut qui idem pluereto

crederetur. Hoc igitur iudei uehemen
ter credebant docente moyse
ideo ne auiret quidem a domo
dandas putabant asseuerant
deum semper operari, nec illum et
cessationis statuisse diem, ita ma
sit ingens et infatigabilis uirtus
semper adeo ideo numquam debere
cessare nec sabbatis quidem.
Pater enim inquit meus semper
operatur et me oportet operari. Ita
moyses carnis circumcisionem
infantis et deo amabilibus
iuniat iubetque circumcidi mas
culum omne, tamquam proprietatis
ipsorum esse. Quod hoc docet necessa
rium signum testamenti illius
quod deus suus disposuerit
ad abraham, affirmatque quod
intacto quisque non hoc gestauerit
exterminabitur ille de tribu sua
et hereditatis que abrahe re
promissa sit ac semini eius non
ueniet in consortium. Et hic ergo
iudei ualde crediderant asseue
rante moyse, ideoque fidem xpo
habere non potuit instrumentum ca
et insuper asseuerauit quod du
plicat uehementer filius fieret "circumcisi"
quoniam esset circumcisus. Item moyses
carnalium ciborum sollicita facit
discretione, et inter pisces et
uolucres et quadrupedia uel
bonorum iumentorum disceptator
sedet iubetque alia quidem ab
ligurrire pro mundis, alia non
pro inmundis ne contingi quidem.

quorum in parte porcum tangat et
leporem. Et si quid in piscibus
caret squama, capit in qua
drupedibus ungulas fissam
non habeant nec ruminat.
Hec ergo iudei forsitan crediderunt
scribente Moyse. Dicto iam Christo
credere non poterant indifferen
tiam docenti. Aborruerunt a suis
quidem discipulis omnia
penitus removenti. Scemula
tibus non in illo credenti omnia
que possent edi aliis assenianti
quod eos in illis intus
pollueret quia que de ore
impudenter procedant ea sola
sint que polluant hominem.
Hec autem alia multa Moysi
contra ihesum dogmatizare nemo
quiescat quiescat. Exire quia singula
persequere longum est. Verum pro
multis ondam. vel quia tam
narum heresum patribus mapia
et quod est impromptu talibus
hiis in illis eorum servare curant
que Moyses scripsit. Quod ipsum
si non de errore defendit, illi
quo si exuera illa Christi et dis
cipulorum eius traditione nobis
omne fateamur necesse est.
Circa inter sibi ihesum docuisse
aut Moysen. Adicto non creditum
Christum a iudeis quia fidem ne
illent exhibere Moysi. Et nec sum
ergo falsum non erit illud ihesum
dixisse ad eos ~~non credidisse~~
~~quia Moysi crederet~~ si

crederetis Moysi crederetis et mihi
cum sit longe manifestum
dicto magis eos non credidisse
ihesum quia Moysi crederent. Pro
inde autem fidem Christo habere si
Moysi credere destitissent. Ceu
autem ut dum vel nam Moyses de
Christo aliquid scripserit quesso
nos doceat. Aliis inquit
si Christus es credere dicenti Christo
quia de se scripsit Moyses. Quod
si non credis Christus non es.
Inepta semper et imbecilla
responsio est in illis habentium
quod ondant. Verum autem igitur
melius fecisses si idem con
fiteris simpliciter. Et in hoc
in quibus dicere potuisti quem
stabus necesse hic ut credam
causa religionis quia famu
lor Christo. Sicut hic ipsum adhuc
queratur utrum sit et hic ipsi
testimonium ut credi debeat ab
solute. Sam scriptoribus ut exam
nari sollicite. Ecce si nos non
crediderimus falsis Christum hinc
offendimus si falsatores etiam
ut aiis libri si posuit Christus
oppositum. Quid autem de illis
agemus quos tenuit indeo
scilicet aut gentilis quibus dicere
non possumus si christianus es cre
de, si non credis christianus non
es. Quamquam nec Christo quidem
hoc rectissime dixit in x^o Thomam
main apostolum dubitante de se
aspirantibus non sit. Sed quo animi

cuius vulneribus medetur credentis
sint cicatrices. Unde sicut dixit
si discipulus es crede si non
credis discipulus non es. Tu
in hoc dicas non de Christo dubi-
tanti sed de sua utrum sit ei
an sibi mendacia. At inquit be-
atiores appellat qui non viderunt
et crediderunt. Hoc si ideo dictum
putas ut sine ratione et iudicio
quidquid credamus, esto tu beatior
sine sensu. ego iam contentus
ero cum ratione beatus audisse.

Augustinus Responsio xvi

Et Christum quidem paratum
te dicis si quas in libris Mo-
ysi de Christo prophetias inveneris ita
recipere ac si piscem de mari
cum aquam ipsam unde piscis ca-
pitur respuas. Sed quia Moyses
omne quod scripsit de Christo idem
a ad Christum omne pertinet. sive quod
eum figuris rerum vel gestarum
vel dictarum prenunciet sive quod
eius gratiam gloriamque commendet
tu qui auctorem fallaciarumque
Christum de Manichei libris credi-
disti, ista Moysi non vis credere
sicut nec piscem vis edere. Sed pri-
mum hoc interest quod Moysen hosti-
liter insectaris piscem autem
fallaciter laudas. Tu enim piscem
de mari edere non noveris sicut ipse
dixisti. Sicut ita enim nostrum
predicatis ut si alia esca non occur-
rat prius fame consumamini
quam pisce vescamini. Quid

quod si omnibus tam immunda est ut
dicitis, et maris aqua omnisque her-
ba nata illa misera dei membra
retinetur que per nostra alimenta
purganda est. Detestabilis super-
stitio vestra et piscem te cogit per-
ire quem laudasti, et aquam
marinam bibere, ac spinas edere
quas intrepasti. Sed non etiam
demonibus dei famulum tam
paravisti ut contumeliosi illi sunt cum
Christum confitentur. Talibus et iste
accipiat si aliquid in omnibus li-
bris reperiri potuerit quod pre-
dicet Christum. Ille quidem non dedig-
natur opprobrium domini sui, si
enim patremfamilias Beelzebub
appellaverunt quanto magis do-
mesticos eius. Nos videte
a quibus ista didiceritis profecto
sceleratiores quam illi qui dudum
ita convicati sunt. Illi enim
non eum Christum esse credebant et
ideo fallacem putabant. Vos autem
doctrinam non putatis esse veracem
nisi que Christum audet predicare fa-
llacem. Unde autem videtur
legem Moysi multum a paganismo
distare? Nisi quia templum sacri-
ficium altare sacerdotem quod continet.
Sed hec omnia nomina et in novo
testamento reperiuntur. Solvite
inquit templum hoc et in triduo
resuscitabo illud. Et cum offers
munus tuum ad altare. Et va-
de et ostende te sacerdoti et offer
pro te sacrificium quod precepit Moyses

in testimonium illis. Ceterorum autem
figure fuerunt iste partim dominus
ipse demonstrat cum templum
corporis sui templo illi comparat
partim apostolica doctrina cogno-
scimus. Templum enim dei sanctum
est inquit apostolus quod estis vos.
Et obsecro itaque vos per misericordiam
dei ut exhibeatis corpora vestra
hostiam vivam sanctam deo
placentem et cetera huiusmodi.
Quoniam illa omnia figure nostre
fuerunt sicut idem dicit
et sepe commemorandum est quia
non demoniis exhibebant sed
vero deo qui fecit celum et
terram non tamquam indigenti ta-
libus sed tempora distinguenti et
nobis presentia per que signi-
ficaret futura. Vos autem qui
in feditatibus et deceptionibus vestri
erroris imperfectos christianos paga-
nismum vos fugisse detestari
Credite nobis auctoritatem sanctorum
librorum in quibus nobis solem
ac lunam colere atque adorare pre-
ceptum sit. Ceterum quo errore pro-
ximus paganismo similis est
quamquidem nec sponte colitis sed
Christi nomine vestro quod vobis
quod mentiendo finxistis. Et deos
vel in isto conspicuo celo visi-
biles vel alios invisibiles
commenticios adoratis quibus
fantasmatibus quasi vanis atque
manibus simulachris non
ediculas fabricatis sed corda vestra
templa fecistis. Exigis autem ut
ostendam que nam scripserit moyses
de Christo. Illum quidem superius mul-
ta demonstrata sunt. Quis possit
omnia demonstrare presertim cum ma-
xime si quedam commemorem paratus
videtur iste prius vel in aliud
sensum ea torquere perverse scilicet
si fuit evidentia clarioris
veritatis oppressus dicere se illata inter-
polata falso sub nomine pristine
scripture nec ideo se ad totam scrip-
turam mosaicam velut ad aquam
marinam bibendam cogi. Ego autem
Ceterum propter sufficere arbitrarer hinc
opinor ut ea ipsa que reprehen-
denda secrepsit de scriptura le-
gis hebreorum ad Christum pertinere
promicere si recte intelligantur
ostendam. Ex quo satis appareat
multo magis cetera vel statim
pronunciata vel diligenter ac ve-
raciter pertractata sane fidei
congruere si ea que deridenda
atque dampnanda obicit inimicus
eius ipsis convincat sana veritate
dampnandis. Ceterum propter complem-
3 entum fallacie tue dominus in evan-
gelio dixit si crederetis moysi
crederetis et mihi de me enim ille
scripsit. Quamvis est quod te in ingenti
angustia positum fingas et cogi
videaris in alterum e duobus
ut aut falsum pronuncies capitulum
hoc aut mendacem Ihesum. Ceterum cum
hoc capitulum verum est ita et negare
illud. Ceterum inquit nisi est

scriptoribus asscribere falsitatem quam
veritatis auctori mendacium. Ita
ne tu Christum credis veritatis auc-
torem, quem predicas carnis et
mortis et vulnerum et cica-
tricum simulatorem? Quo in evangelio
B verum auctorem veritatis didicisti Christum?
quis est qui de illo scripserunt, quorum
auctoritas recentissima memoria com-
mendata atque firmata in posteros
emanavit, audes asscribere falsitatem?
Non enim vidisti Christum, sicut quem-
admodum per apostolos locutus est te-
cum, sicut de celo te sicut Paulum
vocavit. Quid de illo sentire, quid
credere possumus nisi quod scriptura
testatur? Respondeo si videas evan-
gelium disseminatum et notum
omnibus gentibus et ab initio
predicationis nominis Christi in ecclesiis
omnibus in tanto sanctitatis culmine
collocatum, que scriptura proferri pos-
sit de Christo fides habenda sit?
Quid potius proferre scriptum quam
non ille qui hoc non vult credere
dicat esse confictum, si tanta
evangelii notitia venit in du-
bium? Deinde subiungis ipsum te
audisse dicentem fures fuisse
et latrones omnes qui venerunt
ante se. Unde illum audisti hoc
dicentem nisi ex evangelio? Et
si hoc propterea credis ex evangelio, ut
tamquam ex ore domini audisse te
dicas, alius falsum esse con-
tendat atque hoc dixisse Christum ne-
get quo ibi. Quid modo facies vos

ne evangelica doctrina quantis po-
tueris viribus predicabis? Consider
ille scriptum est quod non nos fide
ubi didicisti quod ita credis
ut hoc te ab ipso Christo dicas au-
disse? Certe nos utrumque credimus
quia evangelio sancto credimus, ubi
utrumque scriptum est, et de Christo scripsisse
Moysen, et omnes qui ante Christum
venerunt fures fuisse et latrones.
Venisse quippe ita vult intel-
ligi, quia missi non sunt, tales
qui missi sunt sicut Moyses et
sicut prophete non ante ipsum sed cum
ipso venerunt, quia non eum precede-
re superbia voluerunt, sed enim per ipsos
loquentem humiliter portaverunt.
Vos autem qui hec verba domini sic in-
telligitis secundum vestrum intellectum,
satis confitemini nullos vos habere
prophetas qui venturum Christum prophe-
taverunt, et ideo nobis cum nisi sit
voluistis ita finxistis. Quare si
aliqui sunt viri quibus quidem
propterea fides habenda non est, quia
non nisi a vobis proferuntur,
tui si aliqui sunt quos dicere auderes
prophetasse Christum falsa carne ven-
turum, falsa morte passurum,
falsas cicatrices dubitantibus
discipulis oblaturum, ad dicto
credere ipso qui sunt detestandi
atque fugiendi. Quamquam non possunt
esse veraces quibus de men-
dacio Christi placet ut hec non
dicam recte ut dicere ceperam,
secundum istum intellectum vestrum.

fures fuerunt et latrones qui
ante xpm venerunt qui eum venturum
turum prophetando predicaverunt. Quomodo
si ille intellectus est verus
ut ipsi ante xpm venisse di
cantur qui cum xpo id est cum verbo
dei venire non dubitantur. Cum eos
non miserit deus mendacia
sua hominibus attulerunt. Quos
quosque ipsi quamvis post xpi passionem
et resurrectionem in hunc mundo
nati fuerunt fures et latrones
esse quia prius quam nobis lux ipse
illuminaret ut veritate ipsius
predicatoribus. Cum ante venire non
timuistis ut veram fallaciam iac
tastis. Illud autem ubi ei dictum
est audeis tu de te testificaris
testimonium tuum non est verum verum
verum est non te inde persequi
eum ut diceret dixisse prophetasse
moysen. Ecce eum habes patro
cinium quo id possis videre.
Nam ecce idipsum quod eis videt
exempla in lege vestra scriptum est
quia duorum hominum testimonium
verum est. Ego sum qui testificor
de me et testificatur de me qui
misit me pater. Quid aliud
sonat recte intelligentibus
nisi illud testium numerum in lege
scripto spiritu consecratum et quem
datum ut etiam per trinitatem
futura revelatio patris et filii
quorum spiritus est nulla inseparabi
li trinitate spiritus sancti. Ideo scriptum
est in ore duorum vel trium testium

stabit omne verbum. Alio quin et
vel tribus testibus plerumque vim dicat
et plures plerumque mentiuntur
potius sic creditum est in concordia
fidei generum vero apostolo evan
gelizanti sub simplicitate etatibus
aliquam persecutionem patiebatur.
Non ergo frustra tamen quodammodo
consecratus est iste numerus testium
et nihil hic deus vidit eo ipso ipse
intelligit noluit dicere prophetasse
moysen. An forte inde tempus
annum quia non ait in lege
dei sed in lege vestra scriptum est.
Ubi usitata locutio scripturarum
quibus agnoscat legem esse vestram
dixit nobis data. Sic dicit apostolus
evangelium meum quod se tamen accepisse
testatur non abhorrens sed pronunc
lationem ubi explicam et xpm
dicitis negasse se habere patrem
deum verbum ubicumque non ait pater
meus sed pater vester. Clamat non notam
illam quam commemorasti de celo
delatam. Hic est filius meus dilectus
lectissimus credite illi. Quia
nos non audistis nolite illi
credere. Si autem ideo creditis quia
eam in scripturis sanctis inve
nitis ubi est et ista cum re
de non multis de se prophetasse
moysen ubi alie multe quod
parant fidem derogatis. Nec
timetis miseri ne ita perversi
aliquis dicat istam notam
omnino non sonuisse de celo. Et
sicut nos de non salute locuturam

gnus que omnibus gentibus evan
gelica auctoritate conscribitur
etiam murmur parvitate argu
mentarum [illegible] dictis ipsa
non esse credendum quod dixerit
Christus de se scripsisse Moysen quia
si hoc ille dixisset vel iudei
tacere potuissent quum statim
ut possent maligni et astuti
quererent quid non illud esset
quod de se a Moyse scriptum puta
retis et ille vanus et per
ditus dicat si de celo vox illa
sonuisset omnes iudei qui au
dierant credidissent. Cur ergo
non considerat insaniam sicut si
non potuit ut et per illam celeste
vocem dura infidelitas in
deorum permaneret ita sed potuisse
ut cum Christus diceret de se scripsisse
Moysen sed magis maligna a
stucia tuncetes unde quando
venit quidem omnino non quererent
quid de illo scripserit Moyses.
Si hanc non solum sacrilegam adver
sus evangelicam sanctitatem verum
etiam enervem ac debilem
esse argumentationem sentit
vel sanctus attentioni sue
nullius ponit esset [illegible]
se tenere dicit quia omnium
prophetarum scripturas scrutatus nullas
sibi de Christo prophetias invenit.
Cum ita video quia non intel
ligit. Et si cur non intelligat
quisquam quesierit video quia
inimico et adverso animo le
git quia non ideo scrutatur ut
sciat sed quasi nescit scire se putat
quia per presumptionis tumide acuo
[illegible] oculum cordis vel [illegible]
dit ut omnino non videat vel
distorquet ut perverse videat et
aliud pro alio perhibet vel improbet.
Ego vero nec mihi dote quid [illegible]
quod me forte legente preterierit
dedo ac de duo [illegible] memo
ratum Moysen. Sed hic cito re
spondeam totum me preterisse
quia totum ille de Christo scripsit.
Sed quia totum discutere et per
tractare non possumus hoc tibi
in isto opere si potero domino ad
iuvante servabo quod superius
dixi ut ea ipsa que ad respon
dendum elegit ostendam de
Christo esse conscripta. Sed nunc etiam
petis ne dicam ut imperiti po
tent hunc ipsum satis esse de
bere ad fidem quia Christus dixit
de se scripsisse Moysen. Quod
quidem si dico non imperitis
sed ut fidelis dico non valet au
tem ad convincendum gentilem
vel iudeum et ego fatear sed ad
usus nostros qui quoquomodo
nomine christiano gloriamur satis
esse [illegible] ac pervalidum
Illud quoque et si dum [illegible] satis
[illegible] confiteri dicens
Volo cum [illegible] ad me respi
cias que ad credendum professio
mea fecit abnegari vel non
possum non credere ei que scrip

si puta nos cum iudeo certare
puta cum gentili. Certe nobis
libens ondisti te mecum cum
quo nunc res est, nunc quia te
ad credendum confessio tua
fecit obnoxium. Satis esse con
uictum de christo scripsisse mo
ysen, quia ipsum christum hoc
dixisse in euangelio scriptum est.
Sanus tam preclara scripturarum au
ctoritate labefactare non au
des, quia et cum iudeo publice
audes dissimulatis tuae pre
ssus angustiis, et temens
quasi ruina te obruat, cum
tibi dicis nullam esse scriptura
rum de factis et dictis christi fla
gites esse credendum. Si euan
gelio tam sancte latet notissimo
credendum esse non putas, et ti
mens ne amisso christianum no
mine pallio nuda uanitas
tua omnibus conspicienda
et detestanda remaneat, mi
sus te saltem colligere conaris
et dicis, quod ipsis euangelii
bus iam te ad credendum
confessio tua fecit obnoxium. Er
go mecum cum quo nunc ago
teneo serio perimo i. errore
tuum atque fallaciam et cogo
fateri de christo scripsisse moysen
quia hoc christum dixisse in euan
gelio legitur cui te ad creden
dum confessio tua fecit obno
xium. Cum iudeo non uel gen
tili si mihi necesse fuit disputare

iam supra ondi quibus modis
pro meis paruulis uiribus me agere
oportere existimem. Certe illud negas
de christo esse predictum quod mi
rum facile refellendum ele
gisti, ubi deus loquitur ad mo
ysen dicens: suscitabo illis prophetam
de fratribus ipsorum similem tibi.
Nec me [illegible] tua lauta et le
pida antitheta quibus sermonem
quasi colorare ac
pingere uoluisti ullo modo
abstrahat a fidei ueritate deferens.
Comparas enim christum atque mo
ysen et impie [illegible]
similes ut ostendas non de christo
uideri intelligendum esse quod
scriptum est: suscitabo illis prophetam
similem tui, dixisti: [illegible] et
aduerso multa contraria. Quod ille
homo, hic deus. Ille peccator, hic
sanctus. Ille ex coitu natus, hic
secundum uos ex uirgine. Secundum
nos non nec ex uirgine. Ille o
ffensus deo occidit in monte
hic pater placatus patitur
spontanea uoluntate. Et nam si non
aliquid est simile dicitur ex una
parte atque ex omni modo simile
intelligas, quia non ea tamen que
prius [illegible] eiusdemque nature sunt
dicuntur inter se esse similia, sic
genitum homines, ut filii pa
rentibus, ut omnes homines
omnibus hominibus inquantum
homines sunt similes. Ita
sunt et [illegible] et inter se animalibus c

intuen[ti] facillimu[m] est / sic arbo
ribus ut olea oleo / laurus
lauro similis dici[tur]. Sic eciam etia[m]
nature disparis sunt et tamen
multa similia habent oliue o
leaster et fructifico de rebus
adherent pruinis et adtingen
tibus languor. Ecciam quod tam
longe distans a filio dei p[er] q[ue]m
facta sunt omnia. Quia petra
et lapis / Et tamen in eunglio le
gitur ecce agnus dei. Et
in ap[osto]lo petra aut[em] erat xp[istu]s.
Hinc nullo quisquam recte di
cet. si eciam aliqua similitudine
nullos ille suscipit.
Quid ergo mirum si non est de eadem
natus xp[istu]s fieri similis ipi
moysi / qui similis factus est
qui tenuisset sanguinem ad tutel-
lam salutis adhiberet et pas
cha appellaret / quod nunc in xp[ist]o
esse completum nemo dissimu
lare p[er]mittitur. Et nam de scriptu
ris agno s[an]c[t]o dissimilem de scri
pturis uicem agno s[an]c[t]o et tamen
similem / non in dissimilem. Dis
similem s[ed] alia causa illud
alia illud. Cum tamen utrumque
demonstrem. Dissimilis homi[ni]
xp[istu]s quia deus / scriptum est enim
de illo qui est sup[er] omnia deus
benedictus in secula. Et similis
homi[ni] xp[istu]s quia homo / quia inde
scriptum est mediator dei et
hominum homo xp[istu]s ihesus. Dissi
milis peccatori xp[istu]s / quia

semp[er] sanctus et similis peccatori
xp[istu]s quia deus filium suum
misit in similitudine carnis
pecti ut de peccato dampnaret pe
ccatum in carne. Homi[ni] ex co
itu nato dissimilis xp[istu]s in
quantum ex virgine natus est / sed
homi[ni] nato similis xp[istu]s in
quantum et ipse ex femina na
tus est / tamen dictum est quod
nascetur ex te sanctum vocabi
tur filius dei. Homini p[ro]p[ter] peccatum
suum mortuo dissimilis xp[istu]s.
/ inquantum sine peccato et p[ro]pria p[otes]tate
mortuus est / si rursus homini
mortuo similis xp[istu]s / inquantum
et ipse vera morte corporis mor
tuus est. Nec ideo moysi famu
lo dei derogamus quia eum
peccatorem fuisse et offensio
nem suo irritante accessisse esse
diximus. Moneat enim et ipse
in domino gloriari. ut ab eo salutis
sit agnus et ille qui dicit
xp[istu]s ihesus venit in hunc
mundum peccatores saluos
facere quorum primus ego sum. Neque
enim moyses nare divina qui
cunctis fidelis ad aquam de petra
cuiusdam aliquantulum titu
bauit. quod ei tamen peccato per
p[ro]pter esse cognoscitur / qui nunc
duos fluctibus seminis fidei
defectum dubitauit. Etenim
absit ut credamus hunc
eum esse alienatum a beata
societate s[an]c[t]orum qui cum sancto

Et quia i[n] o[mni]? [illegible] xp[istu]s
moysi [illegible] deo [illegible]
xp[ist]o pro [illegible] fugiens ad tutelam.

ecclesia sicut euangelium loquitur
meruit glorificato domino in monte
assistere. Iam et in ceteris
libris et per ipsum petrum quan
tum sit apud deum meritum
eius apparet. Quid tamen
fuit ut de peccato eius tali mor
te vindicando deus loqueretur
qui pollicitus sum ea ipsa
demittere ad preminiandum
christum prius que tu deprehen
denda delegeris faciam sicut
possum domino adiuuante ut
hoc etiam quod in moysi mor
te reprehendisti propheciam fuisse
de christo recte intelligentibus
declarem. Sicut enim in ope
re diuinorum in scripturis sanctis
ministrorum ut idem homo aliud a
liam atque aliam pro aliqua
significanda personam gereret
sicut moyses ipsius iudeorum
sub lege positi personam gerebat
cum eis in prophetia pronunciatore
figurabat. Sicut ergo moyses
[illegible] petram virga percu
tiens de dei virtute dubitauit
ita ille populus qui sub lege
per moysen data tenebatur
christum ligno crucis affigens
eum dei virtutem esse non
credidit. Sicut percussa petra
manauit aqua sitientibus
sic plaga dominice passionis effe
cta est vita credentibus. Qua
re enim de hac re preclarissimam
et fidelissimam notam

apostoli cum in loquitur dicens
petra autem erat christus. Hanc ergo
carnalem de christo diuinitate des
peratam in ipsius pro altitudine
deus mori iubet cum monte
carnis moysi in monte inpsit
fieri. Sicut enim petra christus ita
et mons christus. petra humilitatis
fortitudo mons eminentis ma
gnitudo. Quia sicut apostolus ait
petra erat christus ita ipse dominus non
potest ciuitas abscondi super montem
constituta se scilicet monte fide
les autem suos nisi nominis gloria
sublimitos asserens ciuitatem.
Prudentia carnis vincit cum
tamquam petra percussa christi humi
litas in cruce contempnitur
christus enim crucifixus iudeis
scandalum est gentibus autem
stultitia et prudentia carnis
moritur cum tamquam montis
eminentia christus excelsus
agnoscitur ipsis nos ratio in
deis et grecis christus dei virtus
et dei sapientia. Ascendit itaque
moyses in montem ut carne
mortua uno spiritu reciperetur
quo sanctus non ascenderat ut
carnales calumpnias mente
mortua loquentur. Nonne ipsam
petram petrus per prudentiam
carnis primum exhorruit cum
domino passionem suam pronunciant
ait Absit domine non fiet istud
propicius esto tibi. Verumtamen cum
percepit hunc petro dixit cum

ei retulit redi retro me satha
nas scandalum michi es non
enim sapis ea que dei sunt
sed que sunt hominum. Aut
vero mortua est ista carnalis
fidencia nisi cum glorificato
tamquam in montis altitudine
viam. Utique vivebat cum
timide negaret, et utique mor
tua erat cum libere predicaret.
Hec vivebat in saulo cum
scandalum crucis detestans
vastabat christianam fidem, et vero
nisi nullo monte mortua erat
cum iam paulus diceret vivo
autem iam non ego vivit vero in
me christus. Faustus. Quod habes igitur
heretica vanitas unde putes
posse convinci non de christo esse
predictum suscitabo illis prophetam
de fratribus ipsorum similem tibi
qui ne hunc quidem potes.
quod dissimilem audis. Augustinus
Cum causis nos similem asse
veramus? Cum quia propheta dictus est
quod et hoc esse dignatus est
et tam multa futura predixit
Nisi forte aliud est propheta quam
homo ultra humanas coniectu
ras futura pronuncians. Dicit
et ipse de se ipso dicit non est
propheta sine honore nisi in patria
sua. Sed de te videris quanto te
dictum paulo ante confessus
es cum dixisti quod te ad cre
dendum euangelio professio tua
fecit obnoxium. Iu deus ipse

predat inimicum quem crucis
(?) christi male liberum tollit
et ideo sibi adhuc se putat
dicere mentitus est. Si enim in
... de illo scripsit moyses.
Putat enim quem prophetam promisit
deus cum ait moysi susci
tabo illis prophetam de fratribus eo
rum ut te vel similem te consulti
enim ipse postea fuit sed utique
primum quendam intelligi
volunt. Augustinus. Sic et credo facillime
occurret successor ille mo
ysi, qui populum ex egipto libe
ratum in terram promissionis
induxit. Faustus. Nec cogitantes me
adhuc fortasse videbis querere
tum de quo dictum sit susci
tabo illis prophetam similem tui
cum legant quis in eadem
munere plebi illius regendi
atque ducendi moysi defuncto
successerit. Augustinus. Cum me velut
imperitum riserit, talis cum
et a sancto describitur, non
desinam hominem adhuc etiam
compellere et a se rursus usu
ad circa respondendi revo
care querendo atque flagitando
Cur eidem ipse futurus suo
successori in illius comparacione
improbatus est ut non ipse
introduceret populum in terram
promissionis. Sic videlicet lex
per moysen non ad salvandum
sed ad convincendum peccatorem
data iniquum celere nitro

dicte putaretur sed gratia et misterii
pietatis Christi facta commutacio Igitur
tamdiu cum eidem ipsi suc-
cessori suo successori Moyses
nomen immutavit Notabimus
Ause eum Ause / et appellavit eum
Ihesum Nunc denique tunc appe-
llavit quando exploratores
premisit ad terram Canaan quo
erat populus ipso ducente ven-
turus Dicit enim veniens ipse
Ihesus et si iero et preparavero
nobis locum iterum veniam
et assumam vos ad me sed quo
iam etiam utrum non huius fi-
gure attestetur propheta dicens
Deus ab Affrica veniet
Et mote et sanctus de Pharan / tamquam
diceret heres nominis ve-
niet deus sanctus cuius nominis
erat ille qui venit ab Affrico
de Pharan .i. Ihesus Nunc atten-
dite quidem ipsum dei verbum
intelligit legem ubi promittit
eundem ipsum Moyses
successorem ponere plebis in
terram promissionis mittetur
nomine angeli eum appe-
llans / sicut etiam homines
aliquid nunciantes in
scriptura divina solent appe-
llari / et ita dicit Ecce mi-
tto angelum meum ante fa-
ciem tuam ut serviet te in
via ut inducat te in terram
quam paravi tibi Attende
tibi et obaudi eum ut non

recedas ab illo Non enim subtrahet
tibi Nomen meum in eo est Quod
est hoc Perscrutetur scripturas
illas non iam manicheus
sed ipse etiam iudeus et vi-
deat utrum de aliquo angelo deus
dixit nomen meum est in illo
non dicit quem introductorem
in promissionis terram pollicetur
Deinde querat in hominibus
cuius Moysi successor intro-
duxit populum / et inveniet Ihesum
non hunc ab inicio vite sue sed
nomine mutato appellatum
Cum ergo dixit nomen meum
est in illo Ihesus / ipse est verus
Ihesus rector et ductor populi
in hereditatem vite et in sanctum
testamentum novum cuius significa
erat testamentum vetus Quanta
quidem attinet ad principium
appellacionem / nec geri / nec dici
possit aliquid insignius / que
quidem rebus perducta est usque
ad nominis expressionem Tempus
est ut videamus ille sed multis et
in absconditis videtur esse
non scripta sed spiritu qui vult re-
putare venientis scripta neque
Solus non est / recordetur in
figura illum mortuum
Ihesum qui introduxit intra
monumentum / et agnoscat in
veritate nimium Ihesum quo
duce venit in terram promissum
Talis enim non acerbus iam
resistit tam perpetue plebi

sed ex commemoracione ihesu qui
introduxit in illam promi
ssionis terram mirus effectus
Audi etiam ipsum cognomen
men ille habebat uermis in
troducentem et ducentem hi
mites qui ipsi hereditate
possiderent terram quam iam etiam
ille gent[...]lis si non minus
lapideum [...]or habet aut
si ex illis est [...] lapidibus de
quibus suscitat deus filios
abrahe cuiquam miraretur
in libris antiquis eiusdem
gentis ex qua natus perhibetur
ihesus tam euidenter de illo
conscriptam esse prophetiam/ ut
etiam nomen eius exprimeret
Simulque ibi audisset non
quemlibet hominem predictum
fuisse ihesum sed utique deum unum
in homine illo qui recipiendo
et introducendo in regnum
populo constitutus imitato no
mine ihesus appellatus est
sicut nomen eius deus diceret
cuiusque angelum nominaret
eo ipso quod imitato nomine
mittebatur magnum aliquid
diuinumque nunciantem nun-
cium quippe grece angelum di
ci quis illa lingua uel te
nuiter tinctus ignorat Qua
obrem quilibet gentilis si per
uersus et pertinax esse nollet
non ideo libros illos contem
neret quia eorum hebrei cuius

gentis lege non tenentur/ sed
cuiuslibet gentis libros ideo
magni penderet quia in eis
tanta ante conscripta inueni
ret que sibi iam temporibus
impleta agnosceret ipsum
quod christum ihesum non propterea sper
neret quia hebraicis litteris
prenunciatum uideret/ sed potius
eum qui litteris quibuslibet
antiquis in hominibus nasceretur
probat uoluminum seculorum
partim apertioribus testimo
niis/ partim rerum gestarum
et sermonum figuris/ et sacra
mentis ita prenunciari com
mendari quod miraretur/ cum
ingenti admiracione et
debita religione sectandum
uenerandumque conspiceret Ita
illi ex rerum paganorum iam
presentatis effectibus librorum
prophetia uera probaretur ex lib
rorum non prophetia christi colendus
agnosceretur Quam longe
deputet si non ita factum
est et si non ita fit si non in eam
fidem proximum orbem
terrarum eorundem librorum
recitacione concurritur mi
nirabilis istorum uidenda
uecordia/ qui tamen impossi
bile a nobis querunt quo
p[er] iudeorum libros fidem chri
stianam uelit discere homo
gentilis/ cum tanta deuo
cione et tanta celebritate

omnes gentes istorum librorum
sicut discipulos teneat: corpo
nimirum fortius ac firmius
quod ex manibus inimicorum
tanta de Christo testimonia pro
feruntur, in quibus ideo gentes
que credunt inimicis de illo ad
tempus possint putare con
fictum, quia in eis libris
inveniunt Christum quorum ita
cultores sunt, qui crucifixerunt
Christum, et quos in tanto apice
auctoritatis habent qui cotidie
blasphemant Christum. Si enim ab
eis proferrentur prophetie de Christo qui
predicant Christum, ab eis ipsis fo
rsitan ficte putarentur. Nunc vero id
exponit qui predicat quod re
citat qui blasphemat. Ad ali
quem namque usum sanctorum
ordinatur omnis vanitas impi
orum a summo deo, qui pro suo le
gittimus equitate bene uti-
tur etiam malis, ut qui suo ar
bitrio iniuste vivunt illius
iudicio iuste disponantur. Quo
niam testimonia prophetie et nasci
turum tanta facturum indigna
passurum moriturum resurrecturum
ascensurum, cum per omnes gentes
euangelium vite eterne dissemina-
turum illi finxisse credentur, qui
enim plus admirantur
magnum aliquid actum est in
usum nostrum de infidelitate
inimicorum, ut idem ipsi qui hec
script sic non habent in cordibus, script

nos haberent in codicibus. Verum
auctoritas illis libris minuitur
quod a Iudeis non intelliguntur,
immo et augetur. Nam et
ipsa eorum cecitas ibi predicta est.
Unde magis non intelligendo
veritatem perhibent testimonium
veritati, quia cum [illegible] eos libros
non intelligunt [illegible] a quibus non
intellecturi [illegible] predicti sunt,
etiam hinc [illegible] eos veraces
ostendunt. Hinc est et illud cuius
ambiguitate Faustus fallitur.
Videbis vitam tuam pendentem
et non credes vite tue. Que verba
et aliter posse intelligi nec Fau
stus ausus est dicere, et nec quisquam
prorsus audebit, nisi qui negaverit
aut Christum esse vitam, aut Iudeis vi
sum esse pendentem, aut eos illi
non credidisse. Cum vero et ipse
dicat: Ego sum vita, et eum
pependisse constet ante oculos
Iudeorum ei credere nolentium, non
video cur dubitare debeamus
id etiam de Christo scripsisse illum
de quo Christus ait: Ille enim
de me scripsit. Proinde si quod
scriptum est: Suscitabo eis pro
phetam de fratribus eorum similem
tibi, ostendere conatus est Faustus
non posse de Christo intelligi, quia
Christus Moysi similis non est
et tamen ex omni parte coniunctus
est, quid opus est mihi testimo
nio laborare? Sit certe sicut
dixit Christum similem non esse Moysi

ut illam refelleret prophetiam, sic
etiam ut hanc refellat dicat
Christum non esse vitam vel in con-
spectu iudeorum non ei credencium
cum non pependisset. Nunc au-
tem ille non dixit nec hodie quis-
quam eorum audeat dicere.
Vel est cur moreamur hanc
quoque dedimus et salvatore nostro
Ihesu Christo famuli eius ample-
cti prophetiam. Sed enim inter cetera
maledicta et hec positum est.
nu Non ideo non est prophetia, cum et
cetera utique posita sint nichil
sint aliud quam prophetie. Sed ideo non
est de Christo prophetia quia illa que
in ea lectione vel precedencia
vel consequencia conscribuntur
nichil pertinere videntur ad Christum.
Quasi non quicquid sit peius inter
maledicta que iudeis pro illo
superbie impietatis acciderunt
quam videre vitam suam,
filium dei pendentem, et non
credere vite sue. Que maledicta
cum cum ex prophetia dicuntur, non
sunt de malo voto imprecantis
sed de prescio spiritu denunciantis.
Nam illa que de malo voto
sunt prohibentur cum dicitur:
Benedicite et nolite maledice-
re. Hec autem sepe inveniuntur
in sermone sanctorum, sicut apostolus
Paulus: Alexander inquit e-
rarius multa mala mihi ostendit,
reddat illi dominus secundum opera
sua. Nam illud tamquam stoma-
chatus et indignatus etiam
male optasse videtur apostolus:
utinam et abscidantur qui
nos conturbant. Quod utique
si consideres personam scribentis
magis enim elegantissime
ambiguo bene optasse intelli-
gitur. Sunt enim spadones qui
se ipsos absciderunt propter regnum
celorum. Quod mihi quoque
nobis sanctus sapientissimus si primum
prelatum adestabis dominas ad
Galathas. Sic enim sonuit forta-
sse videbis quod dictum est
videbis vitam tuam pendentem
et non credes vite tue, ut ini- G
micas vel dolos hostium suorum
vitam suam videntes certo
certo pendere, nec tales se esse
non credentes. Sed filius evan-
gelii cum audis ille omni-
deinde scripsit, iubat ipsa am-
biguitate sentencie videre
quid prophete peccatis piaculum quod
hominibus imminent statim
quod ille occurrat vita hominum
Christus pendens, cui quod non crede-
res videri absque ipsum quia
pendentem vident. Et alius
quidem aliquis cito diceret
inter cetera maledicta quod in illa
lectione ad aliquid de Christo
intelligendum non pertinent
hoc primum ibi esse de Christo quod
scriptum est: videbis vitam
tuam pendentem et non
credes vite tue, neque enim

fieri non posset ut inter divina ma-
ledicta que impio populo prophetice
pronunciabantur hoc quoque poneret
Sed ergo et qui mecum aliquanto
attencius cogitant evangelicam
illam dubitacionemque sinant / quia
non ait ille enim et de me scrip-
sit / ut etiam alia que ad Christum
non pertinent scripsisse crederet
Sed ait de me enim ille scripsit / ut
omnem scripture illius intencionem
non nisi ad intelligendam Christi
graciam perscrutando consideremus
Etiam cetera nulla maledictione
maledicta propter Christum predicta
cognoscimus / Quod nunc ostendere
si velim nimis longum erit
Unde tantum abest ut hoc quod
Faustus commemoravit prorsus non
pertineat ad Christum / quia inter cetera
maledicta positum est. ut nec
ipsa cetera rectum habeant intel-
lectum nisi ad Christi graciam que
in homine consistit prophetata
referantur. Quanto magis hoc
quod et si talis fuisset Moyses
ut aliud corde intuens id ore
funderet. felicius eum diceremus pro-
phetasse nescientem. quia cum au-
dire populus mereretur dictum videbis
vitam tuam pendentem et non
credes vite tue de Christo prophetaturum
nesciret. Nam ecce cum hic intue-
batur animo caiphas / quod excel-
sioribus eius intellectum est
cum Christum ut inimicum per-
sequens / ait expedit ut
unus homo moreretur ne periret
tota gens / ubi evangelista subie-
cit hoc enim non a se dixisse sed
cum esset pontifex prophetasse / Ymo
vero Moyses non erat caiphas ignorare
illud quod populo hebreo dixit / vi-
debis vitam tuam pendentem et
non credes vite tue / non solum
de Christo dixit / quod et si nesciens
diceret de nullo alio dixisse de-
bet intelligi. Nam enim etiam sicut
dixit. Erat enim fidelissimus dis-
pensator prophetici sacramenti. illius
sacerdotalis crismatis unde Christi
nomen agnoscimus. In quo sacra-
mento quamvis homo pessimus
caiphas etiam nesciens potuit
prophetare. Hoc quippe in eo egit
propheticum crisma ut prophetaret
Hoc autem vita impia ut nes-
ciens prophetaret / Non itaque dece-
dit nisi de Christo prophetasse Mo-
ysen / a quo illud crisma cepit
unde Christi nomen innotuit / Et unde
Christum etiam persecutor Christi il-
lud nesciens prophetavit. Iam de
maledicto pendentis in ligno
iam quantum satis visum est
quod supra diximus. Nunc sufficiendum michi
esse putavi sine principe ipsi
qui filios israel a deo suo nollet
discedere aliquando sive infringere
mandatorum non adversus Christum
precepisse moysen / et ceteris que
iam multa exigimus satis decla-
ratum est et magis magisque con-
sideranti dicta et facta domini

ihesu christi magis magisque clarebit
quia non a deo suo nolunt quemquam
corde ipso auctore. Deus quippe
quem illis moyses diligendum
colendumque predicat, ipse est
deus abraham et deus ysaac
et deus iacob non est mortuorum
sed vivorum omnes enim illi vivunt.
Opportune itaque eadem voce
nunc convincuntur manichei, qua
tunc convicti sunt saducei, qui
et ipsam resurrectionem alio quodam
modo sed tamen etiam isti negant. Iste
enim fidem centurionis laudibus
ducit: amen dico vobis non inveni
tantam fidem in israel, adiecit
et ait: Dico autem vobis quia multi
ab oriente et occidente ve-
nient et recumbent cum abra-
ham et ysaac et iacob in re-
gno celorum, filii autem regni
ibunt in tenebras exteriores.
Ergo quod negare faustus non
potest, non commendavit moyses pro-
pheta deum, nisi deum abraham
et ysaac et iacob, cumque ipsum
christus et hiis et aliis testimoniis
sine dubitatione commendat,
non est contrarius illius prophete auc-
tore a deo suo in cuius regno
gentes vocatas ex toto orbe
patrum recubituras dicit
cum abraham et ysaac et
iacob, non ob aliud quam quod
fidem tenuissent dei abraham
et ysaac et iacob. Unde et apostolus
dicit: Providens autem scriptura

quia ex fide iustificat gentes
deus prenunciavit abrahe dicens
in semine tuo benedicentur
omnes gentes, ut illi scilicet in semine
abrahe benedicerentur qui abrahe
fidem imitarentur. Cur igitur
christus israelitas a deo suo vole-
bat avertere si eos ponit quod
ab illo averterentur arguebat?
Mandatorum autem aliquorum que
per moysen data sunt infregis-
se dominum qui arbitratur non mirum
si hoc putat quod iudei, sed ideo
errat quia illi erraverunt et
iudei. Dicat autem faustus quod vo-
cat ipsum mandatum quod
dominum infregisse vult credi,
ibi opus est ut ordinem quo
fallatur sicut iam est non opor-
tebat ordinemque. Nunc illud
dico quia si aliquod illorum
mandatorum dominus infregisset, non
etiam de hiis ipsos iudeos argui-
sset quum calumpniantibus
quod discipuli eius illotis
manibus manducarent et
ab hiis ex credentes non mandata
dei sed tradiciones seniorum, ait
illis: ut quid et vos transgredi-
mini mandatum dei ut tradi-
ciones vestras statuatis; ipsum
quod mandatum commemorat dei
quod per moysen mandatum
esse nemo negat. Secutus sic pre-
dixit: Deus enim dixit: Honora
patrem tuum et matrem, et qui
maledixerit patri vel matri morte

moueretur. Vos autem dicitis quia
Christus dixit patri vel matri munus
quodcumque est ex me tibi proderit
non honorabit patrem suum
et irritum fecistis verbum dei
propter vestram traditionem. Quamuis
videte quam multa nobis ~~doceat~~
doceat et iudeos a deo suo
se non auertere et eius man
data non tantum se non infringere
verum etiam illos a quibus
infringerentur arguere et non
nisi deum per moysen ista man
dasse. Quamobrem qui nos
credimus omnia que scripsit mo
yses ad christi commendationem pertinere
quod iste ipse quia demonstrare
non possumus polliciti sumus
nihil hic ostendere que faustus
in illa scriptura refellenda et
vituperanda delegit recte a
nobis debitum exigitur ut
hoc etiam quod precepit moyses inter
ficiendum esse prophetam siue
precipientem qui eos a deo suo
vellet auertere aliquando infrin
gere mandatorum ostendamus
ad custodiendam fidem que
in christi dei dictis pertinet.
Videbat quippe ille spiritu prophetico
et deo sibi loquente multos
exurrecturos hereticos diuersorum
errorum magistros aduersum
doctrinam christi qui non eum ipsum
predicarent qui verus est christus.
Ille enim verus est qui per
prophetas per eundem moysen

terre scilicet stabilitus eius gentibus editas
pronunciatus est. Quisquis itaque
alium dare vellet ipsum interficere
dum moyses precipiebat. Quid
autem nunc aliud agit lingua
catholica nisi ut spirituali gladio
utriusque testamenti ancipiti bis acuto
interficiant omnes qui nos a deo
suo volunt auertere aliquando
infringere mandatorum. Cuius nos
precipue cadit ipse manicheus
cum eius errores asserta legis
et prophetarum veritate deprimuntur no
lentibus nos auertere a deo nostro deo
abraham et ysaac et iacob
quem christus commendat et volens
infringere mandata legis in quorum
etiam figuris christum prophetatum esse
cognoscimus. Cum vero illam com
plexionem vestram obtusissimam
et acerbissimam dicam nescio.
Erat enim faustus ingenium vel
magis arbitror eum nebulam
inicere voluisse minus attento
lectori quam non vidisse quod
dicturus erat. Quod si hoc de
christo nimirum scripsit aut alia
dabitis aut nulla erunt. Vel
proximo vera est hoc consequens
erat ut ostenderet et hec de christo
nimirum scripta esse et alia
dari non posse. Nihil autem horum
fecit quia et hec nos ostendimus
quomodo de christo accipi possint et
superius alia multa diximus
que nisi de christo intellectum habere
non possunt. Non est ergo certum

cludas sancte nulla esse a moyse
scripta de xpo. Ostende enim quod
dicas. Quod si hec inquis nimi-
mie de xpo scripsit. aut alia da-
bitis aut nulla erunt. Verum
dicis. Proinde quia et hec de
xpo vel propter xpm scripta docuimus
et alia multa docuimus ex ar-
gumentatione tua pariter nul-
la erit. Et hoc quidem hic comme-
morasti quamvis non attinueris
saltem conatus es ostendere non
esse scripta de xpo. Quod autem
subdidisti aut alia dabitis
aut nulla erunt quibus demon-
strare debuisti nos alia dare
non posse ut sciremus ista
nulla esse. Nunc vero tamquam
libellus tuus tam surdos au-
ditores vel cecos lectores esset ha-
biturus ut nullus adverteret
quod post ista cucurristi di-
cere. Nulla fuerunt vera xpus
potuit assentiare quod iussum
est. Ita si xpus hec minime asse-
veravit. capitulum hoc falsum
esse constituerit. Si hoc ergo te co-
gitante dictare et alium non
cogitare contradictorem tibi acu-
men tuum an in mala causa
non posset aliter. Si mala causa
te vana loqui coegit mala
non sit causa sed in genio te co-
git. Et nunc si ostendam alia da-
bimus. Certe utique non erunt
nulla quia erunt aliqua. Et
si erunt aliqua. potuit xpus

assentiare quod dictum est. Ita si xpus
hoc assentiare potuit. capitulum
hoc evangelicum falsum esse
non constat. Credi ergo ad sofisti-
cam quam dixisti aut alia
dabitis aut nulla erunt. Et
inde non te ostendisse nulla nos
alia daturos. Quin etiam nos
quam multa alia iam supra
diximus. Et quod hinc consi-
ciatur adversus licet non esse
falsum quod mentitum xpm
dixisse legimus si crederetis
Moysi crederetis et michi. De me
enim ille scripsit. Et evangelii qui-
dem tam eminens est aucto-
ritas et tam fundata veritas
ut etiam si nos propter tarditatem
intelligentie nulla nunc
invenimus a moyse scripta de xpo
non solum esse aliqua sed ad
xpm omnia pertinere que scripsit
quia non ait et de me scripsit
sed de me ille scripsit. credere debemus.
Nunc autem et si de isto evangelii
capitulo quod absit dubitaremus
compertis tam multis in
scriptura moysi de xpo testimo-
niis omnis illa dubitatio to-
lleretur. Et quia de capitulo e-
vangelii dubitandum non
est etiam si illa comperta non
essent esse tamen credi oporteret.
Nam illud quod adiungitis
dissimile fuisse traditionem
xpi atque moysi et ideo non
fuisse verisimile ut si crederent

virto-
rem

moysi credunt et christo cum non
et illud potuisset esse consequens
ut si alii iudei crederent alii
necessario repugnarent. Non
utique diceres si considerationis
oculum paululum attolleres
orbemque terrarum sine conten
tionis cecitate conspiceres in
hominibus doctis ac indoctis
grecis et barbaris sapientibus
et insipientibus quibus se debi
torem dicebat apostolus et mo
ysi et de christo simul credentes.
Cur ergo non erat verisimile ut
iudei moysi et christo pariter
crederent. Multo utique verisi
mile est ut orbis terrarum moysi
et christo pariter credat. Cum uni ne
iudeorum genti gentes utrique
credere et illius prophetiam cum
evangelio huius concinentem fidei
robustissimam et celeberrimam
cernis. Non ad aliquid impossi
bile gens una vocabatur
cum ei diceretur si crederetis
moysi crederetis et mihi. Potius
est miranda et vehementer
exsequenda duritia iudeorum
qui hoc non fecerunt quod totum
mundum fecisse conspicimus.
Nam quicquid dicis de sabbato
et de circumcisione [illegible]
de differentia ciborum aliam fuisse
traditionem moysi, aliud per christum
dixisse prophetas iam superius oste
dimus, quia sicut dicit apostolus
hec omnia figure nostre fuerunt.

Non ergo diversa doctrina est sed diversum
tempus. Aliud enim erat quod
hoc aptabat prefiguratas propheticas
prenuntiari, et aliud est quod
hoc iam aptet per manifestam
veritatem redditam atque adimpleri.
Quid mirum si iudei car
naliter intelligentes sabbatum
christo qui iam hoc spiritaliter insinu
abat repugnaverunt. In apostolo
responde si potes qui novationes
populi dei umbram futuri esse
testatur. Sed illi restiterunt christo
non intelligentes verum sabba verum
tismos ei. nolite resistere et in
telligite veram innocentiam.
Nam ego ipso loco ubi precipue
destructor sabbati putatur ihesus
cum discipuli eius per segetem
transeuntes et esurientes vellent
spicas et ederent innocentes
eos dixit respondens iudeis
Si sciretis quid misericordiam volo quid
sit quam sacrificium numquam
condempnassetis innocentes.
Magis eos esurientes nutri
re debuerunt quia hoc illi co
acti fame fecerunt. Quo ibant
quisquis vulserit spicas non
ex traditione christi qui hanc in
nocentiam vocat, sed ex traditione
manichei homicida deputatur.
Hanc forte iniuriam eisdem spi
cis exhibuit apostolus ut in mensa
dei manducando purgarent
sicut vestra fabula est. Hos ergo cru
deles qui hoc non fecerunt. Sed melius

destruere

Quomodo sanctus destituere sabbatum
qua sit virtute dei semper atque
infatigabiliter operari. Illi hoc di-
cant qui intelligunt deum
sine temporali voluntate vniuersa
tempora facientem. Hic ad vos mu-
tuum est qui dei iura regnique
reuelatione contra tenebrarum
prohibetis exercitum et hostium
repentino impetu perturbatis.
Nam exercitus prudens hoc
futurum numquam habuit regnum
quia numquam securus fuit qui
se cogitabat tam graue bellum
tanta membrorum suorum labe
dampnoque contestaturum. Ceterum
illud sabbatum quod impie te
atque impie deridetis non et ipsum
in prophetis que de christo scripta sunt
habet intellectum. Sed et christus
sibi attestatur. Cum enim
ipsa voluntate sicut ipse in
eius laude posuisti pateretur ideo
que ipsa passione et iterum sic
haberet in potestate id egit vt re-
quiescens in sepultura sabbato
requiesceret ab omnibus operibus
suis vt tertio die surgens quem
dominicum dicimus qui post sabbatum
numeratur octauus etiam circum-
cisionem octaui diei ad sempiter-
nam beatitudinem pertinere declararet. Circum-
cisio enim significat exspoliationem carnis
quod nisi exspoliationem morta-
litatis quam de carnali genera-
tione portamus. Unde hoc
dicit apostolus exuens se carnem
principatus et potestates exempla-
vit fiducialiter triumphans eos in
semetipso. Quod cum dicit dicat
exuisse carnem colorem mortali-
tatem intelligimus carnis
secundum quam ipse corpus hoc
caro nominatur. Nunc mor-
talitas ipse caro appellata quam
illa resurrectionis immortalitate non
erit. Ipsa scriptum est Caro
et sanguis regnum dei non
possidebunt. De quibus verbis
solet is calumpniari fidei nostre
qua credimus huius corporis fu-
turam resurrectionem que in
ipso filio dei iam precessit dissimu-
lantes ea que sequuntur. Nam sequenter
aperte apostolus quid dicat exponit.
Volens enim ostendere quid carnem
dixit carnem et sanguinem sub-
iecit Neque corruptio incorrup-
tionem possidebit. Hoc enim
corpus quod propter mortalitatem
ipse caro nominatur mutari
dicit in resurrectione vt iam
non sit corruptibile atque mor-
tale. Quod non putetis nostra
suspicione dici ipsa eius que
sequuntur verba consulite. Ecce misterium
misterium dico. Omnes quidem
resurgemus non tamen omnes im-
mutabimur in athomo in
ictu oculi in nouissima tu-
ba. Canet enim t. et m. r. i.
et n. i. Oportet e. c. h. i. i. et
m. h. i. i. Ut ergo induatur
immortalitate exuit morta-

nichil ... latrone

litate hoc est circumcisionis in
sterni que octavo die fi' iussa
est et octavo die .i. dnica p(ost)
sabbatum iam veritate a
domino impleta. Q(uo)n(ia)m dicitur
exuens se carne principatus
et ptates exemplavit. Per
hanc enim mortalitatem nobis
ymmo diabolice ptates dna
bantur quas exemplasse
dictus e(st) / quia in se ipso capite
nro p(re)buit exemplum quod
in toto eius corpe .i. ecclia ex
diaboli ptate liberanda in
ultima resurrectione comple
bitur. Hec est fides nra / et
quam sicut testimonium p(ro)phetarum
paulus commemorat iustus
ex fide vivit / hec est iustifica
cio nra. Mortuum quippe xpm
et paganus credunt / resurrexisse
aut(em) xpm ipa fides est
xpianorum. Si enim confitearis
ait aplus in ore tuo quia
dns e(st) ihus / et credideris
in corde tuo quia deus illu(m)
suscitavit a mortuis / salvus
eris. Itaque ea fide resu
rrectionis iustificamur
ideo et illud apostolicum de xpo
e(st) quia mortuus est p(ro)pt(er) de
licta nra et resurrexit p(ro)p(ter)
iustificationem nram. Et quia
ista resurrectio que credita
nos iustificat / illa octavi
diei circumcisione figurata
est / p(ro)pterea de ipso abraham

cum tradita e(st) p(ri)mum / dicit aplus
et signum accepit circumcisionis
signaculum iusticie fidei. Ergo
et istam circumcisionem int(er) alias
figuras p(ro)pheticas de xpo scripsit mo
yses. Deinde cum ille scripsit.
Quod aut(em) dicit dns ve vob(is)
scribe et pharisei ypocrite qui
circuitis mare et aridam fac(er)e
unum proselitum. et cum feceritis
eum facitis eum filium ~~geheune~~
gehenne duplo quam vos estis
ideo quia circumcidi dixit / sicut quod
eorum mores imitat(ur) a quibus
imitandis cohibet suos dicens
Sup(er) cathedram moysi / sedent
scribe et pharisei. que dicunt
facite. que aut(em) faciunt facere no
lite. dicunt enim et non faciunt.
In quibus verbis intelligend(um)
debetur advertere / et quantus honor
delatus sit doctrine moysi in
cuius cathedra etiam mali se
dentes bona docere cogebantur.
Et unum fiet proselitus filius ge
henne non scilicet a phariseis
verba legis audiendo / sed eorum
facta sectando. Hac ergo dici
posse cum proselito circumciso
quod paulus dicit. Circumci
sio quidem prodest si legem cus
todias. Ceterum non ille in non
custodienda lege phariseos
imitabatur fiebat filius
gehenne p(ro)pterea cum arbitrar(er)
duplo quam illi / quia hoc
negligebat implere quod ipsa

voluntate suscepit. non ex m
decus natus sed sponte moriens
effectus est. Cum non ante dicit voluisse
sine respectu iniuriose. quod
moyses helluonis quemadmodum
disceptator sedet iubetque alia
quidem ad figuram pro mundis
alia vero pro immundis haberi con
tingit quidem cum ad helluone
hec magis pertineat ut nulla
discernat aut si discernit sua-
viora eligat. Sed hec ideo dicis
ut imperitis commenta tua
velut ab incomite etate im
tenta videantur, quasi nescientes
vel iam obliti quantum iocun
ditatis sapiat porcina quam
vervecina. Sed quia et ista
moyses figuris prophetie de christo
scripsit in animalium carnibus
significans homines vel incorpo
randos christi corpori quod est ecclesia
vel respuendos. Quos ex vite in
mundicie figuravit. Quam prophetiam
fidei catholice non tenentibus se
nec ruminantibus verbum sapientie
et duo testamenta vetus et no
vum non concordie distinguentes
tamquam gemina ungulam non
habentes. Sed nisi cum sciat te ergo
adimanthi viri fallacias non
comprehendisse sectari. Dicis enim et
ihesum christum sic docuisse ciborum
differentias: ut a suis quidem
discipulis omnes carnes penitus
removeret, secularibus non in vulgo
concederet omnia que possent edi

cum assereret quod eos nichil
in eos intrans pollueret. quia que
ex ore procedunt protulit ea
sola sunt que polluant hominem
Licet verba tua sunt tanto im
prudentiore quanto apertiore men
dacio deprompta et expressa. Nos
quia secundum christi sententiam si ea so
la polluunt hominem que ma
la ex ore procedunt/ tunc et disci
pulos christi non ea sola pollverent
ut eos tamquam ab immundis car
nibus esset necesse prohiberi. Sed
seculares homines non polluunt
hiis que in eos intrant sed hiis
que ex ore exeunt/ Ergo mun- immundiores
diores sunt a discipulis mundi
tie quam sancti et stat et ea
que intrant et ea que exeunt
possunt inquinare. Vellem autem
ut isti dicerent quid manduca
bat et bibebat christus/ qui in
comparatione iohannis non mandu
cantis neque bibentis se dixit
manducantem et bibentem.
Cum enim eum argueret perversitas
hominum utrobique calumnias
ingerentium/ venit inquit
iohannes non manducans neque bibens
et dicunt demonium habet. Venit
filius hominis manducans et
bibens/ et dicunt ecce homo
vorax et vinarius amicus
publicanorum et peccatorum. Et
iohannis quidem escam et potum
nominavit. non enim dictum est
quod omnino non biberet sed quod

vinum et siceram non biberet
bibebat ergo aquam cibus autem
eius non omnino, similibus erat
sed locuste et mel silvestre. Qui
quia ergo dictus est non man-
ducans neque bibens nisi quia
illo victu quo Iudei utebantur
ille non utebatur. Hoc ergo
dictus, non intelligitur non in eius
comparatione manducans
bibensque dicitur. Tam forte
ideo quia pane et holeribus
dominus vescebatur quibus Iohannes
non utebatur. Numquid si non
manducans dicitur qui locus-
tas et mel comedit, et man-
ducans dicitur qui pane atque
holere contentus est? Credibilis
suspicamini quemque vultis
certe bibens et vinarius non
diceretur nisi vinum biberet.
Cur ergo et nos hic immundum
putatis? Certe omnium hec ipse tra-
mentarie disciplinaque doman-
di corporis tangere prohibetis, sed
quod immunda sint. Etiam
ea sordes et scelus gentis te-
nebras esse prohibetis, contra
apostolum dicentem omnia mun-
da mundis. Et te qui audent
dicere Christum indifferentie cibo-
rum magistrum discipulos tu-
os ab illis prohibuisse que in-
munda ipsi putant. Osten-
dite ubi ista discipulis suis
removerit, fallaces impii
ne cruenti dei vindictis pro-
videntia ita cecati ut etiam
commoneatis nos unde commu-
tamini. Ceteram vim patior ab
animo meo in totum ipsum
evangelii capitulum quod iste ad
ipsum Moysen opponere voluit
inspiciendum inserere, ut ibi
videamus quam falsum sit quod
por Adimantus· et modo
sanctus dixit dominum Ihesum dis-
cipulis suis carnes vescen-
dis removisse, eas quoque vulgo
secularibus concessisse. Etiamque
cum respondisset calumpniantibus
quod non lotis manibus man-
ducarent, ita scriptor evangelii et
convocatis turbis ait illis:
Audite et intelligite. Non
quod intrat in os ~~coinquinat~~
coinquinat hominem sed quod
procedit de ore coinquinat hominem.
Tunc accedentes discipuli
dixerunt ad eum. Scis quod
pharisei audito verbo scandali-
zati sunt. Hic certe a disci-
pulis compellatus debuit
eos sicut isti volunt fortiter doce-
re ab omnibus carnibus ab-
stinendum, ut illud quod
supra dixit non quod intrat
in os coinquinat hominem
sed quod procedit de ore turbis
dixisse videretur. Certe ergo evangelista
et dicat quid iam non tur-
bis sed discipulis responderit
dominus. At ille videns ait: Omnis
plantatio quam non plantavit

pater meus celestis eradicabitur
Sinite illos ceci sunt duces ce
corum. Cecus autem si cecum du
cat ambo cadent in foveam
Hoc utique ideo quia traditiones
suas volentes statuere mandata
dei non intelligebant. Sed non
dum quesierant discipuli a
magistro quid ipsi quod turbis
dixerat accipere deberent. Sed et
hoc sicut narrat contexit evan
gelista et dicit Respondens
autem petrus ait illi Narra no
bis parabolam istam. Ubi in
telligimus petrum putasse
non proprie more aperte dominum locu
tum fuisse cum diceret non
quod intrat in os coinquinat
hominem sed quod procedit de ore
sed ut solet obscuritate parabo
le aliquid significare voluisse
Videamus ergo utrum iam secre
tius discipulis remotis turbis
hoc dicat quod manichei vo
lunt immundas esse omnes carnes
nec eos aliquam carnem debere
contingere. Quid quod expro
brat quod apertam suam sententiam
locutionem non dum intellexerit
et proprie dictum parabolam putaverit
Sic enim sequitur At ille dixit
Adhuc et vos insipientes estis
et non intelligitis quia omne
quod in os intrat in ventrem
vadit et in latrinam emittitur
que autem procedunt ex ore de
corde exeunt et illa coinquin
ant hominem. De corde enim ex
eunt cogitationes male homi
cidia adulteria fornicationes
furta falsa testimonia blasphe
mie. Hec sunt que coinquinant
hominem. Non lotis autem mani
bus manducare non coinquinat
hominem. Certe iam manifes
tata fallacia convicta discedit
Certe iam clarum est non aliud
de hac re turbis aliud secreto
discipulos dominum docuisse. Certe
sine dubitatione conspicitur ma
nicheos potius esse indoctos atque
fallaces qui nec moysen nec christum nec
testamenti utriusque doctrinam. ibi fi
guratam. hic revelatam. ibi pro
phetatam. hic presentatam. Sed nec
ergo nichil eos catholicos servare
putant que moyses scripsit. cum
omnia prorsus observemus. non
iam in figuris sed in ipsis rebus
quas ille figuris significando
pronuntiavit. Neque enim si aliud
tempus esset scribendi ante legem
dei et aliud discendi scripturam illam
non observare lectorem: quia
et ipse caracteres illos non fa
cit/cum ille finxerit figuras
sonorum ille autem iam sonos ipsos
exprimeret. Illarum ergo figurarum
non formatione occupatus sed
inspectione contentus. Ideo
autem iudei christo non credebant quia
nec illa que moyses non figu
rate sed aperte precepit observabant
Unde illis dicit Decimatis

mentam et cyminum et relin
quentes grauiora legis iudicium et
iudicium liquantes culicem
camelum autem glutientes hec
oportebat facere et illa non om
mittere. Tale est et illud quod
traditionibus docebant quo
infirmaretur preceptum dei quod
deferri honorem parentibus
iusserat. Propter hanc ergo superbiam
et iniquitatem excecati inue
nerunt ut cetera non intel
ligerent, quia ea que intellige
bant impie contempnebant
Videsne quam tibi non dicatur
si christianus non es. Ipse quippe
videris quid de te sentias sen
tiat quisque te ut gentilem aut
iudeum doceri de christo expectes.
Ergo tu neque hic defingi et omnis
tibi aditus erroris quantum
potuit clausus nec illud sinit
patere precipitium qua uos tendi
mittitis dicentes falsa esse in
euangelio sicut nec heresis exi
tum non inuenit ut nobis
nichil remaneat quo uertere
possitis unde christo creditis ubi
uobis hec uox pestilentie non
possit opponi. Cum enim etiam sic
te doceri cupis ut christum
thomas quem christus de se dubi
tantem non est aspernatus sed
quo animi eius languoribus
mederetur corporis sui cicatrices
ostendit. Hec uerba illa sunt bene
ne quod sic te doceri exigis
quam eum uerebar ne hic quoque
mendacio falsum esse contendes.
Crede ergo cicatricibus christi quia
cicatrices ille uere erant uera
etiam illa uulnera fuerant
nec uera uulnera nisi uera
caro habere potuisset. Hoc uerum
totum uerum euertit errorem.
Porro si christus falsas cicatrices
dubitanti discipulo demonstrauit
et ipsum fallaciter ita dicens do
centem et te fallere cupis ita
discentem. Sed quia falli nemo est
qui uelit fallere autem multi no
lunt magis uelle intelligo
exemplo christi fallaciter docere
quam exemplo thome falla
citer discere. Proinde si credis
falsis cicatricibus christum fefel
lisse dubitantem te quis uelit
credere docentem ac non potius
cauere fallentem. Et si ille dis
cipulus ueras cicatrices tetigit
christi ueram confiteri cogeris et
carnem christi. Ita manicheus non
permanebis si sic credis ut
thomas infidelis autem rema
nebis si nec sic credis ut thomas

Faustus disputatio xvii

Faustus dixit. Cur legem non
accipis et prophetas cum christus
eos non se uenisse soluere di
xerit sed adimplere. Quis hoc
testatur dixisse ihesum. Matheus
Ubi dixisse. In monte. Quibusnam
presentibus. Petro andrea iacobo
et iohanne. his quattuor tantum. Ceteros

Vides ne quid tibi non dicatur
Si christianus es et de dictis ... de me sentias
... si christianus non es

eum nec dum elegerat nec ipsum
Matheum. Ex his ergo quatuor
primus unus Iohannes euangelium scripsit.
Ita alicubi hoc ipse commemorat?
Nusquam. Et non ergo quod Iohannes
non testatur, qui fuit in monte,
Matheus hoc scripsit, qui longo
interuallo postquam Iesus de monte
descendit secutus est eum? Sed
propter hoc de hac ipso primo ambigitur
utrumne Iesus tale aliquid dixerit,
quia testis idoneus tacet, loquitur
autem minus idoneus. Verum in
primis fecimus nobis iniuriam
fecisse Matheo donec et ipsum
probemus hec non scripsisse, sed alium
nescio quem sub nomine eius.
Quod docet et ipsa lectionis
eiusdem Mathei obliqua narratio.
Quid enim dicit? Et cum
transiret Iesus, uidit hominem
sedentem ad theloneum nomine
Matheum, et uocauit eum, et
ille confestim surgens secutus
est eum. Et quis ergo de se scribens
dicat: uidit hominem et
uocauit eum et secutus est
eum, ac non potius dicat: uidit
me et uocauit me et secutus
sum eum? Sed quia constat hoc
Matheum non scripsisse sed alium
nescio quem sub eius nomine.
Cum ergo ne quidem si et Matheus
hoc scriberet uerum foret, quia
presens non erat cum Iesus hec
loquebatur in monte, quanto
magis credendum non erit, quia

nec Matheus eadem scripsit, sed
alius sub nominibus et Iesu et
Mathei? Sed quid quod etiam de ipso
sermone quod scripsit: Non putare
quia uenit legem soluere, magis
intelligi datur quia soluerit.
Necesse enim est ut eo tale faciente
Iudei suspicarentur hoc. Possent enim
Nolite inquit putare quia ue-
ni soluere legem dixit. Dominus ergo
si ei et Iudei dixissent: Quid
porro agis tu tale unde hoc
suspicari possimus? An quia
circumcisionem derides, sabbatum
uiolas, sacrificia respuis, con-
fundis cibos? Hec est ergo: Nolite
putare. Sed quid hic implendi?
Unde ne manifestius fieri potuit
ad destructionem legis ac prophetarum
sit, sic hic adimplere est legem
quiderit soluere. Sed quid quod etiam
lex et prophete ne adimpletione
quidem gaudent, adeo sibi plene
inueniuntur et consummati,
quorum auctor ac pater non minus
ei adici indignatur quam de-
trahi, ut scribens in Deuterono-
mio dicat: Sic precepta que
mando tibi hodie obseruabis
ipsa, et tamen ne declines ab
eisdem neque in sinistram neque
in dexteram, nec addas quicquam
eis nec minuas, si in his ipsis
perseuerabis, ut benedicat te Domi-
nus Deus tuus. Sed nunc preter hanc ad-
implendi causam Iesus legi ali-
quid et prophetis adiecit inde ercio

videtur lapsus sive hic de Christo scriptum sit ut destruat iniustitiam. Propterea certe offendit legis auctorem ideo aut aliud aliquid significavit istud aut falsum est.

Augustinus Responsio xvi

Ecce mirabilem insaniam de Christo aliquid narranti nolle credi matheo et velle credi manicheo. Si matheus non interfuit cum Christus diceret non veni solvere legem aut prophetas sed adimplere et propterea non est ei credendum, numquid manicheus interfuit aut iam vel natus fuit cum Christus inter homines appareret. Secundum hanc ergo fidei tue regulam nichil ei de Christo testificanti credere debuistis. Nos autem non propterea dicimus non credendum esse manicheo quia dictis factisque Christi non interfuit et longe post natus est, sed quia de Christo contra Christi discipulos loquitur et contra evangelium quod illorum auctoritate firmatum est. Habemus enim apostoli vocem qui in spiritu sancto tales venturos esse tenebat, unde fidelibus dicebat: si quis vobis evangelizaverit preter quam quod accepistis anathema sit. Iam si nemo de Christo vera dicit nisi qui eum presens vidit et audivit, hodie de illo nemo vera dicit. Porro si hodie propterea de illo a fidelibus eius vera dicuntur quia illi qui viderunt et audierunt vel predicando vel scribendo ea disseminaverunt, cur ex ore iohannis condiscipuli sui non possit vera matheus audire de Christo ubi ille affuit vel ipse non affuit, si ex libro iohannis possumus vera loqui de Christo non solum nos tanto post nati sed etiam post nos alii nascituri. Quemadmodum enim non solum mathei verum etiam luce ac marci evangelium qui eosdem discipulos secuti sunt in non impari auctoritate receptum est. Huc accedit quia et ipse dominus potuit narrare matheo quod antequam eum vocasset cum hominibus gereret quos prius vocaverat. At cum hoc ipse iohannes in evangelio suo ponere debuit si hoc dictum a domino audiebat qui cum diceret presens erat. Quasi vero non potuit ut cum omnia que a domino audierat scribere non posset, cum et alia que pretermisit et hoc pretermiserit, cum in alia scribenda esset intentus. Nam in fine evangelii sui ita ipse conclusit dicens: et alia quidem multa fecit ihesus que si scribantur singula nec ipsum existimo capere mundum qui scribuntur libros. Hic utique ostendit se scienter multa pretermisisse. Quod si de lege et prophetis vos delectat iohannis auctoritas, iohanni credite attestanti legi et prophetis. Ipse scripsit quod ysaias viderit Christi gloriam. Ipsius enim habetis evangelio. Unde iam paulo ante

tractamus si crederetis moysi
crederetis et michi de me enim
ille scripsit. Undique te iam facio
nostra contunditur. Accipite dic-
te non vos credere xpi euangelio. Re-
que in euangelio quod multis
credentibus quod multis non credi-
tis. nobis potius quam euangelio
credentibus. Sed qui elegantem
rem sibi visus est faustus dicere
nisi propterea nolunt non credunt
scripsisse matheum quia cum
de sua electione diceret non ait
vidit me et dixit michi sequere
me. sed vidit matheum et dixit
ei sequere me. Quod nescio
utrum de errore imperitie dixit
an de more fallacie. Sed non usque
adeo imperitum putamus ut
nec legerit nec audierit so-
lere scriptores rerum gestarum
cum suam personam venerit
ita se contexere tamquam de alio
narrent quod de se narrant
Magis ergo hunc arbitror non
ut imperitum sed ut imperitis ne-
bulas ostendere voluisse. speran-
tem se plures esse capturum
quia ista non possent. Et hi-
storia quidem rerum secula-
rium talibus narrationibus repe-
riuntur exempla. sed non opus
est ut ex alio genere litterarum
vel nostros ammoneam vel istum
refellam. Ipse certe paulo ante
de moysi libris quedam testimo-
nia ita proferebat ut non ea
negaret scripsisse moysen. sed tamen
et affirmaret sed ad xpm non
pertinere contenderet. Legant
ergo in eisdem libris que de se
scripsit moyses. utrum ista scri-
pserit dixi aut feci hoc vel illud
et non potius dixit moyses. et
fecit moyses. Aut vocavit me
dominus vel dixit ad me dominus. et non
potius vocavit dominus moysen
et dixit dominus ad moysen et
omnia cetera in eundem modum
Ita ergo et matheus de se tamquam
de alio scripsit quod et iohannes
fecit. Nam circa finem libri sui
etiam ipse sic loquitur. Con-
versus petrus vidit illum discipu-
lum quem diligebat ihesus qui
et recubuit in cena super pe-
ctus eius. et dixerat domine
quis est qui tradet te. Numquid
et hic dixit conversus petrus
vidit me. An forte propterea nec
istum putant hoc euangelium scrip-
sisse. Sed paulo post dicit. Hic est
discipulus qui testificatur de
ihesu. et qui hec scripsit et sci-
mus quia verum est testi-
monium eius. Numquid ait
ego sum discipulus qui tes-
tificor de ihesu. et qui hec
scripsi. et scimus quia verum
est testimonium meum. Certe
manifestum est morem hunc
fuisse scriptorum cum gesta
narrarent. Quam multa et
ipse dominus eadem locutione de se

dicit. Et nisi enumerare suffi
ciat. Cum venit inquit
filius hominis putas in
veniet fidem in terra. Non
dixit enim venero putas in
veniam. Et venit filius ho
minis manducans et bibens
non dixit veniet. Et veniet hora
et nunc est cum mortui
audient vocem filii dei et
qui audierint vivent. Non
dixit meam vocem et multa
huiusmodi. Que iam puto sufficere
que dicta sunt et ad studio
sos commonendos et ad calum
niosos convincendos. Iam ipsud
quam sit infirmum quis non
audeat quod ait non eum
dicere potuisse nolite putare
quia veni solvere legem aut
prophetas non veni solvere sed adim
plere nisi aliquid tale iam
fecisset ut in hanc suspicionem
posset incurrere quasi vero
Iudeis non intelli
gentibus potuisse Christum des
tructorem videri legis et prophetarum.
Sed hoc ipsum est cur ille ve
rax et iustus non potuit de
alia lege et de aliis prophetis
dicere quod eos non solveret
nisi de his quos illi eum
solvere suspicabantur. Quod
hinc etiam satis confirmatur
quia ibi sequitur et dicit
Amen autem dico vobis donec
transeat celum et terra iota
unum aut unus apex non
transiet de lege donec omnia
fiant. Quicumque ergo solverit
unum de mandatis istis mini
mis et docuerit sic homines
minimus vocabitur in regno ce
lorum. Qui autem fecerit et
sic docuerit magnus vocabitur
in regno celorum. Phariseos
enim cogitabat cum ista diceret
qui solvebant legem factis
et docebant verbis. De quibus
alio loco dicit Que dicunt
facite que autem faciunt facere
nolite. Dicunt enim et non
faciunt. Propterea et hic ita
sequitur Dico enim vobis nisi
habundaverit iustitia vestra plus
quam scribarum et phariseorum
non intrabitis in regnum
celorum. Quam ergo legem
docebant pharisei et non faci
ebant, ipsam dicit Christus non
se venisse solvere sed adimplere
quia ipsa pertinet ad cathedram
Moysi in qua sedentes pharisei
et dicentes nec facientes au
diendi sunt non imitandi. Sed
intelligit Faustus aut forte
se fingit non intelligere quid
sit implere legem cum hoc
de verborum adiectione putat acci
piendum, quia scriptum est
ne quid addatur scripture dei
vel detrahatur. Non dicit non
debuisse adimpleri quod ita
perfectum commendatur ut nihil

addendum, id est quae minus essent sit
Restat ergo isti quod adimpleat
legem qui sic venit ut lex
propter plenitudinem autem legis ca
ritatis sicut dicit apostolus. Istam caritatem
dominus exhibere et donare dignatus
est mittendo fidelibus suis spiritum sanctum.
Unde item dicit apostolus: caritas dei dif
fusa est in cordibus nostris per spiritum
sanctum qui datus est nobis. Et ipse
dominus: in hoc scient omnes quia dis
cipuli mei estis si vos invicem dili
gatis. Implentur ergo lex vel cum fiunt
quae ibi praecepta sunt, vel cum exhibentur
quae ibi prophetata sunt. Lex gratia et
veritas facta est. Gratia per plenitudinem adim
plendis caritatis plenitudinem, veritas ad prophetarum
adimpletionem. Et quia utrumque
per Christum ideo non venit solvere legem
aut prophetas sed adimplere, non ut legi
adderentur quae deerant, sed ut fierent
scripta erant quod ipsa eius verba testantur:
Non enim ait: iota unum aut
unus apex non transiet a lege donec
addantur quae desunt, sed donec omnia
fiant. Disputatio xviii

Faustus dixit: Non veni legem
solvere sed adimplere. Et cum hoc
nisi aliud forte significat a Christo dictum
credere non minus et genitum sciat esse
quo usque circumcisus sabbata ob
servare coactus est quia Christum in destru
ctione legis et prophetarum venisse
putamus. Catholicus: si tu verbo interim
fateris non venisse, at tu id operibus in
dicas. Quantum enim est operis legis ac prophetarum
praecepta et ipse contempnis. Unde quod

novum testamentum Iesum condidisse ut
ique fatemur. Quod quid aliud
quam destructionem fateri veteris testamenti?
Catholicus: nec tamen ita sit quod Christum illud
dixisse credimus, aut nosmetipsos
dampnemus stulte imperitiae opinionis
et ad plenitudinem recurramus
observantiam legis denique ergo ac
prophetis, quorum cuncta qualia
fuerint observare mandata.
Catholicus: Quod cum secus sit, denique
ne credidimus dixisse Iesum: Ego
non veni legem solvere sed adim
plere, aut falsum est, aut certe
tu id credis de quo me flagitas.
Catholicus: Esto, licuerit imperitis
errasse. Quid nunc tandem placet?
Ne tu sub legem sis? Si enim Christus
non eam solvit sed adimplevit. Placet
circumcidi, id est pudendis insignire
pudenda, et deum credere sacramentis
talibus delectari? Placet sinistre
sabbatorum otium et Saturni
manibus inservire catenis? Placet
ingluviem Iudaeorum daemonis
eius cum deo nunc tauris, nunc
arietes, nunc etiam hircos, ut non
et homines dicam cultibus sternere
ac per hoc idola sumus expositi? Id
nunc exercere crudelius sub
prophetis ac lege. Placet denique
discretionem ciborum, qui existant
munda, qui immunda et con
taminata esse, ex quibus in
quinationem potissimum lex asserit
et prophetae. Catholicus: Certe quibus profecto horum celeritas
satis est, dum nobis volentibus persolvere

rare esse quod sumus. quamquam de
Christo dicente audias dupliciter
filium gehenne fieri eum qui
fuit circumcisus. sabbata non nec
ipsum servare videas nec ipsi
mandasse servandum. de cibis
vero ipsum asserentem audias
nullo coinquinari hominem
que in os ingrediuntur sed ea po-
tius que de ore procedunt pollui.
De sacrificiis vero frequenter ipsius
et suum deum nunc nolle et non
sacrificari. Hec igitur si ita sunt, non e-
rit non eum venisse solvere legem
et prophetas sed adimplere. aut si di-
xit aut aliud significans dixit
aut quod absit mentiens dixit. aut
omnino non dixit. Sed primum quidem
minime quod nullus dicat dum-
taxat christianus, ac per hoc aut aliter
dictum est, aut omnino non dictum est.
Sed me quidem iam adversus capituli
huius necessitatem manicheorum fi-
des reddidit tutum, que principio
michi non cunctis que ex salvatoris
nomine scripta leguntur passim cre-
dere persuasit sed probare. si sint eadem
vera, si sana, si incorrupta. esse
enim permulta zizania que in-
tegumentum boni seminis scripturis
pene omnibus doctrina quedam
seminator inspersent. Ideoque
me ne id quidem terrent
huiusmodi sermonis venerandi nominis,
prescribat inscriptionem quia probat
iam adhuc expositio licet iterum
ne et hic insidiam satanas

et bonum sit an doctum illius et
pessimum. Tu vero qui temere omnia
credis, qui nature beneficium
rationem ex hominibus dampnas
cum inter verum falsumque iudicare
religio decernum bonum a contrario separ-
rare non nimis formidinem est
quam infantibus inanie, quid
facturus eris cum te in capituli
huius angustia necessitatis coget
dico autem cum te inducis seu quo
alterum sermonis istius non minus in-
pellabile. Quod ita legis et pro-
phetarum precepta non servas, cum Christus
eadem non se venisse solvere dicat
sed adimplere. Ergo cogeris aut
vane superstitioni succumbere, aut
capitulum presens falsum, aut te
Christi negare discipulum. Responsio xx
Augustinus. Dixi iam totiens
ac quotiens quia repetitio nos-
tra quamvis ea quantumvis repetere
non pigebit. Ea tamen ex lege et
prophetis non facimus quibus significata
sunt ista sed facimus. Illa quippe   a
erant figure futurorum que rebus
ipsis per Christum revelatis et presen-
tatis auferri oportebat, ut eo
ipso quo hec ablata sunt
lex et prophete implerentur. Ibi quippe
et hoc scriptum est daturum deum
testamentum novum non quale dedit
patribus eorum. Populo enim
ille per duro corde lapideo multa
precepta magis sibi congrua quam
bona accepit, quibus tamen signi-
ficarent et prophetarent futura

si aut intelligentibus celebrabantur. Cum
autem venit et patefacta sunt que illis
significabantur, non iam illa imbecilli fa-
cienda sed leguntur intelligenda. Vnde
ibi debat etiam consequenter dicit. Auferam
eis cor lapideum et dabo eis cor
carneum, id est non cor sine sensu sed cor
cum sensu, quod vocat apostolus cum
ait non in tabulis lapideis sed in
tabulis cordis carnalibus. Quid
enim aliud dixit quam cor carneum
carnalia. Ergo et hic predictum erat ista
que si ista de ista celebratione non
auferrentur non impleretur lex et prophete
quia non fieret quod predixerant. Cum
non et hic fit. Non potius intelligimus
adimplere. Vnde nos videntur
qui non adimplere. Nec nos terret in-
sultatio tua quod sabbatorum ocium
caternas saturninas appellas.
Vana est enim et inepta nec tibi
hic dicta venisse in mentem, nisi quia
nos videtis que dicunt solis sole
colitis. Sic autem nos eundem diem domi-
cum dicimus non quod non istum solem
sed resurrectionem domini veneramur.
Sic ocium sabbatorum sine saturni ve-
neratione a patribus observatum
est, tunc sic illud observare oportebat.
Erat enim umbra futurorum sicut
apostolus testis est. Diebus quippe istis
quorum septenarius volvitur in orbe
vidit deorum suorum nomina gentes
imposuerunt deorum. Ait apostolus quia
coluerunt et servierunt creature potius
quam creatori. Hos nos in hac parte etiam
vos imitamini, nisi quod cum eis

pudiciora duo sunt certa non si
dea non cum eis adoratis. Sed et men-
sibus imposuerunt nomina deorum
suorum propter honorem. Quippe romanum
li quia cum martis filium crederet
primum mensem marti dedicatum
marcium vocavit et cum aprile
nullo dei sui nomine sed terre ipsa
quasi aperilem quod tunc semina ter-
minis aperiuntur in flore. Deinde
tertium mensem maium quasi maiam
mercurii matrem deam colebant
quintum iunium a iunone. Deinde ce-
teros usque ad decembrem a numeris
nominatum sed exceptis quintilis
autem sextilis nominibus hominum
quibus divinos honores deferre
nerat appellati sunt iulius
et augustus. Deinde septimus
september et ceteri ut dixi usque ad
decembrem numerorum ex ordine nominibus
enunciantur. Porro ianuarius
a iano appellatus est, februarius
a februis sacris lupercorum, cultibus
que ut nos dicimus in mense
marcio martem colentes. Illa enim
mense bestia vivis cum magna
festivitate celebrantur. Num qui
nobis in mense marcio licere
arbitramini aliud considerare
non martem, cur erubescis septimo
quod sabbatum antiquitus nominatum
est dixerint saturnum
importare conamini, quia
enim diem saturni gentes
appellaverunt. Tempora indictas
cum quanta impietate delectis

De sacrificiis autem animalium quis
nostrum nesciat magis ea prauis
populis congruenter imposita quam
deo desideranti oblata. Sed tamen etiam
in his figure nostre fuerunt. Quia nostra
emundatio et dei propiciatio nobis
sine sanguine nulla est. Sed illarum
figurarum ueritas christus est cuius san
guine redempti et mundati sumus.
Sed in insignibus eorum dominus
et taurus dictus est christus uirtute
crucis sue cornibus impios uen
tilauit. Et aries propter innocentem
preparatum. Et hyrcus christus simi
litudine carnis peccati ut de peccato
damnaret peccatum. Et si quod
aliud sacrificii genus expressius
commemoraueris meo quoque te prius
propheta esse monstrabo. Sed nec etiam
sine circumcisione sine sabbatis sine
differentia ciborum sine immolatione
sacrificiorum omnia ista figure nostre
fuerunt et prophetie. Quas nos plane
non adimplere nemo. Cum ea que
his prenunciabant impleuit.
Deinde cum totiens dicam
apostolo exemplo dico omnia hec
figure nostre fuerunt. Sicut
te manicheus impietas docuit
prauitatem, ut ex euangelio quod
heresim tuam non impedit hoc
accipiatis quod autem impedit non
accipiatis. Sic nobis apostolus docuit
pia prouisione ut quicumque
nobis annunciauerit preter id quod
accepimus anathema sit. Quia
christi catholici et nos ut ziza
nia nunciant quia dominus exposuit
quid sit zizania non aliqua
falsa uerba scripturis immixta sicut
tu inspiratus sed homines filios ma
ligni, id est imitatores diabolice
falsitatis. Nec omnia temere cre
dunt. Et ideo manicheis hereticis
non utique credunt. Nec
rationes ex hominibus dampnant sed
quas uos dicitis esse aliquas errare
se cognouerint. Aut uirum suum in
dicare impium putat. Ideo uestram
sectam falsissimam fidam autem catho
licam meditant. Nec bonum ergo
separare formidant sed malum non
esse naturam ex eorum uiam esse intel
ligunt. Nec gentem uestre quam
tenebrarum adversum diuinum
regnum in principio nascentem
et rebellantem, quem ne amplius
formidine intulit deo uestro quam
infantibus maiore tempore quem
dicitis ne sua membra illius impe
tu capta et uastata conspiciat.
Nichil eorum se posuisse. Proinde
nullas ex hoc capitulo patiuntur C
angustias. Quod enim legis et
prophetarum precepta non fuerunt, quia
et gratia hec sunt licitam caritatem
dei et proximi in quibus duobus
preceptis tota lex pendet et prophete
et quecumque ibi uel rebus gestis
uel sacramentorum celebrationibus uel
locutionum modis figurate prophetata
sunt, ipsa et etiam impleri
agnoscimus. Quia nec nunc super
sticioni succumbimus, nec illud

evangelii capitulum falsum esse dicamus
nec Christi discipulos negamus quod
ea ratione veritatis qua prioribus maio-
ribus docens exposui non alias
legem nec alios prophetas quam quos
catholica tenet auctoritas non
venisse solvere sed adimplere

Faustus disputacio xix
dixit Non veni solvere
legem et prophetas sed adimplere
ecce iam confessio dicti. Ve-
venditum tibi est cur hoc dixit Ihesus
utique compescendi Iudeorum
furoris causa quia idem sacrosancta
sua ab eodem conculcari videntes
indignarentur eumque acsi impium
ac male sanum nec audiendum
quidem existimarent. nec dum sequente
dum tamen ut nos qui ei crede-
bamus ex gentibus instituerat ac
informaret patientes ac morigeros
mandatorum subire iugum quod
cervicibus nostris imponeret Iudeorum
ac prophetarum. Et hoc quidem nec temporum
putare credos. Ceterum non enim Ihesus
hoc nobis preciperet ut nos He-
breorum legi addiceret aut prophetis
At vero si hec non fuit causa
dicendi illa alia quod esse quere
dicendum. Videlicet Iudeos enim vos scitis acriter operibus
Christi vehementer insidiatores esse ne-
mo qui nesciat. Ex quibus enim
idem colligerent legem ac pro-
phetas suas ab eodem solvi in-
dignarentur necesse esset ac prorsus
reprimendi furoris eorum gratia
non absurde fuit dixisse non impu-
tarent quia venisset legem solvere
sed adimplere. Verum et hic ipsum me-
titus est nec fefellit. Indifferenter
enim et absolute nominavit
legem. Sunt autem legum genera
tria. Unum quidem Hebreorum quod
peccati et mortis Paulus appel-
lat. Aliud non gentium quod naturale
vocat. gentes enim inquit naturaliter
que legis sunt faciunt et eius-
modi legem non habentes ipsi sibi
sunt lex qui ostendunt opus
legis scriptum in cordibus suis
Tercium non genus legis est
veritas quod presumens apostolus
dicit lex enim spiritus vite in Christo
Ihesu liberavit me a lege peccati
et mortis. Tribus ergo existen-
tibus legibus et ubi asseverat
nobis quia non veni solvere legem
sed adimplere non parva cura
ac diligentia opus est de qua
eam dixisse intelligamus. Item prophete
alii sunt Iudeorum alii gentium
alii veritatis. Et de Iudeorum quidem
nullus ambigeret notum est enim
De gentibus vero si quis ambigit
audiat Paulum qui scribens
ad Titum de Cretensibus ita dicit
dixit quidam ex ipsis eorum propheta
Cretenses semper mendaces ma-
le bestie ventres pigri. Unde
dubitandum non est et gentes
suos habere prophetas. Secundo et
veritatem habere prophetas suos tamen
idem Paulus significat qui
etiam Ihesum quidem ita dicit Ecce

mitto ad uos sapientes et prophetas
et ex ipsis interficietis in singu-
lis locis. Quamuis non tamen dicit
ipse dominus constituit primo apostolos
deinde prophetas. Lege non tripertita
tripertitis prophetis / de quo uero chri-
stus dixit non liquet. Est tamen
commune et consequentibus. Est enim
si circumcisionem scilicet nominaret
et sabbata et sacrificia et ob-
seruationes hebraicas, neque
eas aliquid adimpletionis gratia
praemisisset / dubium non erat quia
de iudeorum lege dixisset et prophetis
quoniam eos non solueret uenerit sed
adimplere. Verbi non haec quidem
inde mouerat / sola non retexuisset
antiquiorum praecepta scilicet non occides
non moechaberis. Haec et alia erant
antiquitus in nationibus. Que
est in principio publicata olim pro-
mulgata per enoch et seth
et ceteros eorum similes iustos
quibus eadem illustres tradide-
runt angeli temperande in
hominibus gratia et uirtutis / ut
non uideatur hic eum de iudaicis
dixisse lege et eius prophetis. Quo-
niam etiam adimpleta probantur
eius certa haec eadem quam
praemisit. Primo enim dicit uos
audistis dictum esse non moecha-
beris, ego autem dico uobis ne
concupiscatis. Quidem adimpleto
est. Audistis quia dictum est an-
tiquis non occides / ego autem
dico uobis ne irascamini. Haec

adimpletio est. Quibus enim et pro
roborat et quod eis deerat adiciat.
Verum non uideor quaedam in suis esse
nominasse illa quidem nec ad-
impleuit sed etiam penitus era-
dicauit praeceptione contrariorum.
Namque enim scriptum: Audistis dic-
tum esse oculum pro oculo dentem pro dente / ego
autem dico uobis qui te percusserit
in maxilla praebe illi et alteram.
Hic iam destructio est. Dictum
est inquit amabis amicum et
oderis inimicum tuum / ego autem
dico uobis amate inimicos uestros
et persecutoribus uestris orate. Dictum
est qui uoluerit uxorem dimitte-
re det ei repudium / ego autem dico
quicumque uxorem suam dimiserit
excepta causa fornicationis
et ipsam moechari facit et is erit
moechus si postea alteram duxit.
Haec igitur sunt de manifesto mo-
sesis praecepta ideo destructa illa
ueterum iustorum / et obscure imple-
ta. Quare non sunt et si ita intelligere
placet non absurde erit / et illud
dixisse Iesum quia non ueni sol-
uere legem sed adimplere. Nam
hec si tibi mea displicet expositio
aliam quaere / tu ne Iesum mentitum
dicere cogaris / aut te nescisse
sic iudeum sicut ne etiam legem
soluere praeceperis cum ipse non
soluit. Et tu sic si in nazareorum
obiceret quisquam / quos alii sim-
machianos appellant / quod enim
Iesus dixit non se uenisse solue-

legem aliquibus professionem inta-
tus quod ei respondere. Ut et in
mito ... enim ... mire ...
animo simul lege oppositus ac
prophetis. Eram huiusmodi quos nolet
circumcisionem portavit et observat
sabbatum et porcina ac re
liquis abstinet huiusmodi que pre
cepit lex sub ... nominis
professione decepti. Etiam ipsi ut
michi dabat hic ipso capitulo quo et
tu quia Christus non ad solvendam
legem se venisse dixit sed adim-
plendam. Verum ut tu talibus
essem non pusillum ut dixi. Etenim
donec capitulum huius ante mo
lestiam demoliretur. Tibi non ne
quaquam congerendi inertia multis
officio viribus et imprudentia
potius lacessenti et facilius tem
peranti. Me puto absit a te quam
tagi ut credas dixisse Christum ad
ueret te videns credidisse. Licet enim
quicumque corde proferens quibus lex
et prophete non solum videantur sed
adimpleri. Me tamen de fide
obiurgabat ac pravaricatorem crebro
obiectione capituli. Nam et tu
iam detruncator ...
ab isto illo signaculo glorians
tamen videris aut nazarenus.
Non superfluum de observatione eorum
sabbatorum. Nam de porcine abstine
ntia et ... gaudebant. Nam demum
domestica matrimonii sanguine et ho
locaustorum nidoribus videtur
te exsaturasse dominum exultabat.

si hoc fecisti mecum. Quid ita Christum
non venisse legem solvere sed adimplere
contendis. Certe ut videsne
tes ego preceptori meo refero
gratias qui me simulter labente
retinuit ut essem ut hodie
christianus. Eram ego quoque in
capitulum hic imprudens legem
quemadmodum tu ponere. Eram
inconsultum videns fieri. Licet enim
multo etenim si Christus legem
non venit solvere sed adimplere
adimpletio autem nunc quasi
manifeste sed in quo solum in
videbatur israhelita posse. Eam
fieri quam rescritis maxima ex
parte lege ac prophetis ad Christum
veniret replendus coruinus
adhuc videtur esse capaciorem,
tum et ipse potius non solvet. Aliquin
uet ita enim adimpletio hec
esset sed exhaustio. Et ego et
gentibus venientis intassimum
me accepisse putabam ad Christum
quia nichil tale afferrem quod
nunc desunt possum obiectionibus
adimpleri. Sed uerum quo que
nam esset illa porro mensura
in quo sabbata penthecosten
sacrificia, neomenias ac bapti
smata, xerophagias ciborum
discretiones potium vestimentorum
et alia que prave longum est
Arbitratus quo sum hic esse nec
aliud quicumque quod se Christus
non se venisse solvere dixit sed
adimplere. Licet in multo quidem

lex sine mandatis sermo prophetarum
sine prefationibus. Ad hec inuenio
etiam cumulatum illic inditum
maledictum aduersus eos qui
non permanserint in omnibus que
scripta sunt in libro legis illius
ut faciat ea. Et illud ergo ma
ledictum metuens tamquam
dei et hunc Christum tamquam eius
filium dicentem audiens quia eam
non uenit eandem soluere sed ad
implere, unde quid impedire
iam poterit quin factus essem
iudeus. Sed hinc periculo me
manichei ueneranda fides
eripuit. Tu tamen quid fiducie
generis huius obiectas quero cum
quare te contra me id esse putes
solum quia tibi non minus uideri
esse contrarium. Si enim non est salue
legem et prophetas uti quam uel pa
ganorum. Cur ergo nos eadem sol
uimus? Nam sic ipsi fatemur nos
non esse iudeos. Cum id legi et
prophetis omnibus sacrosanctum illum
sabbatorum diem, in quo et mundi
ipsum opificem deum requiem
se testantur, nos eum otio pro
fanatis, nec pene mortis
quam aduersum uiolatores
eius statuit, nec maledicti
pertimescentes infamiam. Cum id
et a circumcisionis dedecoroso
illo signaculo lege ac prophetis
omnibus honorato et in arce
abrahe post optimatum sibi
fidem singula defenditis iudeos

presertim cum et pecuniam omnem
de plebe sua prohibeat uideamur,
deus quamquam non illa fuit igno
minia presignatus. Cur et sa
crificiorum legitima que uel
moyses ac propheta sub lege uel sub
fide sua in secundis habuit ab
raham nos spernitis? Cur non
et ciborum animas inertia po
llutis nobis si hec ut credidit
omnia Christus non uenit soluere
sed adimplere. Cur et azimorum
annuusale ius et mactationis
agnine sacrum quia metuimus
seruare lex et prophete precepit
nos in platis. Cur denique neo
menias et baptismata et sce
nopegia ac reliqua huius
legis et prophetarum sacramenta
cerimonialia partim demitatis spiritu
tes, si eadem Christus minime
destruxerit. Cetera uero non in multo
dixerim quia si multis ut uario
nobis contemptus istius constet, oportet
aut nos negare Christi esse disci
pulos, aut tandem fateri ipsum
omnia hec destruxisse. Porro
quod cum fuerit confessi tunc
et illud accipimus ut aut falso
fateamur scriptum esse, tamquam
idem dixit non se uenisse sol
uere legem sed adimplere, aut uel
ideo quid hoc longe aliud quam
nos putatis signasse. Respon
Augustinus ¶ sio aug' xix
Arma iam consentis di
xisse Christum non uenisse legem soluere

aut prophetas sed adimplere. dicturum enim
tibi inde adversum euangelicam au-
ctoritatem venire. solum etiam tibi
inde causa veniret adversus apostolum di-
centem omnia haec in figura nostri fiunt.
Quid dicente de Christo quia fuit
etiam et non sed etiam in illo erat.
quotquot enim promissiones dei in illo
etiam i. in illo exhibitae in illo
adimpletae sunt et sine caligine
inclaruisset quia legem adimplere
venit et eam quo pacto adim-
plere venit nec pergis extendi
ipsam quam legis et terram quam prophetas
quaerens quia errabas et non in-
veneris. manifestum est enim
et luce clarius hoc etiam novi
testamenti scriptura saepe testatur
quam legem et quos prophetas quae-
ris non venit solvere sed adim-
plere. Ipsa est enim lex quae per mo-
ysen data gratia et veritas per Ihesum
Christum facta est. Ipsa est inquam lex
per moysen data de quo ipse ait
de me enim ille scripsit. de eius
ipsa est lex quae subintravit ut
habundaret delictum quod ad
eius reprehensionem nisi intellige-
ntes more tuo convertis. Ubi
ergo lege et inde quia ipsa est
de qua dicit: Itaque lex quidem
sancta et mandatum sanctum et iustum
et bonum. Quod ergo bonum est
mihi factum est mors? absit. sed pec-
catum ut appareat peccatum per bonum
mihi operatum est mortem. Legem enim
lex iubeat delictum ut illa sub-

intrante habundaret delictum
sed superbos sibi multum tribuentes
mandati sancti et iusti et boni
adiectio reos etiam praevaricationis
effecerat ut eo modo humiliati
discerent ad gratiam pertinere per fidem
ut iam non essent legi subditi
peccatum sed legi sociati per iustitiam.
Idem quippe apostolus dicit: Prius
autem quam veniret fides sub le-
ge custodiebamur conclusi in eam
fidem quae postea revelata est. Itaque
lex inquit pedagogus noster erat
in Christo Ihesu. Sed postea quam venit
fides iam non sumus sub peda-
gogo. quia nos reatus legis
non obligat iam per gratiam libe-
ratos. Et tamen quia hanc spiritalem
gratiam antequam humiliaretur su-
perbia mortificabat nos littera
iubens quod non possemus implere
propterea idem dicit. Littera enim occidit
spiritus autem vivificat. Rursus
eiusdem apostoli verba sunt: Si enim
data esset lex quae posset vivificare
omnino ex lege esset iustitia. Sed con-
clusit scriptura omnia sub peccato
ut promissio ex fide Ihesu Christi daretur
credentibus. Item ipsius verba sunt:
Quod enim impossibile erat
legis in quo infirmabatur per
carnem deus filium suum misit
in similitudine carnis peccati
ut de peccato damnaret peccatum
in carne ut iustitia legis im-
pleretur in nobis qui non secundum
carnem ambulamus sed secundum spiritum

Ecce quod est non venit solvere legem
sed adimplere. Nunc lex enim sup-
bos etiam prevaricationis reatu
devinxit augendo peccatum cum
iubet quod impleri non possunt.
ipsius legis impletur iusticia
per graciam spiritus mitibus quam dis-
cunt ab eo quod mitis esset et hu-
milis corde qui venit non
legem solvere sed adimplere. Cum
quia etiam sub gracia positis
in hac mortali vita diffici-
le est omnimodo implere quod
in lege scriptum est non concu-
pisces ille per carnis sue sa-
crificium sacerdos effectus impe-
trat nobis indulgenciam etiam
hinc adimplens legem, ut
quod propter nostram infirmitatem
minus possumus, per illius
perfectionem recuperetur cuius
capitis membra sumus effecti.
Unde Iohannes dicit Filioli hec
scribo vobis ut non peccetis.
Et si quis peccaverit, advocatum
habemus apud patrem Ihesum Christum
iustum, ipse est exoratio pro
peccatis nostris. Prophecias autem
sic adimplevit quia in eo omni-
bus facta est promissio dei. Dicit
Paulo autem exemplo commemorans
dicente quotquot enim promissionum
in illo etiam. Item Romanus dicit
Dico enim Christum ministrum fuisse
circumcisionis propter veritatem dei
ad confirmandas promissiones
patrum. Quod ergo mysteriis sive

apte sive per figuratas vel locutionum
vel actionum promittebatur in illo
adimpletum est, qui non venit
solvere legem et prophetas sed adimplere.
Hoc autem nos intelligimus, quia
si quedam sacra et celebrationes
que figure erant ventura
prenunciantes, adhuc agitamus si
erant mihi significarent non adhuc
venisse que figuris prenunciabantur.
Quod enim adhuc venturum pre-
nunciat, aut nondum venit, aut
si iam venit superfluo vel fallaciter
prenunciat. Quapropter vii nobis
videtur non impossibile prophetas
quia non fiunt a nobis quedam
que per prophetas ab Hebreis ut fierent
instituta sunt, inde potius probari
implesse Christum adeo enim quicquid
per huiusmodi figuras prophetabatur
impletum est, ut iam per illas
non prophetetur. Ubi pertinet etiam
quod ipse dominus ait Lex et prophete
usque ad Iohannem. Lex enim que pre-
varicatores habundantius re-
atu concludebat in eam fidem
que postea revelata est, gracia facta
est per Ihesum Christum per quem superha-
bundavit gracia, ac per hoc imple-
ta est per graciam libertate que
non implebatur per legem iubente.
Item in ipsa lege universa prophecia
que non verbis sed etiam quarum-
dam actionum figuris salvatoris
promittebat adventum, veritas
facta est per Ihesum Christum. Lex enim
per Moysen data est, gracia autem

et veritas per ipsum facta est / Ex cuius
adventu iam regnum dei cepit
annunciari quia et lex et prophe-
te usque ad Iohannem / lex ut reos faceret
qui desiderarent salutem / prophe-
te ut promitterent salvatorem / Ce-
terum prophetas alios extitisse in
ecclesia post ascensionem Christi quis
nesciat / De quibus paulus dicit
et quosdam constituit in ecclesia
primum apostolos secundo prophetas tercio do-
ctores etc. / Prophetia itaque de illis
dictum est lex et prophete usque ad
Iohannem / Scilicet de hiis qui primum Christi
dei adventum prophetaverunt qui
adventus impletus non utique
adhuc posset prophetari / Secundo
cum queris cur iam non circum-
cidatur carne christianus quia
id quod eadem circumcisione prophe-
tabatur iam Christus implevit
expoliatio enim carnalis generationis
a domo que in illo facto figura-
batur iam Christi resurrectione
adimpleta est / et quod in nostra re-
surrectione futurum est sacramento
baptismi commendatur / Iam neque
penitus auferri debuit novae
vite sacramentum / quia restat ad-
huc in nobis futura resurrectio
mortuorum et nunc eius tamen
idem succedente baptismo
debuit quiescere / quia si iam
factum est quod tunc futurum
erat / ut future vite etiam
in resurrectione Christi nobis preberetur
exemplum / Cum queris

sabbati ocium cur non observat chri-
stianus si Christus non venit legem
solvere sed adimplere / respondeo
immo id propterea non observat christianus
quia quod ea figura prophetaba-
tur iam Christus implevit / In illo
quippe habemus sabbatum qui dixit
venite ad me omnes qui labo-
ratis et onerati estis et ego
vos reficiam tollite iugum meum
super vos et discite a me quia
mi. s. et h. c. et i. r. a. v.
Cum queris quare christianus
non abstineat a quibusdam cibis
que in lege precepit si Christus
non venit legem solvere sed
adimplere / respondeo immo propterea
id non observat christianus quia
quod illis figuris prophetabatur
iam Christus implevit non ad
mittens ad corpus suum quod
corpus in sanctis suis adunata
etiam peregrinatur / quicquid
per illa animalia in moribus ho-
minum significatum est / Cum queris
quare christianus animalibus immo-
latis carnis et sanguinis sa-
crificia offerat deo si Christus non
venit legem solvere sed adim-
plere respondeo / immo propterea
magis christianus iam offerre
non debet quia ea que talibus
rerum figuris illi prophetabant im-
molatione carnis et sanguinis
suam Christus implevit / Cur queris
cur non azimis pascha ce-
lebret christianus / si Christus non

venit legem solvere sed adimplere
respondeo immo propterea magis
haec non observat christianus quia
quod illa figura prophetabat expurgatione
vetustatis vite fermento novam vitam
demutans Christus implevit. Cum
quaeris cur de carne agni christianus
pascha non celebret si Christus non venit
legem solvere sed adimplere respondeo im
mo propterea christianus iam sic pascha
non celebrat quia id quod illa figura
pronuntiabat agnus immaculatus
sua passione Christus implevit. Cum quaeris
quare ob tantam neomenias
in lege mandatas non celebret
christianus si Christus non venit legem solvere sed ad
implere respondeo immo propterea iam
christianus ista non celebrat quia
propter quod pronuntiandum celebra
batur iam Christus implevit. Celebra
tio enim novae lunae pronuntia
bat novam creaturam de qua
dicit apostolus Si qua igitur in Christo nova
creatura vetera transierunt ecce
facta sunt nova. Cum quaeris cur
illa singularum quarumcumque im
munditiarum baptismata quae in lege
praecipiuntur non observet christianus
si Christus non venit legem solvere sed adimplere respondeo
inde potius haec non observare christianum
quia figurae futurorum erant quae
Christus implevit. Venit enim
consepelire nos sibi per baptismum
in mortem ut quemadmodum
Christus surrexit a mortuis sic
et nos in novitate vitae am
bulemus. Cum quaeris quid causae

cur scenophegie non sit solemni
tas christianorum si lex a Christo adimpleta
est non soluta respondeo tabernaculum
dei fideles eius esse in quibus caritate
sociatis et quodammodo compactis
habitare dignatur et ideo magis
illud non observari a christianis quia
iam Christus in ecclesia sua quod illa sce
nophegie promittebat implevit.
Et nunc quidem ista per suscepto
negocio non nec silentio praetereuntur
quanta potuimus brevitate per
strinximus. Ceterum membratim
articulatimque discussa libros magnos
multosque fecerunt nichil aliud
invenientes quam Christum prophetatum osten
dentes. Ita fit ut omnia quae
ex illa scriptura propter praeteritas
non observantur a christianis quod ea
Christus solverit sed propterea potius hodie
non observantur a christianis quod
ea Christus implevit. Ipsa quippe
talium significationum observatio pronunti
atio futuri erat. Quid mirum
est quam absurdum immo quid
non congruum et consentaneum
si post eius repraesentatum adventum
quidquid ideo fiebat ut eius
pronuntiaret adventum figuris
legis rerum quae adhuc observabantur
ut ipsa etiam observatione ven
turus Christus praediceretur, nisi forte
adeo non deinceps propterea putari Christus
adventum non implesse quia illo
veniente non observabantur sed
nunc iam perducta et impleta ad
huc observarentur. Cum nullum au

nomine religionis seu verum seu
falsum coagulari homines pot-
erunt nisi aliquo signaculorum vel sa-
cramentorum visibilium consorcio
colligentur. Quorum sacramentorum vis
inenarrabiliter valet plurimum
et ideo contempta sacrilegos facit.
Impie quippe contempnitur
sine quo non potest percipi pietas. Cum tamen
quia visibilia sacramenta pie-
tatis, hec possunt etiam impii sic
habuisse sicut baptismum etiam
Symonem magum legimus. Sunt
tales quales apostolus ait habentes
formam pietatis virtutem autem eius
abnegantes. Virtus autem pietatis
est finis precepti id est caritas de corde
puro et consciencia bona et fide non
ficta. Unde apostolus Petrus cum
de sacramento arce in qua domus
a diluvio liberata est loqueretur:
sic et vos inquit simili forma
baptisma salvos facit. Et ne
sibi sufficere putarent visibile
sacramentum per quod habebant
formam pietatis et per malos mo-
res perdite vivendo virtutem eius
abnegarent continuo subiecit:
Non carnis depositio sordium sed con-
sciencie bone interrogatio. Proinde
prima sacramenta que observabantur
ex lege prenunciativa erant
Christi venturi, que cum suo adven-
tu Christus implevisset ablata sunt
et ideo ablata quia impleta.
Non enim venit solvere legem sed
adimplere. Et alia sunt instituta

virtute maiora, utilitate me-
liora, actu faciliora, numero pauci-
ora tamquam iusticia fidei reve-
lata et in libertatem vocatis fi-
liis dei iugo servitutis ablato
quod duro et carnali dedito populo
congruebat. Quantum si antiqui
iusti qui sacramentis illis intelli-
gebant non tantum prenunciari
revelationem fidei que licet
adhuc operta et abscondita tamen
vera tamen pietatis intellecta etiam
tunc ipsi videbant quia in
hac vita nemo esse potest nisi
iustus qui ex fide vivit. Er-
go antiqui iusti pro illis prenun-
ciativis sacramentis et rerum
nondum impletarum signis
omnia dura et horrenda per-
peti parati fuerunt et plerique
perpessi sunt sicut tres pueros
Danielemque predicamus quia de
mensa regis contaminari no-
luerunt quod erat contra illius
temporis sacramentum sicut Machabeos
cum ingenti admiratione
predicamus quia escas quas nunc
christiani licite vescuntur attingere
noluerunt quia tunc pro prophetico
non licebat quanto magis nunc
pro baptismo Christi pro eucharistia Christi
pro signo Christi ad omnia perferen-
da paratior debet esse christianus
cum ille fuerint promissiones rerum
complendarum hec sint indi-
cia completarum. Et nunc enim
adhuc promittit ecclesie id est corpori

ceteri
christi manifestatione predicatur
et in ipso capite corporis salvatore
in ipso mediatore dei et hominum
homine christo ihesu. iam utique
completum est. Quomodo enim pro
mitteretur nisi in vita eterna ex resur
rectione a mortuis. hoc iam
completum est in illa carne quod
verbum factum est et habitavit
in nobis. Tunc ergo et occulta
erat fides. nam eadem credebant
eademque sperabant omnes iusti et
sancti et temporis illorum et promissa
erant illa omnia sacramenta
congruentia illi tempori. Nunc
autem revelata est fides in quam
conclusi erant prius qui sub
lege custodiebantur. et quod si
de illis promittitur in iudicio iam
completum est in exemplo christi
qui legem et prophetas non venit
solvere sed adimplere. Ceterum quamquam qui-
dem investigatores studiosi
scripturarum nunc confitentur an
tiquis iustis fidem passionis et
resurrectionis christi quam vel reve
lationibus discebant vel in
prophetis intelligebant. Continuatur
fides: fides passi et resuscitati
tam ipsa confusio sanguinis agni
dei que facta est sicut ipse dixit
pro multis in remissionem peccatorum
aliquid utilitatis et purgationis
vel dedit vel addidit etiam hiis
qui hoc futurum credentes ad
quam sicut exhibitam vita emigra
verunt. Certe verum mors eius

ad libationem etiam mortuos invi
tavit. Sed nunc istam questionem vel per
tractando discutere vel aliquid
inde certum etiam insinuando
definire et longum est et huic
operi non necessarium. Sufficit autem adversus
talium impiorumque imperitiam sancti
demonstrare sufficere quanto errore
delirent qui putant signis sa
cramentisque mutatis etiam res
ipsas esse diversas quas ritus prophetici
pronuntiaverunt promissas et quas ri
tus evangelicus annuntiant im
pletas aut qui censent cum res
eedem sint non eas aliis sacra
mentis annuntiari debuisse com
pletas quam hiis quibus adhuc
complende prenuntiabantur. Si
enim sonus verborum quibus loquimur
pro tempore commutatur eademque res aliter
annuntiatur facienda aliter facta
sicut ista ipsa duo verba que dicuntur
facienda et facta nec paribus
morarum intervallis nec hisdem
vel totidem litteris sillabisve sono
uerunt quid mirum si aliis
misteriorum signaculis passio et re
surrectio christi futura promissa est
aliis iam facta annuntiatur
quandoquidem ipsa verba futurum
et factum passurus resurrecturus
et resurrexit nec sibi equaliter
sonare potuerunt. Quid
enim sunt aliud queque corporalia
sacramenta nisi quedam quasi
verba visibilia sacrosancta quidem
verumtamen mutabilia et temporalia

Deus enim eternus est et tamen aqua
et omnis illa actio corporalis que
agitur cum baptisamus et
fit et transit et etiam cum dicitur
etiam ille sillabe celeriter sona
tes et transeuntes cum dicitur
deus vel dicantur non consecrari
hec omnia fiunt et transeunt
sonant et transeunt virtus tamen
que per ista operatur iugiter ma
net et donum spirituale quod per ista
insinuatur eternum est Quod er
go dicit si Christus legem et prophetas
non solvisset illa sacramenta legis
et prophetarum in maiore congregacionibus
et celebracionibus permanerent
quasi diceret si Christus legem et prophetas
non solvisset adhuc promitteretur
nasciturus et passurus et re
surrecturus / tum ideo magis
hic non solvit sed adimplevit
quia iam non promittitur nascitu
rus passurus resurrecturus quod
illa sacramenta quodammodo
personabant / sed annunciatur quod
natus sit passus sit resurrexerit
quod hec sacramenta que a Christianis
aguntur iam personant Certum
ergo venit legem et prophetas non
solvere sed adimplere ipsa adimple
cione abstulit ea per que adhuc
promittebatur adimplendum
quod iam constat impletum / tamquam
si verba ista tolleret nasciturus passu
rus resurrecturus que cum hec
futura essent recte dicebantur
et institueret dici / natus est
passus est resurrexit que illis com
pletis et oblitis ablatis recte
dicuntur Sicut ergo ista verba ita illa
pro rebus prophetica sacramenta quia per
eum qui non venit legem et
prophetas solvere sed adimplere iam
impleta sunt ideo talia iam
tolli debuerunt Quod ut primis
Christianis qui ex Iudeis crediderant
donec eorum tam diutur
nam consuetudinem paulatim
persuaderetur atque ad intelligendum
perfectum perduceretur / et quia ita
nati erant atque instituti sineret
eos apostolus patrum antiquam tradicionem
servare et eos quibus opus
erat ut congruerent illorum
tradicionibus moribus conformari
crevit Inde est quod Thimo
theum iudea matre et greco
patre natum propter illos ad
quos tales cum eo venerat
etiam circumcidit apostolus / atque ipse
inter eos morem huiusmodi custodivit
non simulacione fallaci sed con
silio prudenti / Verum enim ita na
tis et ita institutis noxia erat
ista quamvis iam non esset signan
dis futuris necessaria / Magis
quippe noxium erat ea tamquam
noxia prohibere in hiis hominibus
usque ad quos durare debuerant
cum Christus qui omnes illas prophe
cias adimplere venerat sic eos
initiatos invenerat ut iam
de cetero cum nulla tali nece
ssitudine venerarentur sed cum ipso

velut parietes .i. ex preputio ad
illum angularem lapidem
qui xpus est convenirent ad
nulla talia cogerentur / si
autem hiis qui ex circumcisione
venerant talibus quod sacramen-
tis adhuc dediti erant / ultro
vellent sicut thimotheus con-
sensit congruenter non prohiberen-
tur si in hiis non legis operibus
putarent suam spem salutis
esse contineri tamquam acta pri
ne vetarentur. Unde est
illud apostoli Ecce ego paulus
dico vobis quia si circumcida-
mini xpus vobis nichil pro-
derit. Circumcidamini sci-
licet sicut ipsi volebant sic
enim a quibusdam depravatis
persuasum erat / quod sine
hiis legis operibus salvi esse
non possent. Etiam cum gentes
ad xpi fidem ita venirent
maxime per pauli apostoli predica-
cionem / sicut venire debuerunt
ut nullis huiusmodi observa-
cionibus onerarentur / quia
et insolita ista maxime
circumcisione grandes etate
deformidantes deterrerent
a fide / et non ita nati ut ta-
libus sacramentis imbuerentur
si more pristino proseliti sicut
tamquam xpus per illa mistica ven-
turus adhuc promitteretur
non ergo sic venirent ad fidem
ut iam ex gentibus venire

oportebat non intelligentes qui
ex circumcisione venerant cur
sibi illa permissa essent / et cur
gentibus imponenda non essent
quibusdam carnalibus sediciosis
omnibus ceperant etiam per-
turbare / quod gentiles ad fidei
plenitudinem accedentes non fierent
proseliti sicut veteres circum-
cisione et ceteris huiusmodi
observacionibus legis. Alii inibi
erant qui hic ideo se magnopere
insistebant quia timebant
iudeos inter quos versabantur. Contra
hoc apostolus paulus multa scrip-
sit. Nam in hac simulacione ff
etiam petrum adductum fuisse sua
obiurgacione correxit. Sed post-
ea quam in unum apostoli congre-
gati etiam consilio suo censu-
erunt gentes ad huiusmodi opera
legis non esse cogendas / dis-
plicuit quibusdam ex circum-
cisione xpianis non valentibus
mente distinguere illos solos ab huiusmodi
observacionibus non fuisse pro-
hibendos quos fides que reve-
lata est hiis iam imbutos in-
venerat ut inde iam con-
summaretur ipsa actio prophetica
/ quos autem adimplecione prophetie
iam tenuerat / ne si et ab
ipsis removeretur inprobata
potius quam consummata videretur
si autem et gentibus imponeretur
aut non xpi promittendi causa
instituta esse / aut adhuc xpus

promittere putaretur. Primum
itaque apostolus dei ante quam Christus
veniret legem prophetas adim-
plere. illa omnia quae ibi
promittebat observare in eis
iubebantur liberi in eis qui
quo pertinent intelligebant, ser-
vus autem in eis qui hoc non inte-
lligebant. Posterior ergo plebs acce-
dens ad fidem quia iam Christum
venisse passum esse ac resurre-
xisse praedicabatur in his quidem
hominibus quos iam talibus
sacramentis institutos eadem
fides invenerat nec cogebat
ista observare nec prohibebatur.
illis autem qui talibus nam
nulla gentis nulla consuetu-
dinis vel congruentiae necessitu-
dine tenenti occiderant, etiam
prohibebatur ut per eos iam inci-
peret apparere illa omnia propter
promittendum Christum fuisse insti-
tuta, quo veniente atque pro-
missa adimplente iam oporte-
ret cessare. Hoc igitur temperamentum
moderamenti quod spiritus sanctus per apostolos
operatus est cum displicuisset
quibusdam ex circumcisione cre-
dentibus qui hoc non intellige-
bant in ea perversitate manserunt
ut et gentes cogerent iudaizare.
Hy sunt quos Faustus symma-
cianos vel nazareos nomine co-
memoravit qui usque ad nostra tempora
iam quidem in exigua sed
adhuc tamen vel in ipsa paucitate
perdurant. Quid ergo? Sunt isti
vel certe ipsis calumpniantur
quia eos Christus solvere venit, porro
quam adimplere quia iam
non observant quae ibi praecepta
sunt, cum ea sola non obser-
vent quae Christum promittebantur
et ideo non observent magis
quia eadem promissa iam
Christus implevit, nec adhuc
promittuntur quia iam imple-
ta sunt, eorumque promissorum signa
in eis finiri debuerunt quos
fides Christi hoc adimplendus iam
talibus imbutos invenerat. Quid
quid enim non observant Christiani quod
nulla scriptura est? Quando dicitur
dominus deus tuus dominus unus
est, non facies tibi idolum et
cetera huiusmodi, numquid non ob-
servant Christiani quod ibi dictum
non accipias nomen domini dei tui
in vanum? Numquid ipsum sa-
bbatum quod ad intelligendam
veram requiem pertinet non obser-
vant Christiani? Numquid honorem
parentibus Christiani non deferunt
quod ibi praeceptum est? Numquid
a fornicationibus cavent, homi-
cidiis cavent, furtis cavent, falsis
testimoniis, a concupiscentia
uxoris proximi non se temperant
Christiani? quae omnia in lege illa
praecepta sunt. Haec praecepta sunt
morum, illa sacramenta sunt
promissorum. Haec implentur
per adiuvantem gratiam, illa per

redditam veritatem utramque per
Christum et illam semper gratiam
donantem nunc etiam revela
tam et hanc veritatem tunc pro
mittentem nunc exhibentem
quia lex per moysen data est gratia
autem et veritas per Ihesum Christum facta
est. Denique ista que mutate
vivente conscientia consumante
fide dilectione operante complentur
illa vero que impermittente sig
nificatione usata sunt rebus redditis
transierunt ita et ipsa non solu
ta sed impleta sunt quia et ea
non irrita nec fallacia Christus
ostendit cum id quod eorum significatione promitte
batur exhibuit. Non itaque sic
faustus opinatur quedam dominus
Ihesus adimplevit que ab an
tiquis iam dicta erant ante
legem moyseos sicuti est non occi
des quod non contrario redarguit
sed magis firmavit cum et iram
et ab convicio removit quedam
non solvit que ipsa medebantur
legis hebreorum sicuti est oculum
pro oculo dentem pro dente quod mihi
potius abstulisse quam confir
masse cum ait ego autem dico
vobis non resistere malo sed si quis
te percusserit in maxillam tuam
dexteram prebe illi et alteram
et cetera. Nos enim dicimus etiam
ea que isti putant solvisse Christum
veniendo contrario referendo et ut
propterea hec fuisse instituta et ut
a Christo non soluta sed adimpleta

Verum prius ab istis quero utrum
illi antiqui iusti enoch et seth
hos enim potissimum faustus com
memorat et si qui alii vel post
vel ante moysen iusti et si qui ante
abraham fuerunt irati sunt fratri
sine causa aut dixerunt fratri
fatue. Si enim non dixerunt cur
non et talia docuerunt. quero
quemadmodum illorum iustitiam
doctrinamque Christus adimplevit ad
dendo ego autem dico vobis si quis
irascitur fratri suo aut si quis
dixerit racha aut si quis dixerit
fatue reus erit vel iudicio vel
gehenne ignis. Si quidem et
illi eodem modo vivendum mone
bant quid ignorabant illi isti fie
ri reos et iracundiam ne pe
tulanti convicio fratrum lacessendum
aut noverant quidem sed ab his
se abstinere non poterant ergo rei
erant gehenne. Non ergo iusti.
Profecto enim nec imperitia veri
ad summum officium pervenerunt nec
intemperantie audeo dicere eos
fuisse iustitiam istum ut reos
fatear esse gehenne. Cur ergo
illam legem servandam quam tene
bant antiqui iusti addendo
Christus implevit cum eorum que iustitia
sine istis esse non posset. Si autem dicti
sunt eo quod preceptis iracundia
et lingua improba ex quo venit
Christus per ad iniquitatem pertinere an
tea vero non erant iniusti vel corde
vel ore ista committentes sic mensurans

rebus pro temporum congruentibus insti
tutis invenimus. Verumtamen aliquid non licet
quod ante licuit vel quoddam
non licuerit nunc licet. Ideo non istis
adeo decepistis ut hic dicatis si etiam
si dicatis respondebitur quod secundum istum
intellectum Christus non adimplere venit
quod legi antique deerat set legi
institute que non sunt sic dicere
fratri fatue vel apud antiquos integris
non fuisse iniustum ut ita in
iustum esse cepit velut ut
si hinc hoc dixit venit sit iste
inveniri non eam invenistis
cum illam legi hoc aliquid deerat
quod nunc addidit eam cepit
implevit. Tam forte lex non me
chandi apud illos iustos antiquos
sic implena erat donec adderetur
adimpleretur addente ne quis
ad concupiscendum videat mulierem.
Recreminiscitur cum commemorasti
ipsam sententiam audistis dictum
esse non mechaberis. Ego autem
dico vobis ne concupiscatis.
Quidem adimpletio est in quo
expleta plane ipsa verba evangelii
nolli tunc extenuare quod dictum
esset unde quod de illis anti
quissimis iustis sensere blandi
distis inquit quia dictum est non
mechaberis. Ego autem dico vobis
si quis viderit mulierem ad concu
piscendum eam iam mechatus est
eam in corde suo. Ita venio illi
iusti Seth vel Noe vel si quis ei
similes sunt mechabantur mechis

sunt. Et aut non erat tunc corpus
templum dei aut mechabantur
in templo dei. Quod si non audes
dicere quomodo etiam de his re le
gem illorum que apud illos iam
tunc plena erat non nemo
Christus implevit. Deinde miror
autem quia et hic illorum legem
a Christo adimpletam esse dixisti
non possum affirmare antiquos
iustos non mirasse. Iram et
Paulum apostolum mirasse invenimus.
De iure autem ore non tollitur
crebra iuratio cum iurantibus per
Simeon quod amatis cum iustis
Iheronimus cum bis simul istud mentem
eum abiustis oculis penitus
alienum quod illuminat omnem
hominem venientem in mundum. Nostis aliquid
qua ex parte cogitare et per
dominum unum Manicheum quem
Manichei lingua patria vocabunt
sic vobis ut apud grecos nomen insa
ne vitaretis velut declinato
et plurigato nomine quasi fusiorem
addidistis ubi amplius lana
reminiscitur cum nostri quidam
vestri exposuit cur appellatus
sit Manicheus ut scilicet in greca
lingua tamquam manna fun
dere videtur quia grece fundit
chei dicitur. Vel quid egeritis
nescio nisi ut expressius vobis
communicate videremini insania
nec ipsi cum addidistis in parte
pore nomine manam sittalum
ut agnosceretur manna. Sed

addidistis in posteriore duas syllabas
non appellantes manichaeum
ut nihil aliud vobis tamen pro
lixius et vanis sermonibus
sit nisi insaniam fundere
sonaret. Saepissime iratus
et per parasitum non sane illum
quem scilicet discipulis praefuit et
praefuit, si peccavit ipsum ut
latronem poenam crucis interpretetur
ipsum furore. Cum ergo irate
nunquam desinatis vellem scire
quomodo intelligatis hanc quoque
legis partem quia multis an
te quinimmo intelligi quod
nobis dominus adimplevit et magis
propter irationes apostoli ceteras ira
quae auctoritas est in nobis ipsis
necdum in aut [illegible]
num. Quod puto iam eluceat
quia sit aliter accipiendum quod
dicit Christus non veni solvere legem
sed adimplere. Quod hic videlicet ad
ditamentis quae vel ad expositionem
pertinent praeceptorum antiquorum
sive ad custodiam vel ad cautionem non
adimpleret. Quia enim non
intelligebant homicidium nisi
peremptione corporis humani
per quam vita privaretur, aperuit
dominus omnem iniquum motum
ad nocendum fratri in homicidii
genere putandum. Et Johannes dicit
Omnis qui odit fratrem suum homici
da est. Et quia putabant tantum
modo corporalem cum femina illi
citam commixtionem notari moe
chiam demonstravit magister etiam
talem concupiscentiam nihil esse aliud.
Item quia periurare grave peccatum
est, non iurare autem si verum iurat
nullum peccatum est, sed longius remotus
est a falsum iurando qui nec
iurare consuevit. Quia qui nec
iurare prohibuit est maluit nos dominus
et non iurantes non recedere a
vero quam verum iurantes pro
pinquare periurio. Magis et apostolus
in sermonibus quos habuisse
narratur nunquam iuravit ne
iurandi consuetudine aliquando
vel nescius in periurium labetur.
In epistolis autem ubi est consideratio
maior atque pensior pluribus locis
iurasse invenitur, ne quisquam
putaret etiam vere iurando pe
ccare, sed potius intelligeret huma
nae fragilitatis corda non iurando
tutius a periurio conservari. Quibus
praeceptis invenimus vel illa
esse destructa sicut Faustus pu
tat quae velit ipse admonere
praeviae. Nam et hic quod ab
istis conscriptum volunt esse legis
Moysi quod dictum est antiquis
Diliges proximum tuum et oderis
inimicum tuum. Quam apostolus Paulus
non dixit homines quosdam deo
odibiles. Et utique in hac amo
ratione ipse dominus ad hoc nos
hortatur ut imitemur deum
ut sitis filii patris vestri qui in
caelis est qui facit solem suum oriri
super bonos et malos et pluit

super iustos et iniustos. Querendum
itaque quomodo intelligatur exemplo
dei cum dixit quosdam odibiles
Paulus odio habendos inimicos
et rursus exemplo dei qui facit
solem suum oriri super bonos et ma
los et pluit super iustos et iniu
stos diligendos inimicos. Sed
apparebit quam male intelligen
tibus id quod dictum est odies inimicum
tuum iustorum visum esse quod domino
non vocat ut diligerent inimicos
suos pro inimicis aut quod sequitur
cum sit longum est disputare.
Sed ad istos intuendum quibus generaliter
displicet si quis odit inimicum
suum est nobis sermo quia cor fronte
pensat cum eos interrogamus utrum
diligat deus eos quos gentes tenebra
rum [illegible] inimici
diligendi sunt quod habeant
partem boni tantum non absolute eos
et odisse debemus quod habeant
partem mali. Ea quippe regula
et illud solum dicetur non esse
contrarium quod in antiqua scriptura dictum
est odies inimicum tuum et in e
uangelio diligite inimicos vestros
quod unusquisque inimicus homo
iniquitati inimicus est odio haben
dus est iniquitas autem homo est dilige
dus est ut illud quod meo recte o
dimus arguamus id est iniquum quo
possit illud quod meo recte di
ligimus id est humana natura ipsa
emendato vitio liberari. Sic
inimicis regula est qua et odimus

inimicum propter id quod meo malum
est id est iniquitate et diligamus
~~[illegible]~~ inimicum propter id quod meo bo
num est id est socialem rationalemque
creaturam. Sed quod nos non cum propter
iniquitatem suam vel alienam secundum
voluntatem malum esse communem
cernimus. Illi autem prauitatem gentis
tenebrarum putant esse homines
mali quos secundum ipsos deus
tantis fruitur ante quam in propter
inuectus est et propter tantus libe
raretur. Audito igitur et non
intellecto quod antiquus dictum
erat de odio inimici tui
scribebant homines in hominibus
odisse eum debere non odisse
nisi vicium. Quos corrigit dominus
dicendo diligite inimicos vestros
ut qui iam dixerat non venim
legem solvere sed adimplere
ideoque de odio inimici quod
scriptum est in lege non solum
precipiendo utique ut diligamus
inimicos cogeret nos intel
ligere quomodo non possemus
eundem eundemque hominem
et odisse propter culpam et dilige
re propter naturam. Ad quam eorum
mentes intelligere multum est.
Urgendi sunt tum ut secundum
calumpnie sue prauitatem vacem
vel potius amicitiam defendat
domini sui que non possunt
dicere dilectores gentis tene
brarum ideo quod adeunt exemplum

non habent quemadmodum hortentur
ut suum quisque diligat inimicum
pro cuius omni genti ipsi tenebrarum
dilectiores inimici tribuere poti
erunt quam deo suo. Illa quippe
sicut delirant inimica sibi lu
cem atque contiguam concupiuit
caeterum frui noluit atque ut frue
retur bene cogitavit. Neque ista cu
lpa est cum vim et beatificum
bonum appetitur. Verum et dominus
dicit Regnum celorum vim pati
et qui vim faciunt diripiunt
illud. Ecce gentem tenebrarum
secundum eorum vanitatem vim face
re ac diripere noluit bonum quod
amaverat cuius claritate et
specie delectata, inter cetera viti
osum deus dilexit sed odio de
testabiles fieri se volentes suum
ditionis eradicare molitus est.
Si quod mali amavit bonum
quo fruatur bonum autem oderit
malum ne polluatur respon
dete manichei qui ita eorum
impleant quod dominus ait di
ligite inimicos vestros. Ecce enim
quam vere fugiendo inimicum
potuistis quo pacto diramatis
bonum inter iniustas lucipetas et
blattas lucifugas. Ut quamquam
eum plerumque gentis tenebrarum
esse contenditis dicunt quod ille a
mavit esse alienam lucem
ille autem blattas adversando sua
potius origine delectantur.
Nam nunquam nascuntur iniuste

infestationes cloacis quam blatte in
obscuris cubiculis. Nam non illud
quod antiquis dictum est gentili
populo dentem pro dente quo contra
rium sit quod ait dominus Ego autem
dico vobis non resistere malo sed
si quis te percusserit in maxillam
tuam dexteram prebe illi et alteram
et cetera quisque. Et illud anti
quum ad reprimendas flammas
odiorum sevientiumque inmodera
tos animos refrenandos ita
preceptum est. Quis enim tam de
facili invenitur qui tantum reponere
vindicte quantum accepit iniurie?
Nonne videmus homines leviter
lesos moliri cedem sitire sanguinem
vix quod invenire inimicis mali
unde satientur? Cuius pugno
percussus non aut molitur aut op
tat in dampnationem eius qui
percusserit aut si ipse reperire ve
lit totum hominem si non etiam
telo aliquo arrepto pugnet?
Talibus ergo commendat. Quam igitur
inmoderate ac plus iniuste
ultionem lex iustum modum figens
penam talionis instituit. Hoc
est ut qualem quisque intulit
iniuriam tale iudicium pen
dat. Proinde oculum pro oculo dentem pro
dente non fomes sed limes fu
roris est, non ut id quod sopitum
erat hinc accenderetur quod ne
id quod ardebat ultra exten
deretur impositum est. Est enim que
dam iusta vindicta iuste quam

debetur ei qui fuit passus iniu
riam. Verum utique cum atque igno
scimus de iniuria quodammodo iure
largimur. Verum etiam debita dimit-
que in oratione dominica [illegible]
dimittere monemur ut nobis
et nostra dimittantur dimittam
quod autem debetur. Et si beni
gne dimittitur non tamen numquam
repetitur. Sic iurando etiam
qui verum iurat, comittit primo
verum longe abest qui omnino non
iurat. Et quamvis non peccet qui
verum iurat remotior tamen a peccato
est qui non iurat. Verum admonitio
non iurandi conservatio est a peccato
periurii. Cum peccet qui per
immoderationem iniuste vult
vindicari non peccet autem qui
modum adhibens iuste vult
vindicari remotior est a peccato
iniuste vindicte qui non vult
omnino vindicari. Peccat enim
qui exigit ultra debitum, non
peccat autem qui exigit debitum.
Sed tutius longe est a peccato iniu
sti exactoris qui omnino non exigit
debitum, presertim ne cogatur
et ipse reddere debitum ab eo qui
nullum habet debitum. Possum ego
et ego ita ponere: dictum est anti
quis non iniuste vindicabis; ego
autem dico ne vindicetis, quidem
adimpletio est sicut deiurando
fariseis autem dictum est non periura
bis, ego autem dico non iuretis
quidem quoque adimpletio est. Possum e

go et ego ita dicere si in precepto
addita verba quod legi defuit
a Christo additum intelligitur ac non
potius id quod lex volebat effi
ci, ne iniuste se quisquam vindi
cando peccaret, conservatum tutius
si omnino se non vindicaret sicut
id quod volebat efficere ne quis
peierando peccaret conservatur tutius
si non iuraret. Nam si certum
est [illegible] et qui te per
cusserit in maxillam prebe illi
et alteram, cur non sit contrarium
reddes domino iuramenta tua cum
et noli iurare omnino? Et tamen
illa non destructioni sed adimpletioni
sanctus arbitratus quod et
hic debuit arbitrari? Nam
si verum adimpletur dicendo
ne iurabis, cur ne iniuste
vindicet adimpletur dicendo ne
vindicetis? Sic ego in utraque
conservatione esse arbitror a peccato
quo vel falsum iurat vel in
iuste vindicat. Quamquam hec de
donanda omnino vindicta na
[illegible] etiam ad illud ut dimi
ttendo huiusmodi debita etiam
nobis dimittantur. Sed duo
ista modo [illegible] adhibenda sunt
quo distat non exigere debitum
et donanda ira que ad immo
deratam vindictam rapiunt
qui vellet tranquillius adten
deret quid ipse debet quod sibi
a domino relaxari cupit. Hanc
considerationem consumo debitum

l declararet. Nam et illud de
uxore non dimittenda dominus
precepit cum antiquis dictum sit
quicumque dimiserit uxorem suam
det illi libellum repudii si
diligenter intueamur videbimus
non esse contrarium. Exposuit enim
dominus quid lex voluit cum preciperet
dimittendi uxorem mittere li
bellum repudii dare. Certe
enim ait qui voluerit dimittere
uxorem suam cum esset contrarium
non dimittere. Si uterque nolebat
dimitti uxorem a viro qui
hanc interposuit moram ut
in dissidium animus preceps libe
lli conscriptione refractus ab
sisteret et quid mali esset
uxorem dimittere cogitaret
presertim quia ut perhibetur apud
se hebreos scribere litteras hebreas
nulli fas erat nisi scribis solis
tum et excellentiorem profitentibus
sapientiam et si qui eorum essent
equitate ac pietate preditum
non tamen profiterentur viri et scriptores.
Ad hos igitur quos oportet esse
prudentes legis interpretes et
iustos dissidii persuasores lex
mittere voluit eum quem iussit
libellum repudii dare si dimi
sisset uxorem. Non enim poterat
ei scribi libellus nisi ab ipsis
per quem hanc occasionem et ne
cessitatem venientem quodam
modo in manus suas bono con
silio regerent atque inter ipsum et
uxorem pacifice agendo dilectionem
concordiamque suaderent. Quod
si tantum invideret odium ut ex
tingui emendarique non posset
tunc utique scriberetur libellus
quia frustra non dimitteret quem
sic odisset ut ad debitam coniugio
caritatem nulla prudentium
persuasione revocaretur. Si enim
non diligitur uxor dimittenda
est. Diligenda autem monendo atque sua
dendo apponi non ipsi tantum coniugendo
impositum. Hoc facere debebant
scribe insanis et sapiens qualem
nulla professione esse oportebat
adquem ut venirentur discordi
marito libellus conscribendus
est preceptus quem vir bonus pru
densque non scriberet nisi manino
immanis adverso atque perverso consilium
concordie non valet. Verumtamen a
nobis et viri cerrones Faustus? ecclesia va
nitate querere cur displiceat
dimittere uxorem quam non ad ma
trimonii fidem si ad concupiscentias
habendam vanie esse consensus.
Matrimonium quippe ex hoc
appellatum est quod non ob a
liud debeat femina nubere quam
ut mater fiat quod et nobis
odiosissimum est. Ecce non enim pro
tatis partem dei vestri gentibus
tenebrarum prolio demictam
et subactam etiam carneis com
pedibus colligari. Sed ut potius
quod inter agitis explicem si reputet
in quibusdam antiquis scriptoribus

Appositis adimplevit. Ego autem dico
vobis nisi priorum hominum
legem hec libere additamenta
adimplevit neque illa que per
Moysen data est quasi contrariam
expositione destruxit potius
omnia ex Hebreorum lege commemo
ratam ita commendavit ut quic
quid ex persona sua insuper loquetur
vel ad expositionem requirendam
valeret vel quod illa obscure po
suisset vel ad tuendum conservandi
quod illa voluisset commendaret. Quam
sit aliter intelligendum quod ait
non se venisse legem solvere sed
adimplere scilicet ut non quasi secundum
plena verbis verbis integraretur
sed ut quod littera iubente propter
superborum presumptionem non poterat
suadente gratia per humilium
confessionem impleretur opere factorum
sed adiectione verborum fidelibus omnium
sicut apostolus ait per dilectionem opera
tur. Unde item dicit: Qui enim dili
git alterum legem implevit.
Hanc caritatem quia nemo
nisi per spiritum sanctum qui promissus
venisset manifestatur donatam,
quia sola caritate iusticia legis
posset impleri, propterea dicit non veni
solvere legem sed adimplere. Hoc
est novum testamentum quod huic
dilectioni hereditas regni celorum
promittitur, quod nisi figuris ve
teris testamenti pro temporis distri
butione tegebatur. Quam idem
dicit: Mandatum novum do vobis
ut vos invicem diligatis. Itaque
vel omnia vel pene omnia que
monuit seu precepit. Cum adiunge
bat: Ego autem dico vobis, inveniuntur
~~inveniuntur~~ et in illis veteribus
libris. Ibi continetur nam dictum
est: Turbatus est prae ira oculus
meus. Et melior est qui vin
cit iram quam qui capit ci
vitatem. Ibi continetur ~~...~~ verbum
durum. Plaga flagelli livorem
facit, plaga autem lingue con
fringet ossa. Ibi continetur mechiam
cordis: Ne concupiscas uxorem
proximi tui. Non enim ait ne
adulteres sed ne concupiscas.
Unde apostolus hoc ex lege commemo
rat dicens: Nam concupiscen
tiam nesciebam nisi lex diceret
Non concupisces. Ibi de patientia
laudatur vir non resistendo
prebens percutienti se maxillam
et saturatus obprobriis. Ibi de
inimico diligendo dicitur: Si e
surierit inimicus tuus ci
ba illum, si sitit potum da illi.
Hunc enim locum commemoravit
apostolus. Et illud in psalmo:
Cum his qui oderant pacem
eram pacificus, et alia multa.
Quod autem temperando animi
dicta et diligendo etiam
malos Deum imitemur, hoc
ibi de ipso Deo velut agente co
piosum locum. Ibi namque
scriptum est: Multum enim tibi
valere soli superat semper et virtuti

brachium tuum quis contra stabit
Quia tanquam ~~momentum~~
momentum statere sic ante te est
orbis terrarum et tanquam gutta
roris antelucani que descendit
in terram. Sed misereris omnium
quia omnia potes et dissimu-
las peccata hominum propter penitentiam. Dili-
gis enim omnia que sunt
et nichil odisti horum que fe-
cisti. Nec enim odio habens ali-
quid constituisti. Et non vero
posset aliquid permanere nisi
tu voluisses aut quod a te
vocatum non esset conservaretur.
Parcis autem omnibus quia tua
sunt domine qui amas animas.
Bonus enim spiritus tuus est in
omnibus. Propter quod eos qui ex-
errant partibus corripis
et de quibus peccant ammo-
nens alloqueris ut relicta
malicia sua credant in te
domine. Ad hanc benignam
pacientiam dei qui facit solem
suum oriri super bonos et malos et plu-
it super iustos et iniustos nos imitan-
dum Christus hortatur ut imi-
tari iras iniurias negli-
gamus et benefaciamus his
qui nos oderunt ut simus
perfecti sicut pater noster celestis
perfectus est. Equale autem nobis
et ad deum remittenda debita
peccatorum nostrorum quod aliis nostra
obligationum debita relaxamus
et cavendum esse ne si hoc

non fecerimus nec nobis depreca-
tibus peccati obligatio remittatur.
Sic nullis libris veteribus scriptum
est enim qui vindicari vult inve-
niet a deo vindictam et peccata
illius conservans conservabit.
Relinque proximo tuo nocenti
te et tunc deprecanti tibi peccata
solventur. Homo homini reser-
vat iram et a deo querit me-
delam. In hominem sibi similem
non habet misericordiam et pro peccatis suis
deprecatur deum. Et ipse cum
caro sit reservat iram et repro-
piciationem petit a domino.
Et quis exorabit pro peccatis illius.
Cum non dixere ius dimitte-
da quid amicitie quem aperti-
ssimo ex illis libris quemadmodum
quam id unde videris de hac
re interrogantibus dominus ipse
respondit. Cum enim quererent
utrum liceat quacumque ex causa
dimittere uxorem ait illis. Non
legistis quia qui fecit ab ini-
tio hominem masculum et feminam
fecit eos. Et dixit propter hoc di-
mittet homo patrem et ma-
trem et adherebit uxori sue
et erunt duo in carne una.
Itaque iam non sunt duo sed una
caro. Quod ergo deus coniunxit
homo non separet. Ecce vides
ex libris moysi convincitur
non esse uxorem dimittendam
qui secundum legem moysi ar-
bitrabantur se facere cum dimitterent

Quoniam et illud sic ipso christo ad
testante cognoscimus deum fecisse
et coniunxisse masculum et feminam
quod manichei negando damp
nant non solum mosaicis libris sed
christi euangelio resistentes. Porro
autem si quod ipsi opinantur
et predicant uerum esse diabolum
fecisse atque iunxisse masculum
et feminam, quid castitate di
abolica faustus reprehendit mo
ysen tamquam coniugia dirimentem
per libellum repudii et laudat
christum tamquam illud eius modi
uinculum confirmantem ex precepto
euangelii, cum utique secundum suam
stultam sacrilegamque sententiam mo
ysen laudare debuerant separan
tem quod fecerat et iunxerat
diabolus, et christum uituperare di
aboli figmentum et ligamentum
solidantem. Quam illud uero apte
nugis bona cur ipse moyses et
eius libro prolata est de prima con
iunctione masculi et feminae tam
sancta et nulla separatione uiolan
da castitas coniugalis, postea per
miserit dimittere uxorem. Nam
cum illi respondissent et dice
rent moyses mandauit dare
libellum repudii et dimittere,
ait illis: Quoniam moyses ad du
ritiam cordis uestri permisit
uobis dimittere uxores uestras.
est quod paulo ante exposuimus
Et nanta cui duritia erat que
nec per libelli interpositionem

non dissuadendi loquentibus iustis et
prudentibus tribuebatur solum
et flecti posset ad recipiendam
uel reuocandam coniugum caritatem.
Ita dominus quidem lex bonis pre
cepit et duris permittit eiusdem
legis testimonio declarauit
crimen et non dimittendae uxoris
eademque scriptura commemorata
coniunctione masculi et feminae
monuit diuinaque auctoritate
eiusdem coniunctionis exposuit
et dandum libellum repu
dii propter duritiam uel domandi uel
indomiti cordis ostendit. Certa
ipse cum omnia illa excellen
tia precepta domini que ueteribus
hebreorum libris contra faustus
uolebat ostendere in eiusdem quoque
libris inueniantur, uerum uenit
dominus legem non soluere sed adim
plere, non ut exceptis promissorum
figuris que reddita ueritate
sublata sunt, ipsa quoque pre
cepta propter que lex illa sancta et iusta
et bona est non per uetustatem
littere iubentis et delicta sup
beruiy reatu etiam preua
ricationis augentibus per
nouitatem spiritus adiuuantis
et humilium confessionem
salutis gratia liberantis imple
rentur in nobis. Quia uero
sicut omnia ista precepta sub
limia iter in illis libris
ueteribus designata illic sunt
quo referantur attentius est

quamuis secundum eum uiuerent
sancti quia futuram eius re-
uelationem uidebant et pro tempore
competenti uel prophetice tegebant
uel prophetice tectam sapienter intel-
ligebant. Denique quod non tene-
dixerim nescio utrum quisquam
in ullis libris inuenerit nomen
regni celorum quod tam
crebro nominat dominus. Dicit
quidem ibi diligite sapientiam
ut in eternum regnetis. Et
ipsa uita eterna si non illi in
manifesto predicaretur non
diceret dominus etiam malis iu-
deis scrutamini scripturas in
quibus putatis uos uitam
eternam habere ipse testimonium
perhibent de me. Et quo non cum-
ti ad hoc pertinet quod ibi scri-
ptum est non moriar sed ui-
uam et narrabo opera domini
Et illumina oculos meos ne
umquam obdormiam in mor-
te. Et iustorum anime in
manu dei sunt et non tan-
get illos tormentum. Et paulo
post illi autem sunt in pace
Et si coram hominibus tor-
menta passi sunt spes illorum
immortalitate plena est
et in paucis uexati in multis
bene disponentur. Et alio
loco iusti autem in perpetuum ui-
uent et apud dominum est merces
eorum et cogitatio eorum
apud altissimum. Ideo accipient

regnum decoris et diadema spe-
ciei de manu domini. Hec et alia
multa siue apertissima siue
sub obscura similitudine illic
testimonia uite eterne. Et de
ipsa corporum resurrectione non ta-
cuerunt ipse. Denique pharisei ad-
uersus ~~fariseos~~ saduceos eam
non credentes acerrime confli-
gebant quod non solum machabe-
orum ipsorum canonicis quos isti non
accipiunt, ne de aduentu uero
paracliti quem promisit dominus
humanitatis euidentius appareret
uerum etiam in euangelio ubi ei
proponunt saducei questionem de mu-
liere que septem fratribus singu-
latim nupserat, cuius menis
terminibus alius alii morienti
succederet. cuius nam eorum
in resurrectione uxor esset
futura. Proinde testimoniis
eterne uite et resurrectionis mor-
tuorum habundat ista scriptura
etsi nomen uel regnum celorum
de nullo inde loco michi occurrit
hoc enim proprie pertinet ad reue-
lationem noui testamenti
quia ea terrena que frena [illegible]
fuerant ~~mutatione~~ illa quam
paulus apostolus commemorat
in resurrectione fient spiritualia
ac per hoc celestia, in quibus
possideamus regnum celorum quod
ori eius etiam nominandum
seruabatur, quem regem ad
regendos et sacerdotem ad sanctificandos

ficandos fideles suos ministris
ille apparatus veteris misteriorum
in significationibus factis. dictis
factis sicut observationibus festivi
tatibus omnibus que eloquiorum
preconiis et rebus gestis et rerum
figuris parturiebatur esse ven
turus qui plenus gratia et veri
tate et ad precepta facienda ad
iuvando per caritatem et promissa
implenda confirmando per veritatem
venit legem non solvere sed adimplere

Faustus disputatio xx

Faustus dixit. Cur solem colitis nisi
quia estis pagani et gentium
scisma non secta. Hec non ab re
fuit et hoc ipsum querere quo
manifestius inde possimus utrum
vero debeat nomine hoc appellari.
Et quidem si secundum fidem meam
minus simpliciter ut nimietas re
sponderem me cavere fortasse excusationis
causa id fingere aut diminuere
quod absit luminum erubescere
culturam. Sed tu quidem utcumque
volueris accipe meum dixisse non
penitebit vel scientes aliquos qui
hactenus sive habebunt religionis
nostram nichil cum gentibus habere
commune. Igitur nos quidem patris
dei omnipotentis et Christi filii eius
et spiritus sancti unum idem sub tripli
ci appellatione colimus numen
sed patrem quidem ipsum lucem
incolere credimus summam ac prin
cipalem quam paulus alias in
accessibilem vocat. Filium vero in
hac secunda ac visibili luce con
sistere qui quoniam sit et ipse gemi
nus ut eum apostolus novit Christum
dicens esse dei virtutem et dei
sapientiam. Virtutem quidem eius in
sole habitare credimus sapientiam
vero in luna. Necnon et spiritus sancti
qui est maiestas tertia aeris hunc
omnem ambitum sedem fatemur
ac diversorium cuius ex viribus
ac spiritali profusione terram quoque
concipientem gignere patibilem
Ihesum qui est vita ac salus ho
minum omni suspensus ex ligno.
Quapropter et nobis circa universa
et vobis similiter erga panem et
calicem par religio est quamvis
eorum acerrime oderitis auctores
Hec est vera fides est. Dogma
si querendum alias putamus
audiebas quamvis nec illud ad
presens minus firmum sit argu
mentum quod vel tu vel quilibet
alius rogatus in via dei non
credat habitare respondere non
dubitavit in lumine ex quo
cultus meus hic omnium pene
testimonio confirmatur. Sed ut
ad illud quia nos non sectam
sed scisma gentium mentiris pasti
Scisma nisi fallor est eadem o
pinantem atque eodem ritu
colentem quo ceteri solo congre
gationis delectari discidio. Se
cta vero est longe alia opinan
tem quam ceteri alio etiam sibi
ac longe dissimili ritu di

Scisma quid est

Secta

mutatis instituisse culturam.
Quae si ita sunt, mea interim
et opinio et cultus longe
alia sunt quam paganorum.
Ceterum postea videbimus. Pagani
bona et mala, taetra et splen-
dida, perpetua et caduca, mu-
tabilia et certa, corporalia et
divina, duo haec principia
dogmatizant. Ego his valde
contraria sentio, qui bonis omnibus
principium fateor deum, contrarius
vero hylen. Sic enim mali prin-
cipium ac naturam theologus
noster appellat. Item pagani
aris, delubris, simulacris, victi-
mis atque incenso deum colendum
putant. Ego ab his multum
multum diversus incedo, qui
ipsum me, si modo sim dignus,
rationabile dei templum dei puto,
vivum vivae maiestatis simula-
crum Christum filium eius accipio,
aram mentem bonis artibus et dis-
ciplinis imbutam, honores quoque
divinos ac sacrificia in solis
orationibus et ipsis puris ac
simplicibus pono. Quomodo ergo schis-
ma sum paganorum? Quamquam
enim et videor mihi potius
dici schisma, quia et omnipoten-
tem deum colam, quem sibi et
videns omnis audivit assunt
cum non considerares rituum
diversitatem qua nunc colitur
omnipotens et a iudeis. Cum
tamen omnipotentem iudei colunt.
Sed iam de opinione trac-
temus quae sit, et paganos de
solis cultura fefellit ut deum om-
nipotentis in deos. Nec vero
quidem schisma si me dixeris, verum
est, Christianus Christi veneror et
colam, quia alio eum ritu colo
et alia fide quam vos. Schisma
non autem nisi mutatam debet
ab eo non facti est. Sunt non multum
ut puta vos qui desciscentes
a gentibus monarchiae opinionem
primo vobiscum divulsistis, id est ut
omnia credatis ex deo. Sacrificia
vero eorum vertistis in agapes, idola
in martyres, quos votis similibus
colitis. Defunctorum umbras vino
placatis et dapibus, sollempnes
gentium dies cum ipsis celebratis,
ut kalendas et solstitia. De vita
certe mutastis nihil. Estis sane
schisma a matrice sua diversum nihil
habens nisi conventum. Et vero et po-
stea iudei segregati etiam
ipsi a gentibus culturas solum
dimiserunt templa non et immo-
lationes et aras et sacerdotia
atque omne sacrorum ministerium eodem
ritu exercuerunt ac multo
superstitiosius quam gentes. De o- de opinione
pinione non monarchiae in nullo
et ipsi dissentiunt a paganis.
Unde constat vos atque iu-
deos schismata esse gentilitatis
eamque fidem tenentes et ritus
modice quamvis immutatos, sed
sola conventuum divisione pu-
tatis vos esse sectas. Porro
autem sectas si quaeras non plus erunt

quam due res genere et natura
quam eis longe diversa sententiis
ita quidem oppositi invicem
nobis ut est veritas et men
dacium, ut dies et nox, ut ege
stas et copia, ut morbus et sa
nitas. Vos vero nec erroris sec
ta estis sed scisma, nec veri ipsi
unitatis saltem sed erroris.

Augustinus Responsio XX

Ad hec, o imperita pestis et va
nitas versipellis, ut quod tibi
obicis, quod si quis tibi obiciat
nescit in quo agat. Verum enim
nos paganos dicimus aut
scisma paganorum, sed hec cum
eis quandam similitudinem
eo quod multos colatis deos.
Verum nos eis esse longe de
teriores, quod illi ea colunt
que sunt, sed pro diis colenda non
sunt. Sunt enim et ydola sed
ad salutem inutilia sunt, et qui
colit arborem non quidem credendo
do sed adorando, non id colit quod
inanis est, sed quia ita colendum
non est. Ipsa etiam demonia
unde dicit apostolus: que immolant
gentes demoniis immolant et
non deo, utique sunt quibus
illos immolare dicit et quorum
nos socios esse non vult. Quamquam
non colimus et terra, et mare
et aer, et sol et luna et ce
tera sidera omnia hec mani
festa oculis apparent, atque ipsis
sensibus presto sunt, que cum
pagani tamquam deos colunt

vel tamquam partes unius magni
dei, nam universum mundum
quidam eorum putant maximum
deum, ea colunt que sunt.
Cum quibus quando agimus ut
ea non colant, non eis dicimus
quod nulla sint, sed quod colenda
non sint, cuiusque colendum verum
omnium conditorem deum invisi-
bilem suademus, cuius plenius
participatione beatus homo fit posse
quod esse velle nemo ambigit.
Et quia non nulli eorum invi
sibilem et incorpoream crea
turam colunt, quod est anima
mensque humana, etiam quia
nec eiusmodi creature parti
cipatione fit homo beatus, non
solum invisibilis verum etiam
incommutabilis deus, id est deus
verus colendus est, quia solus
ipse colendus est quo solo fru
ens beatus fit cultor eius, et
quo solo non fruens omnis
mens misera est, qualibet
re alia perfruatur. Vos autem
cum ea colatis que omnino non sunt
sed inanium fallaciis fabularum
vanitate finguntur, propinqui
ores estis nec pietatis ac
religionis, sed saltem pagani
estis vel incorporea que cum ea
colunt et si non colenda sunt
tamen vera sunt. Verum nos neque dice
re nec solem ipsum colere
ad cuius gyrum vita eorum
volvitur, terram et de ipso
tanta falsa contra detestanda

non quod colendum

iactatis, ut si suas nuditates
innumeras iam flammis cupi
ditatum ardentes. Etiam primo cum
navem quandam esse dicatis
Ita non tamen ut dicat toto ce
lo erratis sed et natatis. De
inde cum omnibus oculis
rotundus effulgeat, ea quasi illi
figura prorsus ordinis po
sitione perfecta sit, vos eum
triangulatum perhibetis i. per
quandam triangulam celi
fenestram lucem ista mundo
terrisque radiare. Ita fit ut ad
istum quidem solem dorsum
vertentes inclinetis, non autem
ipsum tam clara rotunditate
conspicuum, sed nescio quam
navem praefatam triangulam
micantem ac lucentem quam
confictam cogitatis adoratis,
quam profecto faber ille non fa
ceret si quemadmodum emuntur
ligna quibus naufragorum ta
bule compinguntur, sic eme
rentur et verba quibus he
tractorum fabule confinguntur.
Iterum hec tolerabilius vel
rideantur vel fleantur. In vobis
illud, illud est intollerabi
liter sceleratum, quod de
ipsa nave puellas pulchras
et pueros proponi dicitis, quorum
formosissimis corporibus inar
descant principes tenebrarum
ad feminas masculi et ad
masculos femine, ut impura

B

flagranti libidine et inhianti
concupiscentia de membris eorum
tamquam de tetris sordidisque compe
dibus dei vestri membra solvantur.
Et hiis obscenissimis paucis
vestris coniungimini assumentes ine
ffabilem trinitatem, dicentes
Patrem in secreto quodam
lumine habitare, Filium autem
in sole virtutem, in luna sapientiam,
Spiritum vero sanctum in aere. Quanta in
peccata vestra vel potuit iam qua
corrupta fabula. De patre qui
dem secreto lumine, quid nobis
dicatis nisi quia lumen cogitare
non potestis nisi quale videre
consuevistis. Hoc enim conspicuum
et omnium ceterum non tantum homi
num verum etiam bestiarum et ver
miculorum notissimum lumen
intuentes ex illo conceptam
corde phantasiam sed in immen
sum soletis augere, et eam
lucem dicere ubi deus pater habitat
cum regnicolis suis. Certum enim
discernitis lucem qua cerni
mus ab ea luce qua intelli
gimus, cum aliud nichil unquam
putavistis esse intelligere veritatem
nisi formas corporeas cogitare
sive finitas sive ex aliquibus
partibus infinitas, que inania
phantasmata esse nescitis.
Quamvis de cum tantum intersit inter
cogitationem qua cogito terram
luminis meam quam omnino
nusquam est, et cogitationem

qua cogito alexandriam quam
numquam vidi sed tamen est rursusque
tantum intersit inter istam qua cogi-
to alexandriam incognitam
et eam qua cogito kartaginem
cognitam. ab hac quoque cogitatione
qua certa et nota corpora cogito lon-
ge incomparabiliter distat cogitatio
qua intelligo iustitiam castitatem
fidem veritatem caritatem boni-
tatem et quicquid eiusmodi est.
Que cogitatio dicite si potestis
quale lumen sit quo illa omnia
que hec non sunt et inter se discer-
nuntur et quantum ad hec distent
fida manifestatione cognoscitur.
Et tamen etiam hoc lumen non est lumen
illud quod deus est. Hoc enim
creatura est creator est ille. hoc
factum ille qui fecit hoc. denique
mutabile dum vult quod no-
lebat et scit quod nesciebat
et reminiscitur quod oblitum
erat. Illud autem incommutabili
voluntate veritate et eternitate per-
sistit et inde nobis est initium exis-
tendi, ratio cognoscendi, lex a-
mandi. Cum omnibus et irratio-
nabilibus animantibus natura
qua vivunt et vigor quo sen-
tiunt motus quo appetunt. Tam
etiam omnibus corporibus mensura
ut subsistant, numerus ut
ornentur, pondus ut ordinentur.
Itaque lumen illud trinitas inse-
parabilis unus deus est. Cuius nos
nullo corpore adiuncto per seipsam

incorpoream spiritalem incommutabilemque
substantiam etiam locis dimiditatis velud
saltem civitati locata, ea dicitis
sine vestra pater vivit .i. lumen inacces-
sibile quod prorsus non intelli-
gitur filio duo solem scilicet
ac lunam spiritui sancto rursus
virtutem .i. aeris hoc omne ambi-
tum. De patre ergo inaccessibi-
li lumine quia veram fidei tene-
tis nunc in separatis filius et
spiritus sanctus. Hactenus in p-
sentia dixerim. Nunc autem vanitati
quod placuit in sole ponere
virtutem filii et in luna sa-
pientiam. Cum eum in ipso pre-
filius inseparabilis maneat
quomodo potest sapientia eius ab eius vi-
rtute separari ut ille sit in sole
et in luna. Et cum huiusmodi locis
vel corpora divisi separari non
possunt. Cur nos si scivitis in-
quam stulto insanoque phan-
tasmatis tantas fabulas tri-
ceritis. Nunquam ipsa falsitate
ac fallacia quam incognite
qui per perusse sedem sapiencie
numinis lucem dicitis quam sede
virtutis cum adiutorio potius videat
operari et efficere ad sapientiam
non docere et ordine. Sic per hoc
si calor in sole, lux autem prepollet
in luna, ut cum eis venien-
ssent ista figmenta veri simi-
litudinis nebulam hominibus
carnalibus et animalibus decipi-
endis, qui nichil putant esse

nisi quod corporale cogitauit.
Caloris enim uiolentia operatio
est admouendum uim uirtuti tri
buentur. Lucis autem clarus ful
gor ad demonstrandum unde
habet sapientie daret. Cum uero
lux longe precellat quod ibi
uirtus habitat autem quod tanto magis
lucet sapientia est. O sacrilega in
epta. Et cum sit unus christus
dei uirtus et dei sapientia christus
autem filius non ipse christus sit quo
separatur a se ipse cum ab eo
non separetur spiritus sanctus. Aerem
quippe que sedem spiritui sancto
uestra fabula tribuit totam
unius dei fabricam implere perhibetis
cum sol et luna circuitibus suis
peragentes semper cum illo sint
a sole autem luna discedit et
ad solem rursus accedit. Ita
nobis auctoribus uel potius
deceptoribus per dimidiam partem
circuli recedit a uirtute sapientia
et ad eam per aliam dimidiam
rursus accedit, et cum plena
est tunc longe est a uirtute sa
pientia. Unde enim tam longo
interuallo a se disiuncta sunt
hec duo luna ut cum sol in
git ad occidentem tunc luna
surgat ab oriente. Ex quo fit
ut quoniam insinuantur omnia
que uirtute discernit eo sapientia
sit inferior quo est luna sole
minor. Sed autem equalitas est et
semper sapientia dei tantundem
ualet et uirtus dei semper tantundem
sapit. Cur ergo sunt duo distincti ut ca
loris sedibus interuallisque separetis
cum et ipsas sedes eius
dem substantie dicatis. Homines secta
et insana mente non credentes
a phantasmate corporum et
uirtute ac sapientia ita carentes ut
nec sapere possetis aliquid for
titer nec ualere sapienter. Ista
ne non detestanda et anathe
matizanda stultitia est, per sole
lunaque distentus hic uirtute
habitans hic sapientia nec hic
perfectius et plenius nec in sole
sapientius nec in luna potentius utro
bique pulcherrimos pueros subornat
concupiscentie ubi feminis princi
pibus tenebrarum et masculis
puellas. Hec legitis hec creditis
hec docetis et hic fide doctrinarum
nimitis et miramini quia sit
abhominamini. Certe si in istis
tam eminentibus notissimisque
luminibus sic erratis ut in
eis non quod sunt sed quod uobis
dementissime fingitis adoretis.
Quid de ceteris uestris fabulis dicam?
Quid enim splenditenens suspen
dit mundum et qui atlas
cum illo supportat? Hec et in
numerabilia cetera similia de ista
uanitatis omnino non sunt et colitis
ea. Hinc nos paganis dicimus
deteriores eo tamen similes quod
multos deos colitis eo uero
in peiore parte dissimiles

quod illi prodiderunt ea colunt que
sunt tamen dii non sunt / nos autem co-
limus ea que nec dii nec ali-
quid sunt quia prorsus nulla sunt
Sunt quidem et illi quedam
fabulosa figmenta sed esse illas
fabulas norunt / et vel a poetis
delectandi causa fictas esse
asserunt / vel eas ad naturas
rerum vel mores hominum in-
terpretari conantur / sicut vulcanum
claudum / quia ignis terrenus
motus eius mirus est et fortunam
cecam quod ex incerto accidant
que fortuita dicuntur et tria fata
in colo et fuso digitisque filum
ex lana torquentibus / propter tria
tempora preteritum quod in fuso iam netum
est involutum et presens quod
inter digitos nentis traicitur
futurum in lana que colo impli-
cata est quod adhuc per digitos
nentis ad fusum tamquam per
presens ad preteritum traiciendum est et
venerem uxorem vulcani / quia
ex calore voluptas naturaliter assistit /
et martis adulteram quia belli-
gerantibus incongrua est et
cupidinem puerum volitantem
ac sagittantem / quod irrationabi-
lis et instabilis amor corda
vulneret miserorum et alia
multa in hunc modum. Sed nos
ita hec mala irridemus quod
interpretata sint quod adorant / que non
intellecta quamvis damnabi-
lius tamen excusabilius adorarent

Ipsis autem interpretationibus con-
vincuntur non se illum deum cole-
re cuius solius participatione mens
beata sit sed ab illo conditam cre-
aturam, nec solas virtutes ipsius
creature sicut minervam quam
fabulam quod de iovis capite
nata sit ad prudentiam consilii
interpretantur / que rationis est
propria cuius sedes capitis etiam
plato dedit sed etiam vitia sicut
de cupidine diximus. Unde quidam
eorum tragicus ait deum esse a
more turpis et vitio favens
finxit libido / et tamen et templum
vitiorum simulacra romani con-
secraverunt sicut pallorem et febrem.
Sed ego omitto quod simulacra
adorant adoratores eorum ipsas
corporum figuras sunt affectu
ut eas ipsas formas in locis
honorabili sublimitate ab his
tantum obsequium exhiberi vi-
dent tamquam deos esse credere
ipse interpretationes quibus hec mu-
ta et surda et ceca et exani-
ma defenduntur dignius accu-
santur. Sed nunc et ista quo-
que sunt ipsius ut iam dixi
ad salutem vel aliquam uti-
litatem nobis sunt et que
ex his interpretantur in rebus
conveniunt. Nos autem primum
hominem cum elementis belli-
gerantem et spiritum potentiorem
de captivis corporibus quantis
tenebrarum / an potius de

membris dei uiui uinctis atque
subiectis mundum fabricantem
et splenditenentem reliquias
eorundem membrorum dei uiui superius
tenentem et cetera omnia capta op-
pressa inquinata plangentem, et
Athlantem maximum subtus humeris
suis cum eo ferentem ne totum
ille fatigatus abiciat, cogit ita
fabulam uestram uelut in capete
teatro ad illum ultimum glo-
bi tetri catastolum peruenire non
possit, et alia innumerabilia prorsus
inepta et insana, nec pin-
gendo aut sculpendo nec inter-
pretando demonstratis, et
ea cum omnino nulla sint creditis
et colitis, et insuper nostris fide
non ficta pias mentes inrida-
tibus tamquam tenere credulis
insultatis. Cum multa non
quaeramus quibus se credant omnino
non esse quia subtilius subtili-
usque tractare de mundi fabrica
et si id difficile non est, certe
minus longinum est dicere hoc:
Si ista uera sunt, dei substan-
tia mutabilis et corruptibilis
et contaminabilis est. Hoc tamen
credere plenum est sacrilegii in-
saniae. Illa igitur omnia uestra ta-
lia sunt. Quorum uos paga-
nis istis qui uulgo noti sunt
et antiquiores sunt, et nite-
liquis sint iam nunc eru-
bescunt, peius deteriores estis
quod illi colunt ea quae dii non sunt,
uos autem omnino quae non sunt. Quam

si scripta nos putatis tenere uanitatem
quia et errori paganorum
longe dissimiles estis, nos autem
scripta esse meliore quia longius
a nobis quam a paganis forte dis-
tamus. Certatur et mortuus
ideo sanus quia iam nec aegro-
tus est, et ideo reprehendatur
qui sanus est quia in meliore
aegroto quam mortuo. Aut si
placet quod pagani non uelut aegroti
sed uelut mortui deputandi
sunt, laudetis in sepulcro cineres
informes quia iam nec formam
cadaueris tenent, et membra
prima despiciuntur quia cada-
uera sunt similiora quam
cineres. Sunt nos ideo isti pal-
pandos putant quia nos simi-
liores esse dicunt simulacris paga-
norum quam suas fabulas inanium
theatrorum, quasi aequum propter multas diffe-
rentias aliter atque aliter quaeri
res ad discernendum cunctis so-
leant ut quod similius erat propter
paucas differentias in alia parte
numeratur. Cetera autem non erat uelut
ubi certa si quis omne carne
diuidat in uolatilia et ea
quae uolare non possunt, propter hanc
differentiam quia quadrupedia ho-
minibus sunt similiora quam
auibus pares cum uolare non
possunt. Rursus si quis per aliam
differentiam diuidat atque dicat
alia esse rationabilia alia
irrationabilia, nam quadru-
pedes auibus sunt similiores

quam hominibus pariter cum sint
rationis expertes. Nos fautus non
cogitant. ait. Porro autem sectas
si queras non plures esse quam
duas .i. gencium et nostram
longe diversa sentientes videlicet
qui [struck] dixerat eos maxime
distare gentes a manicheis quod
a summo principio dicunt esse omnia
quod manichei negant adden
tes principium gentis tenebrarum
in hac dissentia quod fatendum
est plerique pagani nobiscum sentiunt
quod non videt quod iste sequens ita di
videat ut dicat eorum qui aliqua
religione detinentur alios
placere unum deum colendum
alios multos per hanc divisionem
et pagani a nobis remoti sunt
et isti cum paganis deputantur
nos autem cum iudeis. Potest ergo aliquis
secundum hanc distinctionem hic etiam
modo duas solas sectas putare
Sed fortasse dicatis quod nos
multos deos non [struck] ex una substantia
prohibetis quam pagani multos
suos non ex una asserant quamvis
diversa illis officia et opera et
potestates assignant sicut etiam
apud vos alius expugnat gentem
tenebrarum alius ex ea captam
fabricat mundum alius desuper
suspendit alius subter portat
alius rotas ignium ventorum
et aquarum nimio versat alius
in celo circumiens radiis suis etiam
de cloacis membra dei [struck]
vestri colligit Et quis numerat

omnia omnium deorum vestrorum officia
fabulosa nulla veritate manifesta
ficta nullis enigmatibus figurata
Porro si aliquis ita divi
dat omnes homines ut alios ea
dicat qui credunt deum humana
curare alios qui eundem non
credunt in hac parte et pagani
nobiscum sentiunt et iudei et nos
et omnes heretici qui quoquo modo
christiani appellantur nulla vero
epicurei reperiuntur et si qui
alii sunt qui ita senserunt
Christiano ista sententia Augustinus. ergo
non et secundum istam due sole
esse dicantur secte ut humana
curam nobiscum sentientes et a manicheis tamen
in hac dissentia distendit a nobis
qui deum predicamus humana
curare et esse cum epycureis qui
hoc negant. Sic profecto illos re
pudiantes a nobis cum hiis. Sic
per alias et alias differentias
nunc hic nunc illic reperiuntur
aliunde iuncti aliunde dis
iuncti invicem omnes nobiscum
et nos cum quibusdam et rursum
nulli eorum nobiscum nec nos cum
aliquibus eorum. Quod si sanus
stultus cogitaret non sic disertus
deliraret. Nunc autem hunc
dicam quod aut ex numinibus
sancti spiritus ac spirituali pressione
terram quasi concipientem gignere
passibilem ihesum qui omni vita
ac salus hominum omnium sus
pensus ex ligno dicimus
enim non distinctam debat

re ima nam loquimini potentes terram
de spiritu sancto concipere patibilem
ihesum et maria virgo non potuit
Compara si audes virgina-
lia viscera tanta castitate
sanctificata cum omnibus terre lo-
cis ubi arbores herbeque gig-
nuntur. Ita ne nulla femina
exhorrescitis aut horrescere te
fingitis uterum pudicitie de-
dicatum et in hortis omnibus
terrenisque quasi uteribus ex cloa-
cinis aquis ihesum gigni non
exhorrescitis. Carnis enim quasi
stercorositas humor non in-
mundabilia germina alit et
nutrit. Sic predicatis nasci pa-
tibilem ihesum quem credere na-
tum esse de virgine clamatis
indignum. Sic carne putatis
immundam. Cur nos non movet
immundius quod a sine salutis
temperamento ipsa natura
carnis expurgatur. Cum ergo
immunda est et finis cum
carne egeritur immundus est.
Non ergo attenditis non
videtis stercoribus letari a-
gros quo fertilius fecundentur.
Nempe ad id redit vestra de-
mentia ut de spiritu sancto quem
carne marie dicitis dedig-
natum in tanto visceribus et le-
cus terra conciperet quanto studio-
sius fuit carnis sordibus et
squaloribus putrefacta.
Cum ut sic defendatis dicitis

spiritum sanctum incontaminabilem ubique
posse penetrare. Respondet nobis Cum
sic ergo et in utero virginali Cur
de concepto iam talem parti
ipsum deum respicite. Concipi esse
de spiritu sancto dicitis terram terrigene
patibilem ihesum quem tamen ita con-
taminatum omni ex ligno pendere
perhibetis in fructibus et pomis
ut immundabilibus animalium
vescentium carnibus amplius
contaminetur excepta sola parte pur-
gandus cum fames vestra subvenerit.
Itaque nos ipsum filium dei verbum
dei incommutabiliter carne indutum
corde credimus ore confitemur
quia illa substantia contaminari nec
carne potest nec illa re per se. Vos autem
secundum vestram fabulam magis hunc
in arbore pendentem ihesum vos con-
taminatum dicitis antequam carnem
ingrediatur cuiusque vescentis. Aut
si non est contaminatus quid vos
eum manducando purgatis.
Deinde cum omnes arbores cruces ipsius
dicatis quod se conceptum a sancto predicat
omnium suspensus ex ligno cur
non sicut illum unum ihesum bonum
opus facientes ioseph ille ab ar-
rimathia de cruce deposuit
ut sepeliret ita et vos poma
decerpitis ut ihesum de ligno sus-
pensione depositum in vestro ventre
sepeliatis. Cum autem verum pium est
christum sepulchro condere impium
autem de ligno deponere. Cum ut
de nobis etiam contingat quod

dexpha ponit apostolus sepulchrum
patens est guttur eorum. Recte apto
expectatis quibus inferatis Christum tamquam
optime sepulture faucibus vestris.
Postremo dicite nobis quot
Christos esse dicatis. Alius iste est
64 quem de spiritu sancto concipiens terra
patibilem gignit omnium non
solum suspensus ex ligno sed etiam
iacens in herba. Et ille alius
quem iudei crucifixerunt sub
pontio pilato. Et tertius ille per
solem et lunam distentus. An
unus atque idem ex quadam sui
parte ligatus in arboribus, ex
quadam vero parte liber eidem
ligate captivitati subveniens.
Quod si ita est, ille quem sub
pontio pilato passum esse con-
tenditis cum sine carne fu-
isse narretis non video quem-
admodum talem mortem sine
carne perpeti potuerit. Si querunt mi-
nachei illas reliquerunt ut in-
descendens talia patitur qua-
lia quorumque corpora si non possent
credi, putantis quippe spiritalem
in homine illa pati posse. Cum
putantis non corporalem simul
et in sole et in luna esse non
posse credi: vide si corpus non
habuit non est crucifixus; si
autem habuit quero unde habuit
cum omnia corpora ex tenebrarum
gente esse dicatis, quamvis subditis
divinas cogitare nisi corporeas
numquam valueritis. Christum cognitum

erit sine corpore dicere crucifixum
quo absurdius et dementius
dici nichil potest. Clamant in phantasma
iste potius qui in veritate nisi
finxisse crucifigi quia rursus
impietate quid potius clamant
non omnia corpora de gente esse
tenebrarum sed esse etiam corpus
divine substantie quod tamen mortale
non sit sed possit ligno affigi et
occidi. Hoc modo nichil minus ple-
num est dementie. Clamant esse gen-
te tenebrarum mortale corpus
habuisse Christum atque ita eum corp-
ore Marie virginis credere
timetis et gentem demoniorum
non timetis. Postremo cum seduli-
tatem Fausti qui quidem ex illa
longissima fabula vestra decer-
ptam quanta potuit brevitate
vestimus de spiritu sancto terra concipiens
gignit patibilem Ihesum qui
est vita et salus hominum
omni suspensus ex ligno. Cum
ille salvator pendenti pen-
dendo congruit et nascenti
nascendo non congruit? Et cum
preterea unum dicatis esse in arbo-
ribus et unum crucifixum sub
pontio pilato et unum per so-
lem lunamque distentum, Christum
tamen hic ex una eadem substa-
ntia non et tota multa in-
numerum invenitur. Hac appella-
tione concluditis. Cur enim
non sit unus et ille splendi-
tenens et ille atlas et ille

rex honoris / et ille spiritus potens
/ et ille primus homo / et quicquid
aliud immutabiliter per diversa nomina
et diversa officia praedicatis ipse
deinde spiritus sanctus aer intra
personam ponitur potius cum sit mu-
tabilis. Aut cur non sit
etiam ipse filius et quod sibi iam
vult in scriptionibus Fausti fallax
textura verborum / ut conatus
velut congruere verbis Christianis
a quibus longe immanissimeque
secluditur. Ait igitur nos patris
quidem dei omnipotentis et Christi filii
eius et spiritus sancti unum idemque
sub triplici appellatione colimus numen.
3 Cur enim sub triplici / ac non po-
tius sub multiplici. Non appellatione
tantum sed etiam re si quot nomina
tot personae sunt. Deinde cum sic
maximis una res est sub tri-
plici appellatione ensis mucro gla-
dius / sic unam rem dicitis et
lunam et navem minorem et lu-
minatorem nocturnum et
si quid aliud notabiliter eidem
rei tribuitis / ita potestis dicere
eundem primum hominem quem
spiritum potentem / et quem splendi-
tenentem / et quem athlantem
maximumque alius est ille / alius
alius ille et ille et ne-
minem istorum Christum dicere soletis.
Aut quid unum nomen sed diversa
opera. Aut cur non totum simul
unus Christus si per [illegible]
et in arboribus Christus / et

in perscrutatione iudeae Christus / et in
sole ac luna Christus. Certe nempe
mas ~~omnes~~ vana phantasmata
vestra perdiderunt / nempe nihil
aliud sunt quam vestra figmenta.
Cur autem arbitretur Faustus E
parem nobis esse religionem
circa panem et calicem vestro
cum manicheis primum constare
non religio sed sacrilegium sit in-
ima cum agnoscunt deum
suum quem impia noluit / quasi ali-
quid eos calcatus et inclusus
ostenditis. Ceterum autem panis et ca-
lix non quilibet sed propter Christum myste-
rii et in sacramentis ligatum
sicut illi desipiunt / sed certa con-
sideratione mysticus fit nobis
non nascitur. Proinde quod non
ita fit quamvis sit panis et
calix alimentum est refectionis
non sacramentum religionis / nisi
quod benedicimus gratiasque agimus
domino in omni eius munere non
solum spirituali verum et corporali.
Vobis dum per fabulam vestram
messis omnibus Christus ligatus
apponitur / adhuc ligandus
vestris visceribus solvendusque
ructabitur. Certe et cum man-
ducatis dei vestri defectione
vos reficitis et cum digeritis
illius refectione deficitis. Cum
enim nos plenos reddit refectio
vestra ipsum inanit. Certe non quidem
dein nunc deputaretur quando
aliquid pro nobis patitur in nobis

nisi nos iam rursus manes re
linquet ut a nobis liberatus
effugiet. Sed non ideo comparas pa
nem et calicem nostrum et pa
rem religionis ritibus errore
longe a veritate distractum perversus
desipiens. quia nonnulli qui nos
per panem et calicem cererem
ac liberum colere existimant.
Quod ideo commemorandum
putavi ut a vanitatis vestre qua
paganitate nominat etiam illud
nostrum quod per sabbatum saturno
dicatos fuisse patres nostros putatis.
Sicut enim a cerere et libero pa
ganorum diis longe absumus
quamvis panis et calicis sacra
mentum quod ita laudastis ut
etiam nobis pares esse volueritis
nostro ritu amplectamur. ita
patres nostri longe fuerunt a satur
nalis cultibus quamvis tempore
sabbati vacationis observa
verint. Cur non etiam per hylen
que in non nullis libris paga
norum frequentatur parem nos cum
paganis religionem habere dixis
tis. quam immo per hoc imparem
longeque dissimilem voluistis
intelligi quia hic nomine ma
li principium ac naturam quam theo
logi vestri appellant inspicio. quidem
inscitia vestra magna depre
henditur. quia nec quid sit
hyle scitis et hoc vocabulo
quasi penitus ignorantes etiam
inflari velut docti affectatis

Hylen namque greci cum de natura
disserunt materiam quandam rerum
diffiniunt nullo prorsus mo
do formatam sed omnium corporalium
formarum capacem. que quidem
in corporum mutabilitate utcumque
cognoscitur. Nam per se ipsa nec
sentiri nec intelligi potest. Hinc
illi errant quidam contendentes
quod eam tamquam coeternam deo tri
buunt ut hoc ab illo non sit
quamvis ab illo formetur. Quod aliter
iam esse a veritate ipsa veritas
docet. Verumtamen quia pagani
de hac ipsa hyle nonnumquam
esse consimiles. quod et eam nos
quasi sicut hic principium nec creatam
esse perhibentes et nihil nos dis
pares esse dicebatis nescientes
quid diceretis. Nullo enim modo est nulla
est huic hyle forma propria nec id
adeo formari potuit ut illi veritati
consenciant. contra autem falsitate
dissentiunt qui nescientes quid
sit hyle vel quid sit verum materie
gentem tenebrarum eam dicitis. vel
non solum distinctas ex generibus
in variabiles corporum formas sed
etiam mente constitutis hoc
corporum formatricem. et quod
est impietatis vel potius de
mentius. ipsam materiam malam
dicitis hylen. cum non formari
sed formare perhibetis. eam si esset
ibi mens que eam formaret
et elementa corpora que forma
rentur illa elementa dicenda

cerent hyle .i. materies quam forma
ret eadem mens, quam intern
principium mali esse mulieribus
si diceretis. Non quidem multum
erraretis in eo quod est hy
le, nisi quod ipsa quoque elemen
ta sumpsit in aliis formis for
manda. Tamen quia iam elementa
cerent et speciebus suis distin
guerentur hyle non cerent, quia
est illa prorsus informis. Quo
tamen tolerabilius esset impietas
vestra, quia eam que formaret
non eam que formaret hylen dice
retis. Cum tamen etiam sic eo teneremini
vani atque sacrilegi, quia nescietis
omnem modum naturarum atque
formarum et ordinem ponderis
non esse posse nisi a patre et filio
et spiritu sancto, principio mali tamen
bonum tribueretis. Nunc vero non sic
et quid sit hyle et quid sit
malum ignoretis. Et si possem
nobis persuadere ut a sequentibus
impietatibus nos compesceretis.
Iam non quod etiam in nobis pa
ganis multis esse meliores
quod illi aris delubrisque simul
atque victimis atque incensis deum
colendum putant; vos autem multi
hominum fictis quibus non invideat
qui non sed satis sit ut lapidi
cui quo signo est aram con
stitue et victimam offerre
quam id quod omnino non est in
deliramento phantasmatis
adorare. Certum tamen hi qui venale

dei templum te esse dixisti, quo sit
explicabis. Placet non tibi ut te
plenum dent. Si certe cuius aliquam
partem dyabolus fabricavit. Cum
nos non estis qui dicitis omnia
membra vestra totius corporis a ma
ligna mente quam hylen dicitis
fabricatum, cuius quidem ipsius fabrica
toris partem illic habitare simul
cum parte dei vestri. Unde cum
ibi teneatur ut perhibetis con
catenata et inclusa utrumque
dei templum an dei carcerem
te dicere debuisti, nisi forte animam
tuam templum dei dicis quam
extra humanis hec sed illam
partem dei tui membrum dei pro
feris dicere non templum dei. Re
stat ergo ut templum dei non
te dixis nisi ex corpore quod
secundum te dyabolus fabricavit.
Certe quo templum dei blasphe
matis, ut non solum servum non esse
dicatis verum etiam machinamentum
dyaboli et ergastulum dei. At non
apostolus templum cum dei suum esse
meminit quod estis vos. Et ne
putes secundum ad animam pertinere
quod dictum est clarius expressum
vestitus inquit quia corpora vestra
templum est in vobis spiritus sancti
quem habetis a deo. Vos autem
fabricam demonum dei tem
plum dicitis, et ibi numen sicut
faustus ait, nunc maiestatis
simulacrum Christum filium dei co
llocatis. Plane Christus vir plenus

tasmaticis habitet in tali templo
sacrilege vanitatis. Ille quippe
non a similitudine sed assimula
tione simulacrorum notatur propterea
et invenit tuam aram fecisti sed
inde namque exripsit cum ceteris
et disciplinis tuis apparetque
eam imbutam esse christi. Ille autem
et discipline nesciunt panem
porrigere manducanti hominum
macra vestra cum sacrificio crudelitatis
ardeatis talem aram domino deo
timente quam ex lege convenie
rat cuius odore delectatur deus
dicens misericordiam volo et non sacrifi
cium. Dehinc autem hec dicit convenie
rant attendite nunc scilicet
transiret per segetem et esurien
tes discipuli eius vellent spi
cas quod homicidium vos esse
dicitis ex disciplina vestra qua
imbuistis mentem vestram aram
sane non dei sed demoniorum
medanloquorum ex quorum doctrinis
mixta tanteras maligna
conscientia homicidium appe
llavit qua vestras innocentiam
dicit. Ita enim videris ait si
nos christo futuros promisit atque
destruxit. Si sciretis quid sit
misericordiam volo quam sacrificium numquam
condempnassetis innocentes.
Creatorum hec simplices et
puras orationes tamquam divinos
honores ac sacrificia potius
aut de ipsa natura atque substancia
divina tanta indigna et tur

pia sentenciantibus ut non plu
ribus sacrificiis deus verus non
placetur sed in sacrificiis pro ganore
deus vester immolentur. Itaque cum
intelligimus plurimum et inhibebant
humanis hominibus sed etiam
impetrarentur carminibus contamina
tibus et pollicentibus nunc alibus
colligatum esse censetis. Ipsa vero
anima mea cum deo laudem
dicat cuius patrociniis scripsimus
intenebratam gente captam
tenere constituamus quid aliud
quam intupat demonum
sibi alio pacto adversus hostes
suos consule non potuisse testa
misi precium fuerit tanta corrup
tione et tam turpi captivitate
Qui nunc etiam pro eo addemmunu
non potest esse religiose sed mundi
esse carnum eum mali aput illum
commisceatis ut impetra ista vero
adeunt geniatis que non sua
voluntate peccando deseruistis
sed ab illo dati estis hostibus prius
ut pax regno eius repararet
nec saltem sicut obsides dari
solent cum honore custodiendi
nec sicut pastor ad capiendam
bestiam tendit insidias. Dixe
ritis eum sicut solet pone villa
captoria scendiculam non vobis
fuisset plerumque ita ut aut
bestia capiat qui periculis le
datur. Nos autem vobis dei dediti
estis hostibus non valentes
corpora deo vestro a peste servitate

nisi eorum contaminati feditate
non habentes pectum pene si hostili
veneno tabefacti. Sed non po
testis dicere in precibus vestris
glam nomine tuo domine l n et
p. e. p. n. r. n. tamen dicitis libera
nos arte tua. quia ut modo
in regno tuo securius lugeas
nos hic premimur dilaniamur
impugnamur. Hec vox a tem
satoria est non de peccatore. Aut certe
illud potestis dicere quod magister
veritatis docuit. Dimitte nobis
debita nostra sicut et nos dimittimus
sunt enim debitores nostri qui
in nos peccaverunt. Si genus te
nebrarum, utique eis dimitti
tis debita. quam iste infernalis era
dicata et in carcere includitis.
Nunc autem debita nobis pater ille
dimittet. quem ille potius in nos
peccavit cum ad ista nos misit
quam nos nullum cui mandata
obtemperastis. Aut si ergo ista ille
non peccavit quia hec necessi
tate fecit maior est vestra ne
cessitas cum iam impugna
prostrati iaceatis quasi fuit illi
antiquum pugnare cum. Nam cum
nos patimur permissum mali
Nichil tale ille patiebatur
cum tamen necessitatem ut nos nu
tceret pateretur. Itaque antique
patris nobis debitum quod ei
dimittatis. Aut si nec ipse
nobis multo magis nec nos illi
Ubi sunt ergo sacrificia vestra sim
plices ac pure orationes cum sint
fallaces et impure blasphemie.
Et cum nolo vos dicatis vestra omnia
ista que laudatis in vobis his
nominibus appelletis ut dicatis
templum aram sacrificium. Et enim
vero deo ista vera non debentur
cur laudabiliter munera religione
predicantur. Si autem deo vero unum
sacrificium recte debetur, utique etiam
divinum honores recte appellantur ff
cetera que dicuntur sacrificia ad simi
litudinem fiunt cuiusdam veri sa
crificii. Hec itaque parti sunt imi
tamenta falsorum et fallacium deorum
hoc est demoniorum superbe sibi ab
eis quos deceperunt divinos ho
nores exigentium, sicut sunt ut
erant omnia in templis ydolisque
gentilium partium predicamenta
venientium unius verissimi sa
crificii, quod pro peccatis omnium
credentium afferri oportebat. Que ha
erant precepta divinitus an
tiquis patribus nostris. Cum erat
et illa unctio que Christum
prefigurabat, unum et ipsum
nomen a chrismate ducitur.
Proinde verum sacrificium quod uni
non debetur deo, quo omne al
tare solus Christus implevit
inimicus pecoris imitata de
monia sibi arrogant exposcunt
sicut. Sicut dicit apostolus Que
immolant gentes demoniis
immolant et non deo, non quod
offerebatur cuiusmodi si quibus illis

offerebantur. Hebrei autem in victi
mis pecorum quas offerebant
deo multis et variis modis
sicut re tanta dignum erat prophetiam
celebrabant future victime
quam Christus obtulit. Unde iam Christiani
peracti eiusdem sacrificii memo
riam celebrant sacrosancta obla
tione et participatione corporis
et sanguinis Christi. Manichei vero
nescientes quid dampnandum
sit in sacrificiis gentilium et
quid intelligendum in sacrificiis
Hebreorum et quid tenendum
vel observandum in sacrificio
Christianorum vanitate sua illud sa
crificium faciunt offerunt diabolo
qui eos decipit recedentes
a fide, intendentes spiritibus sedu
ctoribus et doctrinis demo
niorum in ypocrisi mendaci
loquorum. Distat ergo sanctius
vel potius illi qui eius libris
delectantur monarchie opi
nione non exeuntibus nobis. Certe
gentes non usque adeo ad fal
sos deos esse delapse sunt ut opi
nionem amitterent unius veri
dei ex quo est omnis qualiscumque
natura. Sapientes enim eorum
[illegible] sicut dicit apostolus invi
sibilia dei a constitutione
mundi per ea que facta sunt
intellecta conspiciuntur sem
piterna quoque virtus eius ac di
vinitas ut sint inexcusabi
les quia cognoscentes deum
non sicut deum honorificaverunt
aut gratias egerunt sed evanuerunt
in cogitationibus suis et ob
scuratum est insipiens cor eorum.
Dicentes se sapientes stulti fa
cti sunt et immutaverunt gloriam
incorruptibilis dei in similitu
dinem corruptibilis hominis et
volucrum et quadrupedum
et serpentium. Hec sunt enim
simulacra gentium in quibus
~~inspiratione simulacrorum~~
inspirandis non sunt exiti
nisi ad creaturam quam condi
dit deus, ut in ipsa quoque inspira
tione simulacrorum de qua se
periores eorum iactare [illegible] illa
re conservant. Hoc enim fiat
quod paulo post idem apostolus
dicit: coluerunt et servierunt cre
ature potius quam creatori
qui est benedictus in secula. Vos
autem et in eo quod estis dissi
miles eis nam estis et in
eo quod eis similes estis pe
iores eis. Adhuc enim non cum
ipsis creditis monarchiam
quod illi numquam crediderunt, ut
ipsius unius dei substantiam expu
gnabilem corruptibilemque
credatis, quod est impie va
nitatis. Amplius autem diis
colendis doctrina demoniorum
mendaciloquorum illis persua
sit multa ydola, vobis multa
phantasmata. Sed ad [illegible] sacrificia con
vertimus magna pars sacrificiorum

illud quod paulo ante commemo-
ravimus intellexeritis dicente domino
misericordiam volo quam sacrificium. Aga-
pes enim nostre pauperes pascunt
sive frugibus sive carnibus.
Pascitur enim creatura dei
de creatura dei que hominis
dapibus congrua est. Vobis
autem quia demonia menda-
ciloqua persuaserunt non ad exer-
cendam continentiam sed ad exercendam
blasphemiam abstinere a cibis
quos deus creavit ad percipien-
dum cum graciarum actione fidelibus
et hiis qui cognoverunt veritatem,
quia omnis creatura dei bona
est et nichil abiciendum quod
cum graciarum actione percipitur,
ingrati creatori et largitori
eius beneficiis sacrilegas re-
tribuentes iniurias. Quoniam
plerumque in agapibus etiam
carnes pauperibus erogantur
misericordiam carnium simile dicitis
sacrificiis paganorum, quorum non
in illis nisi quo similes estis.
Propterea enim nefas habetis
pecora occidi, quia humanas
animas in ea revolvi arbitrium
quod in quorundam gentilium phi-
losophorum libris invenitur,
quamquam a posterioribus aliter
intellectum esse dicatur.
Verum in hoc etiam multo
deterius erratis. Illi enim in
pecore timuerunt proximum
suum, vos autem deum vestrum nam

membra esse etiam pecorum animas
arbitramini. Miram quod etiam hinc
nobis calumpniam Faustus quod
martyrum memorias honoramus
in hoc dicens nos ydola convertisse.
Non tam me movet ut huic
calumpnie respondeam, quam
ut ipsum Faustum ostendam
studio calumpniandi etiam
a vanis Manichei vanitatibus
exorbitare voluisse, et vulgarem
autem poeticam paganorum opini-
onem a quibus se alienissi-
mum cupit videri nescio quo-
modo incautum incidisse. Nam cum
dixisset nos vertisse ydola in martires G
quos votis inquit similibus
colitis, defunctorum umbras vi-
no placatis et dapibus. Sunt
ergo umbre defunctorum? Nusquam
hoc in vestris sermonibus audi-
vimus, numquam in litteris legimus.
Immo contendere soletis talibus
opinionibus asserentes animas
mortuorum malas nimis pur-
gatas aut in revolutione
ire aut in graviores aliquas
penas, bonas autem in naves
imponi et per celo navigan-
tes fugere hinc in illud phan-
tasma terre luminis pro qua pu-
gnando perierunt. Ita nullas
animas circa suorum corporum sepul-
cra detineri. Unde igitur umbre
defunctorum? que substantia? quis locus?
Sed male dicendi cupiditate
Faustus quod profitetur oblitus

est aut forte dormitans vim
brans sommando dictamini
cum verba sua leget evigilans.
Populus autem Xanius memo
riam martyrum religiosa sollemp
nitate concelebrat et ad excitan
dam imitationem et ut meritis
eorum consocietur atque orationibus
adiuvetur, ita tamen ut nulli
martyrum sed ipsi deo martyrum quamvis
in memoriis martyrum constituamus
altaria. Quis enim antistitum
in locis sanctorum corporum assistens
altari aliquando dixit offerimus
tibi Petre aut Paule aut Cy
priane. Sed quod offertur offertur
deo qui martyres coronavit apud
memorias eorum quos coro
navit, ut ex ipsorum locorum ammo
nitione maior affectus exur
gat ad acuendam caritatem
et in illos quos imitari possumus
et in illum quo adiuvante po
ssimus. Colimus ergo martyres
eo cultu dilectionis et societatis
quo et in hac vita coluntur
sancti homines dei, quorum cor ad
talem pro evangelica veritate passionem
paratum esse sentimus, sed illos
tanto devotius quanto securius
post incerta omnia superata, quanto
etiam fidentiore laude pre
dicamus iam in vita feliciore
victores quam in ista adhuc usque
pugnantes. At illo cultu qui
grece latria dicitur, latine uno verbo
dici non potest, cum sit quedam proprie
divinitati debita servitus nec
colimus nec colendum docemus
nisi unum deum. Cum autem ad
hunc cultum pertineat oblatio
sacrificii, unde dicitur ydolatria eorum
qui hoc etiam ydolis exhibent,
nullo modo tale aliquid offerimus
aut offerendum precipimus vel
cuiquam martyri vel cuiquam anime
sancte vel cuiquam angelo. Et quisquis
quis in hunc errorem dilabitur,
corripitur per sanam doctrinam sive
ut corrigatur sive ut caveatur.
Etiam ipsi sancti vel homines
vel angeli exhiberi sibi nolunt
quod uni deo deberi noverunt.
Apparuit hoc in Paulo et Bar
naba, cum commoti miraculis que
per eos facta sunt Licaones tamquam
diis immolare voluerunt. Consci
ssis enim vestimentis suis con
fitentes et persuadentes se deos
non esse, ista sibi fieri vetuerunt.
Et in angelis sic in Apokali
psi legimus angelum se adorari
prohibentem ac dicentem: Adora
deum; illius enim conservus tuus sum
et fratrum tuorum. Ista sibi plane
superbi spiritus exigunt, diabolus
et angeli eius, sicut per omnia
templa et sacra gentilium. Quorum
similitudo in quibusdam etiam
superbis hominibus expressa est,
sicut de Babilonie quibusdam
regibus memorie commendatum
tenemus. Unde sanctus Da
niel accusatores ac persecutores

pertulit quod regis edicto pro
posito ut nichil a quoquam deo
peteretur nisi a rege salo/dominum
suum/hoc est verum et unum deum
et adorare deprecarique depre
hensus est. Calicem autem se in me
moriis martirum inebriant/quos
a nobis approbari possunt. cum eos
etiam si in domibus suis id fa
ciant sana doctrina condempnet
Sed aliud est quod docemus
aliud quod sustinemus aliud
quod precipere iubemur aliud
quod emendare precipimur
et donec emendamus to
lerare compellimur. Alia
est disciplina christianorum alia
luxuria vinolentorum vel error
infirmorum. Verum et in hoc ipso
distant plurimum culpe vi
nolentorum et sacrilegorum. Longe
quippe minoris peccati est ebrium
redire a martiribus/quam vel ieiunum
sacrificare martiribus. illo dumtaxat
ritu quo sibi sacrificari novi
testamenti manifestatione
precepit quod pertinet ad illum
cultum que latria dicitur et uni
deo debetur. Sed quid agam
et tante cecitati istorum hereticorum
quando demonstrabo quam vim habeat
quod in psalmis canitur
sacrificium laudis glorificabit
me/et illic via est/ubi os
tendam illi salutare meum
Huius sacrificii caro et sanguis
ante adventum Christi per victimas
similitudinum promittebatur/in pa
ssione Christi per ipsam veritatem redde
batur. post ascensum Christi per sacra
mentum memorie celebratur.
Ac per hoc tantum interest inter sacrificia
paganorum et hebreorum/quantum
inter imitationem errantem et
prefigurationem prenunciantem. Sic
ut ergo non ideo contempnenda vel
detestanda est virginitas sanctimo
nialium/quia et vestales virgines
fuerunt/sic non ideo deprehen
denda sacrificia patrum. quia sunt
et sacrificia gentium. Quia sicut
inter illas virginitates multum
distat quamvis nichil aliud distet
nisi quo voveatur et reddatur
sic inter sacrificia paganorum et
hebreorum multum distat. eo ipso
quod hoc solo distat quia cui
sunt immolata et oblata/illa
scilicet superbe impietati de
monum idipsum sibi ob hoc
arrogantium quod habentur
dii/quia divinus honor est
sacrificium/illa vero uni deo ut
ei offerretur similitudo pro
mittens veritatem sacrificii cum
erat offerenda ipsa reddita in
passione corporis et sanguinis
Christi. Nec tamen sicut faustus
dixit priores nostri iudei segrega
ti a gentibus cum templum dei
habuerunt et immolationes et
aras et sacerdotia sculpturas
solum dimiserunt i. ydola preop
tarant. Quid sic nonnulla etiam

R

sive ydolorum sculpturis arbo
ribus et montibus postremo etiam
soli ac lune ceterisque sideribus
immolare. Quod si faterentur pro illo
cultu qui latria dicitur creatu
re potius quam creatori servienti
bus et oblitis non parvo malo im
pie superstitionis errantibus nec lu
bentius demonia se prebent ad eos
illudendos et ab eis sumenda
que sic obtulissent. Illi quippe su
perbi et impuri spiritus non nidore ac
fumo sicut nonnulli vani opinan
tur sed hominum pascuntur erroribus non
sui corporis refectione sed malivola
delectatione cum quoquo modo deceperint
vel arroganti fastu simulate ma
iestatis cum divinos sibi hono
res exhiberi gloriantur. Con
tra illi patres nostri non sola gentium simul
acra dampnaverunt sed neque terre neque
cuiquam terrene rei neque mari neque
celo neque militie celi aliquid im
molantes ubi deo creatori omnium
victimas obtulerunt quas sibi
offerri voluit per earum similitudinem
promittens victimam veram pro qua
nos sibi offerri voluit peccatorum
remissione reconciliavit Christo
Ihesu domino nostro cuius capitis corporis
effectos fideles Paulus alloquitur
dicens. Obsecro autem vos fratres
per misericordiam dei ut exhibeatis corpora
vestra hostiam vivam sanctam deo
placentem. Sed manichei corpora hu
mana opificium dicunt esse gen
tis tenebrarum et carceres quibus
victus inclusus est deus. Unde
longe aliud annunciat faustus
aliud paulus. Sed quia quisquis
vobis evangelizaverit preter quam
quod accepistis anathema sit
Verum dicit Christus in paulo ana
thema sit manicheus in fausto
qui etiam dicit nichil nos mutas
se de moribus gentium nesciens
quid loquatur. Cum enim iustus
ex fide vivat finis autem precepti sit
caritas de corde puro et conscientia
bona et fide non ficta maneant
que ad formandam vitam fidelium
tria hec fides spes caritas. Quo
modo potest ut pares cum aliquo mo
res habeat qui hec tria pariter cum
illo non habet. Cum enim aliud credit
aliud sperat aliud amat necesse
est ut aliter vivat. Et si usus
quarundam rerum similis videtur
nobis esse cum gentibus sicut cibi
et potus tectorum vestimentorum
lavacrorum et qui ex nobis coniu
galem vitam gerunt uxorum
ducendarum et habendarum
filiorum gignendorum nutriendorum
hereditandorum longe tamen aliter
his rebus utitur qui ad alium
finem usum earum refert et
aliter ex his deo gratias agit de
quo prava et falsa non credit.
Sicut enim in ipso errore mundi cum
eo pane vescimur quo ceteri
homines et fructibus vinatis
et fontibus lana et lino si
militer texto amicimur

inhibet tamen parem dignitatis vitam non aliud edendo aut bibendo aut induendo sed aliud sentiendo et credendo et ad alium finem ista omnia referendo finem scilicet veri erroris atque vanitatibus tanta nos et vestro et in aliis que similiter non similiter cum quibus miscemus easdem res non ad eundem finem referendo sed ad finem legitimum divinis precepti karitatem de corde puro et consciencia bona et fide non ficta. Carminibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium. Nos sane participatum tenetis non intuentes non considerantes in eisdem habendis agendisque rebus cum ad diversitatem valet si diversa sit fides. ut cum auditores vestri et uxores habeant et filios quamvis inviti suscipiant et eisque patrimonia congerant vel custodiant carne vescantur vinum bibant lavent metant vindemient negocientur honores publicos administrent nobiscum tamen eos non cum gentibus computetis cum facta eorum gentibus videant similiora quam nobis. Veram et quorundam facta gentilium tam magis nobis repugnent quam quibusdam auditoribus vestris. Non nulli quippe in sacrilegiis sacris suis et ieiunio et castitatibus et abstinentia temperant

potius auditores vestros his hominibus viventes et in eo vos dissimiles in manichei gentilitatis quia istas easdem que sacrificiis facientes portionem feminam que in manicheum crediderit vestram dicitis etiam parentem quasi sibillam vel saltem imbuentem. At quam multi catholici vocantur et sunt adulteri. raptores. avari. ebriosi. et quicquid aliud sane doctrine adversatur. Quid aut in vobis tam exiguo ac pene nullo numero vestro non plerique sunt tales. Et quidam in paganis non sunt tales. Non ideo pagani nobis qui tales non sunt dicitis meliores nostri cum hi et sacrilegiis vanitatem secte vestre etiam qui in nobis tales non sunt paganis etiam talibus deteriores sunt. Constat manifestum est non ideo derogari sane doctrine que sola catholica est quia multi eius nomine censeri volunt et perversari nolunt. Agnoscenda est enim paucitas illa quam deus precipue commendat ingenti atque innumerabilium multitudine toto orbe diffusa que sit paucitas sanctorum atque fidelium quod sepe commendandum est. tamquam frumentorum in comparatione multitudinis palearum pauci tamen dicitur. Ipse aut ipsa tantam massam frumenti facit ut eos

probos et reprobos mores quos pariter
mitas reprobat incomparabili mul
titudine superet. Recte non sumus
gentium scisma atque plurimum
distamus inimicis si nec vos
hec estis quia plurimum ab eis dis
tatis impone. Disputatio xxi

Faustus dixit Unus deus est
an duo. Plane unus. Quomodo
vos duos asseritis. Numquam
in nostris quidem assercionibus
duorum deorum auditum est nomen
Sed tu hoc unde suspicaris cupio
scire. Quia bonorum et malorum
duo principia traditis. Est quidem
quod duo principia confitemur
sed unum ex hiis deum vocamus
alterum hylen aut ut commu
niter et usitate dixerim demo
nem. Quod si tu hoc putas
deos significare duos poteris et me
dico disputante de infirmitate ac
sanitate duas easdem putare
sanitates et cum quis bonum
nominat et malum tu poteris
eadem duo putare bona et co
piam audiens ac egestatem
duas easdem putabis copias. Quod
si et de albo et de nigro dispu
tante me et de frigido et calido
et dulci et amaro dicas quia
duo alba et duo calida et duo
dulcia ostenderim nonne videbis
mentis inops et cerebri
minime sanus. Sic et cum duo
principia doceo deum et hylen non
ideo videri iam debeo duos ostendere
deos. An quia vim omnem malefi
cam hilei assignamus et bene
ficam deo ut congruit ideo
nichil interesse putas an utrumque
eorum nominemus deum. Quomodo
si ita est poteris et venenum audiens
et antidotum nichil interesse putare
an utrumque vocetur anti
dotum quia utrumque eorum vim
suam habeat utrumque agat aliquid
et operetur. Sic et nomen medicos
audiens atque venenarium
utrosque vocabis medicos. Et mi
nistrum audiens atque iniustum poteris
utrosque notare iustos quia uterque
corporis aliquid agat. Quod si hoc
facere absurdum est sequitur absur
dius deum et hylen ideo duos
putare deos quia eorum quisque
aliquid operetur. Ceterum apte neque
placet et nobis satis esset ad
argumentationem ut qui de ve
ro vide non possis de solis no
minibus agere iudicium. Ut quoque
nec difficile difficilior etiam
eandem nos abusivam naturam
nuncupare deum si nil secundum
nostram fidem verum. Mox pre
sumptum iam mea nomina audi
toribus sunt qui eam imprudenter
existimant deum quem demo
nium et apostolus deus inquit
seculi huius excecavit mentes
infidelium. Deum quidem nominans
quia sic iam vocaretur a suis
sed adiciens excecavit mentes ex te
ret ut ex hoc intelligas non esse

Iniustus deus. Responsio xxi
Agnoscimus. Julianus. Quos quidem
et nos in nostris disputationibus
solemus audire quod etsi pro-
negasti tu, paulo post etiam
ipse confessus es quasi rationem
reddens cur hoc diceretur. Quia
et apostolus ait deus seculi huius
a excecavit mentes infidelium.
Augustinus. Nam quidem sententiam
plerique nostri ita distinguunt
ut deum verum dicat excecas-
se infidelium mentes. Cum enim
legitur in quibus deus, suspendit
pronuntiationem, ac tunc inferunt
seculi huius excecavit mentes
infidelium. Quod etsi ita non
distinguas, sed exponendi gratia
ita verborum ordinem mutes: in quibus
deus excecavit mentes infi-
delium seculi huius, idem qui
nulla distinctione sensus e-
lucet. Et post cum etiam talis appa-
ratio qua excecavit mentes
infidelium secundum quendam
modum pertinet ad iustum deum qui
non facit malitia sed iustitia
sicut idem Paulus alibi dicit
Numquid iniquus deus
qui infert iram? Item alibi
Quid ergo dicemus inquit? Num-
quid iniquitas est apud deum?
Absit. Moysi enim dicit: Misere-
bor cui misertus ero et miseri-
cordiam prestabo cui misertus fuero. Iu.
Ergo promisisti quod inconcusse
est retinendum non esse iniquitatem
apud deum. Paulo post attende
quid dicat. Si autem volens deus
ostendere iram et demonstrare pote-
ntiam suam in multa patientia
vasa ire que perfecta sunt in per-
ditionem et ut notas faceret di-
vitias glorie sue in vasa miseri-
cordie que preparavit in gloriam et cetera.
Certe hic nullomodo dici potest alium
deum esse qui ostendit iram et
demonstrat potentiam suam in
vasis que perfecta sunt ad perdi-
tionem et alium qui ostendit divi-
tias in vasis misericordie. Iram vero
eundemque deum facere utrumque
apostoli ea doctrina testatur. Hinc
est et illud quod ait: Tradidit illos
deus in concupiscentias cordis
eorum in immunditiam ut con-
tumeliis afficiant corpora sua
inter semetipsos. Et paulo post
propterea tradidit illos deus in
passiones ignominie. Item paulo
post: Et quia non probaverunt deum
habere in notitia, tradidit illos
deus in reprobum sensum. Et
ecce quod verus deus et iustus
excecavit mentes infidelium. Utrumque
enim utrumque in libris apostoli verbis
que commemoravi. Aliud datur
intellectus est quam ille qui
filium suum misit dicentem
In iudicium veni in hunc mun-
dum ut qui non vident vi-
deant et qui vident ceci fi-
ant. Iram et hic satis appa-
ret mentibus fidelium quod

deus excecet mentes infidelium
Procedit enim aliquid occultum
in occultis ut deus agit iusti
ssimum examen iudicii sui ut quo
rundam mentes excecentur quo
rundam illuminentur unde iusti
ssime dictum est iudicia tua
abyssus multa est immo profundi
tatis impenetrabilem altitudinem
apostolus admiratus exclamat O
altitudo diviciarum sapientie et scientie
dei quam inscrutabilia sunt iu
dicia eius et cetera. Nos autem
non valentes discernere quid fa
ciat deus beneficio quid iudicio
quia et ecce et ab ore meo
longe est psalterium meum ubi
dicitur misericordiam et iudicium cantabo
tibi domine. Quicquid nos pro
infirmitate humane morta
litatis offendit alienatis animo
ab arbitrio et iudicio dei nec
videlicet hunc peccatum alium
deum malum quem nobis vitabis
non autem si vanitas fingit con
formato non solum quicquid
facitis iniuste verum etiam quicquid
patimini iuste ita deo tribuen
tes beneficia donorum et ei ascri
bentes iudicia penarum qui de ca
lo dixit xx quod spectavit ignem
etiam malis quam de illo qui
facit solem suum oriri super bo
nos et malos et pluit super
iustos et iniustos Vix hic
tantam bonitatem et ibi
tantam severitatem a domino

percipere demum non intelligimus
iusti quia misericordiam et iudicium
cantare non nostis. Et tamen idem
ipse qui facit solem suum oriri
super bonos et malos et pluit
super iustos et iniustos frangit
tu ramos naturales et con
tra inserit oleastrum Non
ne denuo illic dicit apostolus
vides ergo bonitatem et seve
ritatem dei in eos quidem
qui facti sunt severitatem
in te autem bonitatem si permanse
ris in bonitate. Nempe audis
tis nempe adiutis quemad
modum nec deo auferat iudi
ciariam severitatem nec
homini liberam voluntatem
occultum est altum est inacce
ssibili secreto ab humana
cogitatione seclusum est quem
admodum et deus dampnet
impium et iustificet impium
Exprimunt enim de illo scriptu
rarum sanctarum multa loqui
Non igitur ideo adversus divina
iudicia garrire delectat
quia sunt inscrutabilia ::
Quanto quemcumque cogitatio
accomodacius est modulo
nostro expavescite illic ut paulus
expavit et exclamavit O al
titudo diviciarum sapientie et scientie
dei quam inscrutabilia sunt
iudicia eius et investi
gabiles vie eius quanto me
lius est ita mirari quod

investigare non sufficitis quam
perversa velle alterum deum ma
lum fingere quia verum bonum
non potuistis comprehendere. Non
enim de nomine agitur sed de expecta
cio videtur faustus se defen
disse cum ait: Ita dicimus
duos deos sed deum et hylen.
Vero autem eum queritis quid
dicat hylen audietis plane de
scribi alterum deum. Si enim
materies informis corporalium
formarum capax ab eis hyle appe
llaretur que appellata est ab an
tiquis, nemo eam nostrum ar
gueret dici deum. Sed nunc non qua
tus error est quanta dementia
vel materiem corporum dicere opificem
corporum ~~elementorum animalium~~
vel opificem corporum negare
deum. Certe ergo quod deus
verus facit id est corporum elementorum
animalium qualitates et formas
ut corpora ut elementa ut ani
malia sint hoc vos dicitis ve
stro quem alterum facere quolibet
eum nomine nominetis. Recte
errore vestro dicimini deum
alterum inducere. Invenimus enim
vera re bis erratis errore
sacrilego semel quidem quod
ea que facit deus eum facere
dicitis quem deum fateri eru
bescitis, deinde in illo modo efficietis
ut non sit deus. Non enim talia
facere negamus qualia non
facit verus deus. Alterum quia

ea que bonus deus bona fecit
vobis et animalis fieri et mala
esse opinamini pueriliter sensu
horrentes que penalis morta
litatis imbecillitati non congruunt
et amantes que congruunt.
Piorum malum dicitis qui fe
cit colubrum, istum autem solem
tam magnum bonum putatis
ut nec factum a deo sed platum
vel missum esse credatis. Nos
enim veraciter neque non dumtaxat a
nobis [illegible] nimium dolendo
et colubrum fecit inter alia in
feriora, et solem inter alia su
periora, et adhuc in sublimioribus
non corporalibus celestibus sed
iam inspiritualibus multa ista
luce longe meliora que car
nalis homo quilibet non
percipit spiritu magis nos qui
dum carnem detestamur vitium
aliud quam naturam regulamque de
testamur qua bona et ma
la metimur. Necesse enim potest
in vobis esse cogitatio vel ma
lorum non qualibet carnalis
sensus offenditur vel bonorum
non qualibet carnalis sensus ob
lectatur. Et ergo ista nimis corpus
opera dei terrena infima morta
lia, sed tamen opera dei qualia po
ssimus videre considerantes inc
ffabiliter moneor laude
creatoris illorum qui prestius ita
magnus est in operibus ma
gnis ut minor non sit minimi

minis deus cum divina qua et
celestia et terrena opera fiunt cum
ea sint inter se dissimilia ipsa
in omnibus sint similis est quia
visio quedam gratie presentanda
ubique perfecta est Necesse cum ministri
condit in singulis si administra
compleri cum condens singula
minus sanam se condendis probe
et singulis omnia congruentes
locis suis et ordinibus species
ac disponens et omnibus parti
cularibus ac universalibus congrua
tribuens Ecce hec visio qui sunt
de infimo universe creature
~~inspi~~ inspirate animalia que
volant et natant et gradiuntur
et repunt Nempe mortalia
sunt nempe vita eorum sicut
scriptum est vapor est ad modicum
apparens Clamant cum modulum
ab optimo conditore perceptum
tamen in genere conferunt uni
verso per suum generis portione com
plendo sint cum istis unus sunt omnia
bona inquam sunt omnibus superna
meliora Verumtamen attendite
et date in unum quilibet abie
ctissimum animal cuius anima
odit carnem suam et non potius
nutriat et foveat eam motu
que inutili negligat et regat et
quodammodo administret per suum genus
exiguitate quodam minimum
suum ad incolumitatem providendum
sibi consiliatum Quod cum
rationalis anima castigat corpus
suum et servituti subiciat ne in
moderato appetitu terrenorum
impediatur precepto sapientie/certe
sic ut eumque diligit carnem
suam Nemo enim unquam sibi ad
obediendum legitime subdi
tam ordinat Postremo nos ipsi
quamvis carnali errore carnem
detestamur non potestis nisi
diligere carnem vivamus cum ipsi
saluti et incolumitati consule
mus ictus et casus et iniurie
rem qua leditur devitare
munimenta nostra et salubritate
qua conservatur appetere Ita osten
ditur preciale nature legem
contra ~~natura~~ errores nostro
opinione Quid in ipsa carne
vitalia viscera cordis fornic
convenientia/membra apprimi
ma sua sunt cum locis ac officiis
cuncta distincta/et cordi uni
tate contexta moderatione
mensuratam/parilitate nu
merorum ordine ponderum
ordine mediante artifice sunt dis
pensata cum non dictum est: omnia
in mensura et numero et
pondere disposuisti Si ergo cor
pus presentium ac corruptum
namque fabilis haberetur/in
visibilia eius etiam per ista que
in hac infima et carnali
creatura facta sunt intel
lecta conspiciuntur Cum
istis hec que commemoravi
ab illo cuius unitate omnis

modus sistitur cuius sapientia
omnis pulcritudo formatur cuius
lege omnis ordo disponitur.
Quod si ad ista intuenda o-
culum non habetis replicata vos
conturbat auctoritas. Apostolus enim
cum de sancta dilectione preciperet qualis
esse debeat virorum in uxores
circa amantissimum supposuit
exemplum. Qui enim diligit inquit
uxorem suam seipsum diligit.
Nemo enim carnem suam unquam
odio habet sed nutrit et fovet eam
tamquam Christus ecclesiam. Ecce in con-
spectu vestro est carnalis vin-
cula sua. Videte quemadmodum
in omne animal sibi ad salutem
conciliatum pretendat nature
ista germanio ut diligat car-
nem suam. Recte enim hoc in
c hominibus tum est quia cum recte
vivunt non solum consulunt
saluti carnis sue verum etiam
carnales motus ad usus ra-
tionis edomant refrenant.
Si etiam bestie fugiunt dolorem
formidant interitum et quietem
illam membrorum compagem
copulamque carnis et spiritus con-
cordi iunctura desistere ac di-
rimi pro quanta valent agili-
tate devitant intuentes etiam
ipse ac foventes carnem suam.
Nemo enim unquam carnem suam
odio habuit sed nutrit inquit et fo-
vet eam sicut et Christus ecclesiam.
Videte unde quo ascendent

intuemini si potestis quam
nimium ditat a creatore creatura
ab ipsis celestibus apparatibus
usque ad carnem et sanguinem uni-
versitatis plenitudinem summa-
ta formarum unitate decorata
rerum gradibus ordinata.
Rursus idem apostolus cum de
spiritualibus disserit membris
et tum ad unitatem consonan-
tem plane magnam et divi-
nam et abditam eos doceret de
ista ipsa carne nostra similitu-
dinem dedit cuius artifice deum
tum hic loquetur omnino non tacuit.
Quod eius longum est tum quia
valde necessarium totum ipsum
locum exeunt ad corinthios
epistola sunt apostoli me inserere non
pigebit. De spiritualibus autem nolo
vos ignorare fratres. Scitis quia cum
gentes essetis ad simulacra
sine voce quo ascendebatis
inducentes. Propter quod notum facio
nobis quia nemo in spiritu dei
loquens dicit anathema ihesu
et nemo potest dicere dominus ihesus nisi
in spiritu sancto. Divisiones autem do-
nationum sunt idem autem spiritus.
Et divisiones ministrationum
sunt idem autem dominus. Et divisiones opera-
tionum sunt idem autem deus qui
omnia operatur in omnibus. Unicuique
autem datur manifestatio spiritus
ad utilitatem. Alii quidem datur
per spiritum sermo sapientie alii sermo scien-
tie secundum eundem spiritum alii autem

fides in eodem spiritu alii donatio
curacionum in uno spiritu alii opera
cio virtutum alii prophetia alii
diiudicatio spirituum alii genera
linguarum alii interpretatio sermo
num Omnia autem hec operatur unus
atque idem spiritus dividens singulis
prout vult Sicut enim corpus
unum est et multa habet membra
omnia autem membra corporis
cum sint multa unum est corpus
ita et christus Et enim in uno spiritu
nos omnes in unum corpus bapti
sati sumus sive iudei sive genti
les sive servi sive liberi et omnes
unum spiritum potavimus Etenim
corpus non est unum membrum
sed multa Si dixit pes quia non
sum manus non sum de corpore
non ideo non est de corpore Et si di
xerit auricula quia non sum
oculus non sum de corpore non ideo
non est de corpore Et si totum
corpus oculus ubi auditus Si to
tum auditus ubi odoratus Nunc
autem posuit deus membra
singula unumquodque eorum in cor
pore prout voluit Si autem sint
omnia unum membrum ubi corpus
Nunc autem multa membra unum
autem corpus Non potest autem dicere oculus
manui opera tua non indigeo aut
iterum caput pedibus opera vestra
non habeo Sed multo magis que vi
dentur membra corporis infir
miora esse necessaria sunt et
que videntur inhonora esse corporis

his habundanciorem honorem
circumponimus et que inho
nesta sunt nostra hec habun
danciorem honestatem habent
que autem honesta sunt nostra
non opus habent Sed deus temperavit
corpus ei cui deerat maiorem
honorem dans ut non esset
scissura in corpore Sed idem ipsum
pro invicem sollicita sint et
si quid patitur unum membrum
compatiuntur omnia membra sive
gaudet unum membrum congau
dent omnia membra Nulla
non dico fides Roma ut credatur
apostolo Sed illius sensus humanus
in nobis est ut manifesta cer
natis [illegible]
ista videat atque considerat quam
vera quam certa sint quam
in parvo magna et in extre
mo quam bona Que quidem
ista in laude ponit apostolus ut
per hec infima corporalia que vi
dentur possint facilius illa
sublimia spiritualia que non
videntur intelligi Horum
ergo membrorum et corporis nostri
que sic commendat sic laudat
apostolus quis sanus artificem
deum negat videns Ecce
contra dicit annunciantes nobis
preter id quod accepimus Manicheus
non apostolus est ut dicte vala-
gnatur potius quam ab omnibus
sapientibus anathematizatur
Dicit apostolus Deus temperavit

d

corpus et dicat iste bilem deus
Etenim aptius hic inimicitiis
autem anathematizandis quam
repellendis. Etenim quod et hic
apostolus cum diceret deus/addi
dit huius seculi. Verum etiam quis
diabolum intellexerit excecare
mentes infidelium. Deo negante
malis suasionibus quorum con
senserint iustitie sue amittunt
deo retribuente quod iustum
est. Hec omnia legimus in
scripturis sanctis. Veram et illud
dictum est de seditione extrinsecus
veniente. Timeo ne sicut ser
pens evam seduxit astutia
sua corrumpantur mentes vestre
a simplicitate et castitate que
est in christo. Et illud simile est corrum
punt mores bonos colloquia
mala. Et illud quod et sibi
quisque seductor sit. Qui autem pu
tat se esse aliquid cum nichil
sit ipse se seducit. Et illud
de dei vindicta quod supra
commemoravi. Tradidit illos deus
in reprobum sensum ut faciant
que non conveniunt. Ista et ime
tibus libris cum predixissem deus
mortem non fecit nec letatur
in perdicione vivorum. Paulo
post invidia inquit diaboli
mors introivit in orbem terrarum.
Et rursus de ipsa morte ne se
homines extra culpam pu
tent/impii autem manibus
et verbis inquit accersierunt
illam et existimantes illam
amicam defluxerunt. Alibi autem
bona et mala vita et mors
divicie et paupertates a domino
deo sunt. Hic perturbati homines
non intelligunt in uno eodem
opere malo non posse concurrere
alia que manifesta erunt si qua
dam continuo cogitante unum
dicta aliud venire de astutia
suadentis/aliud de iniquitate
volentis/aliud de iustitia pu
nientis. Cum diabolus sug
gerit. homo consentit. deus deserit.
Et nos ita in opere malo i. exce
catione infidelium si intelligamus
et diabolum propter suadendi ma
lignitatem ut per distinguam
deus huius seculi non in mentem
absurdum intelleximus cum sine addi
tamento dici deus cum adiungitur
deus huius seculi i. hominum
impiorum non in hoc seculo flo
rere volentium/secundum quod
dicitur et malum sicut scriptum
est ut eximeret nos de presenti
seculo nequam. Tale est enim
et illud quod deus venter
est illis. Si queras ibi quod in illo ait
diceret deus venter. Verum in psalmo
demonia possent dii appellari
nisi adderetur gentium/sicut
cum scriptum est Quoniam omnes dii gen
tium demonia. Ubi autem nec deus huius
seculi/nec quod deus venter
dicitur dii gentium demonia ac
simpliciter positum est deus tepavit

corpus quod non potest intelligi nisi
deus verus omnium creator. Illa
enim cum vituperacione dicitur
hec autem cum laude dictum est
nisi forte deum temperasse corpus
non dispositione membrorum ubi
est fabricando et construendo
sed admixtione lucis sue Faus-
tus intelligi vult sed illius
membra ita distincta et
locata suis sedibus aliter posuit
qui hec fabricavit. deus autem
inserendo bonitatem suam huius
fabrice maliciam temperavit.
Talibus enim fabulis pueri-
les animas hebetant. Nec
hoc eos posse dicere permisit sub-
veniens deus parvulis per a-
postolum. Habes enim et paulo su-
perius. Deus posuit membra
singula quaeque eorum in corpo-
re sicut voluit. Quis igitur non
intelligat hic illum deum dictum
temperatorem corporis quod cunc-
tis membris corpus fabricavit
officia diversorum operum in unita-
tis compage servantibus. Di-
cant ergo manichei utrum
animalia que sibi deliramen-
ta eorum hyle fabricaverat
ingenio tenebrarum an quia
illis deus lucis suas immiscu-
it non habebant istam concordiam
membrorum quam hic laudat
apostolus ut ne ibi diceret caput
pedibus aut oculus manui
opus te non habeo. Numquid

hec dixerunt vel dicere potuerunt.
Tales enim ei actus et opera tri-
buunt repebant ambulabant
natabant volabant queque pro
genere suo videbant ipse et au-
diebant ceterisque sensibus senti-
ebant alimentis et tempera-
mentis congruis nutriebant
et pascebant corpora sua. Tribuit
etiam plus fecunditas suppe-
tebat. Vitam et gignere tribuunt
eis. Hec etenim omnia que tamquam
hyles opera vituperat manicheus
fieri non possunt sine membrorum
concordia quam laudat et com-
mendat apostolus. Dubitatis enim
quibus vana sectandus et quis
nam anathematizandus sit.
Credo quod erant ibi quedam
que etiam loquebantur ut
eis gignentibus omnia scrip-
ta quadrupedia volatilia
natatilia audirent intelli-
gerent consentirent. Miranda
hec et omnino divina eloquentia
et nemine grammaticam aut rheto-
ricam audierant nec vim lac-
mas ferularum ac virgarum
ista didicerant. Nempe iste
Faustus ut has vanitates
diserte garriret ad disciplinam
faciendi sermonis etiam ferulis
accessit et quamvis esset acer
ingenio tamen legendo stoma-
chum rupit ut ei tam pauca
loquenti assentirentur. Qui
ferunt quod in ista luce ac

non nullis tenebris natus est.
Illic enim contra lucem concio-
nantem omnis bipes, omnis
multipes, omnis etiam serpens
ad orationem eius ad voluntatem libenter
audiret alacriter obediret.
Hic autem contra tenebras dispu-
tationem plenius eloquentem
quem doctum multi ante
seductorem peritissimum nomina-
bant, sunt paucos non inim-
icos tamquam magno nigro
plaudentes nullum ei pecus
annuebat nec ex illa doctrina
saltem caballus eius aliquid
strebat tamquam omnibus animalibus
ad hoc pars divina concreta sit
ut solida sicut. Quod est hec
ratio Ex similitate aliquid inserere
et comparatione in fabula una
omnium animantium primis tempore
et presentibus. Tunc intra sua
nunc in hoc mundo; tunc fir-
ma erant corpora, nunc infirma
sunt. Tunc acies aciebo-
lorum ad videndum cum dele-
ctatione inradiandi regionem
dei, nunc ita obtunsa ut a
solis radiis avertatur; tunc
acute mentes etiam ad intel-
ligendum rationantis sermonem
nunc hebetes ab eiusmodi ca-
pacitate penitus aliene. Tunc
naturalis tam magna tam
potens eloquentia nunc tanto
studio ac labore imparata
et exigua. Quasi magna

bona commixtione boni perdiderint
contemptu tenebrarum. Iste ipse Faustus
in hoc ipso sermone cum nunc
respondeo multa sibimet con-
traria eleganter in suis est
opponere sanitatem et infirmi-
tatem copiam et egestatem
album et nigrum calidum
et frigidum dulce et amarum
in quibus omitto de albo et
nigro aliquid dicere, aut si
nullum momentum boni et mali
est in coloribus, aut album dicat
ad deum pertinere nigrum aut
ad hylen, cum omnia que non
latinum hylen creasse perhibeat
et album colorem plurimis car-
dens aspersit non latebant tamen
quantum eorum candore perfusi sunt.
Item de calido et frigido dis-
putare non opus est. Utrumque
enim temperatum adhibitum sa-
lubre, intemperatum autem pro per-
niciosum est. Certa indicamus
Bonum et malum quod in quibus
forte poni debuit. Cum hisdem
contrariis ita videtur posuisse
ut tamquam equalia vellet intel-
ligi scilicet ut ad bonum per-
tineat sanitas. copia. album.
calidum. dulce. Ad malum
autem infirmitas. egestas. nigrum.
frigidum. amarum. Quam
inepte et inconsequenter in-
dicat qui potuit. Ego autem ne
hominem calumpniare putet
nichil obicio de albo et nigro/

calido et frigido dedula et ama
ro et sanitati atque infirmitati
perscrutamur. Cum album et dulce
bona sint, nigrum autem et amarum
duo mala quod plurima nigra
omnino sunt olivarum ingrescendo dul
cescit. i. mali amplius habendo
fit melior. Item si duo bona
sint calor et sanitas, duo
vero mala frigus et infirmitas
cum calescendo corpora egrescunt.
An forte sana febriunt? Non
ergo hec obiectio que forte non caru
erit aut quibuslibet contrariis
permixtis probonis et malis
commemoravimus presertim nigra
igne gentibus tenebrarum nunquam
frigidum fuisse dixerunt sed
calorem eius utique malum.
Verum ut ista omittamus
illa videamus que ita commemo
rant bona nobis contrariis ut nolit
inde dubitare. Sanitatem copiam
dulcedinem. Itane in illa gente
non erat sanitas corporum, in qua
et nasci et crescere et gignere
et ita perdurare potuerunt illa
animalia, ut quibusdam corum
grandius sicut desipiunt cap
tis et in celo collocatis, nec sal
tem plenum temporis sed abortivum
fetus de tam excelso in terram
cadentes et nunc potuerunt
et crescere, et ista terminum que
nunc sunt innumerabilia
gignendo propagare. Aut copia ibi
non erat, ubi arbores non tantum
in aquis et ventis sed etiam
in igne et fumo. Et nasci po
tuerunt et tanta fecunditate di
tari ut excetum fructibus sin
gulis quibus animalia gignerent
et carnium arborum feracita
te nutrita atque pasta conservaret
quorum sanguine lecti atque plus quam
fecunditas testaretur? Maxime
ubi nullus labor agriculture
nec intemperies estatis
et hiemis. Verumtamen cum sol ibi
circuibat ut alternantibus
temporibus cum fusi inderent.
Proinde preterea fertilitas erat
arborum eius elementi et
alimentum sui generis sicut
gignendis assuerat ita fetan
dis pretio suppetebat, et fructu
numquam deesse faciebat sicut
in deinceps arbores crescere toto
anno et flores et fructus
parere si vigent irrigentur.
Magna ergo illic copia et
eius habende magna se
curitas. Verumtamen cum nec grando
timebatur, nec erat leoni
nus exactores quos contra
quoniam fabulantur. Dul
cedinis eum ac suaves si non
haberent cibos suos nunquam
eos appeterent, nunquam eis
corpora vegetarent, ita cum
se res habeat ut pernicies corporis
consuevit ut delectet gra
til offendat. Si delecta dul
cis ac suavis dici si autem

offendit amara sive aspera
sive aliqua insuavitate re-
pudianda. Omnes ipsi nos ho-
mines ita sumus ut plerumque
alter appetat alimentum quod
alter exhorreat sive pro tempera-
tione nature sive pro con-
suetudinis sive passione
valitudinis. Quanto magis
longe diversi generis corpora bestiarum
possunt aliud habere congruum
quod nobis amarum est. Nam alit
capras ad rodendum suspen-
dentium oleastrum. Nam sicut
nonnulli morbo hominum a-
marum est mel, ita illi nate
pectoris suavius ales oleaster.
Sic insinuatur prudentibus rerum
examinatoribus ordo quid
valeat et saluti sua congruenter
adhibeantur atque videantur
quantumque sit bonum sit ab imis
ad summa a corporalibus usque
ad spiritualia. Itaque in gente tene-
brarum cum animal alicuius
elementi eo vescebatur cibo
qui nascebatur in eius ele-
mento, procul dubio suavitatem
ipsa congruentia faciebat.
Si autem incideret in alterius ele-
menti cibum ipsa incongruen-
tia faceret offensionem sensui
gustantis, que offensio vel
amaritudo vel asperitas vel
insuavitas vel quodlibet a-
liud, aut si ita nimium est
ut aliena in compage corporis

concordiamque dirumpat, ac si
interimat aut vires auferat
etiam venenum vocatur,
non nisi per incongruentiam, quod
isti genti per congruentiam
cibus est. Sicut panis qui cotti-
dianus esca nostra est si accipit
sumat extinguuntur et nos
si elleborum quo pectora plerumque
vescimur, cum tamen herbe ad
bibende quidam modus etiam
medicamentum est. Quod si
sciret aut consideraret
Faustus non utique venenum et
antidotum per exemplo duarum
naturarum mali et boni
poneret, tamquam deus sit antidotum
et hyle venenum, cum eadem
res eademque natura aut con-
gruenter aut incongruenter sump-
ta sive adhibita vel prosit vel no-
ceat. Itaque secundum eorum fabulas
per quod dicit deus eorum fuisse te-
nebrarum genti venenum, cuius
corpora ita corrupit ut infirmissima
redderet. Sed quia et lux ipsa capta
oppressa corrupta est, invenitur sibi
venenum fuit. Cur non ergo vel
aut duo bona dicitis aut
duo mala, vel duo bona apud
se, duo mala in alterutrum opposita
si apud fuit queremus quid
horum sit melius aut peius.
Sed tamen quia duo bona erat A
apud se ita consideratur. Re-
gnabat deus in sua, re-
gnabat hyle in sua. Bonitas

regnancium et ibi et hic co
pia fructuum et ibi et hic
fecunditas prolis utrobique sua
uitas operis uoluptatum aput
utrosque; sed illa gens inquit exce
pto eo quod in eum luci mala
erat et aput seipsam mala
erat. Sentim bona eius mul
ta iam dixi. Si nos mala eius
poterimus omittere: erunt duo re
gna bona: sed illud melius non
nullum erat melius eterne
nam ergo hinc mala dictis sun
sse. Vastabant se inquit inui
cem, ledebant, occidebant, ab
sumebant. Et adhoc solum ibi na
scerentur quod ibi tanta agmina
gignerentur, ut interirent, per
sterentur. Erat ibi ergo et quies
et pax. Verumtamen fateamur
illud fuisse melius regnum
in nulla discordia. Duo tamen bona
ista multo accomodacius dice
rem quam unum bonum et alte
rum malum, ut illud sit melius
ubi nec singuli sibimet ipsis
nocebant nec inuicem. Hoc autem
inferius bonum non quomodo inui
cem aduersarentur unumquodque
tamen animal suam salutem in
columitatem naturamque tuebatur.
Verumtamen deo sicud ille saltem
princeps tenebrarum non ita longo
interuallo compararet potest cum ne
mo resistebat, cum regnanti cun
cta seruierunt, cum sermonante
cuncta secuta sunt quod sine

magna pace ac concordia fi
eri non possit. Ibi enim sunt regna fe
licia ubi omnium pleno consensu
regibus obeditur. Hinc acce
dit quia illi principi non tantum
sui generis i. suppares quos pare
tes hominum dicitis, sed etiam
cuncta animalium cetera genera
subdita erant et ad nutum
eius conuertebantur faciendo quod
iussisset, credendo quod suasisset.
Hec dicentes nisi adeo putatis
surda hominum corda ut expec
tent a nobis demum alterum
nominari quem uident pla
ne aperteque describi. Si enim prin
cipis huius inter hos poterat
magna potentia est honor ma
gna claritas est amor magna
concordia est timor magna dis
ciplina. Quibus omnibus bonis
si erant aliqua mala non
ideo iam mali naturam puta
tis, quia non solum in altera
natura mala erant, sed etiam
in seipsam habebat malum
non nullum. Nec malum esse
arbitramini dirum necessi
tatem quam paciebatur deus
ut autem commixtione nature co
trarie ut eam bellare et
melius faceret sic conpinenda
membra sua mittere cogeretur
ut non possit tota purgari. Esto
erat et ipsa magnum malum
inter quod ei inseretur quod
solum dicitis malum. Aut

eum ledi et corrumpi non poterat
a gente tenebrarum, et ipsa sub-
stantia patiebatur illam necessi-
tatem; aut si poterat corrumpi
eius substantia, non colitis deum in-
corruptibilem qualem apostolus
predicat vestrum ergo. Et ipsa corrup-
tibilitas quia quidem nondum
corrumpebat illa tunc, sed tamen
ab illa corrumpi poterat, non nobis
in deo vestro videtur malum?
Illud etiam quis non videat, quod
aut presciencia ibi non erat, ubi
nimis est iam cogitare utrum
nullum malum dei sit carere
presciencia, et quid immineat
omnino nescire; aut si erat ibi
presciencia, securitas ibi esse non
poterat, sed eternus timor. Et
hoc quantum malum sit, certe
agnoscitur. An non timebat
nec iam tamquam advenisset
tempus quo membra eius ita
vastarentur et inquinarentur
in illo prelio ut vix cum tanto
labore nec tamen tota liberarentur
atque mundarentur? Si ad ipsum
hoc non pertinebat, quod quidem
sentitis quam dure dicatis,
certe ipsa membra eius que
hic tanta mala passura erant
nempe metuebant. An hoc fu-
turum ipsa nesciebant? Ergo
qualicumque parti substancie dei non
deesset utique presciencia. Ve-
nerate mala nisi summo
vestro bono. Tamen ideo non time-

bant quia suam consecuturam
liberacionem ac triumphum patris
providebant. Certe vel presciti
lugebant quos eternis in illo glo-
bo vinculis a suo regno nove-
rant alienandos. An ibi caritas
non erat ut nulla eis fraterna
compassio fieret utique cum illorum peccato
nullo precedente impendebat
eterna supplicia? Certe ille ipse
anime in globo ligande, nonne
et ipse membra dei nostri erant?
Nonne primi generis et una
substantia est? Ipse saltem prescientes
futurum sempiternum vinculum suum
nempe timebant, nempe mere-
bant. Aut saltem si ipse hoc futurum
nesciebat pars dei nostri provida
erat pars improvida. Certe non ergo
una eademque substantia. Cum ergo
tanta mala et ibi fuerint antequam
eis alienum mali commixtio
eveniret, de illo tamquam puro et
simplici et summo bono glo-
riamini. Ergo etiam apud semet-
ipsas istas duas naturas aut
duo bona aut duo mala fa-
teri cogimini. Concedimus
nobis si duo mala dixeritis ut
quod volueritis horum peius di-
catis; si autem duo bona, quodlibet
horum dicite melius. Erit po-
stea diligencior consideracionum
finis ut error ille tollatur quo
dicitis duo principia duarum
naturarum bone et male, et
plane duos deos unum bonum

et alterum malum. Nam non
si propterea malum est aliquid quod
alteri nocet et inimice sibi ista
nocuerunt: fuit una pars in
probior quia prior appetivit
alienum. Una ergo malum inferre
voluit. altera malum pma
lo retribuit / et non longe tali
bus tamquam oculum pro oculo quod
imprudentes et impudentes re
prehendere soletis. sed multo gra
vius. Eligite ergo quam peiorem
dicatis que prior nocere voluit
an que amplius nocere et voluit
et potuit. Ista enim pro suo sive
luce parum cupivit. illa autem
funditus eradicavit. Ista si
quod appetivit implesset sibi
certe inimicis obfuisset. Illa non ut
hostilem adversitatem penitus
contereret etiam sue parti graviter
nocuit / sicut illa notissima
et quarundam litterarum memorie
commendata furiosa sententia pe
reant amici dum inimici
una intercidat. Ipsa est enim
ad inexpiabilem condempnationem
ut esset unde tegeretur globus quo
in eternum hostis vivus sepelien
dus est. Tunc enim timebitur et
metus / tunc terebit inclusis ut
sempiterna miseria partis dei
de cetero deo tribuat qualemcumque
securitatem. O magna innocen
tia bonitatis / Iste faciet deus
hic unde tenebrarum gentem ho
rribiliter accusatis / quod et

suis noceat et alienis. Ipsum
omnino video non arguit ille
globus extremus quo et hostis
includitur et cuius affligitur.
Immo non superat in amplius
nocendo et alienis et suis
pars illa quam dicitis demissi
se quippe non eradicare alienum
regnum voluit sed tenere suos
autem quosdam / et si ab aliis suis
quibusdam consumendo interim
ebat. maliat tū formas denuo
commutabat: ut moriendo et
renascendo saltem per vices alia
tempora sic viveret leticia sine
retinere. Videns autem quale omnipo
tentem optimum quem describitis
inetium / et alienos eradicat
et suos dampnat / et quod mi
rabiliore demencia creditis hyle
animalia sua ledit impugnat
sua deus membra sua punit
innocentia sua. Quid non est nam
homicida? Sepe recordamini illa
fausti de deo tamquam de antidoto
et hyle tamquam veneno. Iste
plus nocet vestrum antidotum
quam venenum. Numquid hyle
tam horrendo globo in eternum
vel deum includeret vel sua mi
sera affligeret. Et quod scelera
tibi hec est calumpnia eisdem reliquiis
ne defecisse videatur quod eas
purgare non potuit. Quid enim
manicheus in epistola funda
menti / adeo dignas illas animas
fieri tali supplicio. quod errasse

a priore lucida sua natura perverse
sunt et inimice lumini sancto
extiterunt/ cum eas in illum
circa terminum quo ita tenebrarentur
ut inimica luci lux fieret ipse
miserit/ si invitas iniustus
ut cogeret si volentes ingratus
ut dampnaret/ Nunc se fateatur
inimicas originem sue/ si perfecte
potuerunt. et ante bellum timore
cruciate/ et in bello inexpiabi
liter maculate/ et post bellum
in eternum dampnate/ nunquam
beate. Si autem perfecte non potuerunt
et ante bellum improvide/ et
in bello invalide/ et post bellum
misere. nunquam divine. Et utique
quod ipse hic deus secundum veritatem
subest. Puto tamen ne respicias
quam timeant blasphemantes
Et tamen aliquanti volentes quasi
bonitatem dei defendere etiam
ipsi hyle prestare dicatis aliquid
boni ut inclusa in semetipsa
non seviat. Habebit ergo aliquid
boni cum ei nullum iniectum
erit bonum. An forte sicut deus
ante bellum sine commixtione
mali habebat necessitatis ma
lum ita hyle post ~~mala~~ bellum
sine commixtione boni habebit
commixtionis bonum. Dicite ergo duo
mala sed unum altero peius/ aut
duo non summa bona sed unum
altero melius/ ita sane ut quod
est melius hoc dicatis miserius. Nam si illius tanti belli

hic erit exitus ut separata hyle
ab ipsa vastatione et dei membris
affixis in globo. aliquid boni pre
stetur hostibus/ et tantum mali
infligatur civibus. cogitate
quibus inierit. Sed videlicet vene
num est hyle que formare. fir
mare. nutrire. vegetare valuit
animalia sua. Et antidotum deus
qui dampnare potuit quia sa
nare non potuit membra sua in
sanum. nec illa est hyle/ nec ille
deus. Sic delirant qui sanam
doctrinam non sustinentes ad
fabulas convertuntur. Explicit
liber primus beati augustini episcopi
contra faustum manicheum
Incipit secundus de vita pa
triarcharum vel figuris prophetarum
et disputatio vicesima secun
da obiectio xxii

Faustus dixit Cur
legem blasphematis
et prophetas? Immo
quidem nos sumus
aut inimici legis
ac prophetarum sed nec illius
omnino. adeo ut si modo per
ipsos nobis liceat simus parati
fateri falsa illa omnia esse que
de eis scripta sunt et quorum
causa invenitur nobis erosi
Sed cum nos repugnantes et
scriptoribus assenciendo vestris idem
forsitan prophetas ignorantes
ad ducitis confirmantes patri
archas dedecoratis et legem

atque quod sit stultius impius et
scriptores vestros non esse menda
ces / et eos tamen religiosos ac
sanctos / quorum hec flagitia et
turpes conscripserunt vitas
Verum quod quia et utrumque pariter
consistere non potest / oportet eum aut
hos fuisse malos / aut illos men
daces et falsos. Age si libet
assensu communi scriptoribus
dampnatis defensionem susti
neam legis et prophetarum. Lex enim
dicit / vive dico ego non circumci
sione / nec sabbata et sacrificia
ceteraque huiusmodi videntur. Sed eam
que vere sit lex .i. non occides
non mechaberis non periurabis
et ceteram quia olim diffa
mate ingentibus .i. ex quo unum
diffusa creatura consistit hec
brutorum scriptores invenien
tes tamquam lepram ac scabiem
abhominanda hec sua et tur
pissima precepta conscripserunt
que ad perditionem spectant
et sacrificia. Age si es pro certo
et tu amicus legis dampna
eos mecum qui ausi sunt hac
violare hac commixtione ...
nomen eum ei de preceptorum. Vene
precepta nisi et nos legem non
esse sciretis / nec legis peritum
utique ut eadem fugare intu
eamini professi iusticiam / aut nos
totam fateremini esse non nisi
totam. Verum non et de illis que
scelera prohibent mandatis solli

cita nobis est cura recte volentibus
vivere / et de his que pertinet ad
mores nulla sit mentio. Verum quod
quatenus excusatum nobis erit
nisi eandem legem non esse
constiterit. Denique sicut mire
deris intolerabile quemvis
indicaveris. si quis te et ne
gligentem preceptum huius appellat
quod dictum est non occides
vel non mechaberis. ita etiam
exardesceres. si quis te et in
circumcisum notaret / et ne
gligentem sabbati. erat interim
tibi procul dubio quod esset
utrumque lex / et dei manda
tum. Verum non et de illis
scriptoribus eandem querens
et gloriam si ea conservet. Et
de his nullam eiusdem boni
iacturam metuis quam contempnis
servare constat ut dicam non esse
legem sed legis potius ma
culas et scabiem / que si dap
nantur uti falsa non ut le
gitima / nec tangit quemquam
hoc legem / nec legis aucto
rem deum quam eos qui hec et
illam nephariis suis religio
nibus inscripserunt. Ut autem
intelligam nos legis venerare
dum nomen tamen in dura precepta
prosequimur [illegible] non
fit iniuria quam inter hebraicas
institutiones et legem multum
multis esse discernunt. Alioqui
reddite legi propriam dignitatem

ysilitas ab eadem turpitudines
tamquam veritas inaudite de
formacionis eius carmine scrip
toribus imputatur, et statim in
debitis nos madaisim minim
tos fuisse non legimus. Non est
quod vos decipit. quia cum in
re de qua ascribi non nostis. Ad
hec quid et prophetas et patriarchas.
inde: cur nos blasphemare
existimetis ego non video. utique
si a nobis scripta hec dicta non fuissent
que idem commisisse leguntur.
Et nunc hec in nos non irrationa
bilis accusatio. ubi non aut
a vipsis eadem scripta sunt contra
honestatis morem demens
captivitatibus clam, aut ab hor
soris ac patribus vita inaque
culpa est. Dampnamus eorum
detestabiles actus iniquos quos
ultro de se nec interrogati con
fessi sunt. Recitant si hec punien
da in scriptorum adversus eos
malignitas fuerit punian
scriptores, dampnentur eorum libri,
purgentur prophetarum nomina. Audi
quam sancta gravitati atque censure
patrum eorum credendum auc
toritas. Et sane fieri potuit ut
quemadmodum deos imprudent
idem tanta finxerunt. Nunc
cum intuebis ex ethico insatium
dicentes et posita inuatum
cum videris luce ignarum futurum
ut preceptum illud quod non
esset servaturus Adam ei man

daret: nunc et improvidum
ut cum latentem in angulo pa
radisi post vindictam cognitus
videre non posset: nunc et imm
dum ac timentem: nunc si gusta
ret homo fructus de ligno vite
metuentem viveret: nunc alias
et appetentem sanguinis atque
adipis ex eorum que sacrificiorum
zelantem si et aliis offerrent
eadem ut sibi. Et nunc iracundem
in alienos: nunc et in suos ut
puniente nulla hominum ob
lectatione quidem aut nulla com
missa: nunc etiam comminantem
venturum se fore cum gladio
et pharetram nonnumquam non iusto
cordis pectore. Fieri nequaquam potuit
ut et dei hominibus inciterent
qui de deo ipso tanta perversitate
mentiti sunt. Et nos consentite
nobiscum ut pereant scriptores. Tamen
si multis eosdem liberare prophetas.
Alioquin nec illa nos de Abraham
scripsimus quod habende prolis
insana flagrans cupidine et
deo qui iam sibi de Sara co
niuge promiserat minime cre
dens, cum pelice volutatus sit
sibi conscientia quod sit in
honestius uxoris. Vel quod
matrimonii sui infamissimus
mercator idem avaritie
ac ventris causa duobus regibus
Abimelech et Pharaoni diversis
temporibus memoratus, Saram
coniugem suam sororem mentitus ex

erat pulcherrima in concubitum nun
dinavit. Iacet quod Loth ipsius
frater de Sodoma liberatus cum
duabus filiabus suis in monte
concubuit, qui honestius ar
sisset in Sodoma fulminibus quam
in monte flagrasset incon
cesse libidinis flamma. Iacet
quod et Isaac eadem pater suo
gessit parata erga Rebeccam co
niugem suam, fingens et ipse
eam sororem quo per ipsam
viveret turpiter. Iacet quod Ia
cob filius eius inter Rachel
et Lyam duas germanas so
rores carnique singulas fa
mulas inter quatuor uxorum maritus
tamquam hircus erravit, ut esset
cottidie inter ipsas certa
men quae eum prima revertentem
de agro raperet ad concubitum;
rapere nonnumquam etiam mercedibus
in nocte ab invicem conducerent. Iacet
item quod Iudas filius
eius cum Thamar nuru sua
dormierit post virum eius et al
terius nuptias filii deceptus
habitu prostitutionis in quem
se transformaverat, eademque
socerum suum bene nosset cum
hoc semper habitum
esse commercium. Iacet quod David
post tot numero uxores mili
tis illam quoque viri et militis
sui meretricis sit ipsumque per
diderit in bello. Iacet quod Salo
mon filius eius CCC uxores

concubinas habuit et regum
filias sine numero. Iacet quod
Osee propheta primus de fornicaria
muliere filios fecit, cum turpi
tudini quod sit detinens ascribit
et consilium dei esse. Iacet illud quod
Moyses homicidium fecit, quod
spoliavit Egyptum, quod be
lla gessit, quod crudelia mul
ta et mandavit et fecit, quod
nec ipse quidem uno contentus
matrimonio fuit. Haec et si quid
et horum similia quae in diversis
eorum habentur libris, nihil
a vobis scriptum, nihil dictatum
est, quia aut scriptores vestri ista
commenta sunt falsa, aut patrum
crimina vera. Vos utrum vul
tis eligite; tamen nos aut
hos aut illos pariter detestari
necesse est, quia tam malos
et turpes odimus quam
mendaces. Responsio XXII

Augustinus dixit: Nec sacra
menta legis intelligitis
nec facta prophetarum, quia nec
sanctitatem nec iustitiam
cogitare nostis. Et de preceptis
et sacramentis veteris testamenti
sepe ac multa iam diximus,
ut intelligeretur aliud ibi
fuisse quod per gratiam novi
testamenti faciendo donaretur
implendum, aliud quod
veritatem patefactam ve
niendo demonstraretur im
pletum, cum dei et patrum

a

dilectione susciperetur legis perficienda preceptio. Circumcisionis autem et aliorum illius temporis sacramentorum cessatione ostenderetur legis persoluta promissio. Preceptum quippe reos faciebat ad desideranda salutem. Promissum autem significationes celebrabat ad expectandum salvatorem, ut per adventum novi testamenti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipsa enim lex que per moysen data est gratia et veritas per ihesum christum facta est. Gratia scilicet ut data indulgentia peccatorum quod preceptum erat ex dei dono custodiretur. Veritas autem ut ablata observatione umbrarum quod promissum erat ex dei fide presentaretur. Proinde isti qui ea que non intelligunt reprehendentes lepram vel scabiem seu vermes legis esse dicunt promissivas significationes sacramentorum, similes sunt hominibus quibus displicent ea quorum non capiunt utilitatem. Velut si surdus videns moveri labia loquentium tamquam superfluos oris motus deformesque reprehenderet. Vel si quisquam cecus laudatam sibi aliquam domum vellet palpando probare quod dicitur, et parietum lenitatem manu pertractans infenestras inveniret, easque velut inconvenientes illi equalitati redargueret tanquamque rimosas putaret. Talium non facta prophetarum etiam ipsa prophetia et mistica fuisse quid agatur ut intelligant, quorum mentes vanitas occupavit ita ut putet credi a nobis etiam ipsum deum aliquando in tenebris esse versatum, quia scriptum est: tenebre erant super abyssum, tamquam nos abyssum dicamus deum ubi tenebre erant quia lux adhuc non erat, antequam deus verbo faceret lucem. Sed quia non distinguunt inter lucem quod est ipse deus et lucem quam fecit deus, ideo putant esse consequens ut in tenebris fuerit antequam faceret lucem, cum tenebre essent super abyssum antequam diceret: fiat lux, et facta est lux. Cum in utroque testamento utrumque de illo dicatur, et deus lux est et tenebre in eo non sunt ulle, ubi legimus et deus qui dixit de tenebris lumen clarescere claruit in cordibus nostris. Item ibi legimus sic et nullius netibus libris et candor lucis est, et hoc dictum est de sapientia dei, que utique facta non est quia per illam facta sunt omnia. Et de luce quadam que non nisi per illam fieri potest, hic in eo ibi dicit: tu illuminabis

lucernam meam domine deus meus illuminabis tenebras meas. Sic et cum tenebre erant super abyssum dixit deus fiat lux et facta est lux. Quia non fecit sibi lucifluam lucem que deus est. Sicut enim sibi sufficit ad eternam beatitudinem et ex hac habundat ad faciendos illuminatos nullius boni cupiens cum ipso fruatur omnis voluntas bona nullius mali timens cum ipso desecatur omnis voluntas mala quia nec auget eum qui eius bono beatus est nec terret eum qui eius iudicio miser est. Talem deum manichei non colunt longe ab illo facti sunt. Dum phantasmata sua sectantur que cor eorum vanum et vagum lucem istam celestium corporum per carnis oculos haurientes nobis multiplici fictione dilatavit ac variavit. Lux ista quam et deus eis fecerat longe incomparabilis est etiam illi luci quam fecit deus in mentibus piorum quas a tenebris liberat sicut ab impietate iustificat. Quanto magis illi inaccessibili que ista omnia fecit. Lux enim in omnibus inaccessibilis est nisi cum mundo corde quod ipsi deum videbunt. Deus autem lux est et tenebre in illo non sunt ulle. Impii non videbunt lumen sicut dicit ysayas. Talibus ergo

est inaccessibilis illa lux sicut lux que non solum illam spiritualem lucem in sanctorum mentibus sed etiam istam corporalem fecit non adhibeat a crede malos sed quam fecit oriri super bonos et malos. Cum ergo essent tenebre super abyssum ille qui erat lux dixit fiat lux et tunc lux facta fecit manifestum est. Cum manifeste esset positum est. Dixit autem deus quando tunc lucem fecit non ita manifestum est, utrum illa que in mentibus angelorum est id est ipsos tunc spiritus rationales deus fecit, an corporalem quandam lucem remotam etiam ipsam ab aspectibus nostris in sublimibus huius mundi locis et inter studiosos divinarum scripturarum non torpiter disputatur. Quarto enim die fecit ista conspicua celi luminaria que rursus utrum simul cum sua luce facta sint an ex illa que iam facta erat quodammodo accensa sint similiter queritur. Verumlibet sane lux facta sit, cum essent tenebre super abyssum dixit deus fiat lux, creatam tamen lucem a creatore luce factam esse non dubitat quisquis sacras litteras pie legendo fit dignus qui intelligat. Cetera a deo putandus est deus antequam faceret lucem in tenebris habitasse quia spiritus dei superferebatur super aquas

tum predictum fuisset tenebre
erant super abyssum. Abyssus vero
est aquarum inestimabi
lis profunditas. Unde pertime
runt carnali prudentie velut
nimis tenebris que erant
super abyssum habitavit spiritus
dei. Et quo dictum est ferebatur
super aquas non intelligunt que
admodum lux luceat in te
nebris et tenebre eam non com
prehendant nisi precepto ubi
fiat lux et dicatur eis fu
istis aliquando tenebre nunc autem
lux in domino. Quod si ratio
nales mentes pro voluntate
impia tenebrose lucem sapientie
dei ibidem absentem comprehendere
non possunt quod ab ea longe sunt
affectu non loco. Quid mirum
si spiritus dei qui superferebatur
super aquas superferebatur etiam
super aquarum tenebras in
comparabili quidem longinqui
tate. si sibe non loco. Ego
quidem istis quam sunt dis
het tantum, nec tamen despero
quod tantam nec initabam
venturam sit autem fuam
quia deus apud quem sunt
vera que dicimus istos autem
quales divinarum scripturarum
inimicos patimur quibus
etiam displicet quod deo pla
cuerunt opera sua que tamquam
insolitam lucem miratum
esse reprehendunt, quia scrip

B

tum est et vidit deus lucem
quia bona est approbat omnia
opera sua quia placuit ei quod
fecit, et hoc est vidit quia bona
sunt. Neque enim invitus aliquid
facere cogitur ut quod ei non
placet faciat, aut malignum
faciendum imprudens labitur
ut factum esse displiceat sibi
aut istis non displiceat quod
deus in operibus suis vidit quod
bonum est, quamquam deus cor
eum membra sua mersit
in tenebras velim converti se
posuit. Non enim quod fecit
vidit quia bonum est. Si noluit
videre quia malum est admiratum
sane sanctus deus noster dicit
quod scriptum non est, nec omnino
est consequens ut cum aliquis
vidit quia bonum est etiam
miratus dicatur. Multa enim
bona videntes non miramur
tamen preter opinionem ita sint
sed tamen ea approbamus quod
ita esse debuerint. Sed verumtamen
omnino eius non invenit testa
mento cum ~~calumpniose~~ ma
liciose calumpniantur sed in
novo quod impietas fallant
accipiunt dominum esse miratum
Christum cum fatentur dominum
et hoc in signo suo velut
escam dulcissimam porrigit
quia vero deitas capiat. Deus
ergo miratus est cum per miratus
est, sic enim scriptum est in euangelio

quod audita fide centurionis
cananee miratus est et ait se-
quentibus se: Amen dico vobis
non inveni tantam fidem in Israel.
Certe nos ut putamus expo-
suimus in dictis nostris quia bonum
esset. Vel melius fortassis exponant
ista meliores exponant. Et isti
quare sit miratus Ihesus quod
antequam fieret prescibat et an-
tequam audiret iam noverat.
Verumtamen cum plurimum mirabi-
liter videat aliquis quia bonum
est an etiam miretur mihi
videtur est nonnulla similitudo
etiam Ihesus lucem fidei mi-
ratus est quia in corde illius
centurionis ipse fecerat qui
est verum lumen quod illuminat omnem
hominem venientem in hunc
mundum. Certe possum dicere aliquis
impius paganus ita aliquem impium
et reprehende in evangelio sicut deum
sanctus in veteri testamento. Dicet
1m eum et ille improvidum Christum non
solum exhibet quod miratus
est centurionis fidem verum etiam
quod Iudam inter discipulos elegit
qui mandata eius non erat
servaturus. Sicut reprehendit
iste eum propter improvidum
datum sicut homini non facturo
culparet etiam illud quod scire
non potuit quis eum tetigerit
qui tetigit fimbriam vestimenti
eius que fluxu sanguinis pa-
tiebatur. Sicut iste culpavit
deum nescisse ubi lateret Adam
[illegible] quia dixerat Adam ubi es,
dixit Christus quis me tetigit. Dicet 2m
et invidum ac timentem ne si
intrarent. Vel alie virgines in
regnum eius invenirent me
[illegible] quas ita stans sit
ut nec miserabiliter pulsantibus
aperiret sicut oblivioscens quod
ipse promiserat dicens pulsate
et aperietur vobis. Sicut iste
invidie timoris quod arguit
deum quod non admiserit
ad eternam vitam peccatores. Dicet
et appetentem non pecudum sed 3m
hominum sanguinem quia dixit
qui perdiderit animam suam propter me
inveniet eam. Sicut iste de sacrificiis animalium
quibus figuris premittebatur
sacrificium sanguinis quo redempti
sumus voluit calumpniari
reprehendet et zelantem cum 4m
eum ementes et vendentes
de templo flagellando eiceret
sicut commemoravit evangelista
de illo esse scriptum zelus domus
tue comedit me. Sicut iste accu-
savit zelantem deum quod aliis 5m
sacrificari nemini sinat. Dicet Christum
[illegible] insidias et [illegible]
[illegible] quidem quia dixit
servus qui scit voluntatem
domini sui et facit digna pla-
gis vapulabit multa [illegible]
nos autem quia dixit si quis
vos non receperit exeuntes illic

pulverem de calciamentis vestris. Amen dico vobis quia tolerabilius erit terrae Sodomae in die iudicii quam illi civitati. Si ergo iste criminatur vastantem deum nunc malos nunc iniustos, quos utrosque apostolus commemorat dicens: Quicumque enim sine lege peccaverunt sine lege peribunt, et quicumque in lege peccaverunt per legem iudicabuntur. Si et trucidantem et effundentem multorum sanguinem ob levia quidem vel nulla commissa. Levia quippe aut nullum commissum pagano videtur vel non habere in convivio imperatoris vestem nuptialem, propter quod rex in evangelio iussit homini ligatis manibus et pedibus proici in tenebras exteriores. Si vel nolle Christum super se regnare, propter quod peccatum ait: Illos autem qui noluerunt me regnare sibi adducite et interficite coram me. Cur ergo isti accusant deum in veteri testamento qui eis iussus est propter levia vel nulla commissa hominum milia trucidare. Cur non illud quod reprehendit Faustus minantem deum venturum se esse cum gladio, quo non parcet nec iusto nec peccatori? Quod paganus ille reprehenderet audiens apostolum Paulum dicentem de deo: Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Audiens et Petrum cum de magnis tribulationibus sanctorum et interfectionibus loqueretur ad tolerandum exhortantem et dicentem: Tempus est ut iudicium incipiat a domo domini; et si initium a nobis, qualis finis erit eis qui non credunt domini evangelio? Et si iustus quidem vix salvabitur, peccator et impius ubi parebunt? Quid enim iusto, immo cui tamen pater non pepercit? Et quid evidentius quod nec iustis parcat commendans eos varietate tribulationum? Cum de hac re aperte sit dictum: Et si iustus vix salvus erit. Non solum enim in veteri testamento scriptum est: Quem enim diligit deus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit; et: Si bona percepimus de manu domini, mala quare non sustineamus? Sed etiam in novo: Ego quos amo arguo et castigo; et illud: Si enim nosmetipsos diiudicaremus, a domino non iudicaremur; cum iudicamur autem a domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Tot si paganus in novo testamento talia reprehenderet qualia isti reprehendunt in vetere, nonne et ipsi ea defendenda susciperent? Et non si facere possent, quia tamen vecordia hic talia reprehendunt qualia ibi defendunt. Et autem

non posset, sicut nimio timuit, aut non
potius nimietate sua testamento quod
non intelligentibus impius primum
videtur, idem non intel-
ligentibus pius vetitum credi
oportere contenderunt. Nam forte
que de novo testamento simi-
lia proferimus, ipsa quoque au-
dent dicere falsa esse, atque ipso
privilegio illo suo diabolico contra
quicquid de evangelio vel epistolis
canonicis quo adiuvari he-
resim suam putant, id esse
a Christo et apostolis dictum teneant
atque suadeant. Quicquid autem
ex eisdem codicibus adversus
eos sonuerit, immissum ab
infalsatoribus ore impudenti
ac sacrilego non dubitent dicere.
Cum furori eorum auctoritatem
omnium librorum extinguere atque
abolere conanti iam supra
quantum suscepti operis ratio sinere
videbatur non pauca respon-
derimus, illud admoneo, ut
cum insanas et sacrilegas
fabulas suas christiani nominis
pallio velare contendant, vi-
deant tamen qui ista tam scriptu-
ras sanas disputant, non
a nobis contra paganos tantum
sed etiam contra Manicheos co-
dicum divinorum testamenti
utriusque defendi. Et ista quidem
que modo Faustus velut in-
digna deo de veteribus libris
in sermone suo posuit, que pa-

ganorum et Manicheorum vel aliorum
sermone talia reprehendentium
ita fortasse defenderem ut paria
de auctoribus eorum, sicut Paulus
vir apud Athenienses fecit,
commemorarem. Cum enim eruditissimus
eorum fortasse et in litteris eorum
deum mundi creatorem ac fabri-
catorem et lucis huius insti-
tutorem, qui tamen aliquid eorum
conderet non latebat ne ante
tenebris, et ex opere suo perfecto
elatum esse gaudio, quod
certe amplius est. Qui quidem
vidit quia bonum est, et legis
latorem, quia si homo sequeretur
suo bono faceret, si autem sperneret
suo malo, quem non ideo dicerent
ignarum futuri, quia et
futuris contemptoribus legem
dedit. Nam non ideo imperitum
dicunt quod aliquid interro-
get, nec hominem dicunt in
quorum libris multa non ob
aliud interrogantur nisi ut
suis quibusque responsionibus
convincatur, cum ille qui
interrogat non solum sciat
quod sibi inde a falso res-
ponderi, sed etiam illum sic res-
ponsurum. Nunquid enim eum
dicunt numquam deum quod ma-
los beatos fieri non sineret
si vellet dicit. Plenos nunc
invenit suorum libros debat
et admiranda prudentia
pertinentes. Nec sacrificiis non

nihil aliud in paganis obi-
ceret · nisi cur apud eos illa rep-
rehendamus, cum in nostris veteribus
libris talia sibi deus iur in-
ssisse legeretur offerri. Hic ergo
de nomine sacrificii latius fortasse
disserendum est demonstrare, ac non deberi
nisi uni vero deo quod ei
unus verus sacerdos obtulit
mediator dei et hominum.
Cuius sacrificii plurimas figuras
in victimis animalium celebrari
oportebat propter commendationem futurae
carnis et sanguinis, per quam unam
victimam fieret remissio peccatorum
de carne et sanguine contractorum
quae regnum dei non possidebunt
quia eadem substantia corporis in cae-
lestem commutabitur qualitatem,
quod ignis in sacrificio signifi-
cabat velut absorbens mortem
in victoria. Quae in eo populo hebraeo
rite celebrata sunt, cuius et re-
gnum et sacerdotium prophetia erat
venturi regis et sacerdotis ad
regendos et consecrandos fi-
deles in omnibus gentibus et
introducendos in regnum caelorum
et sacrarium angelorum ad vitam
aeternam. Cuius veri sacrificii
sicut religiosa praenuntiativa hebraei
celebraverunt, ita sacrilega imita-
menta pagani, quia quae immo-
lant gentes, ait apostolus, daemo-
niis immolant et non deo. Anti-
qua enim res est praenuntiativa
immolatio sanguinis futuram

passionem mediatoris ab initio
generis humani testificans. Hac
enim primus abel obtulisse in sa-
cris litteris invenitur. Non igitur
mirum est si praevaricatores an-
geli, quorum duo maxima vitia
sunt superbia atque fallacia, per hunc
aerem volitantes, quod uni
vero deo deferri noverant hoc sibi
a suis cultoribus exegerunt,
a quibus dii putari voluerunt, dan-
te sibi locum vanitate cordis
humani, maxime cum desiderio
mortuorum constituerentur imagi-
nes, unde simulacrorum usus exor-
tus est. Et maiore adulatione
divini honores deferrentur
tamquam in caelum receptis, pro
quibus se interius daemonia co-
lenda supponerent et sibi sacri-
ficari a deceptis et perditis fla-
gitarent. Sacrificium ergo non solum
cum iuste imperat verus deus,
sed etiam cum superbe exigit falsus
deus, satis ostenditur cui debeatur.
Quaeret ille paganus si esset diffici-
lior ad credendum, etiam ipsa
prophetia persuaderem, nisi quia tam
longe ante conscripta sunt quae nunc
impleta monstrarem. Quod si et
haec contempneret, hoc ergo a quo
sciens pacienter mirarer quicquid de
non omnes fuisse credituros in
cunctis prophetiae veritate recolerem. Si
autem clamante christo ad deum
crucifixum testamento vero obicit
atque ipsum librum exagitaret, nisi

aliud quam se omnium litterarum
vel expertem vel neglegentem ostendit
Cum enim omnes docti eorum discernant
inter voluntatem et cupiditatem
gaudium et letitiam cautionem
et metum clementiam et iram
prudentiam et astutiam fiduciam
et audaciam et multa huius
modi ista ut hec nihil minus
ipsis ea que priora posui vir
tutibus que autem posteriora vitiis
apponat plenissimi sunt tamen libri
eorum cum abusione istorum
nominum que proprie vitia significant
etiam virtutes sic appellantium
vel cupiditas pro voluntate vel
letitia pro gaudio vel metus pro
cautione vel ira pro clementia
vel astutia pro prudentia vel
audacia pro fiducia ponitur
Et quis omnia commemorare
valeat que ad similem licentiam
morem locutionis usurpat. Huc
accedit etiam singularum lin
guarum sua quedam proprietas
Nam in ecclesiasticis litteris nus
quam vitium in vituperatione po
situm reperio. Cum in veteri sermonibus
etiam cottidiana consuetudo
concordat. Greci duas res inter se
quidem satis distinctas uno nomine
appellant laborem et dolorem
quos eas singulis nominibus nomi
namus sicut a nobis uno no
mine appellatur vita sine scelere
quia dicimus innocentiam
non est sine scelere quia dicimus bone

inmunitus hoc est. Greci autem ista duobus
quoque nominibus significant. Vix scri
psit ut excepta aliorum abusione
que in omnibus linguis late
patet aliqua etiam hebree lin
gue proprietate zelus in utroque
ponatur sive cum coniugis adul
terio turbatus animus conta
bescit quod in deum cadere non potest
sive cum servande pudicitie coniu
galis providentia diligens ad
hibetur quod deum facere cum
plebem suam tamquam coniugem
alloquitur quam per multos fal
sos deos fornicari non vult non
solum sine dubitatione verum etiam
cum gratiarum actione nobis utile esse
confitemur. Hoc et de ira dei dixerim
Neque enim perturbat deum cum
infert iram sed ira pro vindicta
ponitur sine abusione sine
aliqua precedentis lingue pro
prietate. Non infectis autem hominum
in libris non inveniretur si dei
iudicium non negaret quod neque
pagani negaverunt quam dei pro
videntiam istam universitatem
regi et administrari a summis
nisi adiuncta conceditur. Quod
si et hic negaret vel suorum
auctoritate facilius vel aliquorum
doctrinis certarum rationum
disputatione convinceret vel
tamquam nimium durus et sto
lidus ipsi quod esse non cre
deret divino iudicio relin
queretur. Clementia porro sine nulla

conmissa ipse quae deus inferat homines
si expresse commemoraret omnemque
certe nulla consciret lectura ve
lut quod exempli gratia possimus
de veste nuptiali commemoraremus
quantum consulti vestes sacras nup
tias adire quaerentes ibi gloriam
non sponsi sed suam vel si quid
forte aliud illa vestis in meliore
intellectu significare invenitur
aut quod ante aliquos reges inter
fuerint qui cum sibi regnare no
luerint non in longo forte ser
mone minus appareret, non quem
admodum nulla culpa est hominis
si nollet sibi regnare quemquam
hominem, ita nullam vel parvam
esse culpam cum sibi nolle re
gnare ipsum solius regno
recte beate semperque vivitur.
Iam illud ultimum quod fan
tasticis posuit insidians vestibus
liberis tamquam iniquitantibus
dominum quod intinctum gladium
quo neminem percutiat nec iusto
nec peccatori, cum pagano expo
netur quo accipiendum sit fortas
sis nec novo nec veteri testa
mento eius placet similitudo
evangelica, quae istis qui se sanos
haberi volunt, aut non appa
ret ut certis aut displicet
ut perversis. Sanus quippe
agricola ille vitis aliter
parat falcem sarmentis fru
ctuosis, tunc non parcit nec probis
nec reprobis illis purgandis

illis amputandis. Nullius enim
hominum est tanta iustitia prae
ditus cui non sit necessaria temp
tatio tribulationis vel ad perfici
endam vel ad confirmandam
vel approbandam virtutem, nisi forte
vel Paulum istum apostolum inter iustos
numerant qui cum tamen humiliter
et veraciter sua praeterita peccata fatea-
tur se ex fide Ihesu Christi iustificatum
gratias agit. Tamen non illi parcebat
illem quem vanum non intelligit
dicentem non parcam nec iusto
nec peccatori. Audiant ergo ipsum
Et ne magnitudine inquit
revelationum extollar datus
est mihi stimulus carnis angelus
sathane qui me colafizet propter
quod ter dominum rogavi ut au
ferret eum a me et dixit mihi
sufficit tibi gratia mea nam virtus
in infirmitate perficitur. Ecce nec
iusto parcebat ut eius virtutem
in infirmitate perficeret qui ei de
derat colafizantem angelum sa
thane vel dicitis quod eum diabolo
dederit. Diabolus ergo agebat
ne magnitudine revelationum
paulus extolleretur, et ut virtus
eius perficeretur. Cenus hic dixit
ab illo cui traditus erat iustus
colafizandus angelo sathane
qui poenam tradebat et in
iustos ipsi sathane. De quibus
idem dicit quos tradidi sathane
ut discant non blasphemare.
Nam ne intelligeretis quod ille

desuper nõ parcat nec iusto
nec peccatori. Aut quia illic
gladius nominatus ẽ amplius
exhorrescatis. Aliud ẽ enim
colafizari aliud occidi. Et quasi
nõ nõ dixisset mortuũ quibus
prestata sunt martirum milia / ut
hoc recta persecutores in potestate
haberent nisi eis desuper data
esset ab illo qui dixit non parcã
nec iusto nec peccatori / scilicet ipse
dominus meum qui proprio filio non
pepercit aptissime pilato dicit
nõ haberes in me potestatem nisi
data tibi esset desuper. Has pre
sumas persecutiones et iustorum
dicit idem paulus exemplum
esse iusti iudicii dei. Et ne sum
lacius ab apostolo petro mani=
festatur sicut supra commemoram
ubi ait tempus esse ut iudiciũ
incipiat a domo dei / et si ini
cium inquit a nobis qualis
finis erit eis qui nõ credunt
dei euangelio. Et si iustus uix
saluus erit peccator et impius
ubi parebunt. Quomodo ergo intel
ligitur quod nõ parcatur im
piis tamquam sarmentis prestis
ad combustionem / quod iustis nõ
parcitur ut perficiendo purga
tionem. Nam et ipse petrus
testatur secundum illius uoluntate
sicut qui in libris ueteribus ait
nõ parcam nec iusto nec pe
ccatori. Dicit enim et ipse me
lius ẽ benefacientes si uelit spiritus

dei pati quam malefacientes.
Cum ergo ex uoluntate spiritus dei
patiuntur benefacientes non
parcitur iustis. Cum autem malefa
cientes nõ parcitur peccatoribus.
Secundum illius tamen uoluntatem
fit utrumque qui ait nõ parcã
nec iusto nec peccatori. Illum
flagellando ut filium illum puni
endo ut impium. Certe omnia quanta
potui nos nõ talem deum facimus
extremo in tenebris deum qui enim
qui lux est et tenebre in eo nõ
sunt ullecam inseipso habitat
lucem inaccessibilem tamquam lucis
eterne candor est doctrina sapia
nec lucis in opinatione animatorem
secundum lucis facte creatorem ut sub
sistet. approbatorem ut maneret.
nec ignarum futuri secundum man
datorem precepti dampnatorem
delicti ne adiutus in obedientia
iuste prelata uindicta presentes
terreret et futuros et terrerent
improuidum nesciendo querentem
secundum interrogando iudicantem neque
inuidum ac timentem secundum ab
eterna uita que iuste obedien
ti datur prohibitatorem iuste
prohibentem neque sanguinis et ad
ipsius appetentem / secundum carnali
templo congruis sacrificiis im
positis per quasdam figuras
uerum sacrificium promittentem
nec humana perturbatione sed
tranquilla bonitate zelantem
ne uni deo debitã animã castitate

per multos falsas corrupta et pro
stituta turpe turbaret ita velut
humana turbide sementem
sed alia divina serere instar re
tribuentem que non propter vilem fedi
libidinem sed propter vindicandi in
genere certo usu locutionibus ita
nominaret oblevia vel nulla
quippa hominum iniuria punien
tem sed equissimo examine per
temporales mortalium mortes u
tilitatem timoris sui populis in
ponentem nec sine ullo de
licto cetera confusione iustos pe
ccatores que punientem sed iustis
salubrem correptionem propter per
fectionem peccantibus autem
debitam severitatem propter equi
tatem distribuentem. Unde nobis a
paret manichei suspicionibus
suis esse deceptos cum male
intelligendo scripturas nostras vel
malos intellectores experiendo
falsa de catholicis crediderunt / ac
si relicta sana doctrina quasi ad
sacrilegas fabulas iminimp
usi et alienati a societate scrip
nec ex novo testamento corrigi
voluerunt vero talia proferimus qua
lia iniecte arguitis. Unde fit
ut adversus nos sicut adversus
paganos utriusque testamentum
defendere compellamur. Sed fatte
aliquem prorsus carnaliter ita
desipientem ut deum colat non
qualem colimus qui unus
et verus est sed qualem vos cole
retis qui vestris vel calumpniis
vel suspicionibus fictus est. Nonne
etiam iste meliorem colit quam
vos. Et ne isto cum advertite et
qualescumque oculos aperite. Videte que
cum opus est magno acumine
et ingenii ut hoc quod dicam
perspici possit. Omnes prudentes
imprudentes que appello audite
advertite iudicate. Quanto enim
melius deus iste ex eternitate
nescius esset in tenebris quam
coeternam sibi et cognitam lucem
mersisset in tenebras quam tam me
lius exortam sibi novam lucem
ad fugandas tenebras miratus
laudaret. Quam viventes
sibi veteres tenebras in sua luce
contenebrata cavere non posset
infelix sed perturbatus. Crudelius
si securus hoc fecit. Melius enim
certe a se factam lucem videret
et miraretur bonam quam a
se genitam faceret malam que
sic abiecto repulit tenebras in
inimicas ut ei fieret inimica. Hac
enim culpe imputabitur damp
nandis in globo illis reliquiis
quod errare se a priore lucida
sua natura passe sunt et
inimici luminis sancti extiterunt.
Quod autem eis accidet ex
eternitate si nescierunt hoc
sibi futurum eternas ignorantie
tenebras. Si autem sciebant eternas
timoris tenebras patiebantur.
Certe nec pars et substantia dei una

insinus tenebris eternitate uastata
est nec postea lucem nouam
mutata est sed alias tenebras ali
enas quas semper timebat in
currit. Porro ipse deus cuius
illa pars erat si eidem parti
sue futurum tantum malum time
bat etiam ipsum occupauerant
timoris tenebre. Si autem hoc
futurum nesciebat ignoran
tie tenebris cecabatur. Si autem
hec parti sue futurum sciebat et
non timebat peiores sunt tene
bre tante crudelitatis quam
vel ignorantie uel timoris. Verum
enim habebat deus ut quod
in ipsa carne quam non a deo sed
ab hyle factam dementissime
creditis sic laudat apostolus si
patitur unum membrum compaciuntur
omnia membra. Sed non accusa
mus. Porro sciebat timebat do
lebat: sed quid faceret non habebat.
Nihil ergo sue inserere tenebris
eternitate uastatus est nec postea
nouam lucem que ab illo tenebras
fugaret mutatus est sed alias te
nebras quas semper timuit ma
gno malo sue lucis expertus
est. Quanto melius non dicam
preceptum daret sicut deus sed preceptum
acciperet sicut homo quod
bono suo custodiret malo suo
contempneret utrumque tamen motu
animi libera uoluntate nec
potius quam contra uoluntatem
ad contenebrandam lucem suam ine

uitabili necessitate premeretur.
Nam illud multo utique melius
esset ut preceptum daret humane
nature quam peccaturam esse ne
sciret quam naturam suam
diuinam necessitate pressus
peccare compelleret. Euigilate
et dicite nobis cuius inuicit
tenebras quem inuicit neces
sitas. Haec etiam erat apud illum
hostis maior atque metus et
insius cum minore pugna.
Quanto melius nesciret quo
abeuns facie fugisset adam quam
ipse primo a facie dure ac dire
necessitatis et postea a facie
diuise atque aduerse gentis quo
fugeret non habebat. Quanto melius
nature humane inuideret uitam
beatam quam naturam diuinam
daret in miseriam. Desideraret
sanguinem et adipem sacrificiorum
potius quam ipse totiens ipse
idolis mactaretur in ritus
adipi et sanguinem omnium uicti
marum conturbaretur zelo si
illa sacrificia et diis alienis
offerrentur potius quam ipse
ligatus non solum in omnibus
frugibus uerum etiam in
omnibus carnibus per omnes
aras omnibus demonibus
offerretur. Quanto melius
uel humana indignatione
commotus ac turbidus peccan
tibus et suis et alienis ira
sceretur quam ipse non solum

morientibus nascentibus sed etiam
morientibus timentibus turbare
impeccantibus omnibus contami
naretur in damnationis omnibus
puniretur ubique ligatus ex illa
sua parte quam ad tale dedecus
innocentem ipse damnavit
ut pellam vinceret quod time
bat etiam ipse subiectus extrema
necessitate damnatus ut ei
damnata pars eius posset ig
noscere si eum iam miser sit
vel humilis esse. Nunc autem
quis ferat reprehendi a nobis
deum irascentem suis alienisque
peccantibus cum deus quem fin
gitis membra sua quae coactis
coegit ut inimicis peccarent postea
damnet in globo. Quod quidem
cum faciet ut dicitis iram non
habebit sed miror si frontem
habebit inferendo meos quasi
iniudicatam a quibus petere debet
veniam et dicere: Observo igno
scite membra mea scitis quia
ego in vos istud nisi metus
necessitate facere non possum. Feci
tis et vos quod timui cum nos
hinc inde horrendus hostis
irrupat quod autem nos nunc illi
go timeo ne rursus erumpat
Nam certe etiam illud fatemini
in multo melius esse hominem
nulla ob nullam vel levem
culpam temporalem mortem ne
scire quam membra sua id est mem
bra dei subiecta dei et plane dam

et impeccati voraginem tradere
et poenae sempiternae colligatione
damnare. Si enim ergo illis mem
bris peccandi vel non peccandi li
berum arbitrium quamquam
de substantia dei quae non substantia dei est
ac per hoc omnino incommutabilis quem
admodum hic dicatur non invenio
Deus enim omnino peccare non
potest sicut negare seipsum non potest. Ho
mo potest peccare et deum negare
si velit non facit. Si ergo istis membris
dei non velut animae humanae
ac rationali quibus ut dixi peccandi
vel non peccandi liberum volun
tatis arbitrium recte fortasse pro
gravibus criminibus illo globi supplicio
plecterentur. Nunc autem libertatem
voluntatis illas particulas ha
buisse dicere non potestis quam
totus deus ipse non habuit quia
si eas non mitteret impeccatum
totius a tenebrarum gente per
vasus peccare cogeretur. Ergo si
cogi non possent peccaverunt cum eas
eo misit ubi cogi possent et
ideo magis ipse illo velut pa
tricidali culleo dignus qui hoc
fecit suis impie quam ille qui
obtemperans illuc ierunt ubi
recte amittendi arbitrium liberum
perdiderunt. Si autem ad peccandum
et ipse invasus atque possessus
cogi posset nisi pro hac partibus primo
flagitium deinde supplicium sibi
promisisset nulla fuit in deo
voluntas nec in eius partibus libera

voluntas. Non se fingit indicare agnoscat verum non quia passus est quod volebat sed quia se simulat iusta verbis dampnare eos quos nomine malum passos esse potius quam fecisse. Quod adhuc tum simulat ne invitus innominatur quasi aliquid possit alienum misereri felix aut fortunatus si velet. Tempore iam et hoc inclitus erat ut deus iustus sine ullo ingenitatis crimine hominibus nec iustis nec peccatoribus pateret quod in reprehensione dei sui Fausti illius intelligentes ultimum possunt quam membra sua ut servet ut paratum sit quod ea inexpiabiliter venanda hostibus obtulit nisi etiam falso crimine iniquitatis attingeret. Tunc ideo iusto dicit pendere tam immane ac sine fine supplicium quod errare a priore sua lucida natura passe sunt et inimica luminis sancto extiterunt. Unde nisi ut ipse dicit ita erant infuscata per amiditatem principum tenebrarum ut originis suam recolere se(?) ab hostili natura discernere non valent. Ergo timuc huius mali ipse fecerunt sed impotentes tantum malum passe sunt quae facientes nisi illorum virtus tum ut a se iustum malum perderent impaviret. Peiorem ergo ex parte sunt pertu quam hostem. Pater enim eas ad tantum malum misit; hostis autem tamen bonum appetiunt inpiens patrem non nocere. Ille si deus infirmus atque inseparabiliter sibi consulere non valebat puta dixit hostem impetum et post adversus indicium illo ergo non attingeret eas quarum abscentia tutius exquireret morte secura. Esset enim reatus est preliari iniquus et tam impia... Nam quae se errare a priore sua lucida natura passe sunt et inimice luminis sancto extiterunt ad hoc utique ab hoste coacte sunt cui si resistere non valuerunt innocentes dampnantur. Si autem valuerunt nec voluerunt quid adhuc tam fabulose inquirites natura mali cum apertissime voluntate sit origo peccati. Hoc enim certe sua culpa non ut aliena fecerunt quod cum possent malo resistere noluerunt. Quod enim si facerent bene facerent si autem non facerent sunt iniqua utique peccarent. Si potuerunt et non fecerunt utique noluerunt. Si ergo noluerunt voluntatis crimen est non necessitatis. Ano luntate igitur initium peccati. Unde autem initium peccati in voluntate mali vel faciendi tent iustum propterea vel patiendi secundum iustum meritum. Pro

inde nulla causa est cur quere-
tes unde sit malum invenire-
tis in sinu erroris tam magnum
malum ut naturam tot bonis
habundantem naturam mali
diceretis. Et in naturam sum-
mi boni ante commixtionem
huius mali horrendum neces-
sitatis malum poneretis. Et
hinc cum erroris vestri causa
superbia est quam non habebitis
nisi nolitis. Sed nos dum vul-
tis illud quo vincitis in quo
quo defendere auferretis originem
peccati a voluntatis arbitrio
et ponitis insania et falsa
fabula naturam mali. Ac per hoc
restat ut dicatis etiam illas
animas in horribili globo
eterna colligatione dampnandas
non voluntate sed necessitate in
inimicis luminum fore extitisse
crudelius deum vestrum iudicem
constituatis a quo nichil pro-
desse possitis eis quarum cau-
sam de invicta necessitate
defenditis. Et talem regem
a quo fratribus vestris filiis et mem-
bris illius quorum numquam ab
adversis nos et ipsum non vo-
luntate sed necessitate extitisse
perhibetis nec indulgentiam
impetrare valeatis. Dimma-
nissimam crudelitatem nisi
quod committitis nos ad ipsius
defensionem ut cum quo ista
quod necessitate fiat excu-

setis. Si ergo possetis invenire al-
terum iudicem qui liberum in il-
lo necessitatis moderator ex-
erceret equitatis examen certe in
illo globo non forinsecus fingeret
sed cum ipso terribili hoste in-
tus includeret. Cur enim non in-
ste peior sit ad penam dampna-
tionis qui peior est ad crimen
necessitatis. Quanto ergo me-
lius eligeretis deum in compa-
rationem peioris non qualem
colimus sed qualem nos colere
vel fingitis vel putatis, qui sine
ullo equitatis examine dam-
natione et disciplina non par-
ceret insanis suis nec iusto
nec peccatori. Potius qui non
parceret membris suis vel in-
nocentibus si necessitas. Cum enim
non est ... illi obtemperando factis
nocentibus si et necessitatis cum
essent ab illo victi dampnarentur
cum quo vel simul absolutis post
victoriam respiraret libertas vel
simul dampnari debuit si
et post victoriam tum saltem va-
leret necessitas ut aliquid va-
leret et equitas. Sicut autem
deum non illum verum et summum
quem colimus sed alium vestro quem
falsum confingitis quem vos cole-
re vel arbitrium vel alium in propriam
qui tamen etiam ipse multo est
melior deo vestro sed ambo cum
non sint et a nobis ambo fin-
guntur, sed meliorem fingitis

eum quem tamquam nostri actu
satis / quam eum quem nostri
adoratis sit et patriarchas et
prophetas non tales interpretatis quales
honorantur a nobis. Et quales
libros vestros non intelligitis et
malivola vanitate finxistis.
Sed nos tamen etiam ipsos quales
fuisse suspicamini patimur esse
si dicam vestris electis omnia
manichei mandata servan-
tibus nisi etiam quidam ipso
deo vestro esse meliores. Sed non
non adgrediar demonstrare
nisi prius istos patres vestros pa-
triarchas et prophetas a criminatio-
nibus vestris adiuvante me
domino ad suum corda tem-
poralia propria ratione defendero.
Et nobis quidem manichei
sit respondere sufficeret ut etiam
ipsa que putatis vestris lau-
dibus vestris preponenda detere-
mus / addentes accumulan-
confusionis vestre / ut etiam de-
us longe peior inveniretur
hominibus quales vestros pre-
fuisse iactatis. Sic ergo ut di-
ci nobis respondere sufficeret.
Sed quia nonnulli etiam per va-
vaniloquia sua sponte commove-
tur / vitam prophetarum in vetere te-
stamento comparantes vite
apostolorum in novo testamento nec
valentes discernere consuetu-
dinem temporis illius quo pro-
missio velabatur. Eis magis

respondere compellor qui vel
temperantiam suam audent pre-
ferre prophetis. Et nequitie sive que
sunt patrocinia de prophetis.
Quia inter hec primum dico illorum
hominum non tamen linguam verum
etiam vitam fuisse propheticam to-
tumque illud regnum gentis
Hebreorum magnam quandam
quia et magni cuiusdam
fuisse propheticam. Et non ita quod
ad eos quidem attinet qui
illic erant eruditi corde in
sapientia non solum in hiis que di-
cebant sed etiam in hiis que
faciebant / quod autem ad ceteros
ac simul omnes illius gentis
homines / in hiis que nullis
vel de illis divinitus fiebant
prophetia venientis Christi et eccle-
sie prenuntianda est. Omnia enim illa
sicut dicit apostolus figure nostre
fuerunt. Sic autem isti in quibus-
dam factis a quorum altitudine
longe sunt reprehendunt
tamquam libidine perpetrata sint
nonnulli etiam sacrilegi paga-
norum reprehendunt tamquam
stultitiam vel potius tamquam
dementiam Christi / quia tempore
non suo tempore poma que
sunt in arbore aut pueri-
lis cuiusdam fatuitatis
affectum / quod inclinato ca-
pite digito scribebat in terra
et cum hominibus inter-
rogantibus respondisset rursus

ff

hoc facere cepit. Nichil enim sa-
piunt vel intelligunt ymagina-
ries animus quasdam virtu-
tes mentis parvorum animorum
esse simillimas, non nulla spe-
cie sed nulla equitatis compa-
racione. Et multi autem sunt qui
ymaginibus ista reprehendunt
pueris imperitis in scola, qui
cum per magno didicerint non
numerum nisi in singulares
... numero singulares
esse reddendum, reprehendunt
latine lingue doctissimum au-
ctorem quia dixit pars in fru-
stra secant. Debuit enim inquiunt
dixisse secat. Et quia norunt
religionem dici culpant eum
qui geminata littera dixit re-
lligione patrum. Unde non ab-
surde dicatur fortasse ingeni-
o quantum distant schemata
et metaplasmi doctorum a so-
locismis et barbarismis im-
peritorum, tantum distare figurata
facta prophetarum a libidinosis pecca-
tis iniquorum. Ac per hoc sicut puer
in barbarismo reprehensus si
de virgiliano metaplasmo se
vellet defendere ferulis cederetur,
ita quisquis cum ancille sue
amplexibus volutatus abrahe factum
quod de agar prolem genu-
erit in exemplum defensionis
assumpserit, utinam non pla-
ne ferulis sed vel fustibus correctus
emendetur ne in ceteris adulteris

eterno supplicio puniatur. Mini-
me quidem ille res iste autem
magne sunt, nec adhibenda
ducta similitudo est ut schema
sacramento et solocismus adul-
terio comparetur. Veruntamen pro-
portione sui cuiusque generis quod
in illis locucionum quibusdam
virtutibus seu vitiis pecca vel
impicia, hic in rebus morum quamvis
longe diverso genere virtutibus seu
vitiis sapida vel insipida valet.
Et ut nunc nec inquirere laudanda
vel vituperanda, accusanda vel
defendenda, corrigenda vel relaxan-
da, dampnanda vel absolvenda,
appetenda vel vitanda temere
iudicemus, utique omnibus peccata
seu recte facta visa sunt, prius quid
sit peccatum considerare debemus.
Cum autem sancte scripture facta sanctorum
libris conscripta inveniamus, si
qua et ipsorum peccata invenerimus
ob aliquam utilitatem sint etiam
ipsa condita litteris memorieque
mandata, diligenti quantum
possimus ratione videamus.
Que autem reperimus stultis seu
malivolis videri peccata esse que
non sunt, nec cum ipsis conve-
niat aliqua exempla virtutum
habet quo inveniamur, quamvis
ob causam illis inserta sint
litteris quas ad utilitatem vite
presentis regende et future
adipiscende conditas a libris
credimus. Porro autem quecumque

in factis sanctorum eluceant documenta iusticie nullus vel imperitorum dubitat debuisse conscribi. De illis ergo potest questio que vel manifeste scripta videri possunt si nec recta facta apparent nec peccata sunt vel etiam perniciose si peccata esse convincuntur nec valeant admonitionem sive in ipsis libris reprehensa non sint, et ideo putant etiam possunt non esse peccata. Sane illic quo reprehensa sunt et sub facili specie nemine comitantur quia et instinctis inventa sunt.

diffinicio peccati Ergo peccatum est factum vel dictum aliquod contra eternam legem Dei. Lex vero eterna est ratio divina vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari iubens, perturbari vetans. Quis nam igitur sit in homine naturalis ordo querendum est. Constat enim hominem ex anima et corpore. Sed hec et pecus. Nulli autem dubium est animam corpori naturali ordine preponendam. Porro anime hominis inest ratio que pecori non inest. Proinde sicut anima corpori, ita ipsius anime ratio ceteris eius partibus quas habet et bestie nature lege preponitur. In ipsa ratione que partim contemplativa est partim activa proculdubio contemplatio precellit. De hac enim et imago Dei est, quia per fidem ad speciem reformamur. Actio namque rationalis contemplationi rationali debet obedire sive per fidem operanti, sicut est quamdiu peregrinatur a Domino, sive per speciem, quod erit cum similes ei erimus quia videbimus eum sicuti est effecti etiam in spiritali corpore equales angelis eius recepta stola prima immortalitatis et incorruptionis qua induetur hoc mortale et corruptibile ut absorbeatur mors in victoria iusticia perfecta pace summa. Quia et sancti ac sublimes angeli habent contemplationem et actionem suam. Rem enim sibi agendum imperant quod ille quem contemplantur iubet, cui et non invito liberaliter quia suaviter serviunt.

Nos vero quorum corpus mortuum est propter peccatum donec vivificet Deus et mortalia corpora nostra per inhabitantem spiritum eius in nobis pro modulo infirmitatis nostre secundum eternam legem quo naturalis ordo servatur iuste vivimus, si vivamus ex fide non ficta que per dilectionem operatur habentes in conscientia bona spem repositam in celis immortalitatis et incorruptionis et ipsius perficiende iusticie usque ad quandam ineffabiliter suavissimam saturitatem, quam in ista peregrinatione

oportet esurire ac sitire quam
diu per fidem ambulamus non
per speciem. Verumtamen hominis actio
sermonis fidei serviens deo
refrenat omnes mortales dele
ctationes et eas coercet ad na
turalem modum meliora
inferioribus ordinata dilectio
ne preponens. Si enim nichil de
lectaret illicitum nemo pe
ccaret. Peccat ergo qui delecta
tionem illiciti relaxat potius
quam refrenat. Est autem illi
citum quod lex illa prohibet
qua naturalis ordo servatur.
Utrum autem sit aliqua rationa
lis creatura quam nichil po
ssit illicitum delectare magna
questio est. Nam si est nec in eo
genere factus est homo nec illa
natura angelica que in veri
tate non stetit. Si in eo genere ista ra
tionabilia facta sunt ut in
quantum eis possibilitas frenandi
delectationem ab illicito qua
non refrenando peccamus. Ma
gna est itaque et humana hec
natura que quamvis peccandi possibi
litatem instauratur per quam
si noluisset nec cecidisset. Magna
ergo dominus et laudabilis nunc quod condidit
eam. Condidit enim et infe
riores que non possunt peccare
condidit et meliores que non
sunt peccare. Bestialis enim
natura non peccat quia nichil
fecit contra eternam legem tam sit

subdita est ut eius particeps
esse non possit. Et rursus ange
lica sublimis natura non peccat
quia ita particeps est legis eterne
ut solus eam delectet deus cuius
voluntati sine ullo experimento
temptationis obtemperat. Homo
autem cuius propter peccatum temptatio
est vita super terram subdat sibi
quod habet commune cum bestiis sub
dat deo quod habet commune cum
angelis. Donec iusticia et
immortalitate perfecta angelorum precepta
abissis exaltetur. Illis coniungitur.
Mortales autem delectationes
usque ad reparandam seu cus
todiendam istam mortalem
salutem sine quibus esse non possunt
homines sine ipsius humanam
generis vel excitande vel relaxan
de sunt. Ultra si prolate fuerint
et contra temperantie rationem
homine non se regentem ab
ripuerint libidines erunt
perfecto illicite ac turpes et digne
doloribus emendari. Quod
si etiam perturbacium rectorem in
tantam voraginem pro dote con
suetudinis mergant ut vel in
ultas spe credens confessionis
et penitentie negligat medi
cinam qua correctus emergat
vel ad peiorem mortem cordis
contra illam eternam prudentie
legem blasphemum eis patro
cinium defensionis adhibeat
iam ita dicam fumigatur extremum

non iam emendatione sed dampnacione dignum lex illa irreprehensibilis consedit. Eterna ergo lege consulta que ordinem naturalem conservari iubet perturbari vetat videamus quid peccavit id est quid contra istam legem fecit pater abraham in his que velut magna crimina faustus obiecit habende nimirum prolis insana flagrans cupidine et deo quod iam sibi de sarra coniuge promiserat minime credens cum pellice volutatus sit. Sed insana non iste faustus criminandi cupiditate cecatus et heresis sue nefas prodidit et abrahe concubitum nesciens errans quam laudavit. Sicut enim lex illa eterna id est voluntas dei creatrix omnium conditionis conservando naturalem ordinem consulens non ut satiande libidini servatur sed ut saluti generis prospicitur ad propagandam mortalis carnis delectationem ex dominatu rationis in concubitu relaxari sinit sic e contrario perversa lex manicheorum ne deus eorum quem ligatum in omnibus seminibus plangunt in conceptu femine arctius colligetur prolem autem omnino devitari a concumbentibus iubet ut deus eorum turpi lapsu potius effundatur quam crudeli nexu innectatur. Non igitur abraham

prolis habende insana cupiditate flagrabat sed manicheus prolis devitande insana vanitate delirabat. Proinde ille nature ordinem servans nichil humano concubitu agebat nisi ut homo nasceretur iste perversitatem fabule observans nichil in quolibet concubitu timebat nisi ne deus captivaretur. Ubi autem faustus in facto abrahe velut conscientiam culpat uxoris ubi non malo quidem animo et intentione mira pavida sed tamen nesciens et nolens utrumque collaudat. Nec enim conscientiam suam flagitio coniugis miscuit quod ille sua libidine turpi et illicita voluptate satiaret sed etiam illa naturali ordine filios volens se quia sterilem sciret ancillaris uteri fecunditatem mariti sui potestate licita vendicavit non cedens viro concupiscenti sed iubens obedienti neque hic inordinata superbia est cum nescit uxorem marito tamquam domino debere servire sed quod ad membra corporis attinet que sexu ipso distinguuntur apostolus dicit similiter et vir sui corporis potestatem non habet sed mulier ut ceteris actibus ad humanam pacem pertinentibus mulier viro debeat servitutem humanis minus

rei qua sexus uterque carnalis
forte discernitur et carnali com-
mixtione conceditur similem
nisi beati paternitatem vir in uxore
et uxor in viro. Prolem
igitur quam debebat habere Sara
non potuit de ancilla habere
voluit ex eo tamen semine ex quo
et debere posset habere. Beata nun-
quam hic fieret mulier si in
corpore viri carnali concupiscentia
teneretur. Zelaret enim paris
pelicem non faceret matronam.
Nunc non ista sic peragun-
tur voluntas pia fuit quia
concumbendi voluntas libidi-
nosa non fuit. Illud sane de-
fendi non potest si Abraham sic
Faustus obicit minime cre-
dens deo qui sibi iam prolem
de Sara promiserat de Agar sus-
cipere voluit. Sed aptissime fal-
sum est. Non dum hoc promiserat
deus. Recenseant scripture
illius superiora qui voluerint
invenerint semen Abrahe
iam fuisse promissum terram et
innumerabilis multitudinis
habundanciam. Non dum tamen
fuisse patefactum quo illius
seminis quis futura pro-
pagacio eorum ex carne Abra-
he si de se ipse generaret an
ex voluntate si aliquem forte
adoptaret. Deinde si de carne
ipsius utrum ex Sara an ex
ancilla concorsus nondum ma-
nifestatum fuit. Legant ingenii
qui volunt et inveniant
Faustum aut falli imprudentem
aut fallere impudentem. Magis Ab-
raham cum sibi videret non
nasci filios et tamen semini suo
factam promissionem teneret
primo de adoptione cogitabat.
Hoc indicat quod cum deo
loquens ait de vernaculo suo
hic heres meus erit tamquam
diceret. Quia de me ipso michi
semen non dedisti, iusto comple
quod meo semini promisisti.
Si enim semen [illegible] non appe-
llaretur nisi quod ex eius carne
nasceretur nec nos appellaret
apostolus semen Abrahe qui certe
originem carnis ab illo non
ducimus sed imitatione fidei
semen eius facti sumus creden-
tes in Christo cuius caro ex illius
carne propagata est. Cum vero Ab-
raham audivit a domino non hic
erit heres tuus sed qui exiet
de utero tuo ipse erit heres
tuus iam ultra adoptionis
cogitatione sublata cum de se
ipso semine sperabat Abraham res-
tabat incertum utrum ex Sa-
ra an ex ancilla. Quod ille
deus occultare voluit donec
prius ex ancilla veteris testamen-
tum figuraretur. Quid ergo
mirum si videns Abraham
sterilem uxorem cupientem
sibi prolem quam parere ipsa non

potuit ex famula sua et ex ma
rito suo provenire non sine car
nali cupiditati cessit sed coniuga
li potestati obtemperavit cre
dens hic Saram eidem nutu
noluisse qui iam ex ipso
illi heredem promiserat sed ex
qua femina non predixerat
Frustra igitur faustus ad obiecti
onum hic cum insanus insilivit
tamquam infidelem Abrahe
infidelitatem arguens. Recta enim
veritate non credendi intere va
luit intelligere. Hoc autem sibi
dume calumpniandi neglexit
27 et legere. Quod autem iustum
et fidelem virum matrimonii
fidelissimum nundinato
rem appellans avaricie at
ventris causa duobus regibus
Abimelech et pharaoni diversis
temporibus Saram coniugem suam
sororem mentitum quia erat
pulcherrima in concubitum
asserit vendidisse non ore ve
ridico a turpitudine separat
honestatem sed ore maledicto totum
sicut inimicum. Hoc enim Abrahe
factum lenocinio simile vi
detur sed non valentibus cri
minis eterne legis lumine a
peccatis recte facta discernere
quibus et constantia pertina
cia videri potest et virtutis fidu
cie temeritatis putatur audacie et
quecumque similia obiciuntur
quasi non recte agentibus
aut recte terrentibus. Neque
enim Abraham flagitio consen
sit uxoris et eius nundinavit
adulterium sed sicut illa famu
lam suam non libidini ma
riti permisit sed officio generandi
ultro intulit inequanimiter
turbato ordine naturali ut
eius potestatis erat volens potius
obedienti quam credens contem
ptui sit et ipse coniugem
castam et casto corde sibi co
herentem de cuius animo ubi
pudicitie virtus habitabat nul
lo modo dubitabat tacuit u
xorem dixit sororem ne se
occiso ab alienigenis atque
impiis captiva possideretur
certus de deo suo quod nichil
eam turpe ac flagitiosum
perpeti sineret. Nec eum fides
ac spes fefellit. Namque pharao
territus monstris multisque
propter eam malis afflictus ubi
eius uxorem divinitus di
dicit illesam cum honore
restituit. Abimelech autem pror
sus commonitus et edoctus
similiter fecit. Nonnulli qui
dem non calumpniosi et ma
ledici sicut faustus sed eisdem
libris honorem debitum defe
rentes quos iste vel non intel
ligendo reprehendit vel re
prehendendo non intelligit cum
hec Abrahe facta considerarent
visum est eis quod afirmitate

fidei subdeferrent atque titubarent
Et timore mortis sicut dominum
petrus ita iste negaret uxorem
quod si ita necesse esset intel
ligi peccatum hominis agno
scerem nec ideo cuncta eius
merita deleta atque oblitterata cen
serem sicut nec illius apostoli
quamquam cuiquam non sit equalis
negare uxorem et negare sal
vatorem Verum nunc non cum hec ita
quod intelleguntur. nec sic inte
lligam nulla causa cogor
temeritate labi ad reprehenden
dum quem nemo convincit
timore lapsum fuisse a domi
nicam Verum tamen cum utrum
eius uxor esset interrogatus non
esse respondit sed cum ab eo que
reretur quid esset ei illa mulier
indicavit sororem non negavit
uxorem Tacuit aliquid veri
non dixit aliquid falsi An forte
adeo desipiscimus ut hic faus
tum sequamur qui ait
sororem mentitum quam genus
Thare aliunde didicerit cum
id sancta scriptura non aperiret
Quanto iustius esse ut id re
quam noverat abraham nos
autem non novimus patriarche
potius credamus loquenti
quod sciebat quam manicheo
criminanti quod nescit Cum
igitur abraham eo tempore
viveret in rebus humanis
quo quidem iam fratres

ex utroque an ex altero vel alio
parente natos necti coniugio
non licebat filios autem fratrum
aliosque longinquiore gradu
germanos consanguineos nulla le
ge nulla potestate prohibita
consuetudo iungebat quid
mirum si sororem suam id est
ex patris sui sanguine procre
atam habebat uxorem Verum
hic ipse reddenti sibi eam re
gi dixit ex patre esse sororem
non de matre ubi certe ut so
rorem mentiretur nullo iam
timore cogebatur quia ille uxorem
eius didicerat. et eam divinitus
territus cum honore redde
bat Fratres autem sive sorores
generali nomine consanguineos
vel consanguineas solere appel
lari scriptura testatur
Nam et tobias dixit deo cum
oraret antequam misceretur
uxori. et nunc domine tu scis
quia non luxurie causa accipio
sororem meam cum esset illa
non ex eiusdem patris
nec ex eodem matris utero
sed ex eadem stirpe cognationis
exorta Et loth frater abrahe
dicitur cum patruus eius
abraham esset ex qua vocabu
li consuetudine etiam fratres
domini nominantur in evangelio non
utique quos maria virgo pepe
rerat sed ex eius consanguinitate
omnes propinqui Dicet aliquis

Cur non potius ita de deo suo
presumpsit abraham ut fateri
non timeret uxorem. Neque enim
deus ab illo mortem non poterat
repellere quam timebat eumque
cum coniuge sua ab omni
periculo nulla peregrinatione
tutari ut nec uxor eius quam-
vis esset pulcherrima ab appe-
teretur ab aliquo nec propter illam
ipse necaretur. Poterat plane hoc
efficere deus quis ita sit demens
ut hoc neget. Sed si interrogatus
abraham illam feminam
mentitus esset uxorem duas res
tuendas committeret deo et suam
vitam et coniugis pudiciciam.
Pertinet autem ad sanam doctrinam
quando habet quod faciat homo non
temptare dominum deum suum. Neque
enim et ipse salvator non poterat
tueri discipulos suos quibus
tamen ait si vos persecuti fuerint
in una civitate fugite in
aliam. Cuius rei prior exemplum
prebuit. Nam cum potestatem
haberet ponendi animam suam
nec eam poneret nisi cum vellet
in egiptum tamen infans por-
tantibus parentibus fugit
et ad diem festum non evidenter
sed latenter ascendit cum alias
palam loqueretur iudeis ira-
scentibus et inimicissimo animo
audientibus nec tamen valen-
tibus in eum mittere manus
quia nondum venerat hora
eius non cuius hore necessitate
cogeretur mori sed cuius hore
oportunitate dignaretur occi-
di. Ergo palam docendo et
arguendo et tamen inimicorum
rabiem valere aliquid non
sinendo dei demonstrabat potestatem
idem tamen fugiendo et latendo
hominis instruebat infirmitatem
ne deum temptare audeat
quando habet quod faciat ut quod
cavere oportet evadat. Neque enim
et apostolus paulus desperaverat
adiutorium protectionemque divinam
fidemque perdiderat quando per murum
in sporta summissus est
ut inimicorum manus effugeret.
Non ergo non credendo deo
sic fugit sed deum temptando
si fugere noluisset non sic fugere
potuisset. Proinde cum inter
ignotos propter excellentissimam
pulchritudinem sare et eius pu-
dicitia et mariti vita esset
in dubio nec utrumque tueri
posset abraham veruntamen unum
horum posset id est vitam ut deum
suum non temptaret fecit quod
potuit quod autem non potuit
illi commisit. Ergo se hominem
occultare non valuit maritum
se occultavit ne occidendum tra-
deret coniugem deo credidit ne pollu-
endam crederet. Etenim nonnulla scrupulo
sunt disputari posset utrum
illius mulieris pudicitia
violaretur etiam si quisquam

tamen eius commixtionis esset cum id
se fieri per mariti mortem vel illo
sciente sed iubente permitteret
nequaquam fidem deserens
coniugalem et potestatem non ab
nuens maritalem. Sicut ille
adulter non fuit qui uxoris ob
temperans potestati de ancilla pro
lem generare consensit. Sed
ipse unum principiorum quia non
ita duobus viris unus ad
concumbendum femina sub
ditur sicut due femine uni
viro multo verius et hone
stius illud accipimus quod
pater abraham nec temptavit
deum qui vite sue quantum
potuit homo consuluit et spe
ravit in deum cum pudicitiam
coniugis commendavit. Cum non
in hac re gesta atque divinis
libris posita fideliterque narra
ta que non delectet etiam facti
perfectum perscrutari et sacramenti
ostium pia fide studioque pul
sare ut aperiat dominus et ostendat
quis tunc in illo figurabatur
viro et cuius sit uxor que
in hac peregrinatione atque inter
alienigenas pollui maculari
que non sinitur ut sit viro suo
sine macula et ruga. In gloria
quippe recte vivit ecclesia ut
pulchritudo eius sit honor
viro eius sicut abraham
ipse sare pulchritudine inter
alienigenas honorabatur.

Cuique ipsi enim dicitur in canticis
canticorum: O pulchra inter mulie
res. Cui ipsius pulchritudinis meri
to reges offerunt munera
sicut sare obtulit rex abime
lech plus in ea mirantes forme
decus quod amare potuit et
violare non potuit. Est enim
et sancta ecclesia domino ihesu
christo in occulto uxor. Occulte
quippe atque intrinsecus in abscondi
to secreto spirituali anima huma
na inheret verbo dei ut sint
duo in carne una. Quod magnum
coniugii sacramentum in christo
et ecclesia commendat apostolus.
Proinde regnum terrenum se
culi huius cuius figuram ge
rebant reges qui saram pollue
re permissi non sunt non expertum
est nec invenit ecclesiam con
iugem christi id est quam fideliter
illi tamquam principi viro
subdita coherere nisi cum vi
olare temptavit ut divino
testimonio per fidem martirum
cessit correctumque in posterioribus
regibus honoravit muneribus
quam corruptioni subdere
in prioribus non evaluit. Nam
quod tunc in eodem rege
prius et posterius figuratum
est hoc in isto regno prioribus
et posterioribus regibus adim
pletur. Cum autem dicitur
de patre esse sororem christi ecclesia
non de matre non terrene generationis

que evacuabitur secundum gratiae cele-
stis que in eternum manebit
cognatio commendatur secundum
quam gratiam omnes mortales
non eramus accepta potestate
ut filii dei vocemur et simus
Nec enim hanc gratiam de syna-
goga matre christi secundum carnem
sed deo patre percepimus. Hanc nos
cognationem terrenam quo ad mor-
tem temporaliter generat vocamus in
aliam vitam ubi nullus mo-
ritur negare nobis christus docuit
non fateri suum discipulis ait
ne vobis patrem dicatis in terra
unus enim pater vester qui in celis
est. Cuius rei prebuit exemplum
quando et ipse dixit que mihi
mater aut qui fratres et exten-
dens manum in discipulos ait
hi sunt fratres mei. Et ne quis
quam in hoc vocabulo terrenam
cognationem cogitaret adiun-
xit et quicumque fecerit volunta-
tem patris mei ipse mihi frater
et soror est. Tanquam diceret
De deo patre hanc cognationem
appello non de matre synagoga
Ad eternam quippe vitam nunc
voco ubi immortaliter natus sum
non ad temporalem unde ut vocarem
mortalis effectus sum. Quod
ergo ecclesia cuius uxor sit occul-
tatur alienigenis cuius autem
soror non tacetur. Hec et interim
causa facile occurrit quia oc-
cultum et difficile ad intelli-
gendum est quomodo natura humana
verbo dei copuletur sine mixtura
sine quid melius et apertius
dici potest cum sit illud deus
ista creatura. Secundum hoc enim
sponsus et sponsa sicut vir et
uxor christus et ecclesia dicuntur
Ceterum non cognatione sunt fratres
christus et omnes sancti gratia divina
non consanguinitate terrena
hoc est de patre non de matre
et et facilius dicitur et capi-
tur auditur. Nam et inter se
omnes sancti per eandem gratiam fratres
sunt. sponsus autem rector soci-
etatis nullus illorum est. Proinde
christum quamvis excellentissime in-
sitae atque sapientiae tamen hominem
multo facilius et plurimus
alienigene crediderunt. non
quidem falso quod homo esset
sed quod etiam deus esset ignoraverunt
hinc et Ieremias. et homo
est et quis agnoscit eum. Et
homo est quia proditur quod
frater est. et quis agnoscit eum
quia occultatur quod sponsus
est. Dixerim de patre abraham
adversum impudentissimam
et imperitissimam et calump-
niosissimam fausti vocem
satis dicta sunt. Loth autem
fratrem eius iustus et hospitalis
in sodomis et ab omni sodo-
mitarum contaminatione purus
ac integer. ex illo incendio
quod erat similitudo futuri 3

incendii iudicium meruit salvus
evadere typum gestavit corporis christi
quod in omnibus sanctis et
nunc inter iniquos atque impios
gemit/ quorum factis non con
sentit/ et a quorum commixtione
in seculi fine liberabitur illis
dampnationis supplicio cruciandis
Sicut autem aliud genus homi
num eius uxore figuratum
est/ eorum scilicet qui per gratiam
dei vocati retro respiciunt non
sicut paulus qui ea que retro
sunt obliviscitur et in ea que
ante sunt extenditur/ unde et
ipse dominus nemo inquit in
ponens manum super aratrum
et respiciens retro aptus est
regno celorum/ neque illud ex
emplum tacuit quo nos tamquam
sale conderet ut non fatue ne
gligeremus sed prudenter ca
veremus hoc malum. Unde
et illa ut hoc amoneret in
statuam salis est conversa ut
eum precipet ut se quisque per
severantissima anteriorum
intentione abhibeat que retro sunt
cipet/ mementote inquit uxo
ris loth. Sicut etiam ipse loth
cum quo filie concubuerunt
non illud quod cum a sodomis
liberatus est sed aliud aliquid fi
guratum est. Nam tunc ille
ipse loth future legis videtur
gestasse personam/ quam quidam
ex illa procreati et sub lege po

siti male intelligendo quodammodo
inebriant ea/ quod non legitime
utendo infidelitatis opera pariunt
Bona est enim lex ait apostolus
si quis ea legittime utatur.
Nec ideo tamen hoc factum vel
illius loth vel eius filiarum
iustificamus. Quia significavit a
liquid quod futurorum quorundam
perversitatem prenuntiaret. Aliud
enim ille ut hoc faceret intenderet
aliud deus qui hoc fieri permisit
ut etiam inde aliquid demonstraret
manente recto iudicio suo super
peccatum hominum tunc presentium
et vigilante providentia sua
presignatione futurorum. Proinde
illud factum est cum in sancta
scriptura narratur prophetia est/ cum
in illorum vita qui hoc com
miserunt consideratur flagitium
est. Neque rursus tanta repre
hensione atque accusatione res
digna est quantam in ea faus
tus inimicus et cecus evo
muit. Consulitur enim etiam
lex illa ordinis naturalem
conservari iubens perturbari
vetans/ et non ita de hoc facto
iudicat ac si ille in filias ne
faria libidine exarsisset ut
earum incestata corpore frueretur
aut eas haberet uxores. Aliter sunt
de illis feminis ac si ipsum patrem
carne execrabili amore fla
grassent. Ratio quippe iustitie
non tantum quid factum sit verum

etiā q̄re

etiam quare factum sit indi
cetur / ut ex causis suis facta pon
derata libramento equitatis exa
minet. Cum igitur ille ad
conservationem generis prolem
quererent qui utique rectius
humanus erat et natura
lis affectus / nec se crederent
invenire posse alios viros
velut existo illa conflagratione
orbe terrarum / neque eum discer
nere potuerunt quousque ille ignis
seviret / maluisse se patri voluerunt
Potius quidem numquam esse ma
tres quam sic uti patre de
buerunt quamvis multum interest
quod ea causa use sunt quam
si concupiscentia tam funeste
voluptatis incenderentur. Ab illo
autem opere ita patrem abhorrere
sentiebant ut id se impletu
rum esse non crederent nisi eius
ignorantiam procurarent. Namque
ut scriptum est inhebriaverunt
eum et se nescienti miscuerunt.
Verum ipse culpandus est quidem
non tamen quantum ille incestus
sed quantum illa meretur ebri
etas. Nam et hanc lex eterna
condempnat que cibum ac
potum ad ordinem natura
lem non nisi gratia conservande
salutis admittit. Verumtamen lon
go inter ebriosum et ebrium
plurimum interest / nam nec e
briosus semper est ebrius nec
quisquis aliquando ebrius continuo
ebriosus est / cum in homine
iusto huius ipsius et si non
ebriositatis certe ebrietatis
causa querenda est. Quid
enim tandem cogebatur fi
liabus suis crebra vina
miscentibus / aut fortasse non
mixta crebro porrigentibus
consentire / aut credere eum
adhuc filias nimiam tristi
ciam fingentes ita voluit
consolari ut illius destitu
tionis et matris luctus
dolor de cogitatione mentis
ebrie fugaretur / etiam ipsas
tantumdem libere existimans
et aliqua fraude agentes
ne biberent. Et etiam talem
tristibus suis adhibere con
solationem quo iustum iu
stum decuerit non videmus.
Cum aliqua sodomitarum arte
pessima etiam parvis pocu
lis patrem sic inebriare
potuerunt ut illud peccatum
eum ignorante vel potius
dei ignorante committerent. Et
mirum si hoc divina scrip
tura tacuisset / vel secreti sui
deus sine aliquo voluntatis
eius vitio perpeti sineret.
Nos tamen sanctas scripturas non
hominum peccata defendimus.
Sed aut de huius facti purga
tione satagimus quasi hoc
deus noster aut fieri iussisset
aut factum approbasset / aut

ita isti homines nullis libris
appellentur ut si noluerint pec-
care non possint. Cum ergo in
litteris quas isti reprehendunt
deus huic facto nullum iu-
stitie testimonium perhibuit, qua
dementia cecitatis hinc
illas litteras accusare conten-
dunt, cum aliis earum lo-
cis aptissime inveniantur
divinis preceptis ista prohiberi.
Unde nulla re gesta de cope
filiarum loth narrata ista
sunt non laudata. Quedam
enim enunciato iudicio dei
quedam tacito narrantur apertius
ut cum pervenitur quid inde
iudicaverit deus instruatur
nostra imperitia, cum autem tacetur
vel exerceatur peritia ut quod
alibi didicimus recolamus
vel excitetur pigricia ut
quod nondum novimus
queramus. Deus ergo qui novit
et de hominum opere malo facere
opera bona, gentes quas voluit
ex illo semine propagavit non
scripturas suas propter hominum
peccata dampnavit. Prodidit
quippe ista non fecit, et caven-
da ammonuit non imitan-
da posuit. Mirabili sane in-
prudentia faustus ysaac quoque
filium abrahe criminatur eo
quod rebeccam que uxor e-
rat sororem finxerit. Genus
enim rebecce non tacitum est, et
eam pro notissima propinquitate
sororem eius fuisse manife-
stum est. Ut autem taceret uxorem
quid mirum aut quid preterm
si imitatus est patrem, cum
eadem iusticia defenditur
qua pater eius de simili obie-
ctu inculpatus inventus
est. Que igitur pro abraham contra
adher rem ad tinet adversus
criminantem faustum diximus
eadem etiam pro ysaac filio
eius valent que recensere
non est difficile, nisi forte stu-
diosorum querat aliquis magna
figure sacramento accipiendum
sit, quod rex alienigena re-
beccam viri sui coniugem tunc
esse cognovit cum eum cum
illa ludentem vidit, quod
non cognovisset nisi cum coniuge
ille sic luderet quomodo ea
que coniux non esset ludere non de-
cet. Quod cum sancti coniugati
faciunt non manifeste faciunt
sed prudenter. Descendunt enim
ad feminei quodammodo sexus
infirmitatem ut aliquid blan-
da hylaritate vel dicant vel
faciant non enervantes sed
temperantes virilem rigorem.
quod tamen ei que uxor non est
qui dicit aut facit turpis
est. Verum hoc quod ad inceres
humanitatis pertinet dixerim
me quisquam divinus et sine
affectu idipsum perimmune obi

ciat sancto viro quod cum sua
coniuge luserit. Tales enim homines
infirmam si aliquid gravem
virum ludicrum aliquid garri
entem pueris etiam parvulis
viderint, quo eorum lacteum
sensum affabili et nutritoria
facilitate permulceat tamquam
delirantem reprehendunt ob
liti quid evenerint aut ingrati
quod evenerint. Quod autem
sibi velit in sacramento Christi et
ecclesie quod tantus patriarcha cum
coniuge luserit coniugium quoque illud
unde sit cognitum videt pro
fecto quisquis ne aliquid errando
in ecclesia peccet secretum mi
sterii eius in scripturis sanctis diligenter
intuetur et invenit enim
maiestatem suam quae in forma
dei equalis est patri paululum
abscondisse in forma servi ut
eius capax esse humana in
firmitas posset eoque modo se con
iugi congruenter attemperasse. Quid
enim absurdum immo quid
non accommodatum futurorum pre
nuntiationi si propheta dei carnale aliquid
lusit ut eum caperet affectus
uxoris cum ipsum verbum dei
caro factum sit ut habitaret
in nobis. Nam non filio eius
Iacob quod pungenti crimine
numerose obiciuntur uxores carnali
placitione imputatur. Nam quod
enim mos erat tunc non erat

et nunc propterea crimen est quia mos
non est. Alia sunt enim peccata
contra naturam, alia contra mores
alia contra precepta. Nunc cum ita
sint quid tandem criminis
est quod de pluribus simul ha
bitis uxoribus obicitur sancto
viro Iacob. Si naturam consu
las non lasciviendi sed gignendi
causa illis mulieribus utebatur
si morem illo tempore atque in illis terris
hoc factitabatur si preceptum
nulla lege prohibebatur. Nunc
vero cur crimen est si quis hoc
faciat nisi quia et moribus
et legibus hoc non licet. Que
quisquis contempserit etiam
si tantummodo generandi uti
possit feminis pluribus pe
ccat tamen et ipsam violat hu
manam societatem cui neces
saria est propagatio filiorum.
Sed quia homines aliter se ha
bentibus iam moribus et
legibus non putant delectari
uxorum multitudine nisi libi
dinis magnitudine ideo
errant et putant habere
omnino non potuisse uxores
multas nisi flagrantia
concupiscentie carnalis et
sordide voluptatis. Compa
rantes enim non alios quorum
animi virtutem prorsus no
sse non possunt sed sicut ait
apostolus semetipsos sibimet
ipsis non intelligunt et quia

ipsi etiam si inanem habuerint
ad eandem non solum gloriandi
cupiditate ducti inpulsi accedunt
sed sepe tremendi stimulo icti
eucurrunt perhimuntur qui necant
sibi inferunt confingere quia
in amore hominum morbo per
multas alii captiuentur
qui se uident uenenam temper
anciam non posse scire. Nec
uos est qui hanc uirtutem
non habet ita de se. Et ueterum
morbis medicum committere
non debemus sicut deceborum
sanitate ac salubritate
medicine ferbientes non sumus
potius quam illis saniores sensu
et precepto medicamine qui
ex eorum consuetudinibus assertione
alimenta preparamus. Quod
inde isti si nolunt non false
ac adumbrate sed uere ac soli
de pudicicie caste sanitatem
diuine scripture tamquam libris
medicinalibus credunt non
frustra tam magnum honorem
sanctitatis tribuitur quibus-
dam minus etiam pluribus uxo-
res habentibus / nisi quia
sic potest ut imperator carnis a-
nimi tanta temperantie
potestate prepolleat ut geni-
talis delectationis motum
insitum nature mortalium
ex prouidentia generandi legis
in possessionis uso permittat ex-
cedere. Alioquin possunt isti

maledici potius calumpniatores
quam ueridici medici etiam
sanctos apostolos accusare / quod
non caritate generandi filios matri
ecclesie sed cupiditate laudis huma-
ne plus tam multis euangelium
predicauerunt. Neque enim deerat
illis euangelicis patribus pontis
Christi ecclesias fama preclara tot lin-
guis laudantibus comparata
immo uero tanta aderat
ut maior hominibus ab hominibus
honor et gloria deferri non deberet
Hanc inertia gloriam presumptuo-
sa uanitate Symon perditus concupiuit
qui ab eis pecunia uoluit
emere quod illi diuina
gratia meruerunt eademque
gratuita meruerunt. nimius cupi-
dus glorie fuisse intelligitur quem
se uolentem sequi dominus in euangelio
renotat dicens uulpes foueas
habent et uolucres celi diuersoria
filius autem hominis non habet
ubi caput suum reclinet. Cer-
nebat enim eum cum dolo-
sa simulatione tenebrosum
et uentosa elacione iactatum
non habere fidei locum nisi se
inclinantis doctorem humili-
tatis exciperet. Quia in discipu-
latu Christi non illius gratiam sed
suam gloriam requirebat.
Hoc amore glorie corrupti
erant quos Paulus apostolus
notat quod per inuidiam et con-
tencionem non caste Christum annun-

tuarent quibus tamen praedicantibus
gaudet apostolus sciens fieri posse ut
dum illi sectantur humanae
gloriae cupiditatem, tamen his audi-
entibus fideles nascerentur non ex com-
mixta cupiditate qua se no-
lebant sic aequari ut anteponi
appeterent gloriae, sed per euangelium quod
etiam si non caste tamen annuntia-
bant, ut de malo illorum deus
operaretur bonum, sic fieri potest ut
homo ad concubitum non imperio
ducatur uoluntate gaudendi sed
luxuriandi libidine rapiatur
et tamen nascatur homo bonum dei
opus de fecunditate seminum
non de turpitudine uitiorum.
Sicut ergo sancti apostoli auditoribus
admirantibus doctrinam suam
condelectabantur non auiditate
consequendae laudis sed caritate se-
minandae ueritatis, ita sancti
patriarchae coniugibus excipientibus
semen suum inhaerebant non concu-
piscentia percipiendae uoluptatis
sed prouidentia propagandae succe-
ssionis. Ac per hoc nec illos am-
bitiosos faciebat multitudo populorum
nec illos libidinosos multitu-
do faciebat uxorum. Sed quid
de uiris loquar quibus excellen-
tissimum testimonium diuina uo-
ce perhibetur, cum ipsas feminas
satis eluceat nichil aliud in
concubitu appetisse quam filios
quippe ubi se minime parere
uiderunt, famulas suas dederunt
uiro suo ut illas matres fa-
cerent carne, ipse fierent uolun-
tate. Iam et illud quod ne-
fariissima criminatione Faustus
obicit habuisse uxores uelut
innumera scorta certatim, quae eum
cum ad concubitum raperent (?) qui (?)
legit uestro (?), nisi forte in
corde suo tamquam in libro uesa-
narum fallaciarum, ubi ne
ipse sectabatur, quando cum serpen-
te illo decepto apostolus timebat
ecclesiae quam uirginem castam ca-
piebat uni uiro exhibere Christo
ne sicut Euam decepit astu-
tia sua sic et illorum uictos a
Christi castitate auertendo corrum-
peret. Ita enim hunc scriptorem
amant sicut isti ut eum prodi-
disse potius quam nocuisse con-
tendant. Ipse plane Faustus per-
suasit peccatori adulterio sui (?)
status semina infundere, ut
has male conceptas calumnias p-
rauas ore immundissimo pa-
reret et stilo audacissimo etiam
memoriae commendaret. Nulla
cum ancillarum uirum Iacob
ab altera rapuit, nulla de uiri
concubitu cum altera litigauit.
Tanto magis ordo erat quia
libido non erat, et tanto fir-
mius seruabantur coniugalis
potestatis iura quanto castius
inhibebantur carnalis cupidi-
tatis iniuria. Quod enim
ab uxore conducitur non cara nia (?)

manifestatur assertio ubi ipse
adversus maledicta manicheorum
ipsa veritas clamat. Quid enim
opus erat ut eum alia con
duceret, nisi quia ordo alterius
ut ad eum maritus intraret.
Neque enim ad aliam migrare ce
ssisset nisi eum conduxisset. Neque
iniustius ad eam vicibus acce
debat, de qua tot filios procrea
verat, et cui obedierat ut
etiam de ancilla procrearet et
de qua postea non condicente
procreavit. Sed nunc Rachel noctem
habebat in ordine ut maneret
cum viro, tunc penes eam
potestas illa erat de qua apostolus
novi certe novi testamenti non
tacuit dicens: similiter et vir
non habet potestatem sui corporis sed
mulier. Ideo iam cum sorore
pacta erat cum facta debitrix
eam relegaret ad debitorem
coniugii. Iam sic nomine id appe
llat apostolus: uxori inquit vir
debitum reddat. Cum non vir
debitor erat, iam acceperat
a sorore quod elegerat volun
tatem ut ei daret quod habe
bat in potestate. Utrum non ille quem
faustus tamquam impudicum
clamitans vel potius exstinctus
aculeis criminatur, si concupiscen
tie non iustitie servus esset,
nonne pretium dicit volu
ptatem illius noctis aestim
aret qua erat cum pulchriore

cubiturus quem certe amplius
diligebat, et pro qua bis septenorum
annorum laborem gratuitum
penderat. Cum ergo iam die pacto
veniens uret amplexus, quando
inde arceretur, si talis esset qualem
manichei vel intelligentes
opinantur. Homine placito con
tempto mulierum intraret pro ea
ad speciosam suam que illi nocte
ipsam non solum coniugis more
verum etiam ordinis iure de
bebat. Uteretur potius ipse
potestate maritali quia et uxor
non habet potestatem corporis sui sed vir
et pro certe servitutis illarum
iustissitudo faciebat. Coniugali
ergo potestate multo mirabilius
uteretur si forme desiderio vin
ceretur sed eo meliores femine
inveniuntur si ille pro filiis
concupiscendis ipse autem procreandis
sua voluptate careret. Itaque vir
temperatissimus ut plane vir
qua tam viriliter feminis ute
batur ut delectationi carnali
non subiceretur sed dominaretur, ma
gis quid debet quam quid ei
debetur attendit, nec ad suam
voluptatem sua potestate abuti
voluit, sed illius debiti redditor
quam exactor esse maluit. Quod tum
consequens erat ut ei redderet
quam ipse id accipere illa cui
debebatur elegerat. Sed nunc certum
placito pacto ac composito cum
repente ab inopinate apulse

forma coniugii renouaretur et
ad mensuram decoris notaretur. Non ra
certauerunt non festiua ambulatio
est non enerues blandiciis ut
sibi potius Rachel uellet inter
ambas satagit. Sed maritus
iustus et prudens pater cum
illas pluris curam gerere uideret
et ipse nichil aliud de coniugibus
nisi quereret quam uoluntati ob
temperandum iudicauit que
sibi singillatim filios opta
bant sine ulla nimirum con
ambe pariebant. Tamquam
dicerent: Vobis uiri nos credite
ut mulieribus alias contendite que
nostrum fiat mater. Ergo quid
contendam? Cum sine inde sine
inde nascendi non erat alius
pater. Hanc perfecto modestiam
hanc concupiscentie coercitionem
et incommixtione corporis coniuga
lem plenum appetitum posteritatis
humane, ut erat acutius sanc
tus nullis litteris et intelligeret
et laudaret nisi eius inge
nium detestabili secta deprava
tum, et quid reprehenderet
quereret, et unam imperialis
coniunctionis honestatem ut
mares et femine liberorum
procreandorum causa copula
rentur. Hoc enim maximum
deputaret. Cum iam defen
sis patriarche moribus refuta
toque crimine quod nefarius er
ror obiecit de libro ut possumus
misteriorum secreta rimemur
pulsemusque fidei pietate ut
nobis aperiatur. Aduerto quid rei
significauerint mihi iste uxores
Iacob, quarum due libere, due
ancille fuerunt. Quidem uidemus cum
apostolum in libera et ancilla quas
habuit Abraham duo testamenta
intelligere. Sed ibi inuenimus facilius
apparet quod dicitur. Hic autem
due sunt et due. Deinde an
cille ibi filius exheredatur,
hic uero ancillarum filii simul
cum filiis liberarum terram
promissionis accipiunt. Unde
hic procul dubio aliquid aliud
significatum. Quamquam cum duabus t
liberis uxoribus Iacob ad nouum
testamentum quo in libertatem
uocati sumus existimem
pertinere, non tamen frustra sunt
due, nisi forte quia id quod
inspicimus aduertimus et inuenimus,
perhibent due uite nobis in Christi cor
pore predicantur, una temporalis
in qua laboramus, alia eterna
in qua delectationem dei con
templabimur. Illam dominus pa
ssione, illam resurrectione de
clarauit. Admonent nos ad
hoc intelligendum illarum
etiam nomina feminarum.
Dicunt enim quod Lya inter
pretatur laborans, Rachel autem
uisum principium uel ex quo
uidetur principium. Actio ergo
humana mortalisque uite

vigna vivimus ex fide mul
ta laboriosa opera facientes in
certi quo exitu pervenimus ad
utilitatem eorum quos consule
volumus ipsa est lya par uxor
iacob cui prius et infirmis o
culis fuisse commemoratur
Cogitationes enim mortalium
timide et incerte providentie
nostre spes non eterne contempla
tionis dei habens certam et
delectabilem intelligentiam
veritatis ipsa est rachel unde
etiam dicitur bona facie et
pulcra specie hanc enim amat
omnis pie studiosus et propter
hanc servit gratie dei qua
peccata nostra et si fuerint sicut
fenicium tamquam nix dealba
buntur Ceterum quippe vir
statim dealbatio enim significat
iacob propter rachel Reqque enim se
convertit sub gratia remis
sionis peccatorum servire iustitie
ausus ut quiete vivat in verbo
ex quo videtur principium quod
est deus Ergo propter rachel non
propter liam Eam quoque tandem
amavit in operibus iustitie
labore actionum atque passionum
Erunt eam vita propter se ipsam
expetiverit sicut nec iacob
liam si tamen ibi nocte suppo
sitam invenit quando diam
plexus et fecunditate eius
expertus est Dilexit enim eam
quia per se ipsam diligi non

potuit primo ut ad rachel per
veniretur tolerari fecit Deinde
propter filios commendavit Talia ergo
unusquisque utilis dei primus
sub dealbatione peccatorum suorum
gratia constitutus quid aliud
in sua conversatione meditatur
est quid aliud corde gestabit
quid aliud adamavit nisi
doctrinam sapientie quam plerique se
adepturos putant statim ut
se in septem preceptis legis ex
ercuerint que sunt de dile
ctione proximi ne cuiquam homi
nocetur id est honora patrem
et matrem non mechaberis
non occides non furaberis non
falsum testimonium dices non
concupisces uxorem proximi non con
cupisces rem proximi tui Que quo
cunque potuit observatis postea
quam homo percepta et sperata
pulcerrima delectatione doctrine
per temptationes varias quasi
per huius seculi noctes tolerantia
laboris adheserit velut pro
rachel lya inopinata coniuncta
fit et hanc sustinet ut ad illam
perveniat si perseveraverit amat
acceptis aliis septem preceptis
ut si dicatur ei serviat aliis
septem annos pro rachel ut
sit pauper spiritu mitis lugens
esuriens sitiensque iustitiam
misericors mundicordis pacificus
Vellet enim homo si fieri posset sine
ulla tollerantia laboris que

in agendo patiendoque amplectenda est, statim ad pulcherrime perspicue sapientie delicias pervenire. Sed hoc non potest in terra morientium. Hoc enim videtur significare quod dictum est ad Iacob: Non est mos in loco nostro ut minor nubat prius quam maior; quia non absurde maior appellatur que tempore prior est. Prior est autem in recta eruditione hominis labor operandi que iusta sunt, quam voluptas intelligendi que vera sunt. Ad hoc valet quod scriptum est: Concupisti sapientiam, serva mandata, et dominus prebebit illam tibi. Mandata utique ad iustitiam pertinentia; iustitiam autem que ex fide est, que inter temptationum incerta versatur, ut pie credendo quod non dum intelligit, etiam intelligentie meritum comparet. Ex quo cum valet quod modo commemoravi esse scriptum: Concupisti sapientiam, serva mandata, et dominus prebebit tibi illam, tum et illud valere arbitror: Nisi credideritis, non intelligetis, ut iustitia ad fidem, ad sapientiam vero intelligentia pertinere monstretur. Proinde in his qui flagrant ingenti amore perspicue veritatis non est improbandum studium, sed ad ordinem revocandum, ut a fide incipiat et bonis moribus nitatur pervenire quo tendit. In eo quippe quod versatur virtus est laboriosa, in eo vero quod appetit luminosa sapientia. Quid ergo opus est, inquiunt, credere quod non mihi ostenditur? Manifestum aliquod verbum profer quod mihi primum omnium principium. Deum est in quod maxime ac primitus inardescit si vel studiosus est animus rationalis. Cum ei respondeatur: Pulcherrimum est quod desideras et amare dignissimum, sed prius nubit Lya et postea Rachel. Ardor ergo iste ad id valeat ut ordo non recusetur, sed potius toleretur, sine quo non potest ad id perveniri quod tanto ardore diligitur. Cum autem perventum fuerit, simul habebis in hac seculo non solum speciosam intelligentiam, sed etiam laboriosam iustitiam. Quamlibet enim acute sincereque cernatur a mortalibus incommutabile bonum, adhuc corpus quod corrumpitur aggravat animam et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Ad unum ergo tendendum, sed propter hoc multa ferenda sunt. Ergo due sunt uxores Iacob libere; ambe quippe sunt filie remissionis peccatorum, hoc est dealbationis, quod est Laban. Verumtamen una amatur et altera toleratur. Sed que toleratur ipsa prius et uberius fecundatur, ut si non propter se ipsam, certe propter filios diligatur. Labor enim iustorum maximum fructum

sic intrent quos regno dei generat per multas temptaciones et tribulaciones predicando evangelium et eos ipse quos facit in laboribus habundancius in plagis supra modum in mortibus sepius. ipse quos habet foris pugnas intus timores gaudium et coronam suam vocat et clamat cum eis filiolus ac copiosius ex illo sermone fidei quo predicat christum crucifixum et quicquid humanitatis eius racionis humana cogitacione percipi et infirmos eciam sine oculos non perturbat. Rachel autem clara aspectu mente excedit deo et videt in principio verbum deum apud deum et vult parere et non potest quia generacionem eius quis enarrabit. Proinde vita que studio contemplacionis impenditur ut ea que invisibilia sunt non infirmis oculis carnis sed que facta sunt intellecta conspiciat et sempiternam dei virtutem ineffabiliter sentiat vacare vult ab omni negocio et ideo sterilis. Affectando quippe ocium quo studia contemplacionis ignescunt non contemperatur infirmitati hominum qui in variis pressuris sibi desiderant subveniri. Sed quia pietatis caritate inardescit vult eciam dare quod novit neque enim

invidia tabescente inter habentem videt sororem laborare agendi ac paciendi filiis habundantem et dolet pocius homines currere ad eam virtutem qua eorum infirmitatibus necessitatibusque consulitur quam ad illam unde aliquid divinum et incommutabile discitur. Hic dolor significatus in eo videtur quod scriptum est et zelavit Rachel sororem suam. Proinde quia liquidus et purissimus intellectus de illa substancia que corpus non est atque ideo carnis sensibus non percipitur verbis carne editis exprimi non potest elegit doctrina sapiencie per quaslibet corporales imagines et similitudines utcumque cogitandam insinuare divinam quam ab officio talia docendi remanere sterilis. Sic elegit Rachel ex viro suo et ancilla suscipere liberos quam sine filiis omnino remanere. Bala quippe interpretatur dicitur inveterata. Hanc habuit ancillam Rachel. Veteris quippe vita carnalibus sensibus dedita corporeas cogitat imagines eciam cum aliquid de spirituali et incommutabili substancia divinitatis auditur. Suscepit et Lya ex ancilla sua filios amore habende numerose prolis accensa. Invenimus autem et Zelpham eius ancillam interpretari os hians. Significa

xpi in predicatione fidei euangelice quorum
os hilarat et cor non hilarescunt
misperimus adulterinus Sed merito
diligitur ancilla lye. Scriptum
est enim de quibusdam populus hic
labiis me honorat cor autem
eorum longe est a me. Et ta
libus apostolus ait qui predicas
non furandum furaris qui
dicis non mechandum mecharis.
Accedunt ut hec etiam per hanc con
dicionalem libera illa uxor ia
cob laborans filios heredes
regni suscipiat. Ideo dominus
dixit que dicunt facite que
autem faciunt facere nolite. Unde
et in labore ministrorum vita apostolica
sive inquit occasione sive
veritate christus annuncietur et
in hoc gaudeo sed et gaudebo.
Quamquam et ancilla pariente
de prole numerosiore letata est.
Nec quidem lye factus ex busino
rachel. editus enim inzimum
sum secum debita nocte cu
biturum accepit a filio lye
mandragoricis malis cum
sorore cubitare permittit. Dicit
autem pomum genus opinari quos
dam scio quod acceptum mes
tam sterilibus feminis fecun
ditatem pariet ac per hoc putat
omnimodo institisse rachel ut
hoc a filio sororis acciperet cu
piditate pariendi. Quod ego
non arbitrarer nisi si tunc
concepisset. Nunc non cum post

lye duos alios ab illa nocte
partus dominus eam prole donavit
nichil est cur de mandragora
tale aliquid suspicemur quale
in nulla femina experti sumus.
Dicam ergo quod sentio, dicent
sane forte meliora doctiores.
Cum enim hec mala ipse vidi
ssem et propter istum ipsum sa
cre lectionis locum id me obti
nuisse gratularer, rara enim
res est natura eorum diligenter
quantum potui perscrutatus sum
non aliqua accommun sensu
remotiore sciencia que docet
virtutes radicum et potestates her
barum, sed quantum michi et cuilibet
hominum renunciabat visus
et olfactus et gustus. Pomum
rem compi pulcram et suave
olentem sapore autem insipido
et ideo cur eam mulier tantopere
concupierit ignorare me fa
teor, nisi forte propter pomi rari
tatem et odoris iocunditatem.
Cur non ipsam rem gestam
sancta scriptura facere voluit que
non utique talia desiderata mu
lierculorum nobis pro magno
insinuare curaret nisi ali
quid nicis magnum querere
commoneret michi amplius
tenere valeo quam quod ex
illo quinum sensu michi
suggeritur ut illo man
dragorico pomo signari in
telligam famam bonam

non eam que confertur cum lau
dant homines pauci iusti atque
sapientes sed illam perpetuam qua
etiam maior et clarior no
titia comparatur non ipsa
per se expetenda sed intentionem
bonorum qua gentium humane
consulunt procurationi sicut
dicit apostolus oportet etiam testi
monium habere bonum ab eis qui
foris sunt. Quam licet parvam
sapientes reddunt tamen plerumque
labor eorum per quos sibi consu
litur et splendorem laudis
et odorem bone opinionis.
Ut et ad istam gloriam perpetuam
primum pervenerunt etiam qui sunt
in ecclesia nisi quicumque meriti
onum periculis et labore usque
Propterea Ruben filius mala
mandragore invenit extra
in agro id est honeste ambu
lans ad eos qui foris sunt.
Doctrina vero illa sapientie que
a vulgi strepitu remotissima
in contemplatione veritatis
dulci delectatione defigitur
hanc perpetuam gloriam quantu
lumcumque non assequeretur
nisi per eos qui in negociis tur
bidis agendo ac suadendo populis
presunt non ut presint sed ut prosint
quia dum isti actuosi et ne
gociosi homines per quos multi
tudini administratur utili
tas et quorum auctoritas populis gra
ta est testimonium perhibent etiam

vite per studium cognoscende et
contemplande veritatis ociose
quodammodo mala mandragore
per famam pervenerunt ad Rachel
ad ipsam non Liam per filium primo
genitum id est per honorem fecunditatis
eius in qua est omnibus fructibus
laboriose atque inter incerta temp
tationum periculis actionis
Quamplerique bono ingenio
prediti studioque flagrantes quamvis
idonei regendis populis esse possint
tamen vitant propter turbulentas o
ccupationes et in doctrine ocium
toto pectore tamquam speciose Ra
chel feruntur amplexum.
Sed quia bonum est ut etiam hec
vita latius innotescens perpetuam
gloriam mereatur iniustum
est autem ut eius consectator si a
matorem suum administran
dis ecclesiasticis curis aptum et
idoneum in ocio detinet nec
gubernationi communis utilitatis
impertit ipsa Lia sorori sue
dicit parvum est tibi quod virum
meum accepisti insuper et
mandragoras filii mei vis
accipe per virum id est virum significans
eos omnes qui cum sint agen
di virtute habiles et digni
quibus regimen ecclesie committatur
ad dispensandum fidei sacramentum
illi accensi studio doctrine atque
indagande et contemplande
sapientie se ab omnibus actionum
molestiis removere atque in ocio

discendi atque docendi tendere no-
lunt. Ita ergo dictum est parumne
est tibi quod accepisti virum meum
insuper et mandragoras filii
mei vis accipere. Ac si dicatur
Parum est quod homines ad laborem
rerum gerendarum necessarios
in otio detinet vita studiorum
insuper et pro favore gloriam requirit
Proinde mecum iste comparet
inquit rachel virum sororis sue
illa nocte sit scilicet qui vi-
te laboriosa regiminum populorum
accommodati sunt etiam si sancte
vacare delegerant suscipiant
experientiam temptationum
curarumque sarcinam pro utilitate
communi ne ipsa doctrina sapien-
tie cui vacare statuunt blasphe-
metur neque adipiscatur ab
imperitioribus populis existima-
tionem bonam quod illa poma
significant et quod necessarium
est ad exhortationem discentium
Plane ut hanc curam sus-
cipiant viri magni caritatis et
hoc significatum est quod cum veni-
ret de agro iacob occurrit
ei lya eumque detinens ait
ad me intrabis conduxi enim
te pro mandragoris filii mei
tamquam diceret Doctrine quam
diligis vis conferre bonam opini-
onem noli diffugere officiosi
laborem. Hec in ecclesia geri
quisquis advertit sentit. Expe-
rimur in exemplis quod

intelligamus in libris. Quis
non videat hec geri toto orbe
terrarum venire omnes ab occupationibus
seculi et ire in otium cognoscen-
de et contemplande veritatis
tamquam in amplexum rachel
et excipi deinde ecclesiastica
necessitate. Ad me intrabis
quia iste ministerium dei dispen-
santibus et in nocte huius
seculi filios genuerint fidei lau-
datur apostolus etiam illa multi
cum amore candidi spem se-
culi reliquerunt et cum ex
professione ad animam regende
plebis assumpti sunt. Ut cum
eum agunt in istis laboribus
sanctius ut illa professio quo se con-
tulerant quia tales recte eis
plus dedit laborius et clarius
glorificetur tamquam iacob non
recusante nocte lye ut ra-
chel pomis suave olentibus
et clare nitentibus potiatur
Tunc aliquando prestante misericordia
dei et ipsa precipuam parit
vix tandem quidem quia p-
rarum est ut in principio erat
verbum et verbum erat apud
deum et deus erat verbum et quicquid
de hac re pie sapienter qui dici-
tur sine phantasmate carnalis
cogitationis et salubriter
vel ex parte capiatur. Et
de tribus patribus abraham
ysaac et iacob quorum se deum
voluit appellari deus que

catholica ecclesia contra adversus
Fausti calumpnias dicta su
fficerent. Desperatorum tamen homi(num)
mentibus ac pietate et longe
remota a iudicio carnalium
altitudine prophetie non est mihi
differendi locus. Tum ab his
criminibus quibus eos male
dica et vanitatis inimica lin
gua pulsavit defendendi fu
erant in hoc presenti opere mi
ne contra scripturas sanctas et salu
bres aliquid sibi dicere videantur
qui eas perversa et adversa mente
legerunt cum petulantibus
quibus insectantur eos qui
illic in tanto honore predicantur.
Ceterum Loth frater i. consanguineus
Abrahe nepos patrui iustis compa
randus est designans deus dicit
ego sum deus Abraham et
deus Ysaac et deus Iacob, licet
in eorum numero deputandus non sit
illa scriptura nisi infirme prohibitionis
iusticie testimonium, quamvis
inter Sodomitas pie casteque versa
tus et hospitalitatis etiam meritis
commendatus ab illius terre in
cendio liberatus sit, et eius po
steris terra possessionis per Abra
ham qui patruus eius fuerat
dono dei data sit. Nec nobis
vita illius libris laudan
da proponitur vero ebrietas
vero incestus. Sed cum homines eius
dem et recte factum et peccatum
scriptum inveniremus aliud

imitandum insinuat, aliud
cavendum. Porro si peccatum Loth
tam prohibitum est antequam
perciperet iusticie testimonium
non modo non decolorat divinitate
dictam scripture illius veritatem
verum etiam laudandam diligen
tiamque commendat, quod tamquam
speculi instar fidelis notarum
sibi personarum non solum que
pulchra ac integra, sed etiam
que deformia viciosaque sunt
indicat. Quanto magis factum
inde quod cum sua immu
gruunt iniustis omnia affert verum
auctoritas sancta conspicitur
que nullis libris fundata
persistens non tamen paucissimorum
manicheorum calumpniis sacris
argutias, verum etiam gentilium
tot tantasque plores horrendas
immunditiae ab omnino nunc se
temperint, quos pena iam
totos ancestra superstitione si
mulacrorum ad unius veri
dei cultum sano impios sub
iugavit, et subiecto orbe terrarum
non violentia bellica certami
nis sed invicta potentia veritatis.
Ubi enim licet iam illarum fun
datio est in cuius cunctis de illo
bono scriptura illa testata est
nisi quod in prophetia Christi qui ex
eius tribu prenunciabatur
venturus benedictione
patris sui preceteris commendatus
eminuit. Ceterum ad id quod

cum faustus fornicatum comme-
morans addimus nos aliud quod
fratrem suum ioseph in egiptum
vendidit. Quid enim quemquam
membra distorta depravant luce
que cuncta demonstrat. Sic nec
cuiusquam malefacta malas
scripturas faciunt, quia prudente
legentibus innotescunt. Con-
sulta quippe lex eterna que
ordinem naturalem conservari
iubet perturbari vetat, non nisi
propagationis causa statuit
humanis concubitum fieri, et hoc
non nisi socialiter ordinato co-
nubio, quod non perturbat vin-
culum pacis. Et ideo prostitucio
feminarum non ad substituendam
prolem sed ad saciendam libidinem
propositarum divina atque eterna
lege dampnatur. Omnem
quippe dehonestat emptorem
turpitudo venalis. Ac per hoc
iudas etsi gravius peccasset
si nurum sciens cum ea
concumbere voluisset; si enim
vir et uxor sicut dominus dicit
non iam duo sed una caro est
non aliter nurus est deputan-
da quam filia, tamen quantum
in ipso erat defornicatus est, cum
meretrice cubasse non dubium est.
At illa que socerum fefellit
non carnis eius concupiscen-
tia, nec meretricie mercedis cu-
piditate peccavit, sed ex ipso
sanguine prolem requirens
ex quo duobus iam fratribus
nupta, tercio quoque denegato habere
non potuit, patri eorum socero suo
fecundandum corpus fraude sub-
iecit pignore mercedis accepto
quod non ad ornamentum sed
ad testimonium reservavit. Me-
lius quidem sine filiis rema-
neret quam sine viro matrimonio mater.
Longe tamen alia intentione
peccavit quod filiis suis pre-
pendit socerum suum, quam si
cum sibi concupisset adulterum.
Denique cum iussu eius pro-
duceretur ad mortem, et vir-
gam monile atque anulum
protulisset dicens ab eo se gravida-
tam, cuius pignora illa essent,
ubi ea que dederat ille cognovit
istam magis quam se iusti-
ficatam respondit esse, quod
ei filium suum maritum iun-
gere noluisset, qua destitutione
compulsa illo modo potius quam
nullo modo posteritatem non
aliunde quam ab eadem stirpe
conquireret. In qua sententia
non eam iustificatam sed eam
magis quam se iustificatam
dicens, nec ipsam laudavit
sed in sui comparatione posuit
desiderium scilicet habende pro-
lis quo ducta illa se socero
supposuerat minus culpans
quam libidinosi concubitus
ardorem quo ipse velut
ad meretricem victus intraverat

sicut quibusdam dicitur iustifica
stis Sodomam, id est tantum peccastis
ut vobis Sodoma comparata ius
ta iudicaretur. Quamquam etiam
si hec mulier non imperioris
facti comparatione minus culpata
sed omnino a scriptore laudatam
telligatur, que tamen consulta
illa eterna lege iustitie que
naturalem ordinem perturbari
vetat, non utique sexus corporum
sed maxime ac primitus animorum
quia imperitandis filiis ordi
natam potestatem non custo
dunt, merito culpabilis inve
nitur. Quid mirum si pecca
trix a peccatore laudatur? Quod
ita nobis sanctius vel ipsa ma
thea prudentias arbitratur
adulsimi. Cui nobis nullius
semper veneratione dignorum
proprio vicia hominum que
illa commemorat necesse sit
approbare? Quanto potius necesse
est ut quanto illam religiosius
accipimus tanto fidentius illa
culpemus que penes veritatem
tenemus culpanda didi
cimus. Ubi enim fornicatio et
omnibus illicitis concubitus di
vino iure dampnatur? Sed
prophetas cum talia quorundam facta
commemorat, de quibus eo loco
suam taceat sententiam, iudi
canda nobis permittit, cum lau
danda prescribit. Nam cum nimis
ipso evangelio non detestatur

herodis crudelitatem cum de Christi
nativitate sollicitus tot infan
tes iussit occidi, sed propheta factum
ibi non vituperatur sed tantum narratur.
Quod nec hic manichei vesania
impudentia falsum esse con
tendant quia etiam ipsam Christi
nativitatem qua Herodes per
turbatus est negant, ipsorum
iudeorum inmanitatem
et crudelitatem legant quemad
modum illic tantummodo narretur
non vituperetur et tamen ab omnibus
detestetur. Sed inquiunt iste
Iudas qui cum sua nuru con
cubuit inter duodecim patriarchas
computatur. Quid enim et
ille Iudas qui dominum tra
didit, nonne inter duodecim apostolos nu
meratus est et cum eis vivus ex
eis ad predicandum evangelium
diabolus missus est? Sed adhuc
respondent et dicunt: Ille post
tale facinus laqueo suo
peremptus est et apostolorum numero
exemptus est, iste autem post
hanc turpitudinem inter fratres
suos ab illo patre cui tam ma
gnum testimonium deus
perhibet precipue benedictus et
super omnes laudatus est. Nam
primo hunc expressius apparet
pparet non ad ipsum sed ad
Christum qui ex eius tribu pro
nunciabatur incarne ven
turus illam pertinere prophetiam
et ideo magis flagitium

eius divina scriptura tacere non debuit sicut non tacuerunt in libris eius patris quibus post illud dedecus laudatur quia ipse non agnoscitur alius extitisse. Quamquam faustus dente maledico hic ipsum intelligatur mordere voluisse quod christus a nobis ex eius tribu venisse predicatur maxime quia in generationibus patrum eius quos matheus evangelista commemorat etiam Zara quem thamar ipsa ex illo concubitu peperit nominatur. Etiam si stirpem iacob non per generationem vellet reprehendere habebat magis primitivum ruben qui paternum thorum nepharia libidine violavit qualem fornicationem apostolus nec in gentibus dicit auditam. Quod factum etiam ipse pater iacob cum eos benediceret super caput eius accusando et detestando non tacuit. Porro ergo cum potius faustus obiceret ubi non error exhiberi in meretricio sed omnino voluntaria contaminatio patris lectuli appareret nisi et ipsam thamar plus odisset quod illo concubitu nichil aliud quam parere cuperet. Quia si sola libidine carnalis voluptatis arsisset et per progenitores culpando incarnationem eius fidem derogare voluisset ignorans

misere verissimum et veracissimum salvatorem non solum loquendo sed etiam nascendo magistrum extitisse fidelium suorum venturi ex omnibus gentibus etiam exemplo carnis ipsius discere debuerunt parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Proinde sponsus ille suis convivis invitaturus erat ad nuptias bonos et malos etiam nasci voluit de bonis et malis ut prophetiam pasche qua preceptus est manducari agnus acceptus ex ovibus et capris tamquam iustis et iniustis ad se prefigurandum precessisse firmaret. Documenta congrua dei et hominis commendans ubique parentes bonos et malos propter congruentiam humanitatis non sprevit partum autem virginis propter miraculum divinitatis elegit. Quamvis ergo faustus in scripturam potius dente sacrilego seviens sanctam scripturam quam totus iam mundus multo veneratur accusat que ut supra dixi speculi fidelis tutor nullius accepit adulandam personam sed et laudanda et vituperanda hominum facta vel ipsa iudicat vel legentibus iudicanda proponit nec solum homines ipsos vel vituperabiles vel laudabiles intimans

nerum etiam quedam inculpabilibus laudanda et inlaudabilibus inculpanda non tacet. Nec enim quia inculpabilis homo erat Saul ideo non est laudabile factum eius quod gustatum de anathemate tam diligenter scrutatus tamque severe vindicare conatus est obediens deo igitur hoc fieri prohibenti, et quod phitonicos et ventriloquos de regno suo delevit. Et quia laudabilis erat David ideo peccata eius que deus ipse arguit per prophetam vel approbanda vel imitanda sunt. Sicut nec in Pontio Pilato inculpandum est quod adversus accusatores iudeorum innocentem dominum iudicavit, nec in Petro laudandum est quod eundem dominum ter negavit, vel ubi ab ipso sathanas appellatus est quod non sapiendo que dei sunt eum noluit a passione hoc est a salute nostra revocare. Paulo ergo ante dictus beatus, paulo post dictus est sathanas. Sed quid illo obtinuerit apostolatus eius et martirii corona testatur. Sic itaque et regis David legimus peccata et legimus etiam recta facta. Sed in quo autem prevaluerit aut unde quid meruerit satis in promptu est non malivole cecitati qua in sanctos libros et viros sanctos invehebat sed religiose prudentie qua et auctoritas divina et vita humana possunt recte discerni. Legant enim et videant in David plura deum redarguisse que sanctum. Ibi est et penitentie sacrificium, ibi est illa incomparabilis mansuetudo usque ad immanissimum et atrocissimum inimicum quem totiens illi est in manus fortissimus datus totiens ab illo est clementissime dimissus illesus. Ibi memoralis humilitas sub flagello dei et cervix regia domino iugo ita subdita ut armatus et comitatus armatis amara exprobratione quieta patientissime sustineret, suum quoque comitem acerrimum iracundia quod talia rex eius audiret et iam iamque inquietatoris caput decernere ultro pergentem modestissime refrenaret, regali sue iussionis auctoritatem in timoris pondus adiciens et dicens mitius sibi hoc redditum super nos indigno quod ille iniuriosus missus est ut in eum talia iacularetur. Ibi circa oves in gregem sibi commissum tanta dilectio pastoralis ut pro eis ipse vellet mori, cum pro illo numerato peccatum elationis eius per punire placuit deo ut eundem numerum

minueret morte multorum/ cuius
multitudine cor regis fuerat
superbia pertemptatum. In quo
occulto iudicio deus apud quem
non est iniquitas et quos no
uerat indignos sciat uita sub
traxit hunc inte et nullo que
de bonorum copia se extulerat
timore animi humiliam eius
dem copie diminutione sanauit
Ubi tam religiosus dei timor
sacramentum xpi in sancta unctione
seruabat ut cor eius pia solli
citudine trepidaret quando exigua
particulam de ueste ipsius pannis
latentur abscidit ut haberet un
illi fidem faceret quia nollet
eum cum posset occidere. Ubi tam
prudens consilio et tanta cle
mentia ut cum innocentem
puerum proprio egrotantem mor
bo lacrimis et humilitatis sor
dibus sese abiciens dominum flat
deprecatus mortem non liceret
eundem uiuentem filium parrici
dali furore preruptum qui et pa
ternum cubile stupro nefario ma
culauerat/ et tanto patre scele
stum bellum gerebat/ et ue
llet conseruatum et fleret
occisum animo scilicet tantis
criminibus inuolutum sempiternas
penas prudens quibus euaden
dis eum per penitenciam tem
tendum nunc cupiebat humi
liatum. Hec et alia multa
laudanda et miranda nullo

sed reperiuntur nisi si non prius
animus eam septimam quede
illo loquitur presentetur magne
si mente subdita et pia et pla
ne fideli sequamur sententiam
dei sapiens cuius nouerat occulta
cordis/ et in conspectu eius qui
falli non potest ita placuit ut etiam
filius suus mutandis ab illo
poneretur et eundem aliud quod
cordis eius profunda tenebat
spiritus dei qui conuictus per prophetam
dixit peccaui continuoque ad hoc
primum uerbum audire meruit quod
acciperet ueniam ad quam re
inspi ad sempiternam salutem electus
eum permissa est nullo scandalo dei
comminatorum flagello pacien dis
ciplina ut et confessus meritum
liberaretur et afflictus tempora
liter puniretur. Aut uero medio
cre fidei robur fuit aut paruum
inutilis et abiciendus animum
indicauit cum audisset a propheta
quod sibi deus ignouisset et
tamen que fuerat comminatus ho
sequentes euenissent non se
dicere promissione deceptum esse indi
gnatione murmurare aduersus
deum qui falso pectore eius
indulgentiam promulgasset.
Intelligebat enim uir alte sciens
et non esse deum si ad demulcendas
animas suam non diu esse con
fitenti penitentique spiritus
quanti penarum eternarum
eius gerit digna pacis/ peccatoribus

eciam temporalibus emendaci
onibus liberaret. Cumdebat erga
se et manebat nemam et non
negligi medicinam. Cum autem
saul correctus per samuelem cum
diceret etiam ipse peccaui non
meruit audire quod dauid
quod ei ignominiam. Denique quod
personarum accepcio est apud deum
absit. Sed in simili voce qua
sonuit humanus audiebat di
ssimile pectus erat quod diui
nus oculus discernebat. Quod
talibus docemur exemplis in
regimine celorum intra nos esse et
de intimis nostris deum colere
nos debere ut ex habundancia
cordis os loquatur. Non autem
ut plus labiis honorat cor
autem eorum longe sit ab eo. Et hec
iudicare aliter audeamus de
hominibus quorum interiora videre
non possumus. quam deus qui hic
pater et filii aut corrumpi
non potest. Cuius evidentissimam
sentenciam de dauid cum divine
scripture contineat sic tam subli
mis auctoritas multum videnda
vel potius dolenda est aliter senci
entis humana temeritas. Et
quippe diuinis libris de an
tiquis ~~libris~~ credendum est miris
qui tam longe futura dixe
runt que presencia nunc vi
dentur. Sed quid aliud in eis
distinguis. cum eadem vox petro an
ditur confitentis filium dei xpm

que eciam demoniorum parata verba
sed longe impari corde emitte
bantur. Proinde in simili voce
petri fides laudatur demoniorum
immundicia cohibetur. agno
uit ab illo qui non aure hu
mana sed diuina mente cor
dium intimas voces illarum
nosse inspicere et sine ulla fal
sitate discernere. Denique multi
ciam et alii homines dixerunt
xpm filium dei viui nec tamen
petri meritis comparantur. Quod
solum illi qui dicturi sunt
in illo die domine domine et audi
turi discedite a me sed eciam
illi qui segregabuntur ad dex
teram in quorum plurimi nec
numquam xpm vel semel ne
gauerunt nec eius pro nostra salu
te passionem vituperauerunt
nec gentes iudaizare coegerunt
et tamen petro qui hic sedit sedebit
in xii sedibus et non solum
xii tribus verum et angelos
iudicaturus impares apparebunt.
Ita etiam multi nullius
appetentes uxorem nullum
maritum appetitu vel ad mortem
persequentes tamen dauiticum me
ritum vel ista illa fecisse apud deum
habere non possunt. Quam interest
quid cuique in se ipso quantum
cuique displiceat ut penitus
extirpetur. et quid pro fructi
ferum et opulentum ingenii
feracitate consurgat. quia et

agricole plus placet ager qui spi-
nis etiam magnis eradicatis
centenum fructum profert quam
qui nullas umquam spinas
habuit et vix ad tricenum
pervenit. Sic et moysen
famulum dei fidelissimum
in tota domo eius ministrum
legis sancte et mandati
sancti iusti et boni, sicut apostolus
adtestatur, cuius enim verba hec
sunt que commemoravimus nisi
ministrum etiam sacramentorum
non iam prestantium salutem sed
promittentium salvatorem, quod et
salvator ipse confirmat dicens
si crederetis moysi crederetis
et mihi, de me enim ille scripsit,
suo loco quantum satis visum
est contra inprudentes ma-
nicheorum calumpnias disse-
ruimus. Hunc ergo moysen fa-
mulum dei vivi dei veri dei
summi fabricatoris celi et terre
non de alieno sed de nichilo, non
premente necessitate sed affluente
bonitate, non per suorum membrorum
penam sed per sui verbi potentiam,
hunc inquam moysen humi-
lem recusando tam ma-
gnum ministerium, subditum ipsum
suscipiendo, fidelem conserva-
do, strenuum in exequendo,
in regendo populo pervigilantem,
in corrigendo vehementem,
in amando ardentem, in susti-
nendo patientem, qui pro eis

quibus preerat deo se interposuit
consulenti, opposuit irascenti,
hunc itaque talem ac tantum virum
absit a nobis ut ex maledi-
cto fausti ore pensemus, sed
ex ore plane veridici dei qui vera-
citer hominem quem fecerat noverat,
qui quidem etiam peccata homin-
um que ipse non fecit et indiffi-
tentibus ut iudex agnoscit
et confitentibus ut pater
ignoscit. Ex ore, inquam, eius
moysen servum suum et ama-
mus et admiramur et
quantum possumus imitamur,
cum simus longe illius meri-
tis inferiores, etiam nullo egi-
ptio vel occiso vel expoliato,
nullo bello gesto, quorum ille
aliud futuri indole defensoris,
alia imperato dei imperio
fecit. Ut enim omittam quod
cum percussisset egiptium, quamvis
illi deus non preceperit, impera-
tum perfecta adhuc divinitus sibi
promissum erat futurum
aliquid prefiguraret. Sed in-
[illegible] nunc non ago sed omnino
tamquam nichil figuraverint facta
illa discutio, consultamque illa
eterna lege recto non debuisse
hominem ab illo qui nullo
ordinatam potestatem gerebat
quamvis iniuriosum et in-
probum occidi, decretum tamen
virtutis capaces ac fertiles
promittunt sepe vicia quid

hoc ipsum indicent cui virtuti
sint potissimum accomodate
si fuerint perceptis exculte disciplinis. Sicut
enim et agricole quam terram vi
derint quamvis inutiles tamen
ingentes herbas progignere
frumentis aptam esse pro
nunciant et ubi felices aspe
xerint licet eradicandas dem
onstrant validis vitibus habi
lem intelligunt et quem
montem oleastris silvestrem
aspexerint oleis esse utilem
cultura accedente non dubitant.
Sic ille animi motus quo
moyses peregrinum fratrem a cive
improbo iniuriam perferentem
non observato ordine potestatis
inultum esse non pertulit non
utique fructibus virtutis inutilis
erat sed adhuc incultus vi
ciosa quidem sed magne fer
tilitatis signa fundebat.
Ipse denique per angelum suum
dominus moysen evocavit
in monte syna per quem libera
retur ex egipto populus israel
eumque in miraculo in ignibus
in rubo flammante et non ar
dente ubi vidit dominus ad fructum
obediencie preparavit qui etiam
saulum ecclesiam persequentem
de celo vocavit, prostravit, ere
xit, implevit tamquam percussit
amputavit, inseruit, fecun
davit. Illa namque pauli sevi
cia cum zelum paternarum tra

dicionum persequebatur ecclesiam
putantis officium se deo facere
tamquam silvestre erat vicium
sed magne feracitatis indicium
Inde erat etiam illud petri cum
ex euaginato gladio volens
defendere dominum auriculam perse
cutoris abscidit quod factum dominus
satis minaciter cohibuit dicens
Recondi gladium qui enim gla
dio usus fuerit gladio cadet.
Ille autem utitur gladio qui
nulla superiore ac legitima
potestate vel iubente vel concedente
in sanguinem alicuius armatur.
Nam utique dominus iusserat ut
ferrum discipuli eius ferrent
sed non iusserat ut ferirent. Quid er
go incongruum si post hoc peccatum
peccatum factus est pastor ecclesie
sicut moyses post percussum
egiptium factus est rector illius
synagoge. Uterque enim non
detestabili inmanitate sed emen
dabili animositate iusticie
regulam excessit utrique odio
improbitatis aliene sed ille fra
terno iste dominico licet adhuc
carnali sed amore peccavit.
Resecandum hoc vicium vel
eradicandum sed tamen tam ma
gnum cor terra frugibus ita
ferendis virtutibus excolendum.
Quid ergo iam de expoliatis
egiptiis faustus obicit nes
ciens quid loquatur quod fa
ciendo moyses usque adeo non

peccaturus ut non faciendo pe
ccaret. Deus enim iusserat
qui utique novit non solum quid
faciendum sit verum etiam secundum cor
hominis quid unusquisque vel
per quem perpeti debeat. Carna
lis itaque adhuc ille populus erat
et terrenarum cupidita
te occupatus. Egipcii non sac
rilegi et iniqui iram et amo
illo hoc est dei creatura ma
le utentes ad creatoris iniu
riam suis idolis serviebant
et homines peregrinos labore
gravi nimis iniuste ac vehementer
affligebant. Digni ergo erant
et isti quibus talia iuberentur
et illi qui talia paterentur.
Et fortassis secundum suas volun
tates et cogitationes hebrei
magis permissi sunt facere ista
quam moysi sicut eis deus permissi
onem suam per famulum suum
moysen innotescere voluit quam
mandavit ut diceret fieri aut
potest ut sint alie cause occulte
sicut cur hec populo divinitus
dictum sit. Iudicijs divinis temporibus
cedum abtemperando non resi
stendum est disputando. Apostolus
ait: Quis enim cognovit sen
sum domini aut quis consiliarius
eius fuit? Sive ergo ista sit causa
quam dixi sive alia quelibet
in secreta et abdita dispositi
one dei lateat, cur hec per
moysen illi populo dixerit ab

egipciis sibi commodandi pe
terent que aufferent. Nec
tamen confuse nec frustra nec
inique dictum esse nec hiem
per moysen aliter quam deus
iusserat fecisse ut penes deum
esset consilium iubendo, penes
famulum autem obsequium parendo
dicimus. Deus iniunxit verus et
bonus ~~qui et solus novit
quid cuique iubendum sit~~ nullo
talia iussisse credendus est
dummodo talia recte non iu
beat nisi deus verus et bo
nus qui et solus novit cui
cuique iubendum sit et solus
neminem quicquam indignum
perpeti sinit. Ceterum ista
imperita et falsa bonitas cor
dis humani contradicat et pro
pie deo bono iubente impii
mali aliquid patiantur. Tamen
dicturus est angelis colligite
primum zizania et alligate
fasciculos ad comburendum
qui tamen hoc ipsum importune
facere volentes servos prohibuit
dicens ne forte cum vultis
colligere zizania eradicetis
simul et triticum. Ita solus
deus verus et bonus novit
quid cui quibus per quos si ali
quid iubeat vel permittat.
Posset etiam ista humana
hoc bonitas sive plane vani
tas eidem deo contradicere
cum desiderio nostro demonum

imperatos uel nolenti petentique
permisit peccatum quia mani-
chei non solum porcos, uerum
etiam minima et abiecta animalia
hominum animas habere crediderunt
uana uanitate inflata et
abiecta. Illud tamen constat dominum
nostrum ihesum christum dei unicum (unicum)
filium ac per hoc deum uerum
et bonum morte pecorum alienorum
pecorum qualiumcumque animantium
et sine dampno hominum de
secreto demonum concessisse. Quis
autem dementissimus dixit quod
eos ab hominibus non potuisset
excludere, etiam si eorum noxie uo-
luntati nec pecorum interitum
prestare noluisset. Porro si spi-
ritum dampnatorum et ignis
eterni iam destinatorum quibus
secundum iniqua cupiditas
creatore atque ordinatore om-
nium naturarum. occulto qui-
dem sed utique iusto moderamine
id quod inclinauerat rela-
xata est. quid absurdum est
si egipcii ab hebreis hominibus
inique dominantes ab hominibus
liberis quorum etiam mercedibus
pendentium tam duris et inius-
tis laboribus fuerant debito-
res rebus terrenis quibus etiam
ritu sacrilego iniuriam
creatoris inferebant priuari
meruerunt. Quod tamen si mo-
yses sua sponte iussisset aut
hebrei sua sponte fecissent

profecto peccassent. quamquam illi
non quidem hoc faciendo quod
uel iusserat uel permiserat deus
sed tamen fortasse talia cupiendo
peccauerunt. Quod autem hoc facere
diuina dispensatione permissi
illius iudicio iusto bonoque per-
missi sunt qui nouit et penis
uel coercere improbos uel erudire
subiectos et precepta ualidiora
dare sanioribus et quosdam
medicinales gradus infirmi-
oribus ordinare. Moyses uero
nec cupiditatis arguendus
est in nullis rebus desiderans
nec contumacie in diuinis im-
periis quibuscumque contemptis. Quen-
dam enim facta lex illa eterna
que ordinem naturalem con-
seruari iubet perturbari uetat
ita medio quodam loco posuit
hominibus ut in eis usurpan-
dis nimio reprehendatur auda-
cia, in exequendis autem obe-
diencia iure laudatur. Tantum
interest in ordine naturali quid a quo
agatur et sub quo quisque agat.
Abraham si filium sponte im- P.
molaret quid nisi horribilis
et insanus. Deo autem iubente
quid nisi fidelis et deuotus a-
paruit. Quod usque adeo ipsa
ueritas clamat ut eius uoce
deterritus faustus cum ipsum
abraham quid dicet in ignibus
et dentibus querens usque ad ca-
lumpniosum mendacium per

nemo erat hoc tamen reprehendere non
auderet nisi forte non ei nemo
erit in mente factum ita nobile
ut ei non lectum nec quesitum
animo occurreret ut denique
tot linguis cantatum tot locis
pictum et aures et oculos
dissimulantes feriret. Cum ergo
ipsi in occidendo filio sponte fa
ciens merito execrabilis deo
autem iubente obsecundans famu
latus non solum inculpabilis
verum etiam laudabilis invenit
quid moysen faustus reprehen
dit quod spoliavit egiptios
Si te irritat velut humana
facientis improbitas divina
terreat iubentis auctoritas
Nam talia fieri volentem etiam
ipsum deum vituperare paratus
es. Redi ergo retro sathanas nescis
enim sapis que dei sunt sed que
sunt hominum. Atque utinam hoc
sicut petrus audire dignus fui
sses et postea id evangelizasses quod in
firmo reprehenderas postea predi
casses quemadmodum ille glo
rioso preconio postea gentibus
annunciabat quod ei primo
cum dominus vellet facere displicebat
Quamobrem si iam tandem
intelligit humana duricia
atque in rebus rectis voluntas
prava atque perversa plurimum
interesse utrum aliquid humana
na cupiditate vel temeritate
admittatur an dei paratur
imperio qui novit quid quando quibus
permittat aut iubeat quid
unique facere patique conveniat
Bella per moysen gesta non miretur
aut horreat quia et in illis
divina secutus imperia non
seviens sed obediens fuit nec
deus cum iubebat ista seviebat
sed digna retribuebat dignosque
terrebat. Quid enim culpatur
in bello an quia moriuntur
quandoque morituri ut dominentur
in pace victuri. Hoc reprehendere
timidorum est non religiosorum.
Nocendi cupiditas ulciscendi
crudelitas impacatus atque
implacabilis animus feritas
rebellandi libido dominandi
et si qua similia hec sunt
que in bellis iure culpantur.
Que plerumque ut etiam iure pu
niantur adversus violentiam
resistencium sive deo sive ali
quo legitimo imperio iubente
gerenda ipsa bella suscipiunt
a bonis cum in eo rerum
humanarum ordine inve
niuntur ut eos vel iubere
tale aliquid vel in talibus o
bedire iuste ordo ipse constringit.
Alioquin iohannes cum ad eum
baptisandi milites venirent
dicentes et nos quid faciemus
responderet eis arma abicite
miliciam istam deserite ne
minem percutite. Sed quia sciebat

cum hec militando facerent
non esse homicidas sed ministros
legis et non ultores iniuriarum
suarum sed salutis publice de
fensores respondit eis Ne
minem concusseritis nulli
calumpniam feceritis sufficiat
vobis stipendium vestrum Sed
quia manichei iohannem
aperte blasphemare consueverunt
ipsum dominum ihesum christum audiat
hoc stipendium iubentem reddi
cesari quod iohannes dicit suffi
cere debere militi Reddite inquit
cesari que cesaris sunt et
deo que dei sunt Et ad hoc
enim tributa prestantur ut propter
bella necessario militi stipe
ndium prebeatur Merito et illius
centurionis dicentis et
ego homo sum sub potestate con
stitutus habens sub me mili
tes et dico huic vade et
vadit et alio veni et venit
et servo meo fac hoc et facit
fidem laudavit non illius
militie desertionem imperavit
Et de iustis quidem iniustisque
bellis nunc disputare longum
est et non necessarium Interest
enim quibus causis quibusque au
ctoribus homines gerenda
bella suscipiant Ordo tamen
ille naturalis mortalium
paci accommodatus hoc poscit
ut suscipiendi bella aucto
ritas atque consilium penes
principes sit exequendi autem
iussa bellica ministerium mili
tes debeant paci saluti communi
Bellum autem quod gerendum
deo auctore suscipitur recte
suscipi dubitare fas non est
vel ad terrendam vel ad obtere
ndam vel ad subiugandam
mortalium superbiam cum nec illud
quidem quod humana cupidi
tate geritur non solum incorrup
tibili deo sed nec sanctis eius ob
esse aliquid potest quibus po
tius ad exercendam patientiam
et ad humiliandam animam
ferendamque paternam disciplinam
etiam prodesse invenitur Neque
enim in eos quisquam ullam
potestatem nisi cui fuerit data
desuper Non est enim potestas
nisi a deo sive iubente sive
sinente Cum ergo vir iustus
si forte sub rege homine etiam
sacrilego militat recte possit
illo iubente bellare civice
pacis ordinem servans cui
quod iubetur vel non esse contra
dei preceptum certum est vel utrum
sit certum non est ita ut fortasse
reum regem faciat iniquitas
imperandi innocentem autem
militem ostendat ordo servien
di quanto magis in administra
tione bellorum innocentissime
versatur qui deo iubente
belligerat quem male aliquid
iubere non posse nemo qui ei

sciunt ignorant. Si autem postea putant non potuisse divinitus bellum gerendum iuberi, quia dominus postea Iesus Christus: Ego, inquit, dico vobis non resistere adversus malum, sed si quis te percusserit in maxillam tuam dexteram, praebe illi et sinistram; intelligant hanc praeparationem non esse in corpore sed in corde. Ibi est enim sanctum cubile virtutis, que in illis quoque antiquis iustis patribus nostris habitavit. Sed ordo rerum dispensationum ac distributione temporum ordo poscebat, ut prius appareret, etiam ipsa bona terrena, quibus et humana regna et ex hostibus victoriae deputantur, propter que maxime civitas impiorum diffusa per mundum supplicare idolis et demonibus solet, non nisi ad unius dei veri potestatem atque arbitrium pertinere. Ideo et vetus testamentum secretis regni celorum terrenis quibusdam promissis quodammodo umbrosius operuit. Ubi autem venit plenitudo temporis, ut novum testamentum revelaretur, quod figuris veteris velabatur, evidenti testificatione iam demonstrandum erat esse aliam vitam, pro qua debet haec vita contempni, et aliud regnum, pro quo oportet omnium terrenorum regnorum adversitatem patientissime sustinere. Proinde pignorum confessiones, passiones et mortes, sic deo placuit, adtestari martyres appellavit, qui latine testes interpretantur. Quorum numerus tantum effloruit, ut si eos Christus, qui de celo Saulum vocavit et ex lupo factum ovem in medio luporum misit, congregatos vellet armare atque adiuvare pugnantes, sicut Hebreos patres adiuvit, que gentes resisterent, que regna non cederent? Sed ut praeclarissimum testimonium veritati redderetur, quia iam docendum erat non pro temporali in hac vita, sed pro eterna post hanc vitam felicitate deo esse serviendum, ea que vulgo infelicitas dicitur pro illa infelicitate subeunda fuit et ferenda. Itaque in plenitudine temporis filius dei factus ex muliere, factus sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, factus ex semine David secundum carnem, mittit discipulos velut oves in medio luporum, et monet ne timeant eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, et promittit etiam ipsius corporis renovandam integritatem usque ad capilli reparationem pertinere

gladium renovat in magnam
autem innumeri persecutores re
ferat ad pristinam formam
dixit se legionibus angelorum
impetrare potuisse ad dele(n)
dos inimicos nisi calix
bibendus esset quem paterna
voluntas dedisset. Bibit pre
cedens, firmat sequentibus
virtute patientie, suo revelat
precepto, suo confirmat exemplo.
Ergo quod deus illum suscita
vit a mortuis et donavit illi
nomen quod est super omne
nomen ut in nomine Ihesu omne
genu flectatur celestium terrestri
um et infernorum, et omnis
lingua confiteatur quia
dominus Ihesus in gloria est dei pa
tris. Ecce generaverunt ergo hic
patriarche et prophete ut ista re
gna deum dare et auferre
ostenderentur. Ideo hic regna
vicerunt apostoli et martires
ut regnum celorum desidera
tum potius panderetur. Illi
reges bella gesserunt ut
tales quorum victorias appare
ret dei voluntate prestare
isti non resistendo interfecti
sunt ut potiorem esse do
cerent victoriam pro fide vita
m occidi quamquam et illic
prophete noverant mori pro veritate
sicut ipse dominus dixit a sanguine
Abel usque ad sanguinem Zacha
rie, et id postea quam cepit

impleret quod sub figura Sa
lomonis quod latine interpre
tatur pacificus de domino Christo
ipse est enim rex noster in psal
mo prophetatum est et adorabunt
eum omnes reges terre omnes
gentes servient illi, et christianos
quos imperatores plenam gerentes
fiduciam pietatis in Christo demum
innumeris sacrilegiis qui spem suam
in sacramentis idolorum demo
niorumque posuerant, gloriosissi
mam victoriam perceperunt
cum apertissimis notissimisque
documentis de quibus nonnulli
iam scriptum memorie que
dam erunt illos fallerent va
ticinia demoniorum hos fir
marent predicta sanctorum. Cum au
tem Sic verum istis vanis videtur
quod aliud tunc deus precipit
dispensatoribus veteris testa
menti in nomine gratia velaba
tur aliud predicatoribus novi tes
tamenti in veteris obscuritas
revelabatur, ad tendant
ipsum Christum dominum mutantem
que dixerat et aliud dicentem
dicentem Quando misi vos sine
sacculo et pera et calciamentis
numquid aliquid defuit
nobis, at illi dixerunt Nichil.
Dixit ergo eis Sed nunc qui
habet sacculum tollat, similiter et
peram, et qui non habet vendat
tunicam suam et emat
gladium. Nisi forte si ista diversa

in testamentis singulis utrumque
mirent ueteri et nouo etiam hoc
clamarent duo sibi testamen-
ta esse contraria. Quid enim quod ipse
respondebunt cum idem
ipse dicit antea misi uos sine
sacculo et pera et calciamentis
et nichil defuit uobis nunc autem
qui habet sacculum tollat simi-
liter et peram et qui non
habet tunicam uendat et emat
gladium. Iam nunc intelle-
gunt quemadmodum nulla
inconstantia precipientis sed
ratione dispensantis pro tempo-
rum diuersitate precepta uel consilia
uel permissa mutentur. Nam
si dicunt certi misterii gratia hec
de tollendo sacculo et pera
et emendo gladio locutum
fuisse cur non admittunt cer-
ti misterii gratia eundem unum
deum tunc prophetas gerere bella
iussisse nunc apostolos prohibuisse.
Verum cum eo quod ewangelio
commemorauimus uerba tantum
domini fuerunt, ibi et obtemperantium
ipsorum discipulorum facta secu-
ta sunt. Iam et tunc sine
sacculo et pera ierunt et
nichil eis defuit sicut eius
interrogatio et eorum responsio
declarauit, et nunc dixerunt
ei cum de gladio emendo
iussisset ecce sunt hic duo
gladii et ille ait sufficit
inquit et petrus armatus
inueniebatur cum auriculam per-
secutoris abscidit ubi spon-
tanea eius coherceretur au-
dacia, quia etsi iussus fuerat
ferrum tollere ita iussus
non fuerat et ferire. Latebat er-
go diuina uoluntas cur arma
portari precepisset quibus eos
uti noluisset, uerumtamen ad illum
cum ratione precepta ad istos
autem sine recusatione precepta fa-
cere pertinebat. Calumniosa
igitur imperitia moysen reprehendit
quod bella gesserit qui minus
reprehendi debuit si sua sponte
gereret quam si deo iubente
non gereret. Ipsum uero deum
quod talia iusserat audere
reprehendere uel dicere iustum et
bonum talia iubere potuisse
non credere hominis est ut mi-
tius loquar cogitare non
ualentis diuine prouidentie
per cuncta summa atque ima ten-
denti nec nouum esse quod
oritur nec perire quod moritur
sed suo singula queque or-
dine siue naturarum siue me-
ritorum uel cedere uel succedere
uel manere, hominum autem
rectam uoluntatem diuine
legi coniungi, inordinatam
uero cupiditatem diuine le-
gis ordine coherceri, ut nec
bonus aliquid cupiat preter preceptum
uelit nec malus amplius
quam permittitur possit. Ita sane

ut non impune possit quod iniuste voluerit, at propterea in omnibus que humana infirmitas horret aut timet sola iniquitas iure dampnatur. Cetera sunt vel tributa naturarum vel iusta culparum. Fit autem homo iniquus cum propter se ipsas diligit res propter aliud assumendas, et propter aliud appetit res propter se ipsas diligendas. Sic enim quantum in ipso est perturbat in se ordinem naturalem quem lex eterna conservari iubet. Fit autem homo iustus cum ob aliud non appetit rebus uti nisi propter quod divinitus institute sunt, ipso autem deo frui propter ipsum se et amico in ipso deo propter eundem ipsum deum. Propterea deum enim amat amicum qui dei amorem amat in amico. Sive autem iniquitas sive iustitia nisi esset in voluntate non esset in potestate. Porro si in potestate non esset nullum premium nulla pena iusta esset. Quod nemo sapit nisi qui desipit. Ignorantia vero et infirmitas ut vel nesciat homo quid velle debeat vel non omne quod voluit possit ex occulto penarum ordine venit et illis inscrutabilibus iudiciis dei apud quem non est iniquitas. Proditum est enim nobis peccatum Ade in fideli eloquio dei, et quia in illo omnes moriuntur, et quia per illum peccatum intravit in hunc mundum et per peccatum mors, [illegible] scriptum est. Et quia ex hac pena corpus quod corrumpitur aggravat animam et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, certissimum nobis et notissimum est. Et quia de hac iusta pena non liberat nisi misericors gratia certum est, et hinc apostolus gemebundus exclamat: Infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Que sit distributio iudicantis et miserentis dei, cur alius sic alius autem sic, occultis fit causis iustis tamen. Non tamen ideo nescimus omnia ista iudicio aut misericordia dei fieri, licet in abdito positis mensuris et numeris et ponderibus quibus omnia disponuntur a deo creatore omnium que naturaliter sunt, nec auctore sed tamen ordinatore etiam peccatorum, ut ea que peccata non essent nisi contra naturam essent sic iudicentur et ordinentur ne universitatis naturam turbare vel turpare permittantur meritorum suorum locis et condicionibus deputata. Que cum ita sint et tamen propterea secretum iudiciorum

dei motus secundum humanitatem nostram
tatum eisdem prosperitatibus a
lii corrumpantur alii tempe
rantius utantur, et eisdem
adversitatibus alii deficiant alii
proficiant. Cumque ipsa humana
mortalis vita temptatio sit
super terram, quis hominum novit
cui prosit aut obsit imperare
regnare vel servire vel vacare
vel mori in bello aut imperare
vel pugnare vel vincere vel
occidi? Cum hoc non constet et
cui prodest non dubium non esse
iudicium. Quid ergo insilimus
intemperantias reprehensi
onibus, atque utinam hominum
et non dei servierunt dispen
satores veteris testamenti, idemque
prenuntiatores novi testamenti
peccatores occidendo, servi
erunt novi testamenti idemque
expositores veteris testamenti
a peccatoribus moriendo, deo
tamen uni utrique servierunt per
diversa et congrua tempora
docenti bona temporalia et
a se petenda et propter se contem
nenda, molestias temporales
et a se posse imperari et propter
se debere tolerari. Quid ergo
crudele moyses aut man
davit aut fecit, cum qui
ssimum sibi populum suo zelans
et uni vero deo subditum cu
piens postea quam cognovit ad
fabricandum et colendum
ydolum defluxisse, mentemque
impudicam prostituisse demo
nibus, impiatos eorum vindi
cans gladio quos deus ipse
quem offenderant alto et secre
to iudicio feriendos voluitque
inferri et in presenti salubri
ter et disciplinam in po
sterum sancxit. Quam enim
nulla crudelitate sed magna
dilectione fecisse quod fecit, quis
non videbit cum agnoscat oran
tis pro peccato eorum et dicentis
si dimittis illis peccatum di
mitte, sin autem dele me de libro
tuo. Comparans ergo minus peritus
et prudens illam cedem et
hanc precem videt profecto
aptissime quid mali sit
anime per simulacra demonum
fornicari quando sic sevit qui sic
amat. Sic plane et apostolus
non crudeliter sed amabiliter tra
didit hominem sathane in in
teritum carnis ut spiritus sal
vus sit in die domini Iesu. Tradidit
et alios ut discerent non
blasphemare. Legunt scriptu
ras apocrifas manichei a
nescio quibus sutoribus fabu
larum sub apostolorum nomine
scriptas, que suorum scriptorum
temporibus in auctoritatem sancte
ecclesie recipi mererentur, si
sancti et docti homines qui
tunc in hac vita erant et
examinare talia poterant

et eos uera locutos esse cognoscerent. Ubi tamen legimus apostolum thomam cum esset in quodam nuptiarum conuiuio peregrinus et prorsus incognitus a quodam ministro palma percussum imprecatum fuisse homini presentem seuamque uindictam. Nam cum egressus fuisset ad fontem unde aquam conuiuantibus ministraret eum leo irruens interfecit / manumque eius qua caput apostoli leui ictu percusserat a corpore auulsam secundum uerbum eiusdem apostoli id optantis atque imprecantis canis intulit mensis in quibus ipse discumbebat apostolus. Quid hic uideri crudelius potest? Et tamen quia ibi nisi fallor hoc etiam scriptum est quod ei ueniam in futuro seculo petierit / facta est compensatio beneficii maioris / ut et apostolus quam carus deo esset per hunc metum commendaretur ignotis et illi post hanc uitam quandoque finiendam in eternum consuleretur. Utrum illa uera sit aut conficta narratio nihil mea nunc interest. Certe enim manichei a quibus ille scripture quas canon ecclesiasticus respuit tamquam uere ac sincere acceptantur / saltem hinc coguntur fateri uirtutem illam pacientie quam docet dominus dicens / si quis te percusserit in maxillam tuam dexteram prebe illi et sinistram / posse esse in preparatione cordis etiamsi non exhibeatur gestu corporis et expressione uerborum quandoquidem apostolus palma percussus potius deum rogauit ut iniurioso homini in futuro seculo parceretur in presenti autem iniuria illa non inulta relinqueretur quam uel percussori alteram partem aut ut ipsum feriret admonuit. Tenebat intrinsecus dilectionis affectum et exterius requirebat correctionis exemplum. Hinc sic omnino est sine conflictu cur noluit uidere tali animo famulum dei moysen. Ideo fabricatores et adoratores gladio prostrauisse / cum et uerbis illius satis appareat ita huiusmodi peccato eum ueniam deprecatum / ut nisi impetraret deleri se uelle de libro dei. Et quid simile ignotus homo palma percussus et deus ex egipti seruitute liberans per diuisum mare traiciens fluctibus persequentes inimicos operiens. idolo sibi prelato derelictus ac contemptus. Si autem penas ipsas comparemus. quid simile ferro interimi et a feris trucidari atque lacerari / quandoquidem iudices publicis legibus seruientes maioris criminis reos bestiis subiugari

quam gladio

quam gladio perimi iubentem. Sed ab
istis maledicis et sacrilegis
reprehensionibus Fausti quibus
nunc respondeo / quod locutus est dominus
ad Osee prophetam dicens: Accipe tibi
uxorem fornicariam et fac fi-
lios de fornicaria. In qua scriptura
sic excecati sunt in inmundicia cor-
dium / ut nec apertissima verba
evangelica intelligant ubi dominus dicit
ad iudeos / Meretrices et publicani
precedent vos in regno celorum.
Quid enim adversum clementie
veritatis / quid inimicum fidei christiane
si meretrix relicta fornicatione in
castum coniugium convertitur? Et
quid tam incongruum et alienum
a fide prophetie / quam si non crederet
omnia peccata impudice dimissa
esse in melius commutate? Itaque
cum meretricem propheta fecit uxorem
et ad vitam corrigendam mu-
lieri consultum est / et figure sa-
cramentum de quo mox loquemur
expressum est. Quis non videat
in hoc sacramento quid potius
manicheorum offendat errorem?
Solent quippe solent dare operam
meretrices ne gravide fiant: propterea
inde istis fornicaria magis per-
manens placebat ut dei opera
non ligaret / quam ut mulier fa-
cta uxor ut pareret. De Salomo-
ne autem quid dicam nisi quia
gravius ipsius fidelibus et sancte
scripture testimonio redarguitur
quam petulantibus et vagantibus
Fausti conviciis. Illa enim de illo
et quid boni prius habuisset
et quid mali faciendo bonum
in quo primum fuerat reliquisset
fideliter locuta est. Iste
autem oculis clausis vel potius
extinctis in quo lumine ma-
le infestante ducebatur ibat / quo
malivolentia precipitante fe-
rebatur irruebat. Hoc ipso
enim magis insinuaverunt sancti
libri religiosis lectoribus et recte
lectoribus suis / quam caste ha-
buerint sancti viri plures uxores
quod Salomon qui eas non illo
modo sed magis ad libidinem quam
ad propaginem habuit improbatus
est et reprehensus dei verbis ut
appellaretur amator mulierum
et in abyssum ydolatrie lapsus
atque demersus eadem veritate perso-
nam nullius acceptante prodente.
Nunc ergo iam pertractatis perso-
nis omnibus per quas Faustus
putavit scripturas veteris testa-
menti esse culpandas / redditaque
cuique suo sermone congrua ratione
vel defensis sanctis hominibus dei
adversus hereticorum carnalium
calumpnias / vel reprehensis ho-
minibus tamen scriptura lauda-
bilis venerabilisque monstrata
est / videamus deinceps ex or-
dine quos homines Faustus
accusando commemoravit / quid
etiam figurent ipsa facta hominum
quid prophetie gerant que futura

premunciarent quod iam sepius
de abraham et ysaac et iacob
quorum se deus ita dici voluit
tamquam solorum esset deus qui deus
est universe creature nec frus
tra utique eis tantum tribuens
honorem nisi quia noverat
in eis quod solus etiam perfecte
sciret esse sinceram preci
puamque caritatem et quia
in eis tribus patribus quoddam
consummavit magnum ac mira
bile sacramentum futuri populi
sui quod per liberas genuerunt
non solum in libertatem sicut per
saram et rebeccam et liam
et rachel verum etiam in servi
tutem sicut per eandem rebeccam
natus est esau cui dictum est
eris servus fratris tui et per
ancillas non solum in servitutem
sicut per agar verum etiam in li
bertatem sicut per balam et
zelpham ita etiam in populo
dei et per spirituales viros nascitur
non solum in laudabilem li
bertatem quemadmodum
quibus dicitur imitatores
mei estote sicut et ego cristi
verum etiam in dampnabilem
servitutem sicut per philippum
symon et per carnales viros
nascuntur non solum in servitu
tem dampnabilem qui eos
imitantur verum etiam in lau
dabilem libertatem quibus dicitur
que dicunt facite que autem

faciunt facere nolite. Hoc ma
gnum sacramentum quisquis in
dei populo prudenter agnoscit unim
tatem spiritus in vinculo pacis
usque in finem quibusdam coheren
do quosdam tollerando custo
dit. Sed eciam hec et de loth
quid esset laudandum quid vitu
perandum scriptura narravit et quid
intelligendum de tanta illa rei gesta
significavit demonstravi. Sequi
tur ut inde factum consideremus
quod cum sua nuru concubuit
quid significavit futurum. Sed prius
placuendum est ne quemquam
parve consideracionis offendat
quod quibusdam malis operibus
hominum in scripturis sanctis
quedam non mala sed bona fu
tura significantur. Servat
enim ubique divina providencia
virtutem bonitatis sue ut que
admodum ex adulterorum concubitu
formatur et nascitur homo
de hominum opere malo bonum
opus dei sicut in precedenti ser
mone iam diximus. Deformi
tate seminum non deturpatur
divine nature ita in scripturis pro
pheticis non tantum bona hominum
verum etiam et mala facta na
rrantibus quia prophetica est
ipsa narracio signatur aliquid
de malis sed operibus hominum
aliquid futurorum bonorum non
peccantis opere sed scribentis.
Neque enim iudas cum ad thamar

concupiscentia meretricis intraret, sic ut libidinis intentione gerebat, ut inde aliquid significaret quod ad salutem hominum pertineret; sicut nec iudas ille qui dominum tradidit hoc intendit ut aliquid inde gereretur quod ad eandem hominum salutem pertineret. Si ergo de tam malo opere iude illius tam bonum opus dominus fecit, ut eiusdem sue passionis sanguine nos redimeret, quid mirum si propheta eius de quo ipse ait: De me enim ille scripsit, ex malo facto iude istius bonum aliquid significavit ut suo ministerio nos doceret? Facta quippe hominum sancto spiritu disponente ac inspirante collegit propheta narrator eorum, que in proposito non narraret, ad prefigurationem rerum quas intenderat prophetare. Ad significanda autem aliqua bona nichil interest facta illa quibus ea significantur seu bona seu mala fuerint. Quid enim mea interest, cum volo legendo cognoscere, utrum ex minio rubrica scriptores nigros ethiopes et ex atramento candidos gallos depinxerint, si non scripturam sed picturam talem viderem, sine dubitatione reprehenderem. Ita in factis hominum que admirandum imitandumve proponuntur, magni interest bona ne an mala sint; que autem ad significandum dantur, sive scribuntur,

nichil refert in moribus facientium qua laudem reprehensionemve mereantur, si modo habeant aliquam rei de qua agitur necessariam prefigurandi congruentiam. Sicut enim cayphas in consilio quantum ad eius nocentem pertinebat animum, quantum denique ad ipsa verba si in eis non voluntatem dicentis attendas, quibus agebat ut iniustis modis christus necaretur, utique mala erant, tamen magnum bonum illo nesciente significabant. Qui ait: Expedit ut unus moriatur et non tota gens pereat. Dictumque de illo est: Hoc autem a se non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetavit quia oportebat ihesum mori pro gente. Ita factum iude secundum illius libidinem malum fuit, sed illo nesciente magnum bonum significavit. A se ipso quippe malum fecit, sed non a se ipso bonum significavit. Hoc autem quod nunc de iuda prolixius loquendum putavi, non ad hunc tantummodo iude factum, sed etiam ad cetera valeat, si qua occurrerint mala opera hominum quibus bonum aliquid enarrante scriptura significatum est. Quid enim thamar ergo pro viro, unde intelligitur plebs regum in ecclesia, cui de tribu iuda reges sunt manati, adhibebantur? Certo nomen omnis amaritudo interpretatur. Ipsa cum duo

fellis poculum dedit. Duo autem
genera principum qui non recte opera-
bantur in plebe, unum eorum qui ob-
erant, alterum qui nichil proderant
significantur in duobus filiis Iude quorum
unus erat malignus vel sevus
ante dominum, alter iniuriam fun-
debat ne semen daret ad excitan-
dandum Thamar. Nec sunt am-
plius quam duo genera hominum
inutilia generi humano: unum
nocentium, alterum prestare nolencium,
et si quid boni habent in hac ter-
rena vita perdencium tamquam in terram
fundencium. Et quia in malo peior
est qui nocet quam ille qui non
prodest, ideo maior dictus malignus
ille et sequens qui fundebat
in terram. Nomen quippe maioris
qui vocabatur Her interpretatur
pellicius, qualibus tunicis in-
duti sunt primi homines in pe-
na dampnacionis sue dimis-
sis ex paradiso. Sequentis autem
nomen qui vocabatur Aunan
interpretatur meror eorum. Quorum
nisi quibus nichil prodest cum habeant
unde prodesse possint, atque id perdant
in terra? Maius porro malum
est ablate vite, quod significat pel-
licius, quam non adiute, quod significat
meror eorum. Deus tamen
ambos occidisse dictus, ubi si-
gnificatur regnum talibus hominibus
abstulisse. Tercius non filius
quod illi mulieri non iungitur
significat tempus ex quo reges plebis
Iudeorum ceperunt de tribu Iude non
fieri. Et ideo erat quidem filius
Iude, sed eum Thamar maritum
non accipiebat, quia erat eadem
tribus Iuda, sed iam populo Iudeorum ne-
mo regnabat. Unde et nomen
eius Selo interpretatur dimis-
sio eius. Non pertinet sane ad
hanc significationem viri sancti
et iusti qui licet eo tempore fuerint
ad novum tamen pertinet testamentum
cui prophetando sicut illis fu-
erunt qualis David fuit. Eo
sane tempore quo iam Iudei ce-
perunt reges ex tribu Iuda non habere
non est computandus Herodes
maior in regibus eius tamquam
maritus Thamar. Erat enim
alienigena, nec ei sacramento
illo mistice unctionis tamquam
coniugali federe coherebat, sed tamquam
extraneus dominabatur, quam
potestatem a Romanis et a Cesare
acceperat. Sic et eius filii tetrar-
che, quorum unus erat Herodes
patris nomine appellatus qui
cum Pilato in passione domini con-
cordavit. Usque adeo autem isti alienigene non
a deo non deputabantur in regno
illo mistico Iudeorum ut ipsi Iu-
dei publice clamarent frenden-
tes adversus Christum: Non nos habemus
regem nisi Cesarem. Nec hoc verum
nisi illa universali dominacione
Romanorum. Quippe etiam Cesar rex
erat non proprie Iudeorum. Sed ut Christum
sic negarent et sic adularent

ideo se tali nece dampnauerunt
Illo ergo tempore quo iam detri
bu iude regnum defecerat hic
mendum erat xpo vero salua
tori dno nro · qui non obessit nul
tumque possessor eius fuerat
prophetatum Non deficiet princeps
de iuda neque dux de femoribus
eius donec veniat qui mit
tendus est · et ipse expectatio
gentium Nam isto tempore omne
quod magisterium iudeorum
et iusticia vel que notabantur
unctio ipsa defecerat Secundum
prophetiam etiam danielis tunc ve
nit cui repositum erat expecta
tio gentium et unctus est sanctus
sanctorum oleo exultacionis pre partici
pibus suis Natus est enim hero
dis maioris tempore passus est
autem minoris herodis tetrarchia
Cum itaque venientis ad oues
que pecrant domus israel figu
ram gessit ipse iudas · cum
iret ad tondendas oues suas
in thamna quod interpretatur defi
ciens quum eius defecerat prin
ceps de iuda et omne magi
sterium atque unctio iudeorum
ut veniret cui repositum erat
Venit autem cum suo pastore odolami
te cui nomen erat iras · et interpretatur
odolamite testimonium in aqua
Cum hic plene testimonio
dominus venit · huius quidem testi
monium maius iohannis tum
propter oues infirmas hic testimo

nio est usus in aqua Nam et
ipse iras quod nomen illius pa
storis fuit interpretatur frater meus
interpretatur Vidit omnis fratrem suum
iohannes fratrem secundum semen abrahe
secundum cognacionem matris eius
marie et elizabeth matris
sue kmidemque dominum et deum
suum quia sicut ipse ait exple
nitudine eius accepit · vidit
omnino et ideo in natis mulierum
maior illo non surrexit · quia
ex omnibus prenunciantibus xpm
ipse vidit quod multi iusti
et prophete cupierunt videre et non
viderunt · salutauit exultans
cognouit preceptum et columba
et ideo tamquam odolamites ve
testimonium perhibuit in aqua ·
Venit autem dominus ad oues tan
quam iudas hic est confitentes
fidelis laboriosis et quibus
laudate mandatis canticorum
dentes sicut velut grex de
tonsarum Nam thamar habi
tu mutato venit · et quamvis
interpretatur thamar quia in ea pro
prius nomen amaritudinis
inuenerit eius illius amari
tudinis in qua dominus fel minis
strauit · quia illius in qua petrus
amare fleuit Nam et meli
latine confessio est Confessioni
ergo amaritudo miscetur ut
vera penitentia persignetur
Hec penitencia fecundatur
etiam in omnibus gentibus ro

scientia. Oportebat enim Christum pati
et resurgere tertia die et predicari
in nomine eius penitentiam
et remissionem peccatorum per omnes gen-
tes incipientibus ab Ierosolyma.
Et ipse habitus meretricius
confessio peccatorum est. Typum quippe
iam ecclesie gerit Thamar ex
gentibus evocate, sedens cum
hoc habitu ad portam Enaim
vel Enan quod interpretatur fontis.
Currit enim velut cervus ad
fontes aquarum pervenire ad
semen Abrahe. Illic autem agnos-
centi se celatur, quia de illa pre-
dictum est: populus quem non cognovi
servivit mihi. Accepit
in occulto anulum, monile
et virgam. Vocatione signatur,
iustificatione decoratur, glori-
ficatione exaltatur. Et quos enim
predestinavit illos et vocavit,
quos autem vocavit illos et iusti-
ficavit, et quos iustificavit
illos et glorificavit. Sed hoc ut
dixi adhuc in occulto ubi fit
conceptio sancte ubertatis. Mittitur
autem promissus hedus tamquam
meretrici; hedus exprobratio peccati,
per eundem Odollamitem tamquam
increpantem et dicentem: ge-
neratio viperarum. Sed non eam
invenit peccati exprobratio quam
mutavit confessionis amari-
tudo. Post vero iam publicis
signis anuli, monilis et virge
vincit temere iudicantes Iudeos,
quorum iam personam Iudas ipse ges-
tabat, qui hodieque dicunt non
hunc esse filium Christi nec habemus
nos semen Abrahe. Sed prolatis cer-
tissimis documentis nostre vo-
cationis, iustificationis, glori-
ficationis, sine dubio confundentur
et nos magis quam se iustifi-
catos esse fatebuntur. Et enu-
cleatius hec et membratim
quodam modo articulatimque scru-
tarer atque discuterem quantum
intentionem meam dominus adiuva-
ret, nisi me ab hac laboriosiore
diligentia finiendi huius operis
quod plus quam vellem iam pro-
lixum est cura prohiberet. Nunc
peccatum David quid in prophetia
significaverit quanta possum bre-
vitate perstringam. Nomina quippe
ipsa interpretata satis indicant
quid etiam hoc factum prefiguraverit.
David interpretatur manu fortis
sive desiderabilis. Et quid fortior
leone illo de tribu Iuda qui vicit
mundum? Et quid desiderabilius
illo de quo propheta dicit: veniet de-
sideratus omnibus gentibus.
Bersabee interpretatur puteus
satietatis sive puteus septimus.
Quamlibet autem harum duarum nominis
huius interpretationum, unde quod
dicte intendimus assumamus satis
congruit. Nam et in canticis
canticorum sponsa illa ecclesia est
que vocatur puteus aque vi-
ve. Et huic puteo septenarii

nimirum novum in spiritus sancti significa-
tione coniungitur propter racionem pen-
thecostes quo die missus de celo
spiritus sanctus venit. De septimanis
enim constare eiusdem festum die-
rum tobie quod scriptura testatur ad xl
ix annos quod est septies septem
unum additur quo unitas commen-
datur. In hac oracione unit
apostolica illa sentencia sufferentes
invicem in dileccione studentes
servare unitatem spiritus in vinculo
pacis. Quo itaque spirituali hoc est
septenario facta est ecclesia puteus
sanctitatis prima factus est mea
fons aque salientis in vitam
eternam quem cum habuit non
sciret mecum. Nam non qui
fuit maritus eius quid
aliud quam diabolus nomine
huius interpretacione significatur
cuius erant pessimo coniugio
deligati omnes quos gratia dei
liberat ut ecclesia sine macula
et ruga salvatori sponso copule-
tur. Ipsa namque interpretatur lux mea
dei tethens ab scissus sine qd
unitate non stetit sed altitudine sua
superba qua de celo habebat
superbie inito abscisus est sine
quod cadendo vero nubibus
sdutis transfigurat se in an-
gelum lucis audiens adhuc
dicere lux mea dei est. Ergo iste
quidem david quamvis inter scelera
teque peccavit quod scelus eius
eciam per prophetam arguit incre-

pando et ipse abluit penitendo
vermiculum ille desiderabilis cunctis
gentibus adamavit ecclesiam
suprascriptam se lavantem id est
mundantem se a sordibus seculi
et domum luteam spirituali contemp-
lacione transcendentem atque cal-
cantem et inchoata cum illa
spiritus conversione notitia post
perca penitus separata diabo-
lum occidit eamque sibi perpetuo
connubio copulavit. Miremur er-
go peccatum sed prophetam non extin-
guamus. Amemus illum david
quantum amandus est qui nos a
diabolo per miseriam liberavit. Ama-
mus et istum david qui
tam grave in se vulnus ini-
quitatis penitencie humili-
tate sanavit. Iam de salo-
mone quid dicam quem vehe-
menter arguit sancta scriptura atque
condempnat, nichil quam de penitencia
eius vel precum indul-
gencia dei omnino commemorat.
Nec in presens occurrit quid
saltem in allegoria boni signet
per eius flenda submersio
nisi forte quis dicat mu-
lieres alienigenas quarum
amore exarserat significare
ecclesias electas de gentibus.
Propterea forsitan non absur-
de intelligi si ille propter salomo-
nem deserverent deos suos
et colerent deum eius. Cum
non ipse propter illas offendit deum

sunt et colunt deum caeli non est
quid boni inde coniectare po-
ssimus. Ceterum tamen nichil arbi-
tror significare nisi malum sicut
de uxore filiabusque Loth diximus.
Apparet enim in persona huius
Salomonis et mira excellen-
tia et mira subversio. Quod
igitur in illo diversis temporibus exti-
tit prius bonum et posterius
malum, hoc in ecclesia in isto
adhuc saeculo simul uno tempore
ostenditur. Nam bono illius
bonos et hic, malo autem illius
malos et hic significatos puto,
tamquam in unitate unius areae,
sicut in illo uno homine bo-
nos in granis, malos in paleis,
ut in unitate unius segetis
bonos in tritico, malos in
zizaniis. Si quid hinc sane
latius quae de illo scripta sunt di-
ligentius pertractatis sive mi-
nime hic doctioribus aut me-
lioribus aliud probabilius e-
lucere potuit, cavit tamen non eam
rem ita dimisimus ut inten-
tionem nostram alia propa-
rantem tamquam interrupta se-
creb congressionis impediat. De
Osee autem propheta non omnino
opus est dici quid illa vi-
sio factum ne significet quod
dixit dominus ad Osee: Vade et
accipe tibi uxorem fornica-
tionis et fac filios de forni-
catione, cum satis se ipsa sit
plana demonstret nunc et quare
sit dictum. Sequitur enim: Quia
fornicans fornicabitur terra a
domino. Et abiit et accepit
Gomer filiam Debelaim. Et
concepit et peperit ei filium. Et
dixit dominus ad eum: Voca nomen
eius Iezrael, quia adhuc mo-
dicum et visitabo sanguinem
Israel super domum Iehu et quie-
scere faciam et auferam regnum
domus Israel. Et erit in die illa
conteram arcum Israel in valle
Iezrael. Et concepit adhuc
et peperit filiam. Et dixit ei
dominus: Voca nomen eius Absque
misericordia, quia non addam ultra
misereri Israel, sed oblivione ob-
liviscar eorum. Et domui Iuda
miserebor et salvabo eos in
domino deo suo et non salvabo
eos in arcu et in gladio et
in bello et in equis et in equi-
tibus. Et ablactavit eam
quae erat Absque misericordia. Et con-
cepit et peperit filium. Et dixit
ei dominus: Voca nomen eius Non
plebs mea, quia vos non plebs
mea et ego non ero vester deus.
Et erit numerus filiorum Israel quasi
arena maris quae sine mensu-
ra est et non numerabitur. Et
erit in loco ubi dictum est
eis: Non plebs mea vos, dicetur
eis filii dei vivi. Et congre-
gabuntur filii Iuda et filii
Israel et ponent sibi caput unum

et ascendent de terra quia magnus
dies iezrahel Dicite fratribus vestris
populus meus et sorori vestre misericordiam
consecutam. Cum ergo missi et
facti huius signatum ipse dominus
per eandem scripturam evidenter
aperiat/cumque apostolice littere
hanc prophetiam completam in
novi testamenti predicatione tes-
tentur/quis qui audeat di-
cere non prophetia missum et factum
post quod se misisse et prophetiam
scripsisse ipse in suis litteris qui
misit exponit. Ait enim apostolus
paulus Ut notas faceret di-
vitias glorie sue in vasa misericordie
que preparavit in gloria quos et
vocavit nos non solum ex iu-
deis verum etiam ex gentibus
sicut et osee dicit Vocabo
non plebem meam plebem meam
et non dilectam dilectam et
erit in loco ubi dictum est eis
non populus meus vos ibi voca-
buntur filii dei vivi. Hoc
ergo de gentibus prophetatum pau-
lus ostendit. Nunc et petrus scri-
bens ad gentes propheta
quidem ipso non nominato
prophetiam tamen eius verbis suis
inseruit dicens Vos autem
genus electum regale sa-
cerdotium gens sancta populus
acquisitionis/quo virtutes
eius annuncietis qui de te-
nebris vos vocavit in illud
admirabile lumen suum
qui aliquando non populus: nunc autem
populus dei/quorum aliquando non mi-
sertus est nunc autem misertus
Hinc evidenter apparet quod
per prophetiam dictum est Et erit
numerus filiorum israhel quasi arena
maris que sine mensura
est et non numerabitur. Et co-
sequenter adiunctum est et
erit in loco ubi dictum est eis
non populus meus vos dicetur
eis filii dei vivi non omnino
de illo israhel esse dictum qui
est secundum carnem, sed de illo de quo
apostolus gentibus dicit vos
ergo semen abrahe estis secundum
promissionem heredes. Quia et
de illa iudea multi credi-
derunt et credituri sunt
nam inde erant et apostoli,
inde tot milia que cum illis
apostolis sociata sunt unde ecclesie
denique ad galathas dicit
eram autem ignotus facie e-
cclesiis iudee que sunt in
christo. Unde et lapidem an-
gularem in psalmis appe-
llatum dominum sic interpretatur
quod duos parietes in se ipso
coniunxit circumcisionis in
delictis et preputii ut duos
conderet in se in unum novum
hominem faciens pacem et
commutaret utrosque in
uno corpore deo per crucem inter-
ficiens inimicitias in semet
ipso et veniens evangelizaret

pacem his qui longe et his
qui prope id est qui gentibus longe
et iudeis prope ipse est enim
pax nostra qui fecit utraque
unum unitus et iste propheta
filios iuda ponens pro iudeis
et filios israel pro gentibus et
congregabuntur inquit
filii iude et filii israel pariter
et ponent sibimet caput
unum et ascendent de terra
Cum itaque prophetie tam ma
nifeste tempus rerum effectu
declarate quisquis contradicit
non solum propheticis verum etiam
apostolicis litteris non solum
quibuslibet litteris verum etiam
verbis impletis et clarissima
luce perspicuis imprudentissime
contradicit. Aliquid ergo forte
se diligentioribus requirebat
intentionibus. inde factum
ut hec fornicaria que significat
etiam de gentilium superstitione
iniquam prostitutione collectam
in habitu mulieris illius
que thamar appellata est
non possit agnosci. hic autem cum
ipsa scriptura se aperiat cum
apostolicis consonantibus libris
illustretur. quid hic ultimus
commoramur. Sed nunc iam videamus
quod restat de famulo dei
moyse quid etiam ipsa significent
que faustus obicit. Quod
cum fratrem defendens occidit
egiptium cuivis facillime
occurrit numerosum nobis
in hac peregrinatione diabolum
a domino christo defensis occidi. Quod
non in arena obruit interemptum
manifestum est cuius iam mor
tui tamquam presentiam in eis latere
qui non habent stabile fundamentum
Unde etiam dominus super petram
edificat et eos qui audiunt
verbum eius et faciunt com
parat prudenti viro qui e
dificat domum suam super petram
ne temptationibus cedat et
corruat. Illos autem qui audiunt
et non faciunt comparat stulto
edificanti super arenam cuius
temptata domus ruina fit
magna. Quod vero expoliavit
egiptios iussu domini dei sui
nichil nisi iustissime iubentis
quid presignaverit iam in qui
busdam libris quos de doctrina
christiana prenotavi commemini ut
tunc occurrit mecum volo
posuisse quod auro et argento
et veste egiptiorum signa
te sunt quedam doctrine que
in ipsa consuetudine gentium
non inutili studio discuntur
Sive hoc significet sive illud
quod ex ipsis gentibus anime
pretiose tamquam vasa
aurea et argentea cum suis
utique corporibus quod vestes
significant adiungunt se populo
dei ut simul de hoc seculo
tamquam de egipto liberentur

sive hoc ergo, sive illud, sive aliquid
aliud hinc fuit figuratum, cer-
tum est tamen eis qui has litteras
pie legunt non frustra ista nec
sine pronunciatione futurorum
esse illa missa facta conscripta.
Iam porro de bellis que per
Moysen gesta sunt, nimis
longum est omnia pertractare. Sa-
tis ergo sit quod de illo bello ge-
sto cum Amalechitis iam superi-
us ipso ordine quo Fausto res-
pondeo, quantum satis pro suscepto
negotio videbatur, quid prophe-
tice premitteret, quid misterii con-
tineret exposui. Nunc illud
videamus in quo crudelitatis
nomen solent obicere Moysi vel
nimium harum litterarum vel
expertes omnium litterarum. Quod
quidem Faustus non expresse
posuit cum diceret crudelia
multa et mandavit et fecit.
Sed quia novi quid maxime
et invidiose iactare consueverunt,
ideo ipse hic commemoravi quod
superius defendi, nec quicquam
in eo facto esse criminis, vel
ipsi manichei qui corrigere ve-
llent vel quicumque alius imp-
eritorum aut impiorum puta-
verint. Nunc autem quid etiam
prophetice significationis habuit
requirendum est. Quod ex eis
multos qui sibi absente ipso
idolum fabricaverunt sine ulla
cuiusquam necessitudinis distin-

interemit, facile est ut intelli-
gatur hominum illorum interemp-
tione significare viciorum talium
qualibet illi ad eandem ydo-
latriam defluxerunt. Contra talia
quippe vicia sevire nos iubet
psalmus cum dicit Irascimi-
ni et nolite peccare. Contra talia
vicia sevire nos iubet apostolus
cum dicit Mortificate membra
vestra que sunt super terram, forni-
cationem, immundiciam, luxu-
riam, concupiscentiam malam
et avariciam que est idolorum
servitus. Sed quid sibi velit
quod prius fecit ut ipsum vi-
tulum igne combureret
minutatimque conscideret et in
aquam sparget et potum
populo daret, maiore intentione
perscrutande significationis in-
quirit. Cum tabulas quas
digito dei, hoc est operatione
spiritus sancti scriptas acceperat, ideo
fregit, quia indignos eos
quibus eas legeret iudicavit
si denique ut ab eis ille vitu-
lus penitus aboleretur in-
cendit comminuitque contrivit magna
sparsit atque submersit sicut est
et potum hoc populo dedit. Sed nunc
non extitit factum hoc ad
inquirendam et intelligendam
propheticam significationem. Excitat
ergo iam intentos mentibus sacri
diaboli corpus vitulus, id est
homines in omnibus gentibus

quibus adheret sacrilega caput
hic est auctor eorum diabolus an-
tenim propterea quia videntur
idolatrie ritus velut a sapi-
entibus instituti de quibus
dicit apostolus Qui cum cognoscen-
tes deum non sicut deum glorifi-
caverunt aut gratias egerunt
sed evanuerunt in cogitatio-
nibus suis et obscuratum est
insipiens cor eorum dicentes
enim se esse sapientes stul-
ti facti sunt et inmutaverunt
gloriam incorruptibilis dei in
similitudinem imaginis cor-
ruptibilis hominis et volucrum
et quadrupedum et serpen-
tium. Herbae qui sapida iste vitu-
lus aureus qualia solebat
egiptiorum etiam ipsi prima-
tes etiam quam docti homines
adorare figmenta. Hoc ergo
vitulo significatum est omne
corpus id est omnis societas gen-
tilium idolatrie deditorum. Quam
sacrilegam societatem dominus christus
illo igne comburit de quo
in evangelio dicit Ignem veni
mittere in terram et qui non
est qui se abscondat a calore
eius. Dum videlicet credunt
gentes igne virtutis eius di-
abolici moris forma solvitur.
Totum deinde corpus illud
comminuitur id est ab illa male
conspirationis conflatione
distissim illis intatis humi-
liatur. Et quemadmodum magna
mittitur ut eos israelite id est evangelii
predicatores ex baptismo in sua
membra hoc est in corpus dni
cum transferant. Sicut novum isra-
helitarum petro de ipsis gen-
tibus dictum est: macta et man-
duca. Quare non etiam comede
et bibe. Ita ille vitulus igne
zeli et aciem ubi et aquam
baptismi ab eis potius quos
absorbere conabatur absorbtus
est. Ergo hec quoque loca scrip-
turarum de quibus eisdem
scripturis calumpniam heretici
perscrutata sunt et quodammodo in-
terrogata quanto videntur ob-
scuriora tanto mirabiliores
in se misteriorum thesauros late-
re respondent. Quanto magis
impiorum blasphemia ora co-
mitescere omnes debent cum
opitulantur aptissima veri-
tate. Sicut qui prostrato spiritu
quod iniussitent non invenerunt
et maluit miseri manife-
statione eius suas fauces ob-
turare quam suavitate pectus
implere. Et primus ipsi sonant si
omnia caput illud quod iam
ascendit in celum et hic corpus
eius quod usque in finem labo-
rat in terra scribentium. Quas
ne sancti omnes parturivit in-
tentio nec esse quicquam cre-
dendum est librorum prophetarum
contextione narratum quod

non significet aliquid futurum nisi
que ideo posita sunt ut ex eis
quodammodo religentur ea que illud
regnum plurimum sive proprie sive
figuratis locutionibus rebusque
prenunciant. Sicut enim in cytharis
et huiuscemodi organis mu-
sicis non quidem omnia que tan-
guntur canorum aliquid resonant
sed tantum corde / cetera tamen in toto cy-
thare corpore ideo fabricata sunt
ut esset ubi innecterentur / unde et
quo tenderentur ille / et quas ad can-
tilene suavitatem modulaturus
et percussurus est artifex / ita in
his propheticis narrationibus que
de rebus gestis hominum prophetico
spiritu diliguntur aut aliquid
iam sonant significatione futurorum
/ aut si nichil tale significant ad hoc
interponuntur ut sit unde illa signi-
ficantia tamquam sonantia conne-
ctantur / has autem rerum gestarum alle-
goricas narrationes si nolunt
heretici sicut a nobis exponuntur
accipere vel etiam nichil eas nisi
quod ipse sonant significare con-
tendunt / non est luctandum cum
hominibus qui dicunt non sapit
palato meo quod sapit dentibus tuis
Cum tamen ea que divinitus scripta sunt
aut mores pietatis formare
aut aliquid figurate significare
vel credantur vel intelligantur
aut utrumque potius cum etiam
ipsa que figurate
dicta vel facta intelligantur
ad eosdem mores bonos pietatis
referantur. At prophetice etiam
si manicheis vel quibuslibet aliis
de his figuris rerum gestarum
sive displicet intellectus sive ratio
sive opinio illud sufficiat quod
patres nostros quibus deus perhi-
bet bone vite ac iusticie pre-
ceptis obediencie testimonium
caritatis regula defendunt
que in peccatis et distortis cordibus
displicere non possit. Et quod ea scrip-
turis cum perversitas erroribus illa
minime est in quibuslibet hominum
factis / que vel laudantur / vel ar-
guuntur / vel tantum narrata nobis
meditanda proponuntur ipsa inau-
dibilis venerabilisque ~~prestat~~
prestitit. Sermo ergo utilibus ac
salubribus pie legentibus vel au-
dientibus illas sacras litteras
consuluit ac prospicere potuit quemadmodum
ut non solum meritis laudabi-
les homines ad imitandum
et reprehensibiles ad cavendum
proponerentur / verum etiam que
a bonorum declinationes
et lapsus in malum sive inde
denuo correcti in viam re-
deunt sive inemendabiles ma-
neant / et rursus quedam
malorum immutationes et pro-
ventus in bonum sive per-
severantur / sive inde relapsiones
relapsiones ut nec iusti in sua
iam securitate extollantur
nec iniusti in sua desperatione

desperatione obdurentur. At illa
que neque adiuvandum neque
ad cavendum facta hominum
pertinent et tamen in sancta scrip-
tura reperiuntur, aut ad illam
connexionem posita sunt, quibus
occasionibus ad res necessa-
rias veniaturi sunt, eo ipso quo
videntur superflua satis a-
monent in eis querere ap-
tere mystice alicuius significationis
oraculum. Neque enim de liberis
libris loquimur, nequaquam nulla
vel pauca ac non multa aper-
tissime prophetico spiritu prenunciata
sunt, quo ipsis rebus impletis au-
ctoritatem divinam fidelissima
perclarissima veritatis luce testan-
tur. Omne desipiat quisquis
eos superflue vel que fatue lo-
cutos aliquid putat, quibus
non solum omnia hominum
in memoriaque genera subdita
videt. Verum etiam hic ab eis
predictum legit presentia que cog-
noscit. Quamquid nam quod
si quisquam legentis strictum
daviae crucis cum duo cogente
ac minante pervenit unde
sibi ad peccandum fomitem
probat, illa scriptura culpanda
est. At non tanto severius ille
dampnandus quanto potius
ad se vulnerandum aut occiden-
dum abuti voluit ea re que
ad sanandum liberandum que conscripta
est. Verum cum homines impe-

creatum lapsi sunt superbia negli-
gunt penitentie medicinam
vel recipiende salutis nomine
persecrende ~~dispe~~ diffidentia
penitus perierunt. De tanto nimis
exemplum propositum est quo
sanantur egroti, non quo hij qui
sani sunt sancientur. Neque enim
medicine iniuria est si vel insanam
scripsit vel maligni aliquos fera-
mentis medicinalibus perimant.
Sicut patres nostri patriarche atque
prophete quibus tam illustre testi-
monium sanctitatis atque pietatis
ea scriptura perhibet, quam saluti
generis humani divinitus dis-
pensatam non negat nisi quisquis
aut eam nescit aut omnino sensu
rationalis consideracionis. Nam
sint etiam si libidinosi et cru-
deles fuissent sicut eos nam
aliquis error vel potius furor
accusat, non etiam per hoc dicto
electis eorum si ipsa etiam deo illos
demonstrarentur esse melio-
res. Omne melius est enim
pellere voluntati virum cum femina
quam esse fucessissima lucem
et miscendo se tenebris inqui-
nari. Iste homo avaritie ac
ventris causa uxorem suam
sororem mentitus maliorum
quibus vendidit. Quanto
ille peior et execrabilior est
qui naturam suam ad libidinem
desiderantem simulando eo
aptatam gratis eis polliciendo

corrumpendamque subiecit. Iam
cum filiabus qui etiam sciens
concubuerit nonne minus mali
impetrat quam qui membra sua
omnium talium peiorumque turpitu
dinum libidinibus miscet quando
enim tale abominandis flagitiis
quid committit nisi non deus vester ma
nichei turpitudinibus omnibus
polluatur. Denique si nec iacob
fuit aut faustus vel minor uxoribus
feda concupiscentia tamquam
hircus crearet nullam progenies
curam gerens sed lascive solius
voluptatis gratia quanto minus mi
ser quam deo vestro qui non solum
in ipso et membris minoribus uxoribus
omne illud dedecus luxurie pa
tietur omnibus celestibus corporibus
motibusque concretus sed in ipso hir
co que vestra illi sordibus compa
rarunt omne illum genitale
motum caloremque perpetitur
et ubique turpi condicione permix
tus in capro inflamatur in ita
pra seminatur in hircis generatur.
Ac per hoc et si iudas non tam for
nicator sed etiam sciens incestus
sive nefarius incestator extitit
nullius tamen incesti libidine deus
vester hereret sordet ardet. David
aut iniquitatis penituit quod
uxorem adamavit alienam
virumque eius mandavit occi
di. At non deus vester qui penite
bit quod altrinsecus genere mas
culino ac feminino principum

tenebrarum adamatus eorum
libidini sua membra concessit
erat maritum eius quamvis ad a
mancrat sed suos filios in membris
demonum atque demonibus
ipse fuit adamatus occidit.
Q et si non penituisset david
nec iusticie sanctitatem tali me
ruisset vere ipse etiam sic isto
deo manicheorum melior esset. Iste
quippe uno ipso facto putens
et aliis talibus quotquot libet
quam multa unus homo posset
admittere ille autem in omnibus
omnium talibus factis quamvis
rati one illam membrorum suorum tur
pari polluique convincitur. Et
hec ipsa accusatur a fausto
qui si meretricem turpi concu
piscentia captivatus adama
set atque duxisset eas certe ambos
et lascivum amatoris et obsce
ne meretricis partes et mem
bra naturamque dei vestri esse
predicatis. Illa enim meretrix quod
enim ambita ubis et non
plane dicam illa meretrix erat
deus vester. Verumque cum potestis dicere
quod servata atque incorrupta
sue sanctitatis nature illo mere
tricio corpore non ligatus sed presen
tatus incidet. Sed inquinatissima
esse ista membra dei vestri et obli
magna purgacione indigere
fatemini. Illa ergo meretrix
de qua hominem dei audetis
arguere deus vester esset etiam

si non esset inmixtus casto coniugio
conmixta. Aut si non multis par-
ticulam dei certe vestri licet im-
mundam non negatis illam accepisse
meretricibus. Hoc ergo iam melior
deo vestro quam ipsa una me-
retrix esset; ille autem conditione sua
illius conmixtione inmundo gentis
tenebrarum in omnibus meretrici-
bus prostituitur, in omnibus denique
maribus ac feminis late ne-
quiter fornicantibus et sese corru-
pentibus voluntatibus polluitur,
alligatur, rursusque in eorum
fetibus volutandus, solvendus,
ligandus donec ad ultimum
globum pars inmundissima
dei vestri tamquam inexpiabilis
meretrix perducatur. Hec scilicet
mala, has turpitudines, hec
dedecora a membris suis deus
vester arcere non potuit et hostibus
inimicis necessitate compulsus
addicta prodidit. Neque enim potuit
intercurrere inimicorum aciem vo-
lentium suis vel cunctis vel
partibus salvus. Quanto ergo
ille melior qui occiso egiptio
fratrem defendit illesum, quem
mirabili vanitate Faustus cri-
minat, et deum suum mirabiliore
cecitate non respicit. Quanto
melius ipse vasa aurea et
argentea abstulisset de gente egip-
tiorum, quam eius membra
depredaretur gens tenebrarum.
Et tu cum bellum tam miserum
ipse gessisset, cultores eius famulo
dei nostri obiciunt, quod bella ge-
sserit in quibus semper cum suis
omnibus victor de hostibus
triumphavit. Quem captivum vel
captivitate moyse belligerante de
populo israel duci potuit? Quod etiam
deus vester si potuisset utique fecisset.
Hoc ergo non est malos arguere
sed felicioribus invidere. Quod nec
autem crudelitas moysi quod in
populum qui contra eum peccaverant
gladio vindicavit. Cuius tamen
peccati veniam se pro illis etiam
domino vindicte offerens de-
precatus est. [illegible] et si hec
non misericorditer sed crudeliter fecis-
set, etiam sic melior deo vestro esset.
Neque enim quemquam suorum
innocentem et obedientem si
ad hostis cuneum disrumpen-
dum missus suis [illegible] et captiva
sub illorum cum postea si [illegible]
ipse dampnaret, quod facturus
est deus iste de sua parte quam
configet in globo quia obedivit
iubenti, quia in hostiles cuneos
pro salute regni eius proposita
sua morte processit. Sed vehe-
menter sibi sceleste malis
iam permixta et concreta non
obtemperavit preceptis. Quere-
ramus quare si ipsa voluntate
nec culpa et iusta pena. Et
iam si voluntas est rea in
illa est ad peccandum natura
contraria, et ideo manicheorum

omnibus conuicta est et causa sa
llacia. Sed autem ab hoste oppressa
quo missa est sed alieno malo superata
cum resistere non ualuerat
iniqua pena et magna crudelitas.
Sed ad excusandum profertur
dei necessitas. Talem colant
deum qui noluit colere deum.
Hanc quod fatendum est etiam
ipsi cultores eius quamuis talem
deum colendo sint pessimi tamen
hiis meliores illo sunt. quia saltem
sunt. ille autem nichil est nisi
fictio falsitatis et cogitatio uanitatis.
Sed iam cetera fausti ar
guta deliramenta uideamus.

Faustus disputatio xxiii

Faustus dixit. Disputanti mihi aliquando
quidam e numerosa plebe respondens
ait. Accipis ihesum de maria
natum. Cui ego. quem inquam
ihesum dicis ihesum. Etenim plures
in hebraismo fuerunt ihesus nuncupati.
Unus quidem naue filius discipulus
moysi. Alter uero filius iosedech sacerdotis
magni. Item alius qui
dictus est filius dauid. Alius
uero filius dei. Quem ergo
istorum de maria natum queris
ex me utrum accipiam. Dixit. quem
ingerit filium dei. Cui ego. Et
quo auctore quoue magistro
docente id accipiam. Et ille
matheo inquit. Quid enim
matheus scripsit. Et ille. liber
generationis ihu xpi filii dauid
filii abraham et cetera. Tum
ego putaueram inquam quasi
esset dicturus liber generationis ihu
xpi filii dei et me parauerat
ad scribendum. Sed quia nunc
fidelius capitulum memorasti admonendus
es ut id quod recitasti
consideres. Ego enim
matheus hic se dei filii generationem
scribere fatetur in titulo sed
filii dauid. Et ergo hunc intuentium
dicentium quidam filius dauid
erit iste de maria natus. Ubi hic
de dei filio ubi hoc omni generatione
textu nulla sit mentio
nisi ad baptismum scilicet frustra
tamen calumpniam nobis ingeren
tes scriptores. tamquam dei ille filius
uterum mulieris inclusisset.
At non hic clamat ut uidetur
et inscriptione sua ipsa se prius
ab hoc sacrilegio uindicat dauid
filium perhibens ex illa stirpe
ymmo dum se scripsisse non
filium dei. Iam ihesum quidem
eum qui sit filius dei si scripturis
huius uitam positam uerius
consideres. non tam ille de maria
ligione uult nos accipere
peccatum. quam factum
aliquem per baptismum apud
fluenta iordanis. Illic eum
dicit baptizatum a iohanne
eum qui dauid ex ab exordio
filium designauit factum aliquem
esse filium dei post annos
dumtaxat sermonem huius fide
ferme xxx. ubi et uox tunc

audita e dicens ad eum filius
meus es tu ego hodie genui te
Videt ergo id quod an annos
xxx ut hunc videtur de maria
natum est non esse filium dei sed
id quod de baptismo postea
factum ad iordanem .i. homi
nem tamquam in nobis cum
credimus ad eum ex gentili
tatis errore conuersi Quod ipsum
tamen nostro iterum satis cum ea
fide faciat quam nos catholi
cam nominatis Cum enim sit
mathei videtur si sint ipsius
hec verba cum in sequentibus imputatur
tionibus marie dictum legi
istud filius meus es tu ego hodie
genui te aut hic est filius meus
dilectus in quo bene complacui
in temptatione eius aput iorda
nem Quando si et tu credas ita
ut scriptum e eris iam quidem
sic cum in credendo matheianus
est catholicus non nequaquam
Nam catholicam fidem nomi
nas que tanto longe abest
ab hac professione mathei quanto
procul est aureo Siquidem sim
bolum nostrum ita se habet ut credat
in ihesum xpistum filium dei qui sit
natus ex virgine maria quo
ergo est de maria accipe filium
dei mathei ab iordane nostri
credo ac preterea tam nos mathei
si hec eius precepto sunt gentius
est in professione ista sua quam
nobis in quod paulo pruden

tior nobis inuentus est ut ortum
ex semine scilicet dauid filio asse
reret magis quam filio dei Cum
ipse de duobus nos unum fateri
oportet aut hunc non esse mathei
qui hoc videtur asserere aut nos
non tenere apostolicam fidem Non
de hac sua nemo prorsus de
sinat ex deo accipiendi filium
dei tamen ut multum impende
re contendamus ut adiugamur
et falsis credere ex iordane nos
erit factus ihesus filius dei qui
natus ex tercio mulieribus qua
quam nec ipse quidem ille
quem maria peperit si nullus
erat recte dauid filius appella
nisi eum constet extitisse ex
ioseph seminatum Quod quia
negatis illud etiam fateamini
necesse est nec ex ipsum esse
quidem dauid filium qui quide
generatio abraham usque ad dauid
et a dauid ad ioseph usque deducit
ponit eos scilicet hebreorum patres
Ex quo quod ihesus acceptus non
est ut legitur nec filius erat
dauid longe demens qui que
sine coitu ioseph de maria na
tum dicturus erat hoc in princi
pio posuit esse filium Cum
ergo nec ipse quidem qui sit
ex maria genitus dauid re
cte filius appelletur quia non
sit natus ex ioseph quanto ma
gis filius dei quando inde nec in
genus ipsius origo ex hac re

fuisse monstratur, cum constet
esse david de tribu iuda, de quo
inde reges. sed ex tribu levi
sacerdotes. Quod ipsum palam
est quia eadem parte habuit sa
cerdotem quendam nomine
ioachim, cuius tamen in hac gene
ratione nulla usquam habita
mentio est. Quo ergo ad hanc
davitice cognationis prosapiam
maria pertinere dicetur, quae
tamen nec patrem habet iudam
nec maritum. Ac per hoc nec ille
david filius erit quicumque ex
eadem nascitur, nisi eius
hanc genituram sic admonebas
ioseph ut eius aut filia pro
betur aut coniunx. Responsio 23

Augustinus. Christiana fides catholi
ce eademque apostolica est, dominum
nostrum et salvatorem ihesum christum
et ipsum filium dei esse secundum
divinitatem, et filium david
secundum carnem. Quod ita probamus
ex evangelicis et apostolicis litteris ut
nemo possit contradicere probatio
nibus nostris, nisi qui ipsis litteris
contradicit. Nam sibi sicut faustus
ipse proponit nescio quem pariter
verba dixisse, et contra eius de
sancti scripturis astruas nulla
postea testimonia protulisse. Et
ego cum fecero nichil ei quod
respondeat remanebit nisi illud
quo nunc manifestissime verita
tis inscriptionibus sanctis expresse
illudere atque evitare conatur, ut

falsa illa et divinis codicibus
immissa respondeat. Verum demen
tiam furiosamque presumptionem
et audaciam, iam superius in
hoc opere quantum sufficere visum
est refutavi. Nec eadem repetere
oportet iuxta modum sermonis etiam
cogitemus. Verum igitur operis est
diffusa per scripturas omnes querere
atque colligere testimonia quibus
contra istum probemus in libris
magnis divine auctorita
tis eundem dici filium dei uni
genitum semper dominum apud deum, qui
dicitur esse filius david propter acce
ptam formam servi ex virgine
maria coniuge ioseph. Verumtamen
nunc quia de matheo voluit
disputare, nec ante totus ma
thei liber huic sermoni inse
ri potest, legat qui voluerit et
videat, quemadmodum matheus
eum, cuius parentes enu
merat, non dicit filium david
narrando nisi ad passionem
resurrectionemque perducat, nec aliud
quam ipsum dicat a virgine ma
ria de spiritu sancto conceptum et na
tum. Cui rei adhibet et testi
monium de propheta: ecce virgo ac
cipiet in utero et pariet fi
lium et vocabunt nomen eius
emanuel, quod est interpretatum
nobiscum deus. Eundem baptiza
tum a iohanne audisse de celo
dicit: hic est filius meus dilectus in quo
mihi complacui, de quo dictum

erat iam ex partu virginis nobiscum
deus. cuius forte visum sit faus
to minus esse quod dictus est
deus quam quod dictus est filius
dei. Christus enim quem conatus
est mattheo non esse visum quod
filius dei factus sit nisi ex bap
tismo quia facta est vox de celo.
hic est filius meus. Cum idem
euangelista ista etiam superius ad
hibuit divinum ex propheta testimo
nium quod partus virginis appella
tus est nobiscum deus. Huic sane
miserrimo deliro garrulitatem
debemus intueri aut obserua
re non permittente ut possit
lectori vaniloquia sua eorum
etiam de scripturarum testimo
nijs nebulas effundere falsi
tatis. sicut de abraham dicit
quod deo non crediderat de sara
sibi filium promittenti quia cum
ancilla concubuit. cum scriptura
testetur non deum illi partum
sare fuisse promissum tunc quando
uxorem suam sororem men
titus sit. cum genus sare nusquam
nullis litteris legit quibus de
hac re fides habenda est. Et
de filio eius ysaac quod etiam
ipse rebeccam falso dixit so
rorem suam. cum genus eius
ibi aperte scriptum sit et de ia
cob quod cottidie sortitum esset
inter mercem eius uxores que
una illum de agro uenientem
sibi ad concubitum raperet

quod illic omnino nusquam legisse
convincitur. Recte qualis homo
mendacies divinorum librorum
scriptores se odisse gloriatur
qui etiam de euangelio tante auc
toritatis culmine omnibus
noto mentiri sic audet. ut non
mattheum uel apostoli nomine pon
dere confirmatur sed nescio quem
alium sub matthei nomine uelit
putari scripsisse de christo. quod non
uult credere et quod calumpniosa
sua versutia refutare conatur
Hic ergo de celo dictum est super
aquas iordanis hic est filius
meus dilectus in quo michi
complacui quemadmodum dictum
est et in monte. Nec ergo quia
et ibi de celo vox ipsa sonuit
filius dei tunc factus fuit. qui qui
dem ex utero virginis ille ante
fuit formam serui qui cum
in forma dei esset non rapinam
arbitratus est esse equalis
deo. Denique ipse apostolus paulus
alio loco apertissime dicit, cum autem
aduenit plenitudo temporis mi
sit deus filium suum factum
ex muliere factum sub lege.
mulieris scilicet more locutionis
hebraice feminam appellans. Ipse
est ergo filius dei qui et dominus dauid
secundum diuinitatem. et idem ipse
filius dauid ex semine dauid
secundum carnem. Quod si nobis
credere non potest, ut hoc tamen adten
te idem apostolus timotheo con

mendaret dicens / Memor esto xpm
ihesum resurrexisse a mortuis ex se
mine dauid secundum euangelium me
um / contra quod euangelium quisquis
aliud annunciauerit ut ana
thema sit / magna cura fideles
B ammonuit. Quid ergo moueat
sancti euangelii sectatores quod
sine concubitu ioseph xpus
natus ex uirgine / filius tamen
dauid appellatur / cum generacionum
seriem non usque ad mariam · sed usque
ad ioseph matheus euangelista
perducat. Primo quia maritus eius
fuerat propter uirilem sexum pocius
honoranda persona. Deinde cum
quia concubitu non permixtus
ideo non maritus / cum ipse ma
theus narret ab angelo ma
riam coniugem ipsius appellatam
quam ugrat quod non ex ipsius
concubitu sed de spiritu sancto conceperat.
Quod si non matheus ex ipsius
ista uera sed aliquis ~~eius~~ falso
sub eius nomine sicut mani
chei putant ea falsa conscriberet
itane sibi etiam ipse in uerbis a
proximis et tam de proximo con
textis contraria loqueretur / ut quem
diceret dauid filium de maria
uirgine sine congressu uiri con
cubitu natum / eiusque parentes
gradatim enumerans usque
ad eum sine aliqua ratione perdu
ceret quem non coniugium marie ipse
dixisset. Item cum alius enume
raret progenitores xpi a dauid

usque ad ioseph / diceret eum filium
dauid. Et alius eum sine ullo
uiri concubitu ex uirgine maria
natum diceret / nec eum filium
dauid appellaret / nec sibi contrarios
putaret deberemusque eos sibi ho
diuersa locutos fuisse ut ut am
bo uel unius eorum falsitatis co
uincerentur. Cogitare enim
deberemus sic potuisse ut ambo
uera dicerent / ut et ioseph ma
ritus marie diceretur habens
eam coniugem continenter. non
concubitu sed affectu. non commixtione
corporum. sed copulacione quod est
carius animorum. Et ideo non
debuisse uirum uirginis mat
ris xpi separari a serie parentum
xpi / et ipsam mariam aliqua
de stirpe dauid uena sanguinis
ducere / ut caro xpi etiam ex uirgine
procreata sine dauid semine
esse non posset. Cum non unus
idemque narrator utrumque di
cat / utrumque commendet / et
uirum marie ioseph et xpi
uirginem matrem / et xpm ex se
mine dauid / et ioseph inse
rere progeneratoribus xpi ex
dauid. Quid restat ut cedat
qui maluit chmuo euangelice
quam hereticorum fabulis crede
re et mariam non fuisse ex
traneam a cognacione dauid
et eam ioseph coniugem non
frustra appellatam propter ordinem
sexus et animorum confederacionem

cui et si non fuit carne coniunctus
et ioseph potuit pater dignitate
virilem ab ordine generatio
num illarum non fuisse separan
dum, ne hoc ipso videtur ab
illa femina separatus cui con
iungebatur mentis affectu, et
ne homines fideles christi ad quos
sibi coniuges carne insistentur
tam magnum in coniugio depu
tarent, ut sine hoc coniuges esse
non crederent, si potius discerent
fidelia coniugia multo famil
liarius se adherere membris
christi quanto potuissent imitari
parentes christi. Ergo credimus
etiam mariam fuisse in cog
natione david. quia scripturis
eis credimus que utrumque
dicunt et christum ex semine david
secundum carnem et eius matrem
mariam non cum viro concumbendo
sed virginem. Quisquis itaque
dicit mariam ad consanguinitatem
david non pertinuisse, manifestum
est quod istarum scripturarum
tam excellenti auctoritati ob
luctetur. Ipse ergo convincat non
eam pertinuisse ad semen david
et hoc ostendat non ex quibuslibet
litteris sed ecclesiasticis cano
nicis catholicis. Alie quippe
apud nos non habent ad hanc rem
ullum pondus auctoritatis.
Ipse sunt autem quas recipit
et tenet ecclesia toto orbe dif
fusa, que per illas et etiam pro
phetata, quemadmodum promissa
sit, creditur. Proinde illud quod
de generatione marie faustus
posuit. quod patrem habuit ex
tribu levi sacerdotem quendam
nomine ioachim quoniam canonicum
non est, non me constringit. Sed etiam
si hoc crederem ipsum potius io
achim dicerem aliquid ad david
sanguinem pertinuisse et aliquo
ex tribu iuda in tribu levi fuis
se adoptatum, vel ipsum vel
eius aliquem progenitorem
vel certe in tribu levi ita natum
ut de stirpe david aliquam con
sanguinitatem duceret, sicut potuis
se idem faustus fatetur ut
maria de tribu levi esset, quam
tamen constat traditam viro qui
fuit de stirpe david, id est de tribu
iuda. Et dicit ita potuisse
accipi christum filium david fuisse.
Proinde si filia ioseph in nuptum
transisset in tribu levi non ab
surde diceretur etiam filius
david quisquis de illa et in
tribu levi natus fuisset. Ita si
mater illius ioachim, quem
patrem marie faustus eo
memorat de tribu levi et
genere david nupsit in tri
bu levi, non immerito et ioachim
et maria et filius marie
etiam sic ex david semine re
cte perhiberentur. Hoc ergo po
tius vel tale aliquid crederem
si illius apocriphe scripture ubi

ioachim patrem marie legitur auctori
tate detinere ipsum inveniri euan
gelium in quo scriptum est et ihesum
christum filium dei saluatorem
nostrum ex semine dauid secundum
carnem et propagine mariam pro
creatum. Sufficit ergo nobis quod
scripture que hec dicunt et
quibus credimus ab omnimodis
suis de nulla prorsus falsitate con
uincuntur. Non enim ergo verissime di
citur et si ego non ostendo mariam
non fuisse de cognatione dauid
tamen quod inde fuit unde hoc
certum ostendo clarissimo plane
atque fortissimo documento quod
scriptura confirmatissime aucto
ritatis et christum dicit ex semine
dauid et eius matrem sine
ullius concubitu virginem ma
riam. Certum non sibi faustus in
iuriam quem turpitudinis in suis
est uerecundissimus detesta
tor cum dicit. Frustra nobis
calumpniam ingeritis scriptorum
tamquam dei ille ille filium
in utero mulieris incluserit.
Non plane catholica fides
que christum dei filium secundum
carnem natum credit ex virgine
ullomodo eundem dei filium sic
in utero mulieris includit
quasi extra non sit quasi celi et terre ad
ministracionem deseruerit quasi
a patre recesserit. Sed vos ma
nichei corde illo quo nichil
potestis nisi corporalia phantas

mata cogitare ista omnia non
capitis quomodo dei verbum dei virtus
atque sapientia et in se manens
et apud patrem et vniuersam
creaturam regens pertendat
a fine usque ad finem fortiter et
disponat omnia suauiter. Im
mo disposicionis admirabi
li et ineffabili facilitate sibi
etiam matrem ipsam disposuit
et per suos suos de certe prius
seruitute liberandos eandem
formam seruorum hoc est mortale
corpus accepit. Acceptum mon
strauit. Monstratum et mor
te prestatum resurrectione sursum
erexit. Et tamquam templum
salutis iterum edificauit. Nos
tamen qui hec credere quasi sa
crilega formidatis non membra
dei nostri in utero virginis sed in
uteris omnium feminarum carna
lium ab electis uestris ad vinstabiles (?)
includitis. Non ideo nobis videtur
minor uester christus quia sic
verbum diuinum carne factum
in utero virginali ut nulla sui
commutacione in natura sua
inuiolabiliter permanens se
plenum sibi hominem coaptaret.
Et ideo nobis carus est deus
noster quia tot vinculis car
nium colligatus est in nequi
natus in nulla parte qua etiam
glorificans figendus est sine causa
superetias deprecatur aut etiam
pelimus o prestis deprecari non sinit

Faustus Disputacio xxiiii
dixit. Cur ergo ita hominem
negatis fieri a deo. Non quidem
nos omnino factum hominem si
a deo pernegamus sed quando et
qualiter et quemadmodum fiat hoc
querimus. Cum quidem sint secundum
apostolum homines duo, quorum
alterum quidem interdum exte-
riorem vocat, plerumque vero
terrenum, nonnumquam etiam veterem:
alterum vero interiorem et ce-
lestem dicit ac novum. Horum er-
go utrum fiat a deo querimus.
Cum quidem et nativitatis
nostre tempora duo sint, unum
illud quo nos irretitos car-
nalibus vinculis in lucem
hanc natura produxit, alterum
vero cum veritas ex errore con-
versos ad se regeneravit in via
tos ad fidem. Cuius nos temporis
secunde nativitatis in evangelio
Ihesus significans dicit: Nisi quis
renatus fuerit denuo non potest
videre regnum dei. Cuius cum
Nichodemus parum intellegens
hesitaret et qualiter id fieri
posset percunctaretur, nec esse enim
posse hominem senem iterum
matris introire et iterum nasci,
Ihesus ei respondens: Nisi quis na-
tus fuerit inquit ex aqua et
spiritu non potest videre regnum dei.
Et sequitur: quod nascitur
ex carne caro est, et quod nas-
citur de spiritu spiritus est. Cum ergo

sit et nativitas non ea sola est
qua in tempore gignimur sed et
illa alia qua renascimur, quando
non immerito curiose et hic
ipsum querere in quanam earum
nos faciat deus. Et hoc dubie, quoniam
nascendi duplex est, unus ille
sordidus et intemperantie plenus
quo sumus a generatoribus
turpiter et per libidinem sati, alter
vero honestatis et sanctimonie
quo nunc per ... per spiritum sanctum sub
bonorum doctrinis discipulati sumus
ad fidem Christi et omnis religio
et maxime Christiana ad fidem ...
iudeos infantes appellat. Et nec
et ipsum significans apostolus ait:
filioli mei quos iterum parturio
donec formetur Christus in vobis.
Ex nunc ergo iam non queritur utrum
deus hominem faciat, sed quando
et quemadmodum faciat. Ita
cum iuxta fingunt ut fere
gentibus placet et iudeis
et ipsis nobis, tunc nos deus
format ad imaginem suam et
veteres nos facit et per furorem
ac libidinem creat, quod haud
scio utrum divinitati eius congrue-
mat. Cum nos cum credimus
ad meliorem vite convertimur statum
tunc formamur a deo, ut
Christo sic placet et eius apostolis
et nobis professis, et novos nos
facit deus et honeste ac pure.
Et hoc quidem consentaneum ...
ne quemadmodum magis sit omne

maiestati. Et nos et si nos aucto-
ritatem Pauli non spernentes ex
ipso nobis querenam et quando
et quemadmodum deus hominem
faciat ostendemus. Dicit ad E-
phesios. Ut deponatis secundum pri-
orem conversationem veterem ho-
minem qui corrumpitur per deside-
ria erroris. Renovamini autem
spiritu mentis vestre et induite no-
vum hominem qui secundum deum
creatus est in iustitia et sanctitate
veritatis. Vides ergo quod creatur
homo ad imaginem dei, vide et
hic hominem condi alterum
et nativitate alia et alio
nascendi modo. Item cum
exuite nos et induite dicit
temporibus utique credulitatis signat
Cum non hominem novum a deo
creari testetur, tum indicat
veterem nec ab ipso esse nec secundum
eum formatum. Et cum prosequitur
dicens illum quidem secundum deum in sancti-
tate et iustitia et veritate, hunc
designat atque demonstrat alium
illum nativitatis morem
quem dixi longe dissimilem
huic qui corpora ... furiosis
genitorum complexibus semi-
navit quemque etiam cum ex deo
non esse eum illum solum mon-
stravit esse ex deo. Item non et
ad Colosenses idipsum dominus
dicit: Expoliate veterem hominem
cum actibus suis et induite
novum qui renovatur in agnitionem

dei secundum imaginem eius qui
creavit eum in nobis. Et hinc
ergo non solum hominem novum
condit eum esse quem deus fa-
ciat, sed quando etiam et quibus
modis formetur edocuit, id est in
agnitione dei quod signatur
credulitatis tempus. Et ad
hunc secundum imaginem inquit
eius qui creavit eum, ut
ex hoc liqueat veterem hominem
nec imaginem esse dei nec ab
ipso formatum. Etiam illud quo-
dem quod sequitur dicens ibi
non est masculus et femina
iudeus et grecus barbarus
et scitha, magis ac magis
cum nativitate hanc que
nos mares fecit ac feminas
grecos ac iudeos scitas ac
barbaros non eam esse in qua
deus operatur eum hominem
formare, sed illam que nos omni
exutos nationum varietate
sexuumque conditionibus unum re-
ddit ad instar eius qui unus
est id est Christus. Sicut idem rursum
apostolus dicit quotquot in Christo
baptizati sunt Christum induerunt
non est iudeus neque grecus
non est masculus neque femina
non est servus et liber, sed omnes
in Christo unum sunt. Ergo tunc
fit homo a deo qui cum sit in
ex multis non cum ex uno e
divisus in multis. Dum sit
aut nos primis ortibus id est corporalis

sed ad hanc intelligibilis
ac divinus, eo quod rectissime
nos hunc quidem corporibus nec
adscendendum putabimus verum
non supernae maiestati. Certa
post idem rursum apostolus ad
Corinthios dicit: In Christo Ihesu per
evangelium ego vos genui. Et
ad Galathas de semetipso:
cum placuit ei qui me se-
gregavit de utero matris meae
ut revelaret filium suum in
me ut eum annuntiarem
in gentibus, continuo non ac-
quievi carni et sanguini.
Deus quoque ubique cum in hac
alta nativitate mea spirituali
dum certat asseverare nos
a deo formari non in corpore illa
obscena ac pudibunda, quae
nos nihilo praestantiores neque
nudus animalibus ceteris
in utero materno et concepit
et formavit et genuit. Certa
de re animadvertite si non lucet
inimicis hac in parte nos
non tam professione a nobis dis-
tare quam intellectu. Siquidem
nobis placuerit hunc veteri et
exteriori hominum ac terreno
tribuere ut sit a deo forma-
tus, vos non convenit caelesti hoc
dederimus et interiori ac no-
vo hominum deferamus. Neque
id temere aut praesumptione sed
a Christo discentes et eius apostolis
qui primum eadem in mundo do-

cuisse monstrantur. Responsio 28

Augustinus. Sed Paulus qui
eundem interiorem hominem
pro spiritu intus, exteriorem non nisi cor-
pore atque ista mortali vita vult
intelligi, non secundum utrumque horum
simul duos homines eum dixis-
se alicubi eius litteris legitur,
sed unum quem totum deus fecit
et id quod intus est et id quod
extus, sed eum ad imaginem
suam non fecit nisi secundum id quod
intus est, non solum incorpore-
um verum etiam rationale, quod pe-
coribus non inest. Cum itaque unum
hominem fecit ad imaginem suam
et alterum fecit non ad imaginem
suam, quia hic utrumque intus
et extus simul unus homo
est. Hunc hominem ad imaginem
suam fecit non secundum id
quod habet corpus corporalemque vi-
tam, sed secundum id quod habet rati-
onalem mentem, qua cogno-
scat deum et omnibus irra-
tionabilibus eadem rationis
excellentia praeponatur. Sed illud
interius concedit Faustus a deo
fieri. Cum renovatur inquit
in agnitionem dei secundum
imaginem eius qui creavit
eum. Hanc apostolum plane
agnosco sententiam, quare ipse
alterum non agnoscit? Deus
posuit membra singulum
quodque eorum in corpore prout
voluit. Certe deus etiam exte-

creatoris hominis effector ab eodem
apostolo predicatur / ignarus aut non elegit
quod ipse putat / et tacet aut
respuit quod manichei fabulas
cum putat / Item cum de terreno
et celesti homine dissereret idem
paulus / inter mortale immorta
lemque discernens inter id quod
in adam sumus et illud quod
in christo erimus / ex ipsa lege / ex
ipso libro / et ex ipso loco adhi
buit terrenum .i. animalis corporis
testimonium ubi scriptum est / quod
deus etiam terrenum hominem fecit
Nam cum ageret quomodo resurgunt
mortui / et quo corpore veniunt
cum dedisset similitudinem de
seminibus frumentorum / quod nu
da grana seminentur et deus
illis det corpus quomodo voluit uni
cuique seminum proprium corpus / ubi
nichilominus manichei enervet
errorem / qui et grana et herbas
et omnes radices ac frutices
gentem tenebrarum dicit creasse
non deum / et in eis formis atque
generibus verum deum potius
credit alligari quam horum
aliquid operari / Cum ergo contra
manichei sacrilegam vanitatem
etiam ista dixisset / venit ad earum
differentias / non omnis in
quit caro eadem caro / inde ad
corporum celestium atque terrestrium
adminutationem corporis nostri quam
fieri possit spiritale atque celeste / Se
minatur inquit in contumelia

surget in gloria / seminatur in
infirmitate surget in virtute
seminatur corpus animale surgit
corpus spiritale / Deinde volens os
tendere originem corporis animalis
sic est inquit corpus animale
est et spiritale sicut scriptum est factus
est primus homo adam in animam
viventem / hoc autem in genesi
scriptum est ubi narratur quod
deus hominem fecit et corpus
quod de terra formaverat animavit
Veterem autem hominem nichil
aliud narrat apostolus quam vitam
veterem / dicit que in peccato est / nec
secundum adam nimirum de quo
dicit primum hominem peccatum
intrasse in mundum / et per peccatum
mors et ita in omnes homines
pertransiit in quo omnes peccaverunt
Ergo totus ille homo .i. et in
teriore et exteriore sui parte
inveteravit propter peccatum
et pene mortalitatis addictus
est / Renovatur autem nunc secundum
interiorem hominem ubi secundum sui
creatoris imaginem reforma
tur exuens se iniustitiam hoc
est veterem hominem et induens
iustitiam hoc est novum hominem
Tunc autem cum resurget corpus
spiritale quod seminatur animale
etiam exterior propter celestis
habitudinis dignitatem / ut to
tum quod creatum est recreet
et totum quod factum est re
ficiatur illo recreante qui

creavit et restituit qui fecit
Quod breviter explicat ubi ait
Corpus quidem mortuum est
propter peccatum spiritus autem vita est propter
iustitiam. Si autem spiritus qui sus-
citavit Christum a mortuis habitat
in vobis qui suscitavit Christum a
mortuis vivificabit et mortalia
corpora vestra per inhabitantem
spiritum eius in vobis. Etiam quis
catholica veritate instructus ig-
norat secundum corpus esse alios
homines masculos alias feminas
eos secundum spiritum mentis in quo re-
novamur secundum imaginem
dei non inveniri quia utrumque
deus fecit. Rursum idem apostolus
testatus est ubi dicit: Veruntamen neque mu-
lier sine viro neque vir sine
muliere in domino. Sicut enim mu-
lier ex viro ita et vir per mu-
lierem omnia autem ex deo. Quid
adhuc inepta fallacia hominum
alienatorum a vita dei per ig-
norantiam que est in illis propter
cecitatem cordis eorum nisi
in apertis litteris quod nolumus
verum est quod volumus falsum
est. Sed deserant manichei
aut resipiscant et non sint ma-
nichei. Agnoscant quem inte-
riorem hominem renovari ad
imaginem dei fatentur et hoc
testimonium illius etiam confirmant.
Cum autem dicit faustus quod
deus faciat hominem qui interior
in dei agnitione renovatur

interiorem eum ipse fecit qui re-
stituit ipse condiderit qui renovat
Respondebunt ipse. Cum vero ipsos
eorum si adiciamus quere-
res qui eum formavit que que-
rent ut se abscondant ne fabu-
le sue dedecus perditum ire co-
gantur. Nos enim dicimus adeo
formatum vel conditum vel
institutum esse de substantia eius
partem propriis eius adversus hos-
tes missam et peccato inquinatam
reatum et necessitate captivatum
et deformatum a luminibus et
cetera que iam tedet dicere. Ubi
enim et primum hominem quem nominant
ubi quod dicit apostolus de
terra terrenum quem nostro quem
suum principem exegetica mendaciorum
pestilentem de quo faustus tacet
cum eum de homine sibi proposuit
questionem tractaverit nec aliquo
eius contentionis quos disputat inno-
testat

Disputatio xxv

Faustus dixit Deus finem
habet aut infinitus est? Si ergo
vera non fallit que dicit deus
abraham et deus ysaac et
deus iacob habet finem deus
nisi forte alter est hic de quo
prophetas et alter que oratis
Alioquin commissionibus dumus
qui abraham et ysaac et ia-
cob agnoverim ceterarum potes-
tate designat etiam de ipsis
sita eos firmat potestatem
Finis autem finita potestas est

et ipse non caret fine. Denique et
antiquorum quidem hac ratione men-
tione facitis qui ante fuerunt
Enoch dico et Noe et Sem et
reliquos eorum similes quos sin[e circumci-]
sione quidem iustos in preputio
non negatis. Sed quia isdem circum-
cisionis insignibus carebatur
ne ipsorum quidem velitis esse
deum, sed solius Abrahe et semi-
nis eius. Igitur si est unus
et infinitus deus quid sibi
vult hec innotationis vere tam
diligens et sollicita cautio ut
non contenti nominasse dominum
adiciatis et unius Abraham
scilicet et Ysaac et Iacob
tamquam in turba aliqua deorum
erratura aut naufragium
passura nuda oratione non ad signum
naviget Abrahe. Et hec qui-
dem recta de causa iudeos ora-
re haud absurdum est ut porte
circumcisi. Sic enim circumcisionis
se innotare designant deum
ipsi deos incircumcisos non. Cur hoc
ipsum faciatis parum intelligo
cum in nomine generatis signum
quod habuit Abraham cuius
nos notatis deum. Vere enim
quod intelligi datur cogni-
tionis mutue causa ne a se
scilicet invicem oberrent
notas sibimet huiusmodi alicuius
imposuisse videntur iudei
ac iudeorum deus atque ipse quidem
eos circumcisionis obsceno cara-

ctere signavit, quo ut numquam
a ceterorum fuerit utriusque generis
permixtione tam ipsius esse
noscantur. Ideo non simul intrissim
deum parentum suorum cogno-
mine signavit, quod utique
et ipse fuerit in magna gentium
deorum frequentia: cui deus
Abraham audierit et deus
Ysaac et deus Iacob primus
se innotari cognoscat, quod
fere in multis fieri solet con-
similibus nomen, ut eorum nemo
appellatus respondeat nisi audito
cognomine. Sic namque et
pastor atque armentarius pe-
coribus notas imprimunt, ne eorum
quisque proprio insuper alienum
cernat. Quia et vos similiter
facitis deum Abraham dicentes
et deum Ysaac et deum Iacob
non solum finitum ostenditis hunc
deum, sed quod sitis etiam vos
ab eodem alieni signum eius
ac sacramenti expertes quod de
virilium mutilatio, per quam
idem suos agnoscit. Enim-
vero si hic est deus quem colitis
sequitur esse admodum quod
licet suum. Sed non infinitum
deum esse multis hunc vos
ante renunciare necesse est
et oratione mutata errores
pristini vestri promptitudine recedere.
Et hic quidem dictum est
ita ut deinde vos nosse vi-
deamus. Alioquin summum

et unum deum utrum sit idem
infinitus, nec non si contin-
det hic non nos boni et mali
contrarietas breviter potest do-
cere, quam quidem si non malum
est profecto infinitus est deus, sed
aut finem si malum est. Cons-
tat autem esse malum. Non igitur
infinitus est. Responsio xxi

Augustinus. Absit ut
hic nos quisquam interroget
qui nos novit ac de hac quaestio-
ne cum talibus disputet. Quis
enim est assignamento carnalium
corporaliumque pia fide exquirantu-
laciumque ratione intuitus inun-
daverint spatia quoquo ex
quantulacumque parte cogitare
possitis. Et nos quidem non po-
testis heresis quippe vestra nichil
aliud novit quam et corporis
et animam et deum per locorum
spatia vel finita vel infini-
ta distendere, cum solum corpo-
ralia occupet spatia vel spa-
ciis talibus occupetur. Con-
fuleris scriptis si nos hunc
~~[illegible]~~ quem non consuevistis
nec docere potestis aliquid
veri sicut nec intelligere nec
discere estis idonei, quod for-
tasse potestis intelligere si superbi
litigiosi quoque non sitis. Cum enim
quaeri coepit quo sit deus fi-
nitus, quae nullus locus capit
quo infinitus, quae totum filius
novit, quo finitus immensitas
quo infinitus perfectus, quo pro-
finitus nullum huius modi
quo infinitus modus. Communi-
onibus cogitatio carnalium cara
nescit. Et si multi sunt quod non
divinum est plus ex eo quod est cru-
besceat. Verum quia hic quod nobis
proponitis de deo finito et infini-
to, melius tacendo finitis [illegible]
nec a fine legis quod est spiritu
tam longe ab errare desinatis.
De deo autem abraham et ysaac
et iacob, cum sic ipse sit omnis
creaturae verus deus, cur illo
nomine se proprio suo insinuare
voluit, iam quantum satis erat
diximus. De circumcisione etiam
superioribus huius operis par-
tibus contra calumpnias im-
pietatis saepe respondimus. Est
autem signum in parte corporis co-
gnita diminutionis datum, quo
carnis expoliatio significata est.
Si quemadmodum dictum sit
omnia munda mundis, ista ma-
nia non heretica mente cogitarent
nullo modo irriderent. Sed quia
verum est et quod sequitur: in-
mundis autem et infidelibus
nichil est mundum, sed polluta
sunt eorum et mens et con-
scientia, videntes eos et di-
ciriter insultantes leniter
ammonemus, si sentiunt ipsos eorum
visco turpibus non eos habere quod
sibi videant, si quod lugeant
crimina de quibus eorum et illi pertinebit

que preciditur et illi sanguinem
quo est ille alligatus et magnum
natus mortuus est. Disputacio XXVI
Faustus dixit Ihesus si natus
non est quomodo mortuus est. Iam
nam haec coniectura est. Come
cterum autem nemo nisi que probaci
ones desiderant utitur testes
pondebimus tamen ad hec etiam
nec aliunde quam de his que
credere soletis afferentes exempla
que si vera sunt confirmabunt
et nos, si falsa destituent et
vos. Dicitis ergo quomodo mortuus
est ihesus si homo non fuit. Et
ego a vobis non requiro de helyas
quomodo mortuus non est cum fuit
homo. An huic mortali pro sua
dignatione licuit ius mor
talitatis invadere, christo non licuit
immortali de morte si necesse
fuit aliquid usurpare. Et si
helias invitum mundi contra
naturam ihesum ad triduum
tamen cur non magis contra natu
ram mori potuisse concedas
presertim cum etiam hoc non
solum de helia credatis, sed de
moyse atque enoch, quod sint
immortales et ipsi rapti cum
corpore suo in celum. Contra propter
si hoc argumento recte colligitur
ihesum fuisse hominem quia mortuus
est, poterit eodem nichilominus ar
gumento colligi et helyam
non fuisse hominem quia mortuus
non est. Falsum est autem non fuisse
heliam hominem quamvis in
mortalis credatur. Falsum
est enim ihesum fuisse hominem
quamvis estimetur esse mortuus
Et si in vera dicenti nobis crede
retis creditum ab hebreis falsam
traxit opinionem tamen de mor
te et de immortalitate helias.
Nam nec hic mortuus est nec
ille non mortuus. Sed nos quod
multis creditis quod non redigi
tis ad naturam. Contra propter
si quod nature proprium sit querit
illa quidem nec immortalem
mori vult nec non mortalem mor
talem. Sed non potestate video
ad hominem ad conspicienda que
velint querimus magis pu
to ihesum mori potuisse quam
non mori heliam. Maior enim
prestat erat in ihesu quam in helia
Et si tu impotenciorem contra
nature licenciam heliam michi
conservasse preter tamen nature
et condicionis eius oblitus
ergo ihesum potuisse mori si vo
luit cur non concedam etiam
si vere morte illam fuisse et
non mortis figuram consentiens
Ut enim ab inicio sumpta
hominis similitudine omnes
humane condicionis simu
lavit affectus sic abire non
erat si in fine eo consignata
dispensationis
de economie ea fuisse et
visus et mori. Contra illud
quasi commemorandum

quia si quidcumque praeter naturam
liceat quaeritur, certe omnia
id quaeri debet que Ihesus gessit
non ita morte tantum non ipsius
[n]atiuitatem et etenim a natiuitate
lumine inde natura non sinit
quod tamen Ihesus potens operari
uidetur. Ergo Ihesum illuminasse
cecos adeo ut iudei ipsi excla
marent ab initio seculi numquam
fuisse uisum ut aliquis aperi
ret oculos ceci natiuitatem manum
aridam sanasse motam ac ui
uum quoque praeter spem his praeter naturam
redonasse mortuis et in tabe
iam resolutis corporibus com
pagem redditam uitalem sed
integrasse spiritum quae non stupo
rem adducat et cogat quoda
modo minime credere cogitantem
quid liceat quidue non liceat
praeter naturam. Quare nec tamen omnia
hec quoniam facta ab eodem
credimus christiani non conside
ratione iam nature sed potes
tatis sue et uirtutis dei. Legit
id quoque quod de supercilio mon
tis iactatus aliquando a iudeis
illesus abierit. Cum ergo de sub
limi monte precipitatus mor
tuus non est quia utique noluit.
Et hec quidem nunc a nobis
ita responsum sit qui nobis
placet argumentari et ar
ma temptatis aliena dia
lectice disputare uolentes ali
quam nobis nec Ihesus mortuus

est nec est immortalis Helias.

Augustinus. **Responsio**

Hec omnia quid de Enoch et
de Helia et de Moyse scriptura sancta
ueritatis et magne sue fidei do
cumentis in summo culmine
auctoritatis locata testatur
hoc credimus, non quod Faustus
nos credere suspicatur. Quid sit
aut secundum naturam, quid contra
naturam homines qui sicut nos
errant nosse non possunt. Dicimus autem
humano more contra naturam
esse quod est contra nature usum
mortalibus notum. Nec nos
negamus. Sicut illud est quod
apostolus ait: si tu ex naturali in
cisus oleastro et contra naturam
insertus es in bonam oliuam.
Id contra naturam dixit quod est
contra consuetudinem nature quam
noticia humana comprehendit
ut oleo oleaster insertus non
oleastri baccas sed
oliue pinguedinem ferret. Deus
autem creator et conditor omnium
naturarum nichil contra naturam
facit. Id enim erit cuique natu
rale quod ille fecerit a quo
est omnis modus numerus
ordo nature. Sed nec ipse homo
contra naturam quicquam
facit nisi cum peccat qui
tamen supplicio redigitur ad na
turam. Ad naturalem quippe
iusticie ordinem pertinet ut
aut peccata non fiant aut impu

muta esse non valeant. Quodlibet
horum fit: naturalis ordo ser-
vatur si non alibi certe adeo.
Vexant enim peccata conscientias
ipsis quoque animo nocent cum luce
iusticie peccando privatur, etiam
si non consequantur dolores
qui vel corrigendis ingeruntur
vel non correctis ultimi reservantur.
Sed contra naturam non incongrue
dicimus aliquid deum facere quod
facit contra id quod novimus
in natura. Hanc enim etiam nos
appellamus naturam cognitum
nobis cursum solitumque nature
contra quem deus cum aliquid
facit magnalia vel mirabilia
nominantur. Contra illam vero
summam naturarum legem a no-
ticia remotam sive impiorum
sive adhuc infirmorum tam deus
nullo modo facit quam contra se ipsum
non facit. Spiritualis autem eademque
racionalis creatura in quo ge-
nere et anima humana est, quanto
amplius illius incommutabilis
legis lucisque fit particeps tanto
magis videt quid fieri possit
quid ve non possit. Quanto autem
remotior inde fuerit eo magis
miratur insolita quo minus
cernit futura. Et post quid de he-
lia factum sit nescimus, hoc
de illo tamen credimus quod vera
scriptura testatur. Illud sane
scimus hoc de illo factum quod
dei voluntas fuit, quod autem dei
voluntas non fuit fieri de quoquam
omnino non posset. Proinde si michi
dicatur fieri posse ut caro ubi-
gra huius vel illius hominis in ce-
leste mutetur, concedo fieri
posse sed utrum futurum sit nescio,
et ideo nescio quia quicquid
fieri debeat ut dei voluntas
me latet, illud me tamen non latet
sine dubio futurum si hec dei
voluntas fuit. Porro quod aliquid
futurum erat si deus fecit ne
fieret, fidissime respondeo illud
pocius futurum erat quod deus
fecit, non illud quod si futurum
esset hoc fecisset. Sciebat deus quod
facturus erat, utique sciebat, et
ideo simul sciebat illud futurum
non fuisse quod ne fieret facturus
erat. Et procul dubio pocius verum
est quod scit deus quam quod opi-
natur homo. Unde tamen non possunt
futura non fieri quam non fuisse
facta preterita, quoniam non est in dei
voluntate ut eo sit aliquid fal-
sum quo verum est. Quapropter omnia
que vere futura sunt sine dubio
fient. Si autem facta non fuerint, futura
non erunt. Preterita omnia que vere
preterita sunt sine dubio preterierunt.
Quisquis itaque dicit si omnipotens
est deus faciat ut que facta sunt
non fuerint, non videt hoc se dicere
si omnipotens est faciat ut ea que
vera sunt eo ipso quo vera sunt
falsa sint. Potest enim facere ut
aliquid non sit quod erat. Tunc

enim facit ut non sit quod id
esse inuenerit de quo fiat. velut
cum aliquem qui cepit esse
nascendo faciat non esse mori
endo. hoc enim factum inuenit
de quo fieret. Quisquis autem dicat
ut id quod iam non est faciat
non esse: quicquid enim preteritum
est iam non est. Quod et si de
ipso fieri aliquid potest adhuc
est de quo fiat. Et si est: quo
modo preteritum est? Non ergo est quod nec
dicimus fuisse. Si ideo uerum
est illud fuisse quia in uera
sentencia uerum est non in ipsa re
que iam non est. Hanc sentenciam
deus falsam facere non potest quia
non est contrarius ueritati. Quod
si queras ubi sit hec uera sentencia
prius inuenitur in animo nostro
cum id uerum scimus et dicimus.
Sed si et de animo nostro ablata
fuerit cum id quod scimus obliti
fuerimus, manebit in ipsa ueritate.
Semper enim uerum erit fuisse illud
quod erat et non est, et ibi uerum
erit iam fuisse quod erat, uerum
erat autem quam fieret futurum esse quod
non erat. Huic ueritati deus non
potest aduersari in quo est ipsa summa
et incommutabilis ueritas, quo
illustratur ut sit quicquid in
quorumque animis et mentibus
uerum est. Omnipotentem autem
deum non ita dicimus ac si eum
etiam mori posse credamus. Et quia
hoc non potest ideo non sit dicendus

omnipotens. Ille plane omnipotens uere
solus dicitur quia uere est, et a
quo solo est quicquid aliquid est
uel spirituale uel corporale, quia uniuersa
creatura sua utitur ut ei placet.
Placet autem illi secundum ueram
incommutabilemque iusticiam,
quod ipse sibi est incommutabi
lis. Omnia mutabilia commutans
punitis siue naturarum siue factorum.
Numquid ergo dicturi sumus quod
Helias cum esset creatura mu
tari non possit uel in deterius uel
in melius? aut eo modo non possit
quo genere humano genus insolitus
secundum dei omnipotentis uolun
tatem? Quis hec stultissimus
dixerit? Cur ergo quod de illo in
scriptura ueracissima positum
esse non credamus nisi putemus
hoc solum posse facere deum quod
uidere consueuimus? Sed si homo
inquit fuit Helias et potuit
non mori, cur Christus cum homo non
fuit non potuit mori? Tale est
ac si quisquam dicat. Si potuit
natura hominis in aliquid melius
commutari, cur dei natura in de
terius non potuerit? Stulte, quia
hominis est natura mutabilis,
dei autem incommutabilis. Possum
enim et aliquis insulsissimus
dicere: Si homini potest donare ut
regnet in eternum, cur non et
sibi facere ut dampnetur in eternum? c
Non hoc inquit ego dico sed in
humana saltem morte dei ut

caro illa moreretur quam de mor
talium genere assumpsit unum sa
perest. Veram istam triduanam
Christi mortem perhibentem ho
minum factam initus euangelica
predicat. Cum autem uelis triduanam
nam morte nulla mortali
assumpta creatura inopia di
uina natura, ideo non absur
de credi quia potest humana natura
inmortalitate donari perfecto
sic despicit quo quam nec donum
nostri ... dona dei. Deinde quod
illud quod scripturis potest non dicitis
ac sentitis deum sibi non fecisse
non dampnet infirmum, quando
pars illa dei inter in globo in e
ternum perpetuum configetur. Tan
et hic dicturus es quia pars
lucis hic est et pars dei deus
non est. Postremo ut sine ulla
ratiocinatione et plena fidei
uitate a nobis audiatis Hel
heliam hominem natum raptum
esse diuinitus de terra credamus
Christum autem ex uirgine non natum
et inreunte nec mortuum fuisse ideo
credimus, quia et illud de helia
et hoc de Christo sancta scriptura testatur, cui
nemo prius nisi qui credit, nisi
inpius nemo non credit. Illud
autem de helia uos negatis qui
omnia simulatis. De Christo autem
quod nasci non potuerit nec uos
dicitis sed cuius ex uirgine natiui
tatem nullam autem mortem
intuitu falsam fuisse conten
ditis. Hoc est etiam ipsam nullam
sed ad ludificandos humanos
oculos simulatam. Ad nichil a
liud nisi ut a bis qui ista
credidissent etiam uos omnia me
ntientibus ignosceretur. Si nimis
autem uobis proponat quod sibi quam
exponant catholici fratres pro
ferunt si natus non est quomodo mor
tuus est, nisi quia parum con
siderat ipsum adam et natum
non esse et tamen mortuum esse. Si
nolumus ergo filius dei in sibi hu
manam carnem ueramque for
mare non formauit et illi primo
homini qui omnia ex ipso
facta sunt, et quis eum non
potuisse audeat affirmare. Si
denique de celesti uel aeria uel
humida creatura corpus assumptum
uellet conuertere in humanae
carnis uerissimam qualitatem
ingnauiue ... et mortalis fieri
posse et mori. Hoc eum potuisse
facere qui negaret omnipotentem
omnipotentis filium negare audet.
Postremo si uolumus de nullis
elementis corporeis que prius
creata sunt corpus assumere
sed prorsus ex nichilo sibi creare
ueram carnem sicut primum creata
sunt cuncta que non erant
quis uerum contradicere, quis unum
fieri non potuisse contenderet.
Non ergo ideo credimus natum
ex uirgine maria quod aliter
in uera carne existere atque hominibus

d

apparere non possit. si quia sit scrip
tum est in ea scriptura cui nisi
crediderimus. nec xpianum nec ali
quid esse poterimus. Credimus ergo
ex uirgine natum xpistum quia
sit scriptum in euangelio et
uere natum et uere mortuum
quia ueritas est euangelium. Cur
autem illa omnia in carne ex utero
feminae assumpta pati uo
luerit / summi consilii penes
illum est siue quod utrumque
sexum quem creauerat etiam
hoc modo commendandum hono
randumque iudicauerit assu
mendo formam uiri et nascen
do de femina siue aliqua
alia causa. Veruntamen illud
sit non temere dixerim. illud
tamen fidenter dixerim nec aliter
factum esse quam euangelica ueritas
docuit / nec aliter fieri oportuisse
quam dei sapientia iudicauit. Cuius
fidem omnibus hereticorum dispu
tationibus atque opinionibus. Consi
lium autem sapientie dei super omne
consilium creature quantumcumque
laudande. Paulus sensibus sibi
ut credamus hortatur dicens et
si ipsi uera dicenti nobis crede
uelitis eorum ad hebreos falsam
traxit opinionem. Iste de morte
et de immortalitate [illegible]
paulo post dicit ut eum ab ini
tio sumpta hominis simili
tudine omnibus humane condi
cionis simulauit affectibus

si abire non erat si in fine con
signande economie gratia
finxit nisus et mori. O homo
pessime ac fallacissime quo
tibi ergo credam qui uera dicenti
eum xpistum dicis mortem pati
se mentiri. Ergo ille mentie
batur qui dicebat oportet filium
hominis occidi et tercia die resur
gere / et tu non mentiris et di
cis ut tibi uera dicenti credamus.
Veracior ergo petro / qui ei dixit
absit domine non fiet istud
et tamen meruit audire uade
retro sathanas. Et ille quidem
non hoc infructuose audiuit
qui eandem postea ueritatem
mortis xpisti nisi ad similem morte
correctus perfectus predicauit.
Apertum si ille quia tamen pu
tauit xpistum non moriturum
audire meruit sathanas / tu
quid mereris audire qui non
solum negas ~~at~~ mortuum
sed etiam dicis mortem finxisse
mentitum. Sed ideo inquit mor
tem ergo simulasse creden
dus est / quia omnibus huma
ne condicionis simulauit a
ffectibus. Rursus cum et hic con
euangelium conuictus est / quod
omnibus humane condicionis si
mulauit affectibus. Prorsus
dixit euangelista dormiuit ihesus
dixit / esuriuit / contristatus
est / exhilaratus est et si
quid aliud. Omnia uera sunt

que ita narrata sunt ut non
eum simulasse sed plane fecisse
exhibuisse eum scripta sunt
sane non necessitate conditionis
sed magisterii voluntate et di
vina etiam potestate. Nam
homo plerumque et si nolit
irascitur et si nolit contristatur
et si nolit dormit et si nolit
esurit ac sitit. Ille autem omnia
ista quia voluit. Sicut etiam nas
cuntur homines atque pariunt
non quia volunt nec quia
noluit. Ille autem etiam ista quia
voluit. Tamen vera hec et
de illo fideliter veraciterque con
scripta sunt, ut quisquis evangelio
eius crediderit veritate instruatur
non mendaciis illudatur. Dis

putatio xxvii

Faustus dixit. Si natus non est Ihesus nec
passus est. Si autem passus est
ergo et natus est. Non nobis
expedit in credendis huiusmodi rebus
consequentiam querere nature.
Alioquin infirmabitur omnis
nostra fides. Nam nos Ihesum Christum
quem natum sine viri coitu cre
dimus et si ex consequentibus pro
banda sunt erit hic falsum.
Respondebit enim et nobis respondendi
huiusmodi modum: quia si nata
est ex femina Ihesus ergo et semi
natus ex viro est. Si non semina
tus ex viro non est ergo nec natus
ex femina est. Potuit autem ut
nos credimus non nasci satus,
quare ergo non potuit et pati non
partus. Responsio xxvii

Augustinus respondit. Nemo
tibi ponit quod tibi ponis
nisi inperitus quem decipis non
instructus a quo convinceris.
Nam Ihesus et nasci potuit non
satus et pati non partus, sed unum
horum voluit alterum noluit.
Nasci enim non satus voluit,
pati autem non partus noluit, quia
partus est passus. Dic mihi
unde scis? Certe in evangelio
veritatis lego. Si autem tibi dicam
unde scis ista que dicis manichei
in expositionibus auctoritate
dicis esse et in evangelio falsitatem?
Ego aliter manifesto. Ita dicere
ti non crederem, nec si non in
Christum mentitum esse laudaret,
quod quidem in ipso non in
venit, sed quod ipse diligat pro
dit. Disputatio xxvii obiectio

Faustus dixit. Non poterat
mori nisi natus esset. Et
ego respondeo: nec nasci po
terat nisi deus non esset, sed
potuit et deus esse et nasci;
quare et non nasci poterat
et mori? Vides ergo inutile satis
non esse in his consequentiam
querendam argumentis, cum
de rebus agitur
que pertineant ad dominicum, que
revelandum potius est, quid ipse
de se, quid hic apostoli de eodem
predicaverint, ipsaque adeo per

tractanda genealogia est. et in
dendum si sibi conveniat non
ex coniectura passionis nati
vitatis eius esse exprimendam ve
ritatem. quia et pati non
natus potuit. et natus mi
nime pati. presertim ipsis
nobis fatentibus deo esse im
possibile nichil quod erit et
ipsum falsum si hoc constiterit
non potuisse mori non natum

Augustinus Responsio

Iteratum ac sepe tibi proponis
quod non audis ab eis quos
confutaris. Nemo tibi dicit
non potuisse mori nisi natum
esse. quia mortuus est adam
quamvis natus non fuisset
Sed dicitur natus esse. quia hoc
secundum evangelium non nescio quibus
hereticis loquitur mortuus
est quia hoc in ipso evangelio non
in libro alicuius heretici legitur
Sed tu quod prohibes argumentari
cum de rebus agitur que per
tinent ad hominem et querendum
censes quid ipse de se. quidve
apostoli sui de eodem predicaverint
cum repero mathei evangelium
veritate apostoli eius. ubi narra
tio nativitatis eius tota con
texitur. continuo dices illam
narrationem non esse mathei
quam mathei esse dicit univer
sa ecclesia ab apostolicis sedibus
usque ad presentes episcopos certa suc
cessione perducta. Tu mihi
quid contra lecturus es aliquem
forte librum manichei ubi christus
negatur esse natus de virgine
Sicut ergo ego credo illum librum
esse manichei. qui scriptus est tempore
quo manicheus vivebat in
carne per discipulos eius certa
successione prepositorum ad tua usque
tempora custoditus atque
perductus est. sic et istum li
brum credite esse mathei. quem
ex illo tempore quo matheus ipse
vivebat in carne non interrupta se
rie temporum ecclesia et certa
connexionis successione usque
ad tempora ista perduxit. Et dic mi
chi cui libro potius credere debeamus. eius
ne apostoli qui christo cum adhuc
in carne esset adheserat. an nescio
cuius persone qui tanto post natus
est. Sed alium forte profers librum
qui nomen habeat alicuius apostoli
quem a christo constat esse electum
et ibi christum natum ex maria
non esse lecturus es. Cum ergo
necesse sit alterum horum librorum
esse mendacem. cui nos potius
censes fidem accommodare debere
Utrumne quem illa ecclesia ab ipso
christo inchoata per apostolos provecta
certa successionum serie usque ad
hec tempora toto terrarum orbe di
latata ab initio traditum et
conservatum agnoscit atque approbat
an ei quem eadem ecclesia inco
gnitum reprobat. cum etiam profera
tur ab hominibus ita veracibus ut

xpm laudent esse mentitum
Hoc dicturus est genealogia
ipsa consideretur duorum euangeli
librorum utrum sibi conueniat In
uenit alibi mihi apex diuinus
quod dicendum fuit. Verum cum
nos monet nisi quemadmodum
duos patres potuerit habere
ioseph. Quod si cogitantibus
non occurrisset unus qui genu
it alius qui adoptauit nec
sic facile debuistis aduersus tan
tam auctoritatem praeproperam
proferre sententiam. Venit non si
uel admoniti cogitatis quam
hoc fieri potuerit euangelio simpliciter
credite, et nos potius tam ma
le ac peruerse argumentari
desistite. Quod autem putat neque
credendum esse sanctis quid de
se ihesus ipse praedicauit cum non
sit nobis iustum uideatur. Quis
hoc scire potest nisi discipulis eius
narrantibus. Quibus si non
creditur annuntiantibus quod
de uirgine natus sit, quo ei fi
des habebitur annuntiantibus
quod de se ipso praedicauit.
Si cum placet sumunt aliquas
litteras quae nullo alio narra
te ipsius ipse xpi esse dicant
unde si potuerat ut si uere
ipsius essent non legerentur nec
acciperentur non pro ipso culmine
auctoritatis eminerent nisi
eum ecclesia quae ab ipsis per apostolos
succedentibus sibimet episco

usque ad hoc tempus propagata dilatatur
multis mea iam completis
quae ante praedicta sunt, et usque
in finem quae restant sine du
bio futuris ac uenturis. Verum
et ille litterae si proferrentur ipsius
considerandum erat a quibus
proferrentur. Et ab ipsis ab illis
primitus sine dubio proferre
potuerunt qui tunc eidem
cohaerebant, et per illos etiam
ad alios peruenire. Quod si factum
esset, illas quas commemoram
postea per eorum et episcoporum successio
nes confirmatissima auctoritate
clarescerent. Quis est ergo tam
demens qui hodie credat esse
epistulam xpi quam protulerit ma
nichaeus et non credat facta
uel dicta esse xpi quae scripsit ma
theus. Aut si etiam de matheo
utrum ipse ista scripserit dubitat
de ipso quoque matheo non potius
id credat quod inuenit in ecclesia
quae ab ipsius mathei temporibus
usque ad hoc tempus certa succe
ssionum serie declaratur, et cre
dat nescio cui extruso de
perside post ducentos uel amplius
annos uenienti et suadenti
ut illi potius quod xpus dixit
fecitque credatur cum ipse
apostolus paulus post ascensionem
domini de caelo uocatus si non
inuenisset uiuos apostolos
quibus communicando et cum
quibus conferendo euangelium

eiusdem societatis esse appareret
ecclesia illi omnino non crederet
Quod cum cognovissent eum
hoc annuntiantem quod etiam
illi annuntiabant et in eorum
communione atque unitate in
ventum accedentibus etiam
per eum talibus signis qualia
et illi operabantur / ita eum
domino commendante meruit
auctoritatem ut verba illius
hodie sic audiantur in ecclesia
tamquam in illo Christus sicut verissime
ipse dixit locutus audiatur
Et putat manicheus credi
sibi debere ab ecclesia contra loquenti contra
scripturas tanta et tam ordi
nata auctoritate firmatas
per quas ei precipue commendatum
est / ut quisquis illi annunci
averit preter quam quod accepit
anathema sit. Sed rationem
inquit profero qua demons
trem scripturis illis non esse cre
dendum. Certe non argumen
taris et tam impudenter quosque ar
gumentatione superaris. Adhuc
redigitur omnis argumenta
tio tua / ut adversum cre
dat animam adeo se miser un
do esse miseram quia miseria
sua deo suo subvenerit ne illo
regno privaretur eiusque natu
ram atque substantiam usque adeo in
mutabilem incorruptibilem
inviolabilem contaminabilem
ut pars eius quedam nec
mundari valeat / et abysso q
eam fixerit innocentem de suis
visceribus misit que apud se peccan
tem teneret contaminationem
puniverit et illo globi supplicio
puniatur. Hic finis est omnium
argumentationum fabularumque
vanarum / quarum utinam sit
finis / sed misere et misere non
ut aliquando tam execrandas
blasphemias credere ac dicere
desinatis. Scripturis inquit
probo non esse credendum tamquam
inconstantibus sibique impug
nantibus testibus. Sed inter hoc
inquit eligo quod consentia
neum video veritati. Cum in vitam
fabule scilicet nec habenti in
capite bellum dei in medio
contaminationem dei in fine
damnationem dei. Et cuiusquam
inquit credatur litteris sibimet
adversis atque contrariis. Sed ideo
tibi hic videtur quia non
intelligis. Nam et quicquid
protulisti quod tale videtur
demonstratum esse est quam
non intelligis / et quicquid
protuleris demonstrabitur. Nulla
ergo causa est quare illis litteris
tanta auctoritate preditis non
credamus / et plane ista ma
xima causa est cur eos qui
aliud annunciant anathe
matizemus

Disputacio xxviiii

Faustus dixit Ergo magna
fecit quod visus ac passus

est si natus non est. Eadem interim vi-
cissim argumentacio retorquetur
ut magna et illud fuit quod
utero portatus aut quod editus
sit si seminatus non fuit. Ex
legem quippe nature esse constat
virginem peperisse multoque ma-
gis invenitam etiam post partum
virginem servare. Hec ergo preter
naturam non minus ut contingeret
pati eum potuisse nolentem
sine sorte nativitatis christi re-
de quantum ad rem attinet
utrumque hec nature contrarium
profitemur. Sed hec interest quod nos
honeste, vos turpiter; nos passionis
eius racione aliquam reddimus
et probabilem, vos nativitatis
aut nullam profitetis aut falsam.
Denique nos spectatoribus passionum
consitemur nec nec mortuum
nos precio pre ceperunt fuisse
credidit et utero muliebri portatum.
Aut si non ita est, fatemini et
vos quia hec etiam in magna
re sit factum ut videtur natus
et omnis nobis erit profligata con-
tencio. Nam illud quidem quod
sepe affirmare soletis necessario
eum esse natum, quia aliter
hominibus videri aut loqui
non possit, ridiculum est, cum mul-
totiens ut iam probatum nunc
est angeli et visi hominibus et
locuti esse monstrentur. Responsio
Augustinus. Si non vos dicat
magicam esse ut qui natus
non fuit moriatur. Nam hoc
magicum factum esse iam supra
commemoravimus. Sed et si nunquam
factum fuisset et christus ibi ita
venire voluisset ut non ex virgine
assumpta sed tu nunc vera carne
apparens non vera morte redi-
meret quis enim non potuisse
dicere auderet. Sed illud magis
erat quod fecit ut etiam de vir-
gine nasceretur et utrumque
sexum per quo liberaverat mo-
stravit erat dignaretur etiam
commendare in suscipiendo mascu-
lino suo corpore ex femina pro
creato contra vos ipsos magnifice
facto ipso loquens nostra sub
vertens qui masculum et
et feminam non dei sed diaboli
opus esse predicatis. Sed illud est
quod magis simile dicimus
asserere quod passionem mortemque
eius spectatoribus factam et
fallaciter dicitis adumbratam
ut mori videretur qui non
moriebatur. Ex quo fit ut
eius esse resurrectionem umbra-
ticam imaginariam fallacem
esse dicatis. Neque enim eius
qui non vere mortuus est
vera esse resurrectio potest. Ita fit
ut cicatrices discipulis dubi-
tantibus falsas ostenderet
nec thomas veritate confirmatus
sed fallacia deceptus clamaret
dominus meus et deus meus. Et tu
persuadere conamini lingua vos

loqui enim etiam christum dicatis
toto corpore fuisse mentitum Haec sunt
que nobis obiciunt qui talem
christum nobis fuisse discipuli
eius non sinunt nisi mendaces
nos quo fuit eius Non autem ideo
magica videri potest nata ex
virgine hominis caro quia
caro christi sola ita nata est sicut
nec illa magica quia sola
christi caro die tertio resurrexit:
nunquam ulterius moritura Ali-
oquin omnia miracula dei
magica erunt quia singu-
lariter facta sunt Que nec facta
sunt nisi que crediderunt non
oculos hominum prestigiis falla-
cibus illuserunt Omnia quidem
contra naturam plerumque a-
ppellantur non quod nature
adversentur sed quod nature
modum qui nobis est usitatum
excedant Depellat ergo dominus
parvulorum suorum mentibus quod
eis admonendo satis studens persua-
dere conatus est ut etiam nos
imaginariam non veram nati-
vitatem christi predicaremus atque
ita ut nobis omnibus contentio fi-
niatur cum nullo non maneat
nobis adversus illos parvulis per-
niciose certamine quoniam cum illis
in falsitate concordia decernimus
quid aberis si inter contentio
terminatur cum hic diximus
in hac ipsi non dicunt Cur
ipsi non mortem veram sed ima-
ginariam christi affirmant nativi-
tatem aut non saltem talem sed
prorsus nullam dicere delegerunt
Si nativitatis evangelice pondera eru-
buerunt et ideo ausi sunt christum
imaginarie passum dicere na-
tivitate quod eius eadem evan-
gelica testatur auctoritas et si
cum duo evangeliste ipsum partum
narraverunt reliqui tamen evangeliste
tacuerunt quod habuit matrem
ihesus An pudeo piguit etiam hic predicare
simulationem quam quatuor alias
matheus alias lucas exequun-
tur inveniuntur sibi non convenire
Quedam homini qui non intelligat
putabit etiam in multis que
ad christi passionem pertinent evan-
gelistas sibi non convenire Da ideo
qui intelligat et videbit convenire
Cur quia mortem simulare honestum
nativitatem autem etiam simulare
turpe Cur ergo nos hortatur
hic confiteri quo possit nostra sen-
tentia confligari Unde ergo vi-
deatur nativitatem christi nec
saltem sicut mortem simulatam
sed prorsus nullam simulare pre-
dicare noluisse inconsequenti-
simone apparebit ubi alteri re-
ponderunt Quoniam Absit autem
ut sit in membris sanctorum
etiam genitalibus aliqua
turpitudo Sunt quidem inho-
nesta quia non habent eam speciem
decoris quam membra que
in promptu locata sunt Quidem videte

quid dicat apostolus cum ex ipsa
membrorum corporis nostri unitate
ad compaginem caritatem persuadet
et sic inquit multo magis inquit
que videntur membra corporis
infirmiora esse necessaria
sunt que videntur viliora esse
corporis hiis habundanciorem
honorem circumponimus et
que inhonesta sunt nostra habun-
danciorem honestatem habent
que autem honesta sunt nostra
non opus habent sed deus temperavit
corpus ei cui deerat maiorem
honorem dans ut non essent sci-
ssure in corpore Illicitus itaque
et intemperancie legibus non
subiectus membrorum illorum
usus est turpis non ipsa membra
que non solum in excellenti
integritate celibes et virgi-
nes servant sed ipsi coniugati
sancti patres ac matres succe-
ssionis generacioni tunc modo
consulentes utebantur ut ille
naturalis motus nullo modo
turpis esset quem non libido sed
racio serviret Quanto magis
ergo in sancta virgine maria que
ipsum christum fide concepit nichil
habuerunt turpitudinis membra
que nec humano licito
conceptu sed divino tantum partu
servierunt Merito plane sic
honesta ut nobis christum quem
cordibus integris credendo con-
cipimus et confitendo quasi
parturimus etiam corporalis serva-
ta integritate transfunderet
Nullo modo enim christus matrem
nascendo faceret deteriorem ut
cui nunquam fecunditatis attu-
lerat decus integritatis au-
ferret Verum hec que nos dicimus non fallaciter
facta sunt sed nova sunt sed in-
solita sunt sed contra nature cur-
sum notissimum sunt quia
magna quia mira quia di-
vina et eo magis vera certa
firmata Et angeli inquit visi
et locuti sunt quibus nati
non sunt quasi nos dicamus
christum qui nascetur et feminam
nec videri nec loqui potuisse
Potuit sed noluit et hoc melius
est quam noluit hoc autem cum non
voluisse ideo certum est quia hoc
fecit quia nichil necessitate
facit deus ut faceret sed omnia
voluntate Hoc non cum fecis-
se ideo non dubitamus quia non
nunquam heretico sed evangelio
credimus disputacio xxx

Faustus dixit De nobis iam
dudum paulus scripsit quia
descendent quidam a fide
intendentes spiritibus seducto-
riis doctrinis demoniorum
in ypocrisi loquentes men-
dacium cauteriatam habentes
consciencia prohibentes nu-
bere abstinentes a cibis quos
deus creavit ad percipiendum
cum graciarum actione fidelibus

Numquam plane tibi ego hec ab apostolo
dicta esse consenserim nisi antea
confitearis ipse moysen et prophetas
doctrinas attulisse demoniorum
et seductorum spiritu et maligni
fuisse inspiratos, qui a pocula a
ceteris carnibus quas nimium
dans noverunt sollicite docuerunt
abstinendum. Verumtamen ergo delibe
randum est nobis, et diu mul
tumque cogitandum, hec quid
debeant accipi, modo ne ipsi hec
cum de demonio locuti videantur.
Hec cum teneamus, aut et moy
sen et prophetas nobiscum dampna
ri cenit, aut et nos cum illis
absolvi. Etenim cum nostra hec
nunc vita sententia est, ut nos
quidem qui solum in plebe
sacerdotale hominum genus cen
seamus abstinere animalibus
debere, demoniorum doctrine vide
antur nobis assectatores magis
non prophetas, at ipsum a deo moy
sen qui primum non antistibus
solum sed omni confusse hominum
generi suilla interdixerat et le
porina et suina carne et se
piis et lolliginibus ceterisque
generibus piscium carentibus
squama, non instinctu seductorio
hec, nec in doctrina demoniorum
sed in deo potius et instinctu sancto
locutos esse arbitremur. Ego
vero hec et interim paululum di
xisse contendam, victis tamen
absit non ante fueris, quam tu

moysen dampnaveris et prophetas
aut quod ratione convictus et
veritate vinctus fortasse fecisses id
nunc veneris causa videaris blas
phemare moysen. Est non et
aliud de te ubis prudentia apud nos
videamus quo vehementer per
inde confundamini, si illud
constiterit carnibus abstinere demo
niorum esse religionem. Illi enim
non tantum ab interdictis aliquibus sed
etiam a concessis abstinuisse
leguntur, et vos vehementer
minatur plectis et muneribus
immerito cum sint etiam
ipsi doctrinam assecuti demoniorum
si hec ex apostoli testimonio constat.
Addit et daniel ipse tribus ebdo
madis dicitur ieiunasse se per
hibet et carnem non edisse nec
bibisse vinum dum exoraret
pro populo suo. Cuius ergo et hic
in doctrina se demoniorum magis
stat et de seductorum spiritu con
vinta glaciam captat. Et nobis
non quid dicam i. de sacerdotibus
apud nos, quorum non nulli quidem
pocula plerique non quadrage
simali etiam cuncto [illegible]
pomitis abstinent ceterisque [illegible]
moralibus cibis omnes ecclia et
summa cum veneratione suscipiunt
solum non deos existimant [illegible]
videtis videlicet quia si hec nimis
et ab apostolo dictum testimonium
demoniorum et ipsi sunt [illegible]
stati doctrinis. Cuius non et de illo

dicemus quod sane frustrari quis
audeat / aut negare cum constet
hec inter omnes et eque per orbem ter
rarum quot annis omni cum
studio celebratur in conuentu
catholico. Dico autem quadragesimam
quam inter nos rite obseruandam
putauit. abstineat necesse est
omnibus hiis que capitulum
hoc adeo ad percipiendum nobis
creata dicit / et demoniorum
insuper doctrinam notat abstine
nciam predictorum. Quid ergo et
nos hanc Itane tunc demo
niorum ministri cum hic a nobis per annos
Christi celebrantur misteria et sedu
ctorum spiritus fraude capimur et
ypocrisi loquencium mendacium
et cauteriatam habentes conscien
ciam. Quod si horum nichil nos
nec nos igitur. Quid non sibi vult
capitulum hoc / aut a quo scriptum
putabimus / et contra quos / quod
nec veteris testamenti tradiciones
nec noui confirment scripture.
quod hoc ab omnibus ut ex nobis
ipsis apparet / illud non a quibus
dam quamuis abstinentibus diceret.
Sentencia non hec vera cunctarum
penitus carnalium ciborum ab
stinenciam demoniorum vult esse
doctrinas / cum si et nos credimus
eadem sepius dicere / dampnate
moysen / remunitate prophetis / certe
patre et de nobis ipsis futuram
esse ut illi semper a quibusdam
ciborum / sic nos in medium abstinere
ab omnibus. Aut si moyses nobis
et prophete cum estas dimidiant
sed legem sanctire videntur
et non demoniorum. Si daniel
in spiritu sancto obseruauit tres eb
domadibus. Si ananias azarias
et misael pueri diuine mentis
instinctu holeribus uti voluerunt
et leguminibus. Si denique in nobis
quotquot abstinent non a de
monibus impulsi id faciunt,
si quadragesima siue ~~mas~~ in
vino et carnibus non superstitio
se a nobis sed diuina lege ser
uatur. Videte queso quam videte
ne summe demencie hoc sit
a paulo dictum putare quod
demoniorum doctrina sit abstine
re a quibus ciborum et prohibentes
nubere. Quemadmodum nec
illud quod dicit etiam virgines
dicatur Christo demoniorum esse doct
rinas. Quod nos prorsus sine con
sideracione legentes ut certa
a duos subinde aspicitis nec
videtis hinc et virgines vestras
demoniorum doctrina captas no
tari. et nos esse antistites de
moniorum qui ceterum semper
ad hanc eas inutiles profes
sionem suasionibus inuitant
pene iam maior in ecclesiis
omnium virginum apud nos quam
mulierum numerositas ha
beatur. Quid ergo non et nos
iam desistitis a talibus in
ceptis. Quid infande miseras

induceris filias hominum si
non meis Christi voluntas imple-
tur demoniorum. Et tu hec nobis
primo respondeatis velim utrum
omnino virgines fieri doctrina sit
demoniorum an solum per prohi-
bitionem fieri nubendi. Et per
prohibitionem nichil adhuc
Nam et ipsi tam stultum
indicamus inhibere volentem
quam nephas et impium
satis volentem cogere. Et non
facile hunc ergo proposito et non
relictum volenti id quod doctrina
esse putatis demoniorum tanto
minus verum periculum. Ipsi tamen
timeo apostolo ne demoniorum
doctrinam intulisse cum pronomine
minimum indicatur, cum Teclam
coniugio copulatam iam thalamo
maiorem sermone suo per-
petue virginitatis intendit.
Quid vero et de magistro ipso
dicemus atque ac sermone eius
cuius auctore Ihesu, et huius
ipsius professionis puellarum
celibe sponso, qui in evangelio
tria genera spadonum faciens
unum nativum, alterum fa-
ctum, tertium voluntarium, eis
tantum palmam attribuit qui
se ipsos inquit spadones fe-
cerunt propter regnum celorum
significans virgines et pueras
qui nubendi ipsa sordibus
sunt ex secta cupiditate spa-
donum inter meruit eclia sep

tamquam in ebrio regia conviserit.
Quid ergo. Et hec nobis doctrina
videtur etiam demoniorum
et inseductorio spiritu dictum.
Et quis erit assiuus ideo lo-
quens si paulus et Christus
demoniorum probantur fuisse
sacerdotes. Multo enim certius
dum inter apostolos Petrum et An-
dream Thomam et illum in-
ceptem nequeris inter ceteros be-
atum Iohannem, qui per diversa
possessionem boni istius inter
virgines ac pueras divino per
eorum retinuerunt formam nobis
cum Deo nobis ipsis faciendarum
virginum relinquentes. Et hos
quidem ut dixi pretereo quia eos
nos excelsissimos exceptione sa-
crilega iure sacrilega iura demo-
niorum hiis potestis importare
doctrinas. Non et de Christo eadem
potius dicere aut de apostolo Paulo
quem similiter ubique constat
et verbo semper pertulisse inn[u]ptis
innuptas et id opere quoque gesse
dixisse erga sanctissimam Teclam.
Quod si hec demoniorum do-
ctrina non fuit quam et Tecle
Paulus et ceteri ceteris animi
tradiderunt apostoli, cum iam ac-
di potius ab ipso esse hec inc-
moratum tamquam sit demo-
niorum voluntas et doctrina
etiam persuasio demonum. Longe
est intimum quod nos existime-
tis soli hortantes virgines fieri

et non prohibitione iubendi. Nobis
enim quia hoc ipsum visum est. Et
demens profecto ille non tantum stultus
putandus est qui id existimet
lege privata prohiberi posse quod
sit publica concessum. Dico autem
hoc ipsum iubere. Quapropter et
nos hortamur quidem volentes
ut permaneant non tamen cogimus
invitos ut accedant. Novimus
enim quanta voluntatis quantaque et
naturae ipsius vis etiam contra
legem publicam valeat, ne
dicam adversus privatam. Cui res-
pondes sit liberum nolo. Cuiusque
hoc nolo cogere facere sine crimine
est extra culpam summus et nos
enim quod quisque cogitur facere cum
est rei estis(?) et nos iam quanta
mente aut consilio hoc adversum
nos capitulum proferatis ego non
video. **Responsio tricesima**

Augustinus. Audi ergo quod
confiteris te non videre qua
mente aut consilio hoc adversum
nos capitulum proferamus. Non quod
a carnibus abstineatis. Nam
hoc et quibusdam et pluribus pa-
tres nostri fecerunt sicut quieco(?)
rab(?) non tamen ea dampnanda sed
castigandi gratia. Quod non intelli-
gitis. Et mihi iam quantum sufficere
videbatur in superioribus pluribus
capitulis hinc locutus sum et tamen
non heretici sed catholici edoman-
di corporis causa propter animam ab irra-
tionabilibus motibus amplius

humiliandam carnem quod illa cibaria
immunda credant, non solum
a carnibus verum a quibusdam
etiam frugum fructibus abstinent
vel semper sicut pauci vel certis
diebus ac temporibus sicut per quadra-
gesimam fere omnes quanto magis
quisque vel minus seu voluit
seu potuit. Vos autem ipsam crea-
turam negatis bonam et
immundam dicitis quod carnes
nobis dyabolus operetur secre-
tiore materia mali ac per hoc eas
tamquam immundiora et turbu-
lentiora dei nostri vincula ex-
horrentes abicitis. Auditoribus
autem vestris quos tamquam districtos
agendi sacerdotium dixisti secundum
veniam hoc edenda conceditis
sicut quibusdam concedit apostolus
secundum veniam non omnem con-
cubitum coniugalem etiam qui
sit sola causa generandi sed
eum qui fit per incontinentiam
si tamen cum coniuge. Ceterum enim
conceditur secundum veniam
nisi peccatum. Hoc vos de omni
carnium cibo sentitis. Hoc et
ipsi ab heresi vestra didicistis
et vestros auditores docetis
illud quod sit ignoscendum
ipsum quod vos necessaria in-
lustrant ut dixi conceditis
non dicentes non esse peccatum
sed peccantibus veniam lar-
gientes. Vos autem abomi-
nabili tamquam mala et immunda

cogitatione abstinentes a re pessima. quod sequitur ea verba apostoli quibus commemorationem huius capituli terminasti, ipsum est omnino quod nos facit hoc testimonium nobis obicere, quod et tu puto sentiebas ut ea verba primo non poneres et nobis in extremo diceres, qua mente aut consilio hoc adiunximus capitulum perscrutantibus ego non video, cum hoc ipsum meum constitu-tate quam commemorare noluisti.

Cum enim apostolus dixisset abstinentes a cibis quos deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, secutus ait: Et hiis qui cognoverunt veritatem, quia omnis creatura dei bona est et nichil abiciendum quod cum gratiarum actione percipitur, sanctificatur enim per verbum dei et orationem. Hec sunt que negatis hoc animo, hac voluntate, hac opinione et ab estis huiusmodi temporis, quod non significatione sed natura mala et immunda sunt, quorum creatorem carnium sine dubio blasphematis. Hoc est quod pertinet ad doctrinam demoniorum.

B Nolite ergo mirari hoc de nobis tanto ante a spiritu sancto prophetatum. Alterum si ad virginitatem hortaremini sic quemadmodum hortatur apostolica doctrina, qui dat nuptui bene facit, et qui non dat nuptui melius facit, cur bonum esse nuptias dicentibus sed meliorem virginitatem, sicut facit ecclesia que vere Christi est, ecclesia in nobis spiritus sanctus ita prenuntiaret dicentium prohibentes nubere? Ille enim prohibet qui hoc malum esse dicit, non qui huic bono aliud melius anteponit. Denique nos eum concubitum detestamini precipue qui solus honestus coniugalis est, et quem matrimoniales etiam tabule sanxerunt liberorum procreandorum causa. Unde nec non tam concumbere quam nubere prohibetis. Concumbitur enim etiam causa libidinum, nubitur autem non nisi filiorum.

Nec ideo nos dicatis non prohibere nubere, quia multos vestros auditores in hoc obedire nolentes vel non valentes salva amicitia toleratis. Illud enim habetis in doctrina vestra credentibus hoc in necessitate societatis. Hinc est quod paulo ante distuleram dicere, cur vobis mors Christi invisa sit vel fallax et simulata predicanda, et non etiam natum. Mortem quippe tamquam separationem anime id est nature dei vestri a corpore inimicorum eius hoc est a signo diaboli predicatis atque laudatis, ac per hoc veram dignam fuisse credidistis quam Christus etsi non moriens tamen mortem simulans

commendaret in ea virginitatem quia non solum si ligari potuit dum verum crediderit hanc nec saltem fallaciter imaginatam Christi credere noluistis, ita ut non sit nobis Maria displiceret si concubuisset et non concepisset quod displicet quia non concubuit et tamen peperit. Videtis ergo multum interesse inter hortantes ad virginitatem bono minoris bonum amplius proponendo et prohibentes nuptias concubitum propagationis qui plus quam in nuptialibus est vehementius accusando. Multum interesse inter abstinentes a cibis propter sacramentum significationem vel propter corporis castigationem, et abstinentes a cibis quos Deus creavit dicendo quod eos Deus non creaverit. Proinde illa doctrina est prophetarum et apostolorum, haec demoniorum ut mendaciloquorum.

Faustus. Disputatio XXXI

Faustus dixit. Omnia munda mundis, inmundis autem et coinquinatis nihil mundum, sed inquinata sunt eorum mens et conscientia. Hoc quo ipsum verum nobis expediat a Paulo dictum videte. Considerandum est. Certe enim cum non tam demonibus exagitatos constabit Moysen et prophetas, cum tantas de ciborum differentiis tulerint leges, dicendum etiam quod inmundi ipsi fuerint et coinquinati mente atque conscientia sua, ut eo genere impuros et illud credere possit quod sequitur. Deum se scire profitentur, operibus negant. Cum autem hoc magis congruit quam prophetis atque Moysi, longe alii intelligi probantur quam Dei cognitoribus convenit. Ergo cum nunc nisi per adulteria et fraudes et homicidia nihil aliud esse putamus, mi conscientias pollutas habuisse videntur Moyses et prophete. Nunc autem hoc demonstrante capitulo sicut datur eos etiam hinc inquinatos mentis fuisse, quia aliquid putaverunt inquinatum. Quorsum ergo talibus etiam nunc nos visionem divine maiestatis contingere potuisse arbitraremur, cum sit scriptum nisi eos qui corde puri fuerint Deum videre non posse. At non hi etiam si casti ab illicitis facinoribus extitissent, sola tamen hec abstinendi a quibusdam escis superstitio si mentem contaminat, divinitatis eis poterit negasse conspectum. Clamavit ergo iam atque extincta simul est Danihel quoque et illa trium puerorum gloriatio, qui etiam ipsi nisi ad hanc praedicationem que tenet nihil inmundum castissime plane ac bone mentis

inuenes habiti sunt iudaismo
quia scilicet patriarum memo
res traditionum agentium dapi
bus et maxime immolatis cum
cum studio se conseruauerunt
illibatos. Verum cum demum
apparuit et ipsos contaminatos
fuisse mentibus et consciencia
cum maxime cum ut sanguine
cibis feralibus abstinebunt
Sed illos fortasse excuset igno
rancia. Vos vero cum appa
rente Ihesu hac fide que do
ceret omnia esse munda mundis
quedam et ipsi putaueritis esse
non munda. Vos non qua vestre
excusatione utimini si paulo cla
mante nichil esse non mundum et
doctrinas demoniorum appella
te ciborum abstinencias et
mente pollutos notante qui
aliquid putauerint inquinatum
non solum abstinetis ut dyuini
sed etiam gloriam captatis ex inde
et eo acceptiores vos creditis
christo quo crebris abstinentiores
a cibis. Credimus hanc sententiam
que mentibus inquinati magis
et magis conscientia vera polluti
Verum quod etiam cum vestris in
mundo religiones sint que men
tibus purgatione ~~pariter~~ pa
riter incastimoniis et absti
nencia utique quamuis diu
sissimo reponunt. Dico autem iudeos
et Ihesum et gentes ex quarum
istarum religionum sermo hic

nemat non pro inuenimur qui doci
nichil esse non sentit. Certe cum
daismo minime ut idem ex paga
nismo quia ipse ergo discrimi
nat cibos licet iniquum inest
nisi quod Hebreus in quibusdam
animalibus a pagano dissentit
Restat Ihesu fides cuius si propositum
sic esse putas nichil existimare
pollutum consequens est ut fatearis
in nobis esse nomine christianum
Omnibus enim apud nos ut cetera
vetera morticinia tum et im
molata inquinamentum existimat
esse non parum. Sunt si et amob
ut e scanitatis hic agitur ne
huius quidem ergo religionis sen
tencia est que omnem penitus
inmundorum abstinencias tollit
Reuersum ergo a paulo dicta po
tius quod nulli sit religioni
conueniens. Et enim apostolus non
tam religione exuit quam
vicium imitauit cum ex iudeo
factus est Ihesus. At non qui hoc
capitulum scripsit inde ille michi
nulla prorsus religione fuisse
subuixus. Verum apostolus si quid de
cetero illusionem nostre fidei de
scripturis querentes inueneritis
tunc demum id nobis opponere
mementote cum nobis prouide
ritis non esse contrarium. Que
admodum et illud quod de pe
tro soletis afferre tamquam viderit
aliquam de celo dimissam
nam in quo erant omnia genera

animalium et serpentum, at eo adtonito et admirante vox audita sit ad eum dicens: Surge Petre, macta et manduca; cum idem respondens: Domine, commune numquam et inmundum non contigam. Et iterum vox ad eum: Quod ego sanctificavi, tu commune ne vocaveris. Quod quidem ipsum licet et per allegoriam aliud quiddam et non indifferentiam videatur significare ciborum, tamen quia nobis et sic ita intellegi placet, nec stamus; igitur necesse est passim beluis quadrupedibus et echinis et colubris ac reliquo omni genere serpentum in oromata pergurgitemur, cum non dicto oboedientes nos esse probabitis vocis quam Petrus audisse. Et tamen hinc quoque meministis semper quia Moyses hinc et ipse dampnati sunt, quia de his quae sanctificavit deus iuxta vestram sententiam multa putamus esse polluta.

Augustinus Responsio XXXI

Aug. Cum ait apostolus omnia munda mundis, naturas ipsas intellegi voluit quas deus creavit, secundum illud quod Moyses in Genesi scripsit: Et fecit deus omnia et ecce bona valde; non significationes, secundum quas deus per eundem Moysen ab inmundis munda discrevit. Unde quia multa et multis locis iam diximus, nunc breviter admonuisse sufficiat. Proinde Iudaei iam tempore revelationis novi testamenti adhuc illas umbras futurorum ita custodiendas putarent ut sine his gentes salutem quae in Christo est percipere non posse contenderent, inmundos dicit apostolus, quod carnaliter saperent, et infideles, quod tempus gratiae a legis tempore non discernerent. Et in his ideo dicit nihil esse mundum, quia et his quae respuebant et his quae sumebant non recte nec iuste utebantur. Sicut omnia quidem mundis fidelibus, sic nobis praecipue manicheis quibus omnino nihil est mundum, utpote cum cibus ipse quem sumitis quamvis cum magna diligentia ei a carnis contagione separetis, mundus est nobis quem creatum nisi a diabolo non dicitis. In illo etiam deum vestrum ligatum atque pollutum nos edendo purgare perhibetis. Nos autem nobis mundi videremur, quorum ventribus mereretur ille purgari? Et cum corporis naturam et opificem gentis tenebrarum esse contenditis, animas autem vestras ipsas adhuc corporibus inquinatas. Unde ergo nobis est immundum? Longeque sumitis non quae mittitis nec nos ipsi qui sumpta purgatis. Videris

propter quos tamen istam sententiam dixit apostolus. Talem tamen dixit quae omnes infideles et immundos teneret, sed nos proprie maximeque commoneret. Omnia ergo munda mundis secundum naturam in qua creata sunt, non tamen omnia secundum significationem munda primo populo iudaeorum, nec nobis omnia vel pro salute corporis vel pro consuetudine humanae societatis apta sunt. Et cum sua cuique redduntur et naturalem ordinem servant, omnia munda sunt mundis. Immundis autem et infidelibus, quales proprie vos estis, nihil est mundum. Certa iam verba apostoli quae sequuntur vos ipsi vobis salubriter diceretis, si cauteriatam vestram conscientiam sanare velletis. Sequitur enim: sed polluta sunt eorum et mens et conscientia.

Disputatio xxxii

Faustus dixit: Si accipis evangelium, credere omnia debes quae in eodem scripta sunt. Respondeo: Tu ergo, qui veteris accipis testamentum, idcirco nec credis omnia passim quae in eo descripta sunt? Nempe solas inde excerpsistis prophetias quae regem iudaeis venturum significabant, quia ipsum putatis non esse vestrum, et pauca quaedam disciplinae civilis praecepta communia, ut est non occides, non moechaberis; cetera praetermittitis et arbitramini esse non nimium eadem quae Paulus putavit stercora. Quid ergo peregrinum aut quid mirum est, si et ego de testamento novo purissima quaeque legens et meae saluti convenientia, ea praetermitto quae a vestris maioribus inducta fallaciter et maiestatem ipsius et gratiam decolorant? Nam si patris testamentum sit aliqua in quo parum debeat audiri, patris cum esse nullus iudaicam legem. Cuius nonnunquam quam multa nobis horrorem, quam multa pudorem fallaciter, ut quantum ad animum iam dicam, ipsi iudicaveritis eam non esse sinceram, quamvis partim pater ipse, ut creditis, digito suo eam nobis scripserit, partim Moyses scripserit fidelis et integer; quanto magis filii putatis testamentum non potuisse corrumpi, quod solum non habet aliquid quod ipse debeat improbare, quod scriptum quod nec ab ipso scriptum constat nec ab eius apostolis, sed longo post tempore a quibusdam incerti nominis viris, qui ne sibi non haberetur fides scribentibus quae nescirent, partim apostolorum nomina, partim eorum qui apostolos secuti viderentur scriptorum suorum frontibus indiderunt, asseverantes secundum eos se scripsisse quae scripserunt. Quo magis mihi videntur iniuria gravi affecisse discipulos Christi, quia quae dissona idem et repugnantia sibi scriberent, ea referret

ad ipsos et secundum eos hec scri-
bere se profiterentur euangelia que
tantis sunt referta erroribus tan-
tisque conflictacionibus narracionum
simul ac sentenciarum, ut nec sibi
prorsus, nec inter se ipsa conueniant.
Quod ergo aliud est quam calump-
niari bonos et Christi discipulorum
concordem cetum inquinare deno-
tacione discordie. Sane quia nobis le-
gentibus animaduertimus cordis
obtutum sanissimum equissimumque
meditantibus in talibus accepimus
eiusdem, id est hec que et fidem
nostram edificent et Christi domini atque
eius patris omnipotentis dei pre-
dicent gloriam, cetera repudiare, que
nec ipsorum maiestati nec fidei
nostre conueniant. Proinde nec
uos ut dicere ceperam de testamento
ueteri circumcisionem credidimus acci-
piendam carnaliter, quamuis ita
sit scriptum, neque ex ocio aut
narracione colendum sabbatum,
quamuis ita legatur, neque sacrifi-
ciis ut Moyses iubet et immo-
lacionibus placandum deum.
Nam hec quidem ut aliena prorsus
et procul a ritu nostro posita ac
nulla ex parte probabilia contemp-
simus. Quedam uero ex his etiam
diuisimus medio, et partem a-
mplectimur, partem uero res-
puimus, ut pascha quod est et
ipsum testamenti ueteris anniuersa-
rium sacrum, cuius in celebra-
cione cum sit scriptum nobis non
solum agnum mactare eodem
die sub nocte, sed etiam diebus
septem abstinere fermento et esse
contentos azimo cum picridibus,
pascha quidem assumimus, prete-
ritis uero illum ritum ac
morem quo tantum est eadem
debere seruari. Item vii dierum
ebdomadas, id est penthecosten quam
primum Moyses certo quodam sacri-
ficiorum et generis et numero
tribuendum censet, nos eque
colimus sed dampnata parte eius, id est
litacionibus ipsis et sacrificiis,
quia hec cum sanius fide non
congruunt. De mandato uero
abstinendi a cibis communibus
nisi nobis est et uehementer
credidimus meretricina quidem et
immolata esse sane inmunda,
de porcina uero idem credere
noluistis uel de lepore aut her-
nacio ceterisque cuniculis et lolligi-
nibus, ceteris que nobis ipsa
pro genere piscium quamuis ea-
dem Moyses omnia inmunda
esse testetur. Illa uero iam ne au-
dire quidem nos uelle credo
ex testamento ueteri precedunt
admissa, id est socerus dormire cum
nuribus tamquam Iudas, patres
cum filiabus tamquam Loth,
prophetas cum fornicariis tamquam
Osee, maritos uxorum suarum
noctes amatoribus uendere
tamquam Abraham, duabus ger-
manibus sororibus nubere

iusteri martirum tamquam iacob
rectores ipsi et quos in maxime
entheos credas uiuentes et
sententiis uoluntate tuum sanctis
tamquam dauid et salomonem aut
illud item quod lege uxoria
cautum in deuteronomio est
debere uxorem defuncti fratris
si idem sine filiis obierit sup
stiti fratri nubere et eandem
sobolem creandam in locum
suscitare fratris quod facere si no
luerit uir debere mulierculam
apud maiores natu deponere de
hac impietate cognati sui
querelam ut idem accersitum
eum censoria grauitate coerce
ant quasi purgauit et ap
ud eos non ferat impune si ex
calciatus dextri pedis calcia
mento a predicta muliere conti
datur in faciem et conspuatur
et maledictus uocetur habi
turus hoc obprobrium sempi
ternum in progeniem suam. Cet
era igitur alia huius sunt testa
menti ueteris et exempla et
iura que si bona sunt cur non
imitamini? Si mala cur non
dampnatis auctorem in testa
menti ueteris? Aut si falsa uel
et tamen nos demus credimus
etiam uos putatis in inserta
parte ergo simulatis. Desinite iam
pudere id a nobis exigere in te
stamento nouo quod nos non
seruetis inuenire. Et quidem

quantum ego arbitror quatenus
id iam persuasum esse uolumus sibi
ut sit et deo etiam testamentum
ueteris commodius satis at enim
facilius nobis est non seruantibus
eius mandata si fateamur in
congruus esse adiectionibus ui
ciatum quam si inuiolatum in
de speruatis et incorruptum
Ceterum hanc de uobis sententiam
habui semper et habeo quotiens
quitur cur per hanc tenuium tes
tamenti ueteris missa quod aut
ut sapientes contempnitis falsa
aut ut carnales et indeuoti
negligitis uera. Adultum quia
mea deridenda omnia que non
in testamenti monumentis
inserta sunt cogitis si ipsum
accipiamus istas et te quantum
ad animum multa cerne que
inuenire sunt testando. Quamuis
ipsum te perficaris accipere. Cetere
cui et illud in confessis exeo
dem habeo et credibilius esse
maledictum pronuntiare qui pepen
derit in ligno quia id utique per
ueat et a diuinis sunt eum ipso
immaledictus haberi quando sus
citauit sermo uersus quia id ingi
nes ergo omnes comprehendebat et
pueros dei. Sunt funditus inte
rituram cum degene suo qui
non fuit carne ~~precepti~~ preputium cir
cumcisus quia hic ergo a domino
puniat ramnum. Sunt lapidibus
extinguendum eum qui soluit

sabbatum (aut non parcendum ei
qui minimum quodlibet testamenti
veteris mandatum corrumpit. Certe
omnia tu si credas frustra que habeas
quia sunt eadem a deo mandata
in eadem manus per ministros
inexpertum nec nunc irascere nobis
qui sunt annis aut mensibus
preceptis dei sua mandata comple
verunt. Equidem haud ignoro quia
nobis licet non audeamus dicere falsitatis
quia sunt eadem pro tempore tunc
mandata nobis nisi ad adven
tum scilicet ihesu qui quidem venit
ab eadem pronunciatis ut multa
veteri testamento ipse iam docet
quid accipiendum nobis ex eo
sit et quid relinquendum. Sed
an ipse certe ihesu presignaverit pos
tea videbimus. Interim ad
hec mihi respondere oportet quia
si ihesus prestantibus veteris ad
nunciatus nunc diiudicaret
eruminat doceretque pauca enim
accipienda esse, respuenda non
quam plurima, et nobis para
clitus ex novo testamento promissus
primum doceret quid accipere ex eo
debeamus et quid respuendi
a te de regno vestro ihesu suum enim
promittit dicens in evangelio ipse
vos inducet in omnem veritatem
et ipse vobis annunciabit
omnia et commemorabit vos.
Et nempe liceat tantundem
et nobis in testamento novo
per paraclitum quantum vobis

in vetere licere ostenditis per
ihesum, nisi forte pluris vobis tes
tamentum videtur esse filius
patris si non prius est ut enim
ex illo reprobentur tam multa
huius potius non debeat nihil
approbari ex eo saltem quod nec
apostoli constituerunt. Denique nec
ab eius apostolis commemorantur ut vos
ex vetere testamento solas admi
sistis prophetias, et illa que superius
diximus docibilia ac ad dis
ciplinam vite omnimodis perti
nentia precepta, superfluis non
~~peritomen~~ peritomen et sacrificia
et sabbatum et observationes
omnes et azima, quid absurdi
est si et nos de testamento no
vo sola accipientes ea que
in honorem et laudem filii
maiestatis vel ab ipso dicta
comperimus vel ab eius apostolis
sed iam perfectis ac fidelibus di
ssimulamus cetera que aut
simpliciter tunc et ignoranter
a rudibus dicta, aut oblique
et maligne ab inimicis ob
iecta, aut impudenter a scripto
ribus affirmata sunt et po
steris tradita. Dico autem hoc ipsum
natum ex femina turpiter
circumcisum audacter sacrifi
casse gentiliter baptizatum
humiliter circumductum a di
abolo per deserta et ab eo
temptatum quam miserrime.
His igitur exceptis, et si quid

ei a scriptoribus ex testamento veteri falsa sub testificatione iniectum est credimus / cetera preter ea cunctas eius mysticam fixionem quam in se animae passionis monstrat mulierat / tum praecepta salutaria eius / tum parabolas cunctumque sermonem deificum qui maxime duarum professus naturarum discretionem ipsius esse non dubium. Nihil ergo est iam cur me omnia credere existimes debere que continent evangelia / cum tu ut supra ostensum est testamentum veteris supremum liquorem vix summis ut aiunt labris attingas.

Augustinus Responsio XXXII

At nos Novi Testamenti scripturas omnes ut dignum est veneramur divinasque laudamus. Vos autem scripturas Novi Testamenti tamquam falsatas corruptasque pulsatis. Et nos ea que sunt de libris Veteris Testamenti non observamus congruenter tunc illo tempore atque illi populo fuisse praecepta. Nobisque inesse ipsis que non observamus significata que intelligamus et spiritaliter teneamus non solum dicimus sed etiam apertis earum litteris ostendimus et docemus. Vos autem omnia que in libris Novi Testamenti non accipitis omnino reprehenditis nec a Christo neque ab apostolis eius esse dicta vel conscripta asseveratis. Videtis ergo quantum inter vos et nos quod ad rem attinet distet. Cum itaque ita a nobis queritur quare non omnia Novi Testamenti accipitis sed in eis libris in quibus approbatis aliquanta respuitis reprehenditis a corruptoribus inserta esse contenditis nolite in exemplum assumere distinctionem fidei vel observationis nostre sed rationem reddite praesumptionis vestre. Cum vero a nobis queratur cur non colamus deum quo coluerunt Hebrei patres tempore Veteris Testamenti / respondemus aliud nobis deum praecepisse per prophetas Novi Testamenti. Neque hoc contra Vetus Testamentum cum et in illo id sit ante praedictum. Sic enim hoc ipsum praenuntiatum est per prophetam. Ecce dies veniunt dicit dominus et consummabo super domum Israel et super domum Iuda testamentum novum non secundum testamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Egypti. Ecce quia et hic prophetatum est non permansurum illud testamentum sed futurum novum. Quod si obiectum fuerit non nos pertinere ad domum Israel et domum Iuda ex doctrina apostoli nos defendimus / qua semen Abrahe Christum esse docet a pluribus nobisque ad corpus eius pertinentibus. Dicit ergo Abrahe semen

estis. Porro si quesitum a nobis
fuerit cur illius testamenti aucto
ritatem teneamus cuius ritum
non observamus. et ad hoc ex
litteris apostolicis respondemus dicit
enim apostolus nemo vos iudicet
in cibo et potu aut in parte
diei festi aut neomenie aut
sabbatorum quod est umbra
futurorum. Ita quippe et cir
ca legem accipi oporteat omnia
ut ne prophetiam extinguamus que
in umbra facta sunt futurorum
et curare nos non debere eos qui
nos hinc iudicare voluerint quod
corporaliter iam non observemus
sicut alibi item tale quiddam
dicit Hec in figura contingebant
illis scripta sunt propter correptionem
nostram in quos finis seculorum
obvenit. Cum ergo tale aliquid
legitur in misterio veteris tes
tamenti quale a nobis observari
vel in sensum non est in novo testa
mento vel etiam prohibitum
quid significet querendum est non
reprehendendum quia eo ipso
quo iam non observatur non
dampnatur sed impletum probatur
cum multa et sepe iam diximus
velut hoc ipsum quod modo
non intelligens Faustus nece
ssarius mandatis veteris testa
menti presumpsit obicere quod
B uxorem fratris ad hoc frater
iussus est ducere ut non sibi sed
illi prolem suscitaret omissis

notare nomine quod in eadem
nasceretur quid aliud insignat
demonstrat nisi quia unusquisque
evangelii predicator ita debet in
ecclesia laborare ut defuncto
fratri hoc est ipso christo suscitet semen
qui pro nobis mortuus est et
quod suscitatum fuerit eius nomen
accipiat. Denique hoc implens
apostolus non iam carnaliter in
promissa significatione sed spiritualiter in
completa veritate quos in christo
ihesu per evangelium se genuisse com
memorat succensens eis et
eos increpans corrigere volen
tes esse pauli. Numquid paulus
inquit pro vobis crucifi
xus est aut in nomine pauli
baptisati estis. Tamquam
diceret. Defuncto fratri vos ge
nui christiani vocamini non
pauliani. Ergo qui electus
ab ecclesia ministerium evan
gelisandi renuit ab ipsa eccle
sia digne contempnitur.
Hoc est enim quod in eius fa
cie iubetur exspuere non sane
sine signo huius obprobrii ut cal
ciamento pedis unius exuatur
ne sit in eorum sorte quibus
ipse apostolus ait et calciati pe
des in evangelio pacis et de quibus
commemorat propheta quam speciosi
pedes eorum qui annunciant
pacem qui annunciant bona.
Qui enim sic evangelium fidem
tenet ut et ipse prosit et eccle

et talis praedesse non ueniat bene
intelligitur. utrumque pede calciatus
est cum sibi putat. quia credi
dit satis esse consultum. neutrum
non licet audeam refugit aliorum
decalciati illius non figuratum
significant sed ipse impletum
portant opprobrium. Crimen quod
a nobis obicit celebrari uel
quod ita ut iudei celebramus
insultat cum omne magis nos
habeamus nunc presentibus euangelii
non in umbra futuri eius
occisionem cum cotidie eum
maxime anniuersaria solemp
nitate non nouemur. prefiguratam
sed factam commemoremus. Pro
sane dies pasche sollempni
tatis nostre ad diem celebra
tionis immolationis iudeorum
non occurrit. ut et diem eundem
diem quo christus resurrexit com
plecteremur. Azima uero que
recte fidei [illegible] sunt non
in fermento ueteris uite sed hec
malitie sed ipsi sunt fidei ueritate
et sinceritate custodiunt non
septem diebus sed omni die quod
significatum est numero dierum
septenario. quo totidie omnis
uoluitur dies. Ergo uel et si ali
quantulum laboriosum est
in hoc seculo quia angusta
et arta est uia que ducit
ad uitam. uerbi tamen certa spe
napit. Tamen ipse quidem
labor significatus est illis

prescribit que aliquantulum
subamara sint. Pentecosten
etiam id est a passione et resurrectione domini
quinquagesimum diem celebramus
quo nobis spiritum sanctum paracli
tum quem promiserat misit
quod futurum etiam per iudeorum
pascha significatum est cum quin
quagesimo die post celebrationem
ouis occise moyses digito
dei scriptam legem accepit
in monte. Legite euangelium et
aduertite ibi spiritum sanctum appella
tum digitum dei. Ea quippe
anniuersaria memoria celebrantur
que insigniter excellentia certis
diebus facta sunt ut eorum
necessariam salubremque me
moriam festiuitas celebrata
custodiat. Si multis ergo nosse
quare celebremus pascha est:
tunc pro nobis immolatus est
christus. Si multis nosse quare
non illud ritu iudaico cele
bremus: quia illa erat uen
turi uera prefiguratio. hec tamen
completi commemoratio. Futurum
autem et preteritum uel ipsis uerbis
uerbis eo modo enuntiatur. nam
iam satis inde sepe locuti
sumus. Si autem et hoc queris
cur escis omnibus cibis aeque
in umbra futurorum positus est
ille prohibitus uos morticinis
et immolaticiis non uescimini
Hic audite et calumpniose
uanitatis uestre aliquando

c

proponite. Cur enim non expediat immolaticio vesci carne, apostolus dicit: Nolo vos inquit socios fieri demoniorum. Veteres enim ipsam immolationem reprehendit quam faciebant patres praefigurantes sanguinem sacrificii quo nos Christus redemit; sed quae immolant gentes demoniis inquit immolant et non deo. Deinde adiecit quod dixi: nolo vos socios fieri demoniorum. Etiam si natura ipsa immolatione carnis quamvis immunda non fiat et nescientem contaminaret. Verum cum eo animo ipsa esca quo quo animo a sciente accipitur, sed per conscientiam ne demonibus communicasse iudicatur. Morticinum autem puto quod ad escam usus humanus non admisit eo quod non occisorum sed mortuorum animalium morbida caro est nec apta ad salutem corporis cuius causa sumimus alimenta. Etiam quod de effundendo sanguine antiquius insignia praeceptum est, scilicet ipse Noe post diluvium quondam quid significaret undique plenius intelligitur et in actibus apostolorum hoc legitur praeceptum ab apostolis ut abstinerent gentes tantum a fornicatione et ab immolatis et sanguine, scilicet ne quicquam ederent carnis cuius sanguis non esset effusus; quod alii non sic intelligunt, sed a sanguine praeceptum esse abstinendum ne quis homicidio se contaminaret. Hoc nunc discutere longum est, et non necessarium, quia et si hoc tunc apostoli praeceperunt ut animalium sanguine abstinerent Christiani, ne praefocatis carnibus vescerentur, elegisse mihi videntur pro tempore rem facilem nec quaquam observantibus onerosam, in qua cum Israelitis etiam gentes propter angularem illum lapidem duos in se condentem aliquid communiter observarent, simul et admonerentur in ipsa arca Noe, quam deus hoc iussit, ecclesiam omnium gentium fuisse figuratam, cuius facti prophetia iam gentibus ad fidem accedentibus incipiebat impleri. Transacto vero illo tempore quo illi duo parietes, unus ex circumcisione, alter ex praeputio venientes, quamvis in angulari lapide concordarent, tamen suis quibusdam proprietatibus distinctius eminebant. Et ubi ecclesia gentium talis effecta est ut in ea nullus Israelita carnalis appareat, quis iam hoc Christianus observat ut turdos et minutiores aviculas non attingat nisi quarum sanguis effusus est, aut leporem non edat si manu a cervice percussus nullo cruento vulnere occisus est. Et qui forte pauci

adhuc tangere ista formidant
a ceteris irridentur ista omnium
animos in hac re tenuit illa
sententia veritatis nostre quod in
trat in os vestrum non vos coinquinat
sed quod exit. nullam tibi naturam
quam sanctitas admittit huma
na. sed que iniquitas committit
peccata condempnans. Iam vero de
antiquorum factis et que similibus
ac minoribus videntur peccata
cum non sunt. et que vere peccata
sunt. qua ob causam conscripta
sunt servata magisterio cum ven
data scripture ipsius veneratione
sufficienti. iam sermone nostro
transiimus. Sed nec de maledi
cto eius qui pendet in ligno
et eius qui non suscitaverit se
men nisi. Iam primo suo lo
co respondimus cum hec ante dilu
ceremus obiecta et prius omnia
sunt de quibus singillatim
iam antenoribus huius operis
partibus disseruimus. Sed nunc
que iusto ei respondemus
suo sermone faustus similia
posuit, vita sanctissima habita
tis ratione defendimus. quam
de sanctarum scripturarum auctori
tate promimus. et quecumque scripta
sunt in illis libris veteris testa
menti omnia verissime ac uti
lissime potius vita laudamus
accipimusque, approbamusque. Sed que in
his mandata corporali obser
vatione non observamus

et rectissime tunc mandata intel
legimus et umbram futurorum
esse dicimus et nunc iam
impleri cognoscimus. Ac per hoc
quisquis illa tunc etiam opera
que ad significandum agi iubebantur
non observabat penas divi
nitus constitutas rectissimo
iudicio perhibebat. Sed quibus nunc
sacramenta novi testamenti
pro temporis ratione distincta sunt
eius sacrilega temeritate vio
lare. Quemadmodum nec tunc
iusti viri qui prisca sacramenta
etiam morte retinuerunt nunc lau
dantur. ita nunc prisca iuste
reprehendimus. Sicut ergo non debet re
prehendere medicinalem doctrina
si aliud illi hodie precepit. aliud
cras prohibet. etiam quod ante
precepit. si enim se habebat
sanandi eius corporis ratio. ita
genus humanum ab adam
usque in fine seculi quamdiu corpus
quod corrumpitur aggravat
animam. ergo cum ac sancium
non debet divinam reprehendere me
dicinam. si in quibusdam hac
idem. in quibusdam vero aliud
prius aliud postmodum observan
dum esse precepit. Sed certum quia
sit aliud preceptum esse prius
sed nulla ergo comparatio est
quam faustus obtendit ita
nobis paraclitum ex novo te
stamento quod credatis ele
gisse sed quod respuatis demon

strasse cum ipso novo testamento
fuit prophanis sicut nobis christus
fecit exuere quo similiter prophetis
est. Hec cum aliqua veri simili
ratione diceretur, si esse aliquid
in vetis testamenti libris quod vos
diceremus non recte dictum, non
dimittus ipsum, non negaret
scripturam. Nichil horum dicimus
sed accipimus omnia sive que ob
servamus ut recte iniuncta
sive que non observamus et tunc
et ipsa tunc misteria missa et
observata nunc completa indicans.
Deum paraclitum sicut promissum
legimus in hiis libris quorum
non omnia multis accipe, ita et
missum legimus in eo libro
quem nominare etiam formi
datis. In actibus quippe apostolorum
sicut sepe et paulo ante com
memoravi apertissime legitur
missus die pentecostes sanctus spiritus
sanctus, qui etiam ope manife
stavit quis esset. Linguis enim
omnibus locuti sunt quicumque
primitus acceperunt, ut hec etiam
signo promitteretur in linguis omnibus
hoc est in omnibus gentibus
futuram ecclesiam, que illum
sicut patrem et filium necesse
predicaret. Vos iam dicite quare
non accipiatis omnia ex libris
novi testamenti, utrum quia non
sunt apostolorum Christi an quia prava
aliquid docuerunt apostoli Christi. Res
pondetis quia non sunt apostolorum

Christi. Iam illa vox alterius pugna
torum est qui dicit apostolos Christi
non recta docuisse. Vos ergo quid
dicitis? Unde convincitis scripturas
illas non ab apostolis ministratas?
Respondetis quia multa
sunt in eis et inter se et sibi
contraria. Immo falsissimum
est, vos non intelligitis. Nam
quicquid tale protulit Faustus
quod ita nobis videretur
ita non esse monstratum est et quicquid
tale a nobis placitum fuerit
hoc debebimus. Verius ante
erat lectorum vel auditorum
scripturarum tante auctorita
tis facilius quam unquam
sue tarditatis audere culpare.
Cur dicitis nos paraclitum
docuisse scripturas istas apostolorum
non esse sed sub eorum nominibus
ab aliis esse conscriptas. Vos sal
tem docete istum ipsum pa
raclitum esse a quo didicistis
hec apostolorum non esse. Audieratis
ipsum ipse promisit et misit.
Respondebitur nobis quomodo
istum Christus nec promisit nec
misit, et sermone ostenditur
qui miserit quem promisit. Er
go enim Christus miserit. Hac
probate mihi assentio personam
vestre auctoritatis vel potius dece
ptionis. Respondetis evangelio
nos probare. Ex quo evangelio certe
non totum accipitis, quod
falsatum esse nos dicitis

Cum ergo testem suum prius ipse dicat falsitate esse corruptum et tunc perducat ad testimonium. Si enim quod multis ei credimus et quod non multis ei non credimus iam non illi sed nobis credimus. Si autem nobis credere volumus testem a nobis non exigeremus.

Deinde paracletus sic est promissus ut diceretur: Ipse vos inducet in omnem veritatem. Quando nos autem inducet ille in veritatem qui nos docet christum esse fallacem. Huc accedit quia si omnia que de promissione paracleti in ewangelio leguntur talia esse demonstraretis ut omnino nisi de manicheo vestro non possent intelligi sicut audivimus in libris ea esse dicta de christo que in alium cadere omnino non possunt tamen cum ea de hiis codicibus proferretis quos dicitis esse falsatos hoc ipsum illic falsum et a corruptoribus maioribus vestris interpositum esse diceremus quod illic de manicheo per scripturam digereretis ut de alio intelligere non possemus. Quid faceretis dicite nisi clamaretis nullo modo nos potuisse falsare codices qui iam in manibus essent omnium christianorum quia mox ut fieret reperissetis vetustiorum exemplarium veritate convinceremini. Qua igitur causa a vobis corrumpi non possent hac causa a nobis minime potuerunt. Christianus enim qui hoc primitus ausus esset multorum codicum vetustiorum collatione confutaretur maxime quia non una lingua sed multis eadem scriptura continetur. Nam nunc etiam nonnulle codicum mendositates vel de antiquioribus vel de lingua precedente emendantur.

Ita ergo aut eosdem negate illos codices consistere et convincimini tenere heresim vestram aut si fallaces eos dicitis eorum auctoritate paracletum non poteritis asserere et vos convincitis heresim vestram. Huc accedit quia ista dicta sunt in promissione paracleti ut manifestum post tam multos annos ne mentem ab ista suspicione prorsus excludant. Certissima enim post resurrectionem et ascensionem domini promisso venturus erat spiritus sanctus apertissime dictum est a iohanne: Spiritus enim nondum erat datus quia ihesus nondum erat glorificatus. Si hec itaque causa erat ut non daretur quia nondum erat clarificatus ihesus procul dubio clarificato ihesu iam causa erat ut statim daretur. Unde et katafriges se promissum paracletum suscepisse dixerunt et hinc et fide catholica deciderunt conantes prohibere quod

paulus concessit / et dampnare
secedas nuptias quas ille per
misit / sub his verbis insidiantes
quia scriptum est de paraclito ipse
vos inducet in omnem veritatem
Paulus et ceteri apostoli cum do
cuissent ac locum katharfri
garum paraclito reservassent
ad hoc et illud traxerunt quod
paulus ait Ex parte enim scimus
et ex parte prophetamus / cum autem
venerit quod perfectum est quod
ex parte est evacuabitur / ut sci
licet ex parte sicut et ipse
apostolus dixit quod si nubit faciat
non peccat si nubat / et ideo per
fectum paracliti frigia et hec
evacuavit Ad hec cum eis
dictum fuit quod sunt ecclesie
tanto ante promisse et toto orbe
diffuse auctoritate dampnati
respondent hinc etiam nisi
illud esse completum quod
de paraclito dictum est quod
mundus eum accipere non potest
Nonne ista sunt que etiam
dicere soletis ipse vos inducet
in omnem veritatem / et cum
venerit quod perfectum est quod
ex parte est evacuabitur / et
mundus eum accipere non potest
de vestro manicheo esse predicta
Et que tandem potuit he
resis exoriri sub paracliti no
mine que non hec omnia veri
similiter audeat sibi coaptare
Nunquid enim est heresis

que non in veritatem se nominet
et quanto est superbior tanto
magis se etiam nominet
perfectam veritatem / ut in omnem
veritatem se polliceatur indu
cere et doctrina apostolorum suo
errori contrariam cum per illam
venit quod perfectum est eva
cuare conetur / et qui tenet
ecclesiam quod vehementius
apostolus commendavit / si quis
vobis evangelisaverit preter quam
quod accepistis anathema
sit / cum cepit aliud annun
cians ab universo orbe ana
thematisari continuo dicat
hic est quod scriptum est mun
dus eum accipere non potest Un
de probare poteritis quod a no
bis exigitur paraclitum esse
illum a quo didicistis quod
evangelica scripta non sunt
apostolorum qui quidem etiam
nos probamus non esse para
clitum spiritum sanctum nisi
qui ihesu clarificato missus venit
Ideo enim non dum erat
datus quia ihesus nondum
erat clarificatus Probamus
~~enim~~ etiam ipsum inducere
in omnem veritatem quia non
intratur in veritatem nisi
per caritatem Caritas autem
dei diffusa est in cordibus
nostris ait apostolus per spiritum sanctum
qui datus est nobis Docet
etiam non dixisse paulum

cum uenit quod perfectum est
nisi de perfectione illa que in
resurrectione uite eterne futura
est. Hoc enim tunc loquebatur
Videmus enim nunc per
speculum in enigmate, tunc
autem facie ad faciem. Non ergo
ad nos uenit illud quod per-
fectum est. Hoc enim modo plane
quid de hac re senserit sanctus
apostolus explicauit. Dicet futurum
est hic est sanctis. nisi cum
factum fuit quod etiam Io-
hannes dicit filii dei sumus
et nondum apparuit quid
erimus scimus quia cum
apparuerit similes ei erimus
quoniam uidebimus eum sicuti
est. Tunc introducente mo-
nente ueritatem spiritu sancto nunc
nunc pignus accepimus. Quod
autem dictum est mundus eum
accipere non potest debuit utique dictum
est qui solent in scripturis mun-
di nomine appellari, mundi
amatores uel impii uel carna-
les. Denique dicit apostolus Anima-
lis autem homo non percipit que
sunt spiritus dei. De hoc enim
mundo esse dicitur quamdiu
non potest sapere amplius quam
sunt ista corpora que in hoc
mundo senserint sicut uos
uos aliud sapitis quam cum
hunc istum solis et lune ui-
deremus talia nobis omnia
diuina finxistis auctore

illo uaniloquo quem decepti
et deceptores paraclitum dicitis.
Proinde nullo modo ualentes
ostendere quid sit ille paraclitus modo
est ut dicatis fuisse alia
auctoritate nos comprisse quem-
admodum scripta euangelia ex
quibus non omnia in illis acci-
pere non sunt apostolorum Christi. Restat
ergo ut dicatis hec nos ea ratione
~~compensisse~~ compesisse que
talia ibi sunt que eius gloriam
decolorent, scilicet quia natus
ex femina ibi narratur, quia
circumcisus, quia pro illo oblatum
sacrificium quod tunc offerebatur
quia baptizatus, quia temptatus
a diabolo est. Quibus autem exceptis
et testimoniis quecunque testamento
que illis inserta sunt litteris
certa nos secundum id quod
Faustus loquitur fatemur
accipere, et proprie crucis eius
mysticam fixionem quia pa-
ssionis anime nostre uulnera de-
monstrantur. Deinde inquit
precepta salutaria eius et pa-
rabolas cunctumque sermonem
diuinum qui maxime duarum
proferens naturarum distinctionem
ipsius esse non uenit in dubium.
Videtis ergo id uos agere ut
omnis de medio scripturarum
auctoritas auferatur et suus
cuique animus auctor sit
quid in quacunque scriptura pro-
bet quid improbet, id est ut non

auctoritati scripturarum subiciat
ad fidem sed sibi scripturas ipse
subiciat non ut ideo illi place
at aliquid quia hoc illi placuit
Quo te committis anima misera
infirma carnalibus nebulis
involuta quo te committis. Re
move ergo auctoritatem · videas ·
remove auctoritatem · redde ra
tionem. Sed ne ratio tua perduc
at nisi dei natura violabilis
corruptibilisque credatur extra
theatrum longa illa fabula
tua reperire non posset. Pos
tremo nec scis octo esse terras
et decem terras celos quod athlas
mundum ferat splenditenensque
suspendat et innumerabilia
talia deum scis hec explane in
quibus manicheus me docuit
sed infelix credidisti: neque enim
vidisti. Sed ergo ad similia fabu
losorum phantasmatum quibus
turpiter gravidata es te aucto
ritati ignotissime et furiosi
ssime subdidisti ut ideo hec
omnia crederes quia in illis
conscripta sunt libris quia mi
serabili errore credendum esse
censuisti cum tibi nulla demo
strarentur cur non potius evan
gelice auctoritati tam funda
te tam stabili tanta gloria di
ffamate atque ab apostolorum tempo
ribus usque ad nostra tempora per suc
cessiones certissimas commen
date non te subdis ut credas
ut discas etiam omnia illa

que te offendunt germana et
perversa opinione te offendere
potuisse esse verum naturam
incommutabilem dei aliquid
mortalis assumpsisse creature
in qua commutabiliter permaneret
non fallaciter sed veraciter atque
pateretur quicquid eandem
creaturam facere aut pati pro
generis humani in scriptura
erat salute congrueret quam
violabilem et corruptibilem
credere dei naturam necnon in pu
gnatam atque oppressam totam
posse liberari atque purgari sed
eterna globi pena summa dei
necessitate dampnari. Sed in
quibus propterea credidi que
non michi ostendit qui duas
naturas boni scilicet et ma
li in hoc mundo evidenter
ostendit. At per hoc ipsum est mi
sera infelix nimis decepta es. Ex
sicut nulla scriptura cogitata
ista in hoc mundo nichil mali pu
tare potuisti nisi quo tuis
carnalibus sensibus offensus est
sic serpentem ignem venenum
et similia nec aliquid boni
nisi quod eius eadem tuum carna
lem sensum aliqua iocundi
tate permulsit sic saporum
iocunditas et odorum suavi
tas et lucis huius aspectus
et si quid aliud vel auribus
vel oculis tuis vel naribus vel
palato. Omnibus forte blandi
tum est. At si minus sanam crea

turam ita prius aspiceres ut
auctori deo tribueres quasi leges
magnum quendam librum na
ture rerum atque ita si quid
tibi te offenderet. causam te
tamquam hominem latere posse tu
tuis crederes. quam moribus
dei quicquam reprehendere auderes
numquam incidisses in sacrilegas
nugas et blasphema fig
menta quibus non intelligens
quid sit malum deum imple
conaris omnibus malis. Sic
iam si queratis a nobis unde
sciamus apostolorum esse istas litteras
breuiter nobis respondemus
inde scire nos. unde et uos
scitis illas litteras esse manichei
quas miserabiliter huic aucto
ritati preponitis. Si enim et hinc
nobis aliquis moueat questionem
et scrupulum contradictionis in
pingat dicens libros quos
profertis manichei non esse
quid facturi estis? Nonne po
cius eiusdem deliramenta
ridebitis qui contra rem tante
connexionis et successionis
serie confirmatam impudencia
emittat. Sicut ergo certum est
illos esse manichei et omnino
ridendus est qui ex transuerso
nemine tanto post natus litte
nobis huius contradictionis in
tenderit, ita certum est manicheum
uel manicheos esse ridendos
aut etiam dolendos qui tam
firmate auctoritati a temporibus

apostolorum usque ad hec tempora certis succe
ssionibus custodite atque perducte
audeant tale aliquid dicere.
Nam ergo auctoritas manichei
conferenda est auctoritati apostolorum.
Nam litteras istorum istas esse et
certum est quam illas illius certius
aut manicheum apostolis comparat
nisi quisquis se christo qui misit
apostolos separat. Aut duas naturas
sibimet expressis principiis ad
uersas quis umquam sapuit in
uerbis christi nisi qui non sapit
uerba christi. Apostoli ergo tamquam discipuli
ueritatis natiuitatem predicant
christi primo ueracem. manicheus
autem iactat se inducere in omnem
ueritatem et uult inducere in
talem christum in quo ipsius plenius
predicat falsitatem. Isti christum in
carne quam de abrahe suscepit
semine circumcisum. Ille deum
in ipsa sua natura a tenebrarum
gente conscissum. Isti pro carne christi
litante sacrificium quod tunc pre
figebat oblatum. Ille non carnis
sed ipsius diuine substancie membrum
omnibus demonibus immolandum
nature aduerse gentis illatum.
Isti christum in templo predicantem
sed baptizatum in iordane. Ille
deum ipsum perscriptum inte
nebrarum contaminatione sub
mersum, nec totum emersurum
sed quod eius mundari non
potuerit etiam dampnatione
puniendum. Isti carnem christi
ad demonum duce temptatam

ille partem dei a demonum gente possessam et isti quidem illam temptatam ut doceret resistere temptatori ille illam possessam ut pateretur non posse resistere ut nec victori. Denique manicheus ex doctrina demoniorum aliud annunciat ut qui emendator sit apostoli non ex doctrina xpi commendant ut quisquis aliud annunciaverit anathema sit. Disputacio xxxiii

Faustus dixit. Scriptum est in euangelio quia multi venient ab oriente et occidente et recumbent cum abraham et ysaac et iacob in regno celorum. Vos ergo quare non accipitis patriarchas. Absit vero nos quidem umquam invidere mortalium cuique quem deus forte miseratione respiciens sua de perdicione umquam reduxit ad salutem. Sed sana non erimus esse iam clementie ponimus qui incertus sit non illius ... fuisse negare non possis improbabilem vitam. Ac pater et in decorum patribus abraham scilicet et ysaac et iacob si est hoc precio eysdem xpi testimonium quod asseritis quamquam fuerint ipsi quidem flagiciosissimi ut fecit moyses indicat eorum et nepotes sine quibus alius historie huius conditor que dicitur genesis eos qui eorum vitas nobis odio cum fastidio et dignissimas scripsit. Sint tamen et ipsi iam in regno celorum sint in loco quo nec crediderant umquam nec speraverant nec fere ex eorum legendo libris apparet omnimodo tamen constet etiam nobis confitentibus longo intervallo detractos ac penali inferorum custodia in se invite invito cohercebant a xpo domino nostro liberatos quem sciliet invisitatum pervenire adhuc ipsum potuisse si pervenimus quod scriptum de eis est. Hec enim quia et latronem quendam de cruce liberavit id est dominus ut et ipse eodem die futurum secum diceret cum in paradyso patris sui quis sum inviderit atque inhumanius a deo esse putat ut hoc ei displiceat tante benignitatis officium. Non tamen idcirco dicemus et latronum vitas ac mores nobis probabiles esse debere quia illis latroni indulgentiam dederit aut quia publicanis et meretricibus ignoverit eruata dixitque quod etiam precedent ipsi ad regnum celorum eos qui se superbe gesserint. In iniusticia namque et in adulterio deprehensam mulierem quandam iudeis accusantibus absolvit ipse precipiens ei ut iam peccare desineret. Ergo una xpi si horum tale quid et circa abraham egit et ysaac et iacob ipsi gratias debet cum talia operari ita animas qui solem suum oriri facit super bonos

et malos et pluit super iustos et iniustos. Ecce h' tu in unum viii in opinione hac nostra molestum est / tunc id de iudeorum tantum patribus sentiatis / ac non de ceteris quoque patriarchis gentium quod ipsi senserint acquirando nostri liberatoris gratiam / hanc presertim cum de ipsorum filiis magis tamen constet colenda quod deservire abraham ysaac et iacob. Et cur utique illos qui de idola coluisse choos non omnipotentem deum / ideoque solum ipsorum habuisse ibi. Ita dei omnipotentis cultura initiata retendit et filii eget auxilio qui coluit patrem. Sed inde consequentiam ut uniq hactenus in celum raductos eos non quia mererentur, sed quia mutat divina clementia nam peccatorum. Experimentum verum et hic a xpo dictum sit dubios etiam nos et incertos scribere ipsa varietas facit. Cum enim duo evangeliste matheus et lucas de centurione quodam pariter narrent cuius puer tunc infirmaretur et postque insius fuit h' ipsum dixisse ihesus quia tantam scilicet fidem non invenisset in israel quantam in illo homine gentili quippe et pagano / eo quod dixit idem non se fuisse tam dignum ut sub tectum suum intraret ihesus sed id rogare tantum ut iuberet verbo et sanaretur puer suus solus tamen matheus hic addidit ihesum prosecutum esse ut diceret amen dico vobis quia multi venient ab oriente et occidente / et recumbent cum abraham et ysaac et iacob in regno celorum / filios autem regni mittent in tenebras exteriores. Multi quidem qui fuerunt paganos significans per centurione quia quidem et ipse gentilis in quo tamen tanta fuisset fides inventa. At non lucas quamtum et ipse ut necessarium hac et memorabile inter xpi mirabilia gesta inserendum putavit in evangelio suo / de abraham tamen illic de ysaac et iacob nullam facit mentionem. Quod si quis dicat ideo preteriisse eum quia dictum id iam satis fuisset a matheo. Cur ergo gestum ipsum commemorat erga centurione et puerum eius quod esset longe satis insinuatum iam fuisset nobis mathei sollercia. Sed falsum est. Namque et de observatione ipsa adveniendi ihesum matheus quidem dixit / quod idem dicat personaliter ipsum centurionem venit ad eum rogaturus medelam lucas autem non; sed quia maiores natu ad eum miserit iudeorum qui ne forte sperneretur ab eode tamquam gentilis / qui quidem ihesum noluit esse plene in deum persuadere ingressi sunt ei dicentes dignum esse cui id prestaret

quia quidem diliget gentem suam
et synagogam ipse edificavit sibi
tamquam et hoc ad dei filium pertinet
sed edificacionem synagoge sive
iudei de centurione pagano me
ruerint. Hec tamen omnino [illegible]
et lucas hoc idem reticuit/puto
recogitans ne forte sensum unum
quem locum tamen mutat applicatque
id alteri cuidam cause longe dis
simili. Idem ubi dicit ihesus ad
discipulos suos Contendite in
trare per angustum hostium multi
enim venient querentes intrare et
non poterunt. Cum autem intraverit
inquit pater familias et clauserit
ianuam incipietis foris stare et
pulsare dicentes Domine aperi nobis
Et respondens dicet nescio vos
Tunc incipietis dicere manduca
vimus et bibimus coram te
et in plateis nostris et synagogis
docuisti Et ~~dicet~~ dicet vobis
Nescio unde sitis Discedite a me
omnes operarii iniquitatis ibi
erit fletus et stridor dentium
cum videritis abraham/et
ysaac/et iacob et omnes prophetas
introeuntes in regnum dei vos
autem expelli foras Et venient
ab oriente et occidente et au
stro et aquilone et recumbent
in regno dei qui scilicet nomen
tantum non christi portaverunt si non fece
runt opera eius. Mattheus
scribens pretermisit quia de abraham
illic et ysaac et iacob nullam
facit omnino mencionem. Item de

centurione et puero eius etiam
lucas quidem scripsit sed eque ipse
de abraham illic et ysaac et
iacob nichil omnino testatur. Ut
quia vero iam dictum sit certo
constare non possit nichil prohibeat
etiam non credere quia sit dictum
Nec immerito nos ad huiusmodi scrip
turas tamen inconsonantes et
varias minus sane sine iudi
cio ac racione [illegible] asserimus
si contemplantes omnia et cum
aliis alia conferentes perpen
dimus [illegible] quodque a christo dicta
poterunt. Nec ne cum multa eius
amatoribus nostris eloquiis divi
nis inserta verba sunt et que
nomine signata ipsius cum
eius fide non congruant/presser
tim quia ut iam sepe probatum
nobis est/nec ab ipso hec sunt
nec ab eius apostolis scripta/sed
multo post eorum assumptionem
a nescio quibus et ipsis inter se
non concordantibus semiiudeis
per famas opinionesque compta
sunt. Cum tamen omnia eadem
in apostolorum dum consentes nomina
vel eorum qui secuti apostolos videntur
errores ac mendacia sua
secundum eos scripsisse mentiti sunt. Vi
deris debes interim ut dicam
capitulo tertio non [illegible] ego
~~confiterem~~ confederem/cum
in illud satis a deprehensum sit
quod autem possum/et quod nec ipsis
nobis negare licet autem divinitus
adductum patriarchis omnes israel

et prophetas tartareis in tenebris ia
cuisse punitos sunt / Unde si nun
quam liberati a xpo ad dium
reducti sunt / quod hic ad odium
adinuet iuste ipsorum Ad hunc
enim nos et respicimus non
quod fuerunt .i. homines / sed
quales fuerunt .i. homines ma
los / nec quod nunc sunt .i. pur
gatos / sed quod fuerunt .i. impu
ros aliquando / ac per hoc nos uidimus
ut cuique nos id esse multis modis
obstat capitulum hoc / cui sane
est unum per hoc misericordia com
mendetur et bonitas / sine fal
sum scriptoribus eius cum in
hereat nos utinam modo intuito
sumus ut semper Responsio 33

Augustinus respondit Certo
intuito iuste / quo intuito
qui te patriarchas odisse in
puros et deum adhuc plagis
impiorum Certe illis patriarchis
post aduentum saluatoris pre
stitam purgationem et datam
beatam requiem concessisti
Deus autem noster et post aduentum
Saluatoris adhuc iacet inte
nebris / adhuc flagiciis omnibus
nigitur / adhuc impuris omnibus
uolutatur Ita non solum uita
illorum hominum melior erat
deo nostro / sum etiam mors ipsa
felicior Inquibus autem scelibus
erant iusti qui exierunt ex
hac uita prius quam in carne
xpus uenisset Et uere etiam
ipsos ad aliquid melius passio
xpi transtulit qui uenturum non
turum passurum resurrecturum
non tamen crediderant uerum etiam
hec ipsum sicut oportebat prophetico spiritu
prenunciauerant in scripturis suis
indagandum est si quo ad ligun
dum indagari potest non hinc re
meritates opinantium confecta
de quorumlibet hominum / nedum
execrabilis heresis peruersitate
nimis longe a ueritate aberran
tium Frustra sibi sane post hanc
oblignitatem pollicetur faustus
aliquid post hanc uitam / cum
quam posse prestari quod in hac
uita non comparauerit Homini
est nobis deum hic unitis istum
relinquatis errorem . et ueritate
catholice fidei cognoscatis at
teneatis Alioquin longe abe
rit quod sibi pollicetur inmistus
cum sic cepit quod iniusto iniuratus
est deus Deinde autem patriarchas
iam quantum satis arbitratus sum
ab hominum maledicto non parua res
pondi / quomodo non utique in morte
correctis / uel post passionem christi
iustificatis testimonium domini
perhibebat . cum iudeos animo
neret / ut si abrahe filii essent
facta abrahe facerent / et quod
idem abraham eius se diem
uidere concupierit gauisus
fuit cum uidisset Et quod in
sinus suum .i. nescio cuius
quiete felicitatis magnum ab
ditum secretum abstulerunt
angeli pauperem illum erumpnosum

admitte superveniente contemptum. Quid dicam de apostolo paulo? An forte et ipse post mortem iustificatum laudat abraham, quod prius quam circumcideretur credidit deo, et deputatum est illi ad iustitiam? Quod tanti pendit ut nos non ob aliud dicat filios eius esse effectos qui eius carne propagati non sumus, nisi quod eius fidei vestigia sequamur. Quid nobis faciam, quos contra testimonia scripturarum ita obsurdescere fecit iniquitas, ut quicquid adversum vos inde prolatum fuerit non esse dictum ab apostolis sed ante sic quo falsario sub eius nomine scriptum esse dicere audeatis? Usque adeo a christiana aperte aliena est quam praedicatis doctrina demoniorum, ut eam sub christiane doctrine nomine defendere nulla ex parte possitis, nisi dicatis falsas esse scripturas apostolorum. Infelices, inimici anime vestre, que umquam littere illud habebunt pondus auctoritatis si evangelice, si apostolice non habebunt? De quo libro certum erit cuius sit, si littere quas apostolorum dicit et tenet ecclesia ab ipsis apostolis propagata et per omnes gentes tanta eminentia declarata, apostolorum sint incertum? Et hoc erit certum scripsisse apostolos quod huic ecclesie contrarii heretici proferunt auctorum suorum nominibus appellati longe post apostolos existentium? Qui non et in litteris secularibus non fuerant certissimi auctores, sub quorum nominibus postea multa prolata sunt et ideo repudiata, quia vel his que ipsorum esse constaret minime congruerunt, vel eo tempore quo illi scripserunt nequaquam innotescere et per se ipsos vel familiarissimos eorum in posteros prodi commendarique meruerunt? Nonne ut alios omittam sub ypocratis medici nobilissimi nomine quidam libri prolati in auctoritatem a medicis non recepti sunt? Nec eos adiuvit nec si nulla similitudo rerum atque verborum, qui comparati eis quos vere ypocratis esse constaret impares iudicati sunt, et quod ab eo tempore quo et cetera scripta eius non innotuerunt quod vere eius essent. Hos autem libros quibus illi qui detrusiso proferuntur comparati respuuntur, unde constat esse ypocratis? Unde si quis hoc neget, nec saltem refellitur sed ridetur, nisi quia per eos ab ipso ypocratis tempore usque ad hoc tempus et deinceps successionibus series commendavit ut hinc dubitare dementis sit? Platonis, aristotelis, cyceronis, varronis aliorumque eiusmodi auctorum libros unde noverunt homines quod ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua? Multi multa de litteris ecclesiasticis conscripserunt non

quidem auctoritate canonica
sed aliquo admirandi studio sine
ostendendi. Unde constat quidnam
sit nisi quia his temporibus quibus
ea quisque scripsit quibus potuit
insinuavit atque edidit, et inde
in alios atque alios continuata
notitia latiusque firmata ad
posteros etiam nostros adusque tempora
pervenerunt, ita ut interroga-
ti cuius quisque liber sit non
hesitemus quid respondere
debeamus. Sed quid per tam
in longe preterita? Ecce istas litteras
quas habemus in manibus
si post aliquantum temporis
vel Fausti negaret vel illas quibus
quas Fausti esse vel has neget
meas unde convincitur nisi
quia illi qui nunc ista noverunt
notitiam suam a longe etiam
post futuris continuatis po-
sterorum successionibus tra-
iciunt. Que cum ita sint
cuius tandem tanto furore
cecatur nisi demoniorum
mendaciloquorum mendacia
atque fallacia consentiendo sub-
versus sit, qui dicat hoc me-
reri non potuisse apostolorum ecclesiam
tam fidam tam innumerosam
fratrum concordiam, ut eorum
scripta fideliter ad posteros tran-
scriberent, cum eorum cathedras
ad presentes episcopos certissima suc-
cessione servarent, cum hoc
qualiumcumque hominum scriptis
sive extra ecclesiam sive in ipsa
ecclesia tanta felicitate proveniat.
Sed contra inquit vestri scriptorum
reperiuntur. Certi aliqui in malo stu-
dio legitis, stulti non intelligitis,
ceci non videtis. Quid enim
magnum erat ista diligenter
inspicere, et eorundem scriptorum
magnam et salubrem invenire
congruentiam, si vos contentio
non perverteret et si pietas admoneret. B
Cuius enim nunquam duos historicos
legens de una re scri-
bentes utrosque vel utrumlibet eorum
aut fallere aut falli arbitratus
est, si unus eorum dixit quod alius
pretermisit, aut si alter aliquid
brevius complexus est eandem
tamen sententiam salvam inte-
gramque custodiens, alter autem
tamquam membratim cuncta
digessit ut non solum quid fa-
ctum sit verum etiam quem-
admodum factum sit intimaret. Sicut Faustus huic e-
vangeliorum veritati voluit calump-
niari quia Matheus aliquid
dixit quod Lucas cum idem
narraret dicere pretermisit, quasi
negaverit Lucas dixisse Christum
quod eum scripsit dixisse Ma-
theus. Cuius omnino nulla
unquam questio fuit, nisi hec
oborta nisi ab omnino et in-
ter(?) rerum considerare
nolentibus seu valentibus,
per illud sane et repperi inter
fideles et oboriri ab infidelibus
solet, sed etiam ipsis vel parum

eruditis vel minus contentiosis nisi admoniti respexerint quod matheus dixit Accessit ad eum centurio rogans eum et dicens lucas autem quod miserit ad eum seniores iudeorum scilicet ipsum rogantes de puero eius qui egrotabat ut eum sanaret et cum appropinquaret domum misit alios per quos diceret non esse se dignum ut in domum eius intraret ihesus nec se ipsum dignum ut veniret ad ihesum Quomodo ergo secundum matheum accessit ad eum rogans et dicens puer meus iacet in domo paraliticus et male torquetur Hoc ergo intelligitur matheum breviter sententiam ipsam veram integramque complexum dicentem quod centurio accesserit ad ihesum et non dicentem utrum per se ipsum accesserit an per alios et quod ei de puero suo illud dixit non exprimente utrum per se ipsum dixerit an per alios Quid enim Nonne talibus locutionibus humana plena est consuetudo cum dicimus aliquem ad aliquid multum accessisse quem non dum dicimus pervenisse Nonne et ipsam perventionem eam quam videtur non esse quod addit iam posse etiam per alios fieri usitatissime loquimur sepe dicendo. egit ille causam suam pervenit ad iudicem Item pervenit ad illum vel illum potentem cum plerumque

id fiat per amicos non ipso corporaliter adque quis dicitur pervenisse Unde etiam tales homines quorundam ad potentium quodammodo inaccessibiles animos sive per se ipsos sive per alios ambitionis arte contingunt iam etiam vulgo perventores vocantur Numquid ergo cum legimus obliviscimur quemadmodum loqui solemus An scriptura dei aliter nobis fuerat quam nostro more locutura Et hec quidem de communi loquendi consuetudine pervicacibus turbulentisque responderim Ceterum hii qui non litigiose sed placide ac fideliter querunt attendant ad xpistum non carne sed corde non corporis presentia sed fidei potentia sicut ille centurio Tunc melius quod matheus dixit sentient Talibus enim dicitur in psalmo Accedite ad eum et illuminamini et vultus vestri non erubescent Unde centurio ille ad xpistum magis accesserat cuius fidem ita laudavit quam illi ipsi per quos verba sua miserat Cui rei simile est etiam illud quod dominus ait Tetigit me aliquis quando mulier que fluxum sanguinis patiebatur tangens fimbriam vestimenti eius facta est salva Hoc enim mirabiliter discipulis suis dicere videbatur quis me tetigit et tetigit me aliquis cum

cum turba comprimeret. Denique hoc ei responderunt turbe: te comprimunt et dicis quis me tetigit. Quemadmodum ergo illi premebant sed illa tetigit, sic illi missi erant ad Ihesum sed centurio magis accessit. Ita matheus et morem non usque adeo inusitate locutionis servavit et insinuare aliquid intimavit. Lucas autem ad hoc ipsum quemadmodum gestum esset aperuit, ut hinc admoniti cogeremur illud matheum quemadmodum dixit. Vellem sane ut aliquis istorum vanorum qui huiusmodi questiunculas quasi magnas calumpniose obiciunt, evangelio narraret aliquid eadem ipse iustum non non falsum nec fallaciter sed omnino vere volens intimare et exponere, et stilo exciperentur verba eius, et ei quereretur utrum non aliquid plus minusve diceret quam aut postremo ordinem non verborum tantum sed etiam rerum, aut utrum non aliquid ex sua sententia adderet tamquam alius dixit quod eum dixisse non audierit sed voluisse atque sensisse plane cognovit, aut utrum non alicuius breviter complecteretur sententie veritatem, cum totius rei antea quam expressius articulos explicasset. Et si quid est aliud quod forte esse possit certis regulis comprehendi

quo fiat quod vel inducere singulis eiusdem rei narrationibus vel duabus minus extrema cadentes re multa diversa inveniantur nulla tamen adversa, et multa varia nulla contraria. Sic solvunt omnia de quibus sibi isti miseri collum ligant, ut spiritum sui erroris teneant, et nullum extrinsecus salutis admittant.

Quapropter post omnes sancti calumpnias refutatas dum tractat eorum capitulorum quibus hoc opere quantum deus adiuvare dignatus est sufficienter ut arbitror pro hisce que respondi, breviter nos ammoneo, quo illo tam nephando et execrabili errore teneamur ut sicut auctoritatem scripturarum omnibus preferendam semper multis eam servamus, que ab ipsius presentie Christi temporibus per dispensationes apostolorum et certas ab eorum sedibus successiones episcoporum usque ad hec tempora toto orbe terrarum custodita commendata clarificata pervenit. Ubi etiam in debitis etiam veteris testamenti et obscura revelantur et predicta complentur. Si autem quasi ratione monemini, prius cogitetis qui nam sitis quam minus idonei ad comprehendendam naturam non dicam dei sed anime vestre comprehendendam plane quemadmodum velle aut voluisse nos dicitis

certissima ratione non vanissima credulitate. Quod si nondum minime potueritis, sine dubio eum quamdiu tales estis nullo modo potentes, illud saltem quod omni humane menti etiam naturaliter insitum est, si modo id perverse opinionis pravitate non turbet, dei naturam atque substantiam incommutabilem omnino incorruptibilem cogitate vel credite et manichei continuo non eritis, ut aliquando et catholici esse possitis. Amen

Explicit liber beati presulis Augustini contra faustum manicheum. Incipiunt versus eiusdem operis et cetera

Instruens caput mundi certaminibus amplum
Nuncque perceptricis rectores carceris hymnis
Parvus et exilis subtarius tegmine nubis
Rex david fortis superplodens mucula mortis
Rex in qua nec dino munere plenus
Prodit occulto modico solutus fultus
Fultus cum odium quia sterna fuit melior
Gentis pax quibus erat tardi non bella sonera
Sed igitur david dantur que significant
Omnibus infactis sitandi nunc pactis
Parvus et exiguus deuga flos gnatus
Allophilos sternunt hostilia castra fugavit
Goliad in mediis membris armis truculentum
Parvus cum modico detinuit fide lapillo
Hinc adtestantur hunc omnes astipulantur
Hec scripture scripturarumque figure
Rex psalmique prophetie primus hunc retinere
Post euangelii preceps meminere videre
Tota deinde fervens successio catholicorum
Eloquium credit sequitur proclamat obedit
Voce fide vita scriptura insignibus eius
Immunis et adlete valide bella dei fuere
Nugas multorum fictantes fulsidicorum
Omnes grassantes quod verum stirpantes
In quibus eximius doctor et fortissimus hymnus
Augustinus heres fulsit certamine pleno
Nempe deo plenus laudabiliterque senecta
Hostes ecclesie turbantur abegit habunde
Allothis scriptis sudans montibus quos dictis
Ut patet ex multis nunc tantum quos bene scripsit
Claret et ex fausto manicheo nomine fausto
Cuius erat plenus sermo librique venenum
Ut pote permixta cum lege prophetia dicta
Sperentis mordentis spernentis respuentis
Dente colubrino que rosserat arte canino
Nam fuit argutus fallax subtilis acutus
Eloquii suavis succo vincens manus
Aures mulcebat si mentes decipiebat

Hinc augustinus doctor egregio duce fisus
Aggrediens strat^r. prosternendo sinpamt
Et velut ethiope suum morsu strangulat angue
Ipsius argutias ternas senas que speratas quinas
Coffictas dormiens enervans atque resolvens
Intellectoris patule cum mis rationi
Dulcet instillans aliud quam littera pungat
Qui ergo tantis iam nunc intellectus annus
Fausti confractis magis silvatis subactis
Gesta prophetica mistice significancia clarat
Atque subobscuris christum latuisse figuris
Cuius que celat parvulo sermone revelat
Fulminat irrorat tonat instillat sic et orat
Elacio monitis scriptis sermone prolatis
Plana magis planat tenebrosa satis plurima clarat
Parvus exmodicas extendens documentis
Nec nescit exiguos teneris inferibus oris
Inspirit in mensa blanda dulcedine mansa
Grandes ingenio valido reficit documentis
Falsidicos augustinus sic et hereticorum dogmata frangit
Frangit cum solidis rationibus evacuant
Ecclesie partem valide pungit et omnem
Nec sunt ancille nec quinis turbine pelli
Sua spicula toxica noxia pellit ab illa
Cognovit enim sibi quod ait pater in salomone
Sponse ecclesie suavis modulaminis ore
Ecce tuum collum turri david est simulatum
Est que constructa per propugnacula multa
Et clipei mille dependent omnis inde
Armis bellatorum sic et armatura potentum
Primus ei vere quadrat dulcedo camene
Que pie pluit tam claris fidibus istis
Quod non dispar api est florea mella legenti
Armipotens christi quos actores mellificant
Ecclesie turribus compingens associant
Cum collum medius turris et urbe cunctus

Satis supque in luce Faustus i
lucem iam traductus Augustinus
Tu seminarios cavendos putas
quod nos ee dicis Faustus ii
Accipis euangelium et maxime
pronunc ergo et natum Augustinus
Merite interrogasti teipsum velut
ex persona nostra Faustus iii
Accipis ergo generationem Equidem
conatus sum diu Augustinus
O si pio studio legisses euangelium
et ea que te Faustus iiii
Accipis testamentum vetus Est enim
meo hereditas Augustinus
Temporalium quidem rerum pro
missionibus testamento v Faustus v
Accipis euangelium Tu me interrogas
utrum accipiam Augustinus
Iam supra commemoravi quod sepe se dubi[?] lib.
Capitone i. in de equos et dicitur
capitone quasi come a capite proue
Caudices quoddam genus vestimenti
et dicitur ludicros a ludis id est theatri
Lumi cum ingrediebantur de ludi
prostibulo iuvenes tali velamento
tegebant caput et faciem Faustus vi
Accipis vetus testamentum Cur non
eius precepta et cetera Azimus
panis id est non fermentatus Sce
nophegia solempnitas hebreorum
de greco in latinum tabernaculorum
dedicatio interpretatur vel que celebrabatur
a iudeis in memoria expeditionis cum
ab egipto promoti tabernaculis age
bant et ex eo scenophegia scena
enim grece tabernaculum dicitur que solemp
nitas apud hebreos septembri mense
celebrabatur Clinostoma vestis est ex

lana linoque contexta et dicta
linostema quia in stamine linum
in strama lanam habet Augustinus
Quemadmodum et quare accipi
atur testamentum vetus Faustus vii
Quare non credis in genealogia
Ihesu
multe quidem sunt et cetera Augustinus
Quam dicit pal̄mare cum ipsum
sit non accipiat quod Faustus viii
Quare non accipis testamentum vetus
Cornua iam pruentus Augustinus
Iam quidem satis superius ondimus
quod et quo teneamus Faustus ix
Quare non accipis vetus testamentum
Et apostolus licent Augustinus
Cur ergo apostolum que dicis relicto
iudaismo examinat Faustus x
Cur non accipis testamentum vetus
Cornua et abrupto habet Augustinus
Eadem sepe vana repetere istum
non pudet si eadem sepeque Faustus xi
Apostolum accipis et maxime Cau
pones tabernarii dicuntur qui solent
aquam vino miscere Augustinus
Hoc est quod paulo ante dixi quia
ubi sit manifesta enim Faustus xii
Cur non accipis prophetas immo tu
dic potius si quid Augustinus
Nempe hic omnibus verbis id agit
Faustus ut prophetas habet Faustus xiii
O nomine Christum colitis prophetas repu
diantes quos expugnans Augustinus
Profuit nobis hic locus ad brevitatem
respondendi et cetera Faustus xiiii
Quare moysen non accipis cum o
ris et pietatis causa qua c.
Deuteronomio i. pfuirare maledicto

Pius homo faustus Augustinus
dolet xpm esse maledictum etc. faust(us)
Quare non accipis testamentum faustus xv
Sinctus crima omne vas p Cataros
grece liquamen Cdipticum grece
due tabule dicuntur Augustinus
Audite hec quorum corda p Cypo
centauros et equorum hominumque
mcis natura quuncta finxisse putat
Adonay nomen dei ap hebreos qd
generaliter interpretatur dominus quod dicitur
creature cuncte vel quia creatura
omnis dominatum eius desernit
Dominus ergo et deus vel qui dicitur omnibus
vel quod timeat cunctis Athlas
Athlas frater promethei magnus fuisse
astrologus dicitur unde occasione fabu
la invenit ut eum celum portare
confingeret cuius mons eius nomine
nuncupatus cuius altitudine celi po
tius portacio in opinione vulgi
venisse videatur Canter
et cantērum ferramentum est medi
ci a quo corrumpitur citius et cetera
ita illorum qui a fide recedunt mens
corrupta est prava doctrina et prius
suo ore prurire et scalpere Illi pru
riunt auribus qui semper sunt
auribus intentas aliquid ut aliquid
novi audiant Enigma est
obscura parabola que difficile intel
ligitur nisi aperiatur ut illud
ysaie antequam parturiret peperit
et antequam veniret partus eius
peperit masculum quod sic intel
ligitur antequam xpm virgo parturi
ret in carne genuit eum pater in
divinitate et ante tempus virgo

parturiendi veniret genuit eum
sine tempore pater Garrire et loqui
ita distinguitur loquitur qui re
cte et temperate dicit garrit qui
aut multa verba dicit aut sordide
loquitur Herodes antiqui vivos
partes et divites sine divino pu
guine natos sine semideos intelli
gi voluerunt faustus xvi
Quare moysen non accipis c. Hel
vo .i. glutto insaciabilis Calligu
rrire .i. glutire vel devorare Augu
Astute quidem paratum te stinus
dicis si quas in libris Tergiver
satio .i. temporis eludendo protra
hens Tergiversatio dicitur qui
animum huc et illuc et tergum
vertit nec facile qualis sit intelligi
Antitera latine opposita vel contra
posita dicuntur propterea quod contraria sibi
opponunt sententie pulcritudine
reddunt Athomos philosophi vocant quas
dam in mundo corporis partes tam
minutissimas ut nec visui pa
teant nec thomon .i. sectionem re
cipiant Athomus ergo est quod di
vidi non potest vel athomos dimpto
dicitur grece atomos indivisio la
racter grece latine forma dicitur
Cur legem non faustus xvii
accipis et prophetas cum p. eas Augusti(nus)
O mirabilem vesaniam dicere aliquid
quid ii faustus xviii
Non venit solvere legem Sa
turnatas rethoricas sabbi ocium
vocat eo quod dies ille satum appe
llatur Quotidianum hoc est cotidiem
inde dicitur meridianus Cananea

est que amentes vel insanos facit
quorum diversa est species Nam ali-
quorum leti et alacres sunt alii tri-
stes et furiosi Mannie signa hec sunt
aliena loquuntur homines timent
in tenebris se abscondunt alii se fe-
rro perimunt et precipitant alii
inobedientes sunt et multi currunt
vel illicita faciunt Hec causa nas-
citur ex coloribus nigris et nimiis
rnordibus aut qui bibit succum
lostiamnum aut succum mandra-
gore aut totum quod latine dicitur
cicuta multi cum sine veneris
et sine colera inbibant panem ex
inimo vino madidum vel quibus
solet sanguis ex naribus venire
et non venit aut quibus sicum
cerebrum ex calidum est Moratur
autem quia in causam veniat si cog-
noscas primum faciunt in confectas
vigilias et egrediuntur nocte inansu
sunt cum inquieti neque uno loco
sedere possunt et assidue male faciunt
et non unquam iracundi sunt et sine
causa moventur et aliquotiens expo-
liant se in agone et locis inectis
et litigant sine causa neque verentur
aut confundunt et cum vinum antrum
abeit frequenter sentitur Nunc quidem
causa insanie que in corpore sunt
interrogati vera respondent Augustinus
Iam tercius alii connecta quia
repetis Februarius nuncupatur
a februo id est plutone cui eo mense
sacrificabatur Nam ianuarium diis
superis februarium diis manibus roma-
ni consecraverunt ergo februarius a fe-
bruo id est a plutone vel a febre id est egri-
tudine nominatur Faustus xix
Non venit solvere legem Nazareus
et nazarenus ita distinguuntur
Nazareus a muto dicitur id est sanctus sive
mundus quia peccatum non fecit Na-
zarenus vero a nazareth civitate est
appellatus Nazareus olim vocabatur
qui sanctam comam nutriebat et nichil
contaminatum accipiebat abstinens
se a vino et omni sicera que mentem
ab integrata sanitate pervertit Neo-
menia apud nos kalende apud he-
breos ~~ipsi dies kalendarum~~ autem
quia secundum lunarem cursum
menses supputant et greci neome-
nia appellant in neomenia dicitur
nova luna Erant autem apud hebreos
ipsi dies kalendarum ex legali
institutione solempnes Augustinus
Quia iam consentis dixisse xpum
Blatea a colore nuncupate siquidem
et compressise manum inquinat nam
et blateum colorem dicunt hoc autem
animal lucem unde non patitur contrarium
nunc Nam musca lucipeta et
blatta lucifuga est per noctem vero tantum
ambulat Faustus xx
Cur solem colitis nisi quia est
Hilen greci cum donatum differt
materiam quandam rerum diffiniunt
nullo prorsus modo firmatam sed omnium
corporalium formarum capacem Nunc
quidem corporum mutabilitate ut
cumque cognoscitur nam per se ipsam nec
sentiri nec intelligi potest Hec enim
inhor errant quidam gentilium
quod eam tamquam coeternam deo ca-

iungitur ut hic ab illo non sit
quamvis ab illo formetur quod
alienum esse a civitate ipsa veritas
docet. Yam hylem latini materiam
appellaverunt de qua post modum
omnia singillatim per species varias
formas quas ipsae species processerunt. De
qua deo dicitur. Qui fecisti mundum
de materia informi. Sed materia fa
cta est de nichilo. Mundi autem species
de informi materia. Que nec quidem
ex nichilo facta precessit cum rebus ex se
factas non eternitate sed sola origine
sicut sonus cantionem. Veram qui
mundum fecit omnia simul. Theolo
gi idem sunt qui et phisici dicti
autem theologi quia in scriptionibus suis de
deo dixerunt. Scisma a scissura
animorum vocata. Eodem cum cul
tu eodem ritu credit ut ceteri solo co
gregationis delectatur dissidio.
Fit autem cum dicit homines nos iu
sti sumus nos sanctificamus immundos
et cetera similia. Monarchia prin
cipatus hominis unius dicitur. Monos
quippe singularis greco nomine. Ar
chia principatus est. Sollempnitas
a eo quod solet nomen accepit. So
llempnitas dicta dicitur quod solet ma
ximum celebrari. Ideo autem sollemp
nitas celebratur ne quod semel
factum est de memoria per tempora
longa tollatur. Solstitium dictum
quasi solis statum quod tunc sole sta
te crescant dies vel noctes. Matrix
dicitur quod per eam in eo generetur semen
cum receptum confovet confotum
corporat corporatum in membra
distinguit. Secta a sequendo et te
nendo nominata. Nam sectas dicimus
habitus animorum ac instituta
circa disciplinam vel propositum quem te
nendo sequuntur longe alia in re
ligionis cultu opinantes quam
ceteri. Augustinus
O inperitia pestis et vanitas
versipellis. Phantasia et phan
tasma hec differentia est phanta
sia est imago alicuius corporis
visa et cogitando posita in animo
figurata ut puta patris species quem
aliquotiens videmus hanc dum cogitando
memoramus phantasiam dicimus.
Phantasma vero ab ymagine cor
poris alia quam numquam vidimus
imago reformata ut puta species
avi quem numquam vidisse meminimus.
De cognitis ergo species memoria colle
cta phantasia est de incognitis species
animi figurata. Tragici dicti quod
initio canentibus precium erat
hircus quem greci tragos vocant.
Unde et Oratius carmine qui tragico
vilem certavit ob hircum. Epicu
rei ab epicuro dicti quodam philosopho
amatore vanitatis non sapientie quem
etiam ipsi philosophi porcum nominaverunt
qui volutans in ceno carnali volup
tatem corporis summum bonum asserens
qui etiam dixit nulla divina pro
videntia instructum esse aut regi
mundum sed originem rerum athomis
id est insecabilibus ac solidis corpo
ribus assignavit quorum fortuitis
concursionibus universa nascantur
et nata sunt. Delubra veteres

dicebant templa fontes bura quia
ante ingressum diluebantur et appella
re delubra a diluuio ipsas nunc
edes diuinas cum sacris fontibus in quibus
regenerati fide purificantur Et hu
quodam presagio delubra sunt appe
llata scilicet in absolucionem peccatorum
Ergastula a greco vocabulo nun
cupata id est deputatum nomen ad aliquod
opus faciendum ut plerique gladiatores
et exules qui marmora secant
et cum vinculorum custodiis alligati
sunt Greco enim sermone erga ope
sterio statio id est operaria statio Sibi
lle generaliter dicuntur omnes femine
vates lingua greca vocati syos enim
sermone deus belon greci mentem nun
cupant quasi dei mentem prophetam igitur quia
diuinam voluntatem hominibus interpretari
solebant sibille nominate sunt Sicut enim
omnis propheta vel vates dicitur vel propheta
ita omnis femina propheta sibilla vocatur
quod nomen ex officio non ex proprietate vo
cabuli est Faustus xxi
Unus est deus aut duo
vel plures unus Augustinus
Nos quidem deos multos
Demones angelos dictos animus
quasi denas id est peritos ac rerum prescios
Presciunt enim futura multa mi
et visa aliquando daturo Inest illis
cognicio rerum plusquam infirmitati
humane pariter subtiliori sensus
acumine partim experiencia longissi
me partim per dei iussum angelica re
uelacione hiis corporum aereorum natura
vigent aut transgressionem quam cele
stia corpora gerebant Effeta abeo

quod sit frequenter fetu exhausta par
tus enim assiduus eas debilem
reddit Conche et coclee hec
exhausta vocate quia deficiente
luna cauantur id est euacuantur Con
che autem prime posicionis nomen
coclee vero per diminucionem quasi
conule Cancri et coclee numera
sunt ac alia Cancer enim coclearum
carnibus viuunt miro ingenio
Nam quia valida est testa aperire non
potest Explorat autem quando coclea testam
claustra aperiat tunc cancer latentem
lapillum mittit ac impedita con
clusione coclee carnes erodet
Cytria dicta quod eius poma
ac folia cedri odorem referunt
Cytorum autem nomina eadem quasi in hiis
montibus citriorum partibus est Ele
mentum est minus cuiusque rei im
cum aquo sumitur incrementum
et in quo resoluitur Faustus xxii
Cur legem blasphematis et prophetas
atque prudenter Elabicies et
lepra vero passio asperitas cutis cum
prurutu et squamacione Ista
bices tenuis asperitas et squamacio
est hinc denique nomen accepit
que ita veluti purgamenta
admittat Vero stabices quasi stannos
lepra non asperitas cutis squamosa
lepide herbe similis nam et nomen
sumpsit cuius color nunc in nigre
dinem vertitur nunc in alborem nunc
in ruborem Sperunce alie sunt
satiriasys id est pluralis alie vero
re singillatim sunt satyriasys sed
una fortior et ita ipsarum plures

inveniuntur Inter matronam et
matrem familias hoc interest dicunt quod
matrona dicatur mater primi pueri mater
familias que plures peperit alii
dixerunt matronam dici que in ma
trimonium cum viro convenit et
in matrimonio dictum Matres familias
non que per quandam iuris sollempnita
tem in familiam mariti transierunt
Matrimonium est iusta coniugum con
ventio Abissus profunditas est aquarum
impenetrabilis sive spelunce aquarum
latencium ex quibus fontes et flumina
procedunt vel occulte subterre[a] currunt
nam et abissus dicta Item omnes
aque sive torrentes per occultas
venas ad matrem abyssum revertuntur
Augustinus R[ecte] Et sacramenta
legis intelligis Culeus est
parricidarum vasculum ab occulendo
vel claudendo dictus Est autem
uter ex corio factus in quo parri
cide cum simia et serpente et gallo
inclusi in mare precipitantur Barba
rismus est verbum corrupta littera
vel sono enunciatum. littera ut flo
reat dum florebit dicere oportebat
sono si predicta syllaba prima
producatur ut latebre tenebre
Appellatur autem barbarismus a barba
ris gentibus dum latine orationis in
tegritatem nescirent Solecismus
est plurimorum verborum inter se inconveniens
compositio sicut barbarismus unius
verbi corruptio Dictus autem solecismus
a civibus qui ex urbe sua profecti
sunt apud alios commorantes suos et illorum
linguam inmoderate miscuerunt que
confundentes solecismo nomen dederunt
Unde et similiter loquentes soloe
cismos facere dicuntur Solecismus apud
poetas scema dicitur quotiens in usus
necessitate inter factus invenitur
Methaplasmus greca lingua latine
dicitur transformacio que fit in uno
verbo propter metri necessitatem et licenciam
poetarum Cuius species multe sunt
Inter barbarismum et figuras hoc
est latinam et perfectam elocutionem
methaplasmum esse dicunt qui
in uno sermone fit ratione viciosus
Item inter solecismum et schema. perfe
cta sermonum connexio figura est
que fit contextu sermonum ra
tione viciosa Ergo methaplasmi
et scemata media sunt et dis
cernuntur perita et imperita sunt
cum ad ornatum Sermo vester
greci vocant quem nos cattinum dicimus
Mandragora genus herbe per quam
somp[n]nus frequenter notatur ubi
vigiliarum incommodo eger laborat
Mandragore genera sunt duo mas
culus et femina femina nigra
est masculus albior iste autem ma
ius Inter petulantem et lascivum hoc
interest petulans temeritate lascivus
ludo Monile est ornamentum quod
solet virginum pendere collo inde
et monile etiam omnia ornamenta ma
tronarum significant Phitonices a
phitone qui ibi dicitur Apolline auctor
fuit divinandi Indoles est qui
dam ymago future virtutis fe
lix a singularitate soli dicta de
inde exima angula altitudine cubi

bitali unu sessimi solium gign
re implicita uelut pinna Cole
aster dictus quod sit folys olive
similis s3 latioribus arbor inul
ta ati silvestris amara ab infru
ctuosa cuius insertis olive ramubus
imutat radices et uertit eam in
suam qualitatem Olina grece
eleon dicitur ex quo in latinum traductu
est ut oliva dicatur Olea aut
ipsa arbor est fructus eius oliva
succus oleu Zizania qua poete
semp inselix loliu dicunt quod
sit inutile et infecundu Romane
et arma romanorum rege no
minati sunt quod eos primu
ap latinos imaginibus notat
et titulu nominis pscripsit pondus
dictu eo quod in statera libratu
pendeat Apocrifa dicta qi secre
ta Sutor a suendis pellibus no
minatus Tetrarche sunt qua
tam partem regni tenentes Quas
terra quatuor sunt Palesmi pa
lee dea terere antiq dicebant
ul palea dicitur quod pala uentile
ut frumenta purgentur Morta
cinu dicitur in quo animae sanguis
mortuus e Cuneus est collecta
in unu militu multitudo un ipsa
congregatio in unu cuneus nominata est
eo quod in unu omnes cogimtur
Faustus xxiii Disputauit in
aliquo quidam ex nimis Symbo
lum grece indicium dicitur pt et collo
tio est quod plures in unum co
ferunt Judiciu aut ul signu
ideo dicitur quod illo in tempore sicut
aplus dicit et mactibus aplorum re
fertur multi simulabunt se esse
aplos xpi Ideo igi istud indiciu
posuere p quod agnosceretur is qui
xpum uere scdm aplicas regulas
predicarent Augustinus
Fides catholica eademque aplica
est diuum uiri et Faustus xxiiii
Quid ita hominem negatis fieri
adeo frutex i arbor breuis dicta
quod tota fronde tegat in sententia
Paulus quidem Augustinus
interiorem hominem p spiritum
mentis Faustus xxv
Deus finem h3 an no h3 Sec
eius mea no fallit q d Augustinus
Absit ut sic quisquam nos intro
get qui nos Faustus xxvi
Ihesus si natus no e quo
Argumentu dictu est argutu quod
sit arte inuentu ad comprobandas
res Argumentu dictu eo quod arguat
mente arguit au tamqm p ignarantia
ut intra se de ignorantia confundat
et derelicto medicino ueritate denota
consequitur Augustinus
Quicquid de enoch et de helya
et de iiii Elementa mundi iiii sunt
ignis aer aqua terra quarum hec
est natura Ignis tenuis acutus
et mobilis aer mobilis acutus
et crassus Aqua crassa obtusa et
mobilis terra crassa obtusa et i
mobilis Haec etiam sibi ita con
miscentur Terra quidem crassa
obtusa et immobilis cum aque
crassitudine et obtunsitate colli
gatur deinde aq aeri crassitudine

et immobilitate iungitur. Utrisque
aer igni commotione acuti et
mobilitatis colligatur. Terra autem
et ignis a se separantur, sed a duobus
mediis aqua et aere iunguntur.
Elementum est minutissimum
vel minimum a quo sumit incrementum
et in quo repletur. Faustus xxvii
Gratus non est ihesus nec passus
est. Si autem passus. Augustinus
Nemo tibi proponit quod tibi proponis
nisi imperitus. Faustus xxviii
Sed non poterat mori nisi natus
esset. Et ergo etc. Augustinus
Iterum ac saepe tibi proponis quod
non audis. Faustus xxix
Ergo magia erat quod natus ac
passus est si natus. Augustinus
Non nobis dicimus magia esse. Crom-
talia corporis partes sunt ut nomen
ipsum docet a gignenda sobole
acceperunt vocabulum quod hic procre-
atur et gignitur. Hec et pudenda
pueritia (verecundia) sine aspectu publico nuda
et indumento operiuntur. Prestigium
Mercurius dicitur invenisse. Dictum
autem prestigium quod prestringat a-
cies oculorum. Faustus xxx
Occurrit nobis iam dudum paulus scripsit
Sepia dicitur quia sepibus inclu-
sa facilius capitur increscendo ob
sterni generibus esse cum accipit
in ipsa tunc atramenti tanta
vis est ut lucerna addita ethi-
opes videri ablato priori lumine
quidam tradunt. Colligimem
fit morcamo mauritanie non
procul alto flumine tantam multi-
titudinem colligimum enocare exta
qua ut etiam naves dirigere putant.
Celebs dicitur connubii expers et qui
habere non vult uxorem et dicitur celebs
quasi celo beatus. Augustinus
Audi ergo quod confiteris te non
videre quia. Faustus xxxi
Omnia munda mundis. Cas-
titas et continentia ita distinguuntur:
castitas corporis incorruptio, continen-
tia non per corruptionem sexus tempe-
ratio. Veterum prima felicitas est
non nosse eternum a quo postea li-
berari optabit. secundum non utitis
contemptus in quod opinione nominis
Alii continentiam ingenuis spiritalibus
castitatem virginibus intelligunt.
Coluber ab eo dictus quod colat
umbras vel quod in lubricos tractus fle-
xibus sinuosis labetur. Nam et liber
enim dicitur per quod labitur
dum tenetur ut piscis. Coluber
aut tenuem fugit leonem inficiat.
Echinum animalia sunt que in
litoribus gignuntur quorum caro
minimo similis et duplex est
testula spinis aculeata in modum
castanearum que de arboribus ca-
dunt. Echinus autem marinus nomen
tenet quem vulgus ericium vocat
huius testula duplex spinis acu-
leata. Echinus animal exigui-
le ac despicabile marinum
liquor eius plerumque index
future tempestatis aut tranqui-
litatis nuncius solet esse. Ita
navigantibus demonstrat cum procellam
venturam presenserit calculum validum

arripit cumq(ue) velut saburram vehit
et tamq(uam) anchoram trahit ne ex-
cutiatur fluctibus. Itaq(ue) no(n) se suis
liberat viribus s(ed) alieno stabilit
et regit pondere. Grus indiculo na-
ture velut signum future p(er)turba-
tionis capessunt et sibi p(ro)cavent
ne eas imp(ar)atas turbo improvisus
inveniat. Iste terenus que(m) vulgo
ericium vocant si quid insidiarum
p(re)senserit spinis suis clauditur ac
in se ipsa se arma colligit ut q(ui)cumq(ue)
eum contingendum putavit vulnere(tur).
idemq(ue) ericius futurum previdens
geminas sibi respirandi vias mu-
nit ut cum boream flatum colligit
septemtrionalem obstruat. Cum nothum
cognoverit detergere aeris nubila ad
septemtrionem se conferat ut flatus
declinet obvios et e regione ve-
nientes. Augustinus

Omnia ait ap(osto)lus omnia munda
mundis vatinas. Faustus xxxii

Et accipis evangelium credere. Camilus
notatus quod mollis sit ac tener
cuius cibo tradunt libidinem inhiberi
oculorum autem aciem hebetare. Homines
vero quibus sepe pastus est piscem
mollem. Camilus in vino necatus ha-
bent qui inde biberint tedium vini habent.
Mugillus nomen h(ab)et quod sit multum
agilis. Nam ubi dispositas sen-
serit piscatorum insidias confestim
retrorsum rediens ita transilit re-
te ut volare piscem videas. An-
theos i(d est) fruentes quia rectores
rem fruere debent. Augustinus

Vos vestis testamenti scripturas omnibus
ut dignum est. Infernus appella(tur)
eo quod infra sit. Sic autem secundum
corporis si ponderis sui ordinem teneant
inferiora sibi omnia graviora ita
secundum spiritum inferiora sunt omnia
tristiora. Unde et in greca lingua
origo nominis quod appellatur
infernus ex eo quod nichil suavi-
tatis habeat resonare p(ro)hibetur.
Sicut autem cor animalis in medio
est ita et infernus in medio terre
esse p(ro)hibetur. Yam et menage-
lio legimus in terre de re. Philo-
sophi autem dicunt quod inferi pro-
dicantur quod anime inibi
ferantur. Kathafrigarum he-
resis auctores sunt montani
montanus prisca et maximi-
lla in quibus montanus para-
clitum et priscam et maximillam
prophetas deceptores hominum nam si-
mul error observat. Sunt huius
heresis immo p(re)dicatoribus nephan-
da misteria. Itaq(ue) quotquot annis
infantem anniculum p(er)fectum offerunt
ac compunctum vulneribus eius
corpusculum in farina sanguinem
eius susceperunt. Et ex pane huius
scelestissimum fermentum ad immolationem
facientes diabolicam edunt eu-
charistie feralissime sacrificium. Infans
autem si ex compunctione inluceis obi-
erit observatorum ministris colitur
si p(ro)vexit p(er)veneratione summi
sacerdotis asscitur. Faustus xxxiii

Scriptum est in evangelio quod multi v(enient).
Quomodo intrito. Augustinus
Iniser quod intrito ?? te patriarchis re(ge)s

In hoc volumine continentur
xxx et iii. disputaciones fausti
manichei manicheorum epi
Et totidem responsiones beati
presulis augustini pro libris
intitulate Continetur etiam
altercatio (?) [illegible] epi et e
raclium (?) laici de fide Item
exposicio augustini sup oronem (?)
dominicam in libro retracta
cionum

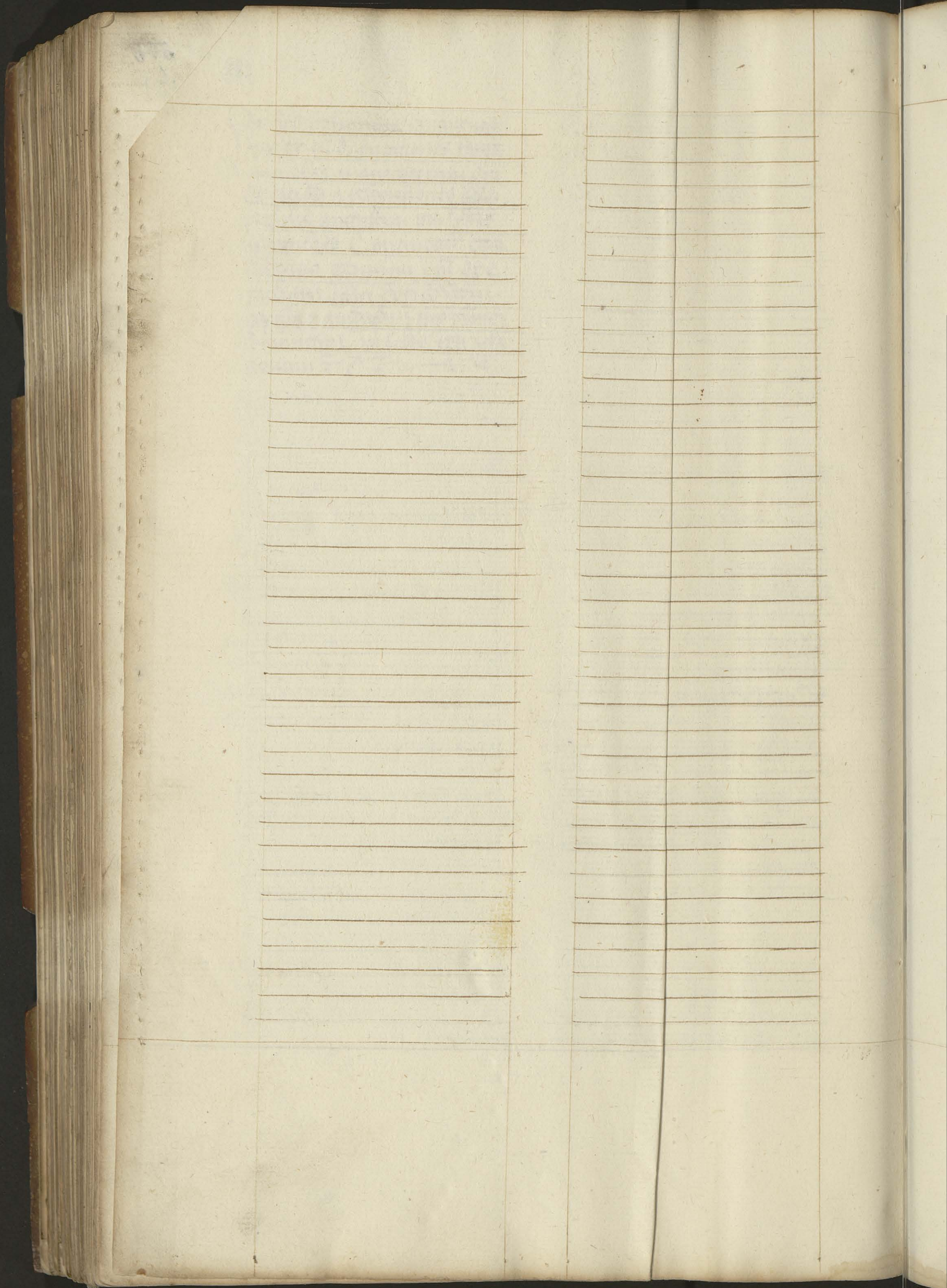

Astrologia 4

a

b

c

d

Evāgliū eternū 3.

Fam pestilens 4

g

Hō p̄mus x

i

l

m

n

o

p

q

Radicula 4

Stella x
Stella magorum 4